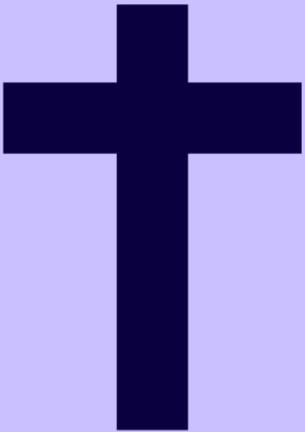

Buk Baibel long
Kaninuwa

Portions of the Holy Bible in the Kaninuwa language of Papua
New Guinea

**Buk Baibel long Kaninuwa
Portions of the Holy Bible in the Kaninuwa language of Papua
New Guinea
Buk Baibel long tokples Kaninuwa long Niugini**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaninuwa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-04-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

4bd5ff25-b536-53c8-9426-bc0ecd08c86d

Contents

Kabikona	1
Yauna	37
Yona	66
Maka	70
Bunanige	115

Kabikona

Givimayeta

Nufunufu nofe i iyaviya kafa viuğu fasinei. I iyavita namaise fwayafwaya kana matatafu i vibutu, namaise namoğa i vibutu eketa namaise fiyao Isineni i vibutu. Tofwa nuwesi nakanakasisi viginiwa nofe sinenei.

Nuyavana 1-11 i iyavita namaise fwayafwaya keta namoğa Guyau i mikifunisi. Nofe sifufunama ta ginağanaiya o Adama keta Ive, Keni keta Ebeni, Nowa keta ukowasobu, eketa Babeni numa manuwanoğomatesi fasisiyai.

Nuyavana 12-50 i iyavita namaise fiyao Isineni i vibutu. Nofe sifufunama ta ginağanaiya Ebenaamu, natuna Aisake, wağana Yakobo keta Yakobo natunatuna nasi 12 Isineni fasekwina nenei.

Gwadinama aitevana nufunufunama nofe i viginiwiya muka ita iyaveita kana wava, atu tosanamana si vitumağana vitana Mosese nofe sifusifufu i viginiwiya fiyao Isineni fasisiyai be yo sina tukuya namaise Guyau i gibokeisi yana namonamoğa keta avana i fufuniya fasisiyai. Mosese nufunufu nofe i viginiwiya kamo 1500 keta 1230 B.C. kana kawasasai.

Guyau abama, fwayafwaya keta namoğa i fufunisiya. (1:1–2:25)

Go'yon'a keta kuyavana kasi kafa viuğu. (3:1-24)

Adama nenei tu i niya Nowa nenei. (4:1–5:32)

Nowa keta ukowasobu. (6:1–10:32)

Babeni numa manuwanoğomatesi. (11:1-9)

Semi nenei tu i niya Ebenaamu nenei. (11:10-32)

Ebenaamu, Aisake, keta Yakobo. (12:1–35:29)

Isowa susukwana. (36:1-43)

Yosefa keta sisitaina. (37:1–45:28)

Fiyao Isineni Itifita nenei. (46:1–50:26)

Kifufuna Vauvau

¹ Kafa viuğuwai Guyau abama keta fwayafwaya i fufunisiya.

² Eatū maiunuununa keta kawakakavina keta kumanovana kunukubana ogodibu i gikafufuya. Keta Guyau Kanununa etanei i kanukanuwedadaniya.

³ Keta Guyau i bwaduwa, “Mayesina, ku kikinomana,” keta mayesina i kikinomana.

⁴ Guyau mayesina i kitiya dewadewana eketa mayesina i nutakiya kumanovana nenei.

⁵ Keta mayesina i weniya *kuyadayada* atu kumanovana i weniya *nuwabuna*. Keta navinavi i kakaviya atu nuwabuni i kikinomana, na naki kuyadayada kafa viuğu.

⁶ Guyau i bwaduwa, “Baiyavana, ku kikinomana ukowa kasi kawasasai be ku nutakiya kabağ'a nuwesi nenesiyai.”

⁷ Eketa na naki maise i kikinomana. Guyau baiyavana i fufuniya ebe ina nutakiya ata kana ukowa keta tanowa kana ukowa.

⁸ Baiyavanana i weniya *abama*. Keta navinavi i kakaviya atu nuwabuni i kikinomana, na naki kuyadayada kana vinuwa.

- ⁹ Keta Guyau i bwaduwa, “Ukowa abama kanonovanei i kavivau kabağā tamokağā nenei atu fwayafwaya kasakasanina ku kikinomana.” Eketa na naki maise i kikinomana.
- ¹⁰ Kasakasanina i weniya *fwayafwaya* atu ukowa i kaviviya i weniya *gibo*. Keta Guyau i kitiya naki dewadewana.
- ¹¹ Yota i bwaduwa, “Kisisiku tuninatunina fwayafwaya nenei i kawananaimi. Kai vivisisimi, kai na kavami be na susukwami.” Eketa na naki maise i kikinomana.
- ¹² Kisisiku tuninatunina fwayafwaya kasakasaninei si tafwa. Kai vivisisisi, kai na kavasi be na susukwasi si viuwa maise kiayonisi. Keta Guyau i kitiya naki dewadewana.
- ¹³ Keta navinavi i kakaviya atu nuwabuni i kikinomana, kuyadayada kana vitonu.
- ¹⁴ Keta Guyau i bwaduwa, “Kimayeta, kawasasakaōgowai kwa kikinomana be kwa nutakai kuyadayada nuwabuna nenei be kwana vikiyakiyaya tutuya, kuyadayada, keta manamana.
- ¹⁵ Kwana tafa kawasasakaōgowai be fwayafwaya mayesina kwana veniya.” Eketa na naki maise i kikinomana.
- ¹⁶ Guyau kimayeta nuwesi nakanakasisi i fufunisiya, tafana nakasina kuya-dayada ina visimeiya atu tafana kabegona nuwabuna ina visimeiya. Keta yota kinavinavi i fufunisiya.
- ¹⁷ Guyau kimayeta kawasasakaōgowai i tenisiya be fwayafwaya sina tafiya,
- ¹⁸ be yota sina visimeisiya kuyadayada keta nuwabuna be yota sina nutakiya mayesina kumanovana nenei. Keta Guyau i kitiya naki dewadewana.
- ¹⁹ Keta navinavi i kakaviya atu nuwabuni i kikinomana, kuyadayada kana vinufunina.
- ²⁰ Guyau i bwaduwa, “Ukowa, ku mağā gevageva tunisitunisi na yawasisi yota maise manuwa kawasasakaōgowai.”
- ²¹ Guyau i fufunisiya gibo kana kabikeya be iba tamokatamokağā ukowa sinenei yawayawasisi si savisavivina tututausi kasi kikitana maise, yota manuwa tamokatamokağā tauna kana kikitana maise. Keta Guyau i kitiya naki dewadewana.
- ²² I sawanuwagabubuwisiya keta i iyavisiya i bwaduwa, “Gevageva, kwana vinatunasiwasıwağā keta kwana yagwana be gibo kwana vimaiya. Manuwa, kwana vinatunafuwağā keta kwana yagwana fwayafwaya etanei.”
- ²³ Keta navinavi i kakaviya atu nuwabuni i kikinomana, kuyadayada kana vi5.
- ²⁴ Guyau i bwaduwa, “Fwayafwaya, yomuyomu tamokatamokağā ku gikinomaneisi nimwauwai be kidagimai, be yota tooyağayağaga tamokatamokağā, tauna kana kikitana maise.” Eketa na naki maise i kikinomana.
- ²⁵ Eketa Guyau i fufunisiya yomuyomu nimwauwai be kidagimai, be yota tooyağayağaga tamokatamokağā, tauna kana kikitana maise. Keta Guyau i kitiya naki dewadewana.
- ²⁶ Keta Guyau i bwaduwa, “Namoğā tana fufuniya kata kitakita maise ebe tasike kita maise. Be tasike nimasiyi tana tenisiya gibo kana iyana

keta manuwa kawasasakaoğowai, yomuyomu fwayafwaya kana matatafu nenei, yota tooyağayağaga fwayafwaya nenei si savisavivina.”

27 Eketa Guyau namoğa i fufunisiya tanake kana kitakita maise,
Guyau kana kitakita maise i fufunisiya namoğa,
namoğa keta gumayogu i fufunisiya.

28 Guyau i sawanuwagabubuwisiya keta i iyavisiya i bwaduwa,
“Kwana vinatunasiwasıwağä keta kwana yagwana, be fwayafwaya
kwana vimaiya keta kwana visimeisiya. Gibo kana iyana yota manuwa
kawasasakaoğowai be yomuyomu matatafuna fwayafwayai si savisavivina,
kwana visimeisiya.”

29 Guyau i bwaduwa, “Iba matatafuna fwayafwayai maise kai vivisisi
keta kai viviuwasi, a venimiya tasike kami kabwaga.

30 Keta yomuyomu-wanawanaki yota manuwa be tooyağayağaga
fwayafwaya etanei na yawasisi, a venisiya kisaya o kabwaga fasinei.” Eketa
na naki maise i kikinomana.

31 Guyau iba matatafuna i fufunisiya, i kitiya naki dewabauna.
Keta navinavi i kakaviya atu nuwabuni i kikinomana, kuyadayada kana
vi6.

2

Kuyadayada Kana Vi7 Nenei Guyau I Viyawasiya

1 Abama, fwayafwaya keta iba matatafusi kasi kikifufuna naki i kakaviya.

2 Keta Guyau yana kifufuna i nusafuya, eketa kuyadayada kana vi7 nenei
i vidawana eketa i viyawasiya.

3 Eketa kuyadayada kana vi7 Guyau i sawanuwagabubuviya keta i tenesiniya,
uğuna kuyadayadanama nenei o i viyawasiya yana kikifufuna kana bunanige
matatafuna nenesiyai.

4 Eketa namaise Guyau abama keta fwayafwaya i fufunisiya, naki maisemoka
sifusifufuna.

Yave Namoğa I Fufunisiya

7 Keta Yave Guyau fwayafwaya kafusisimina nenei namoğa i gikamakamiya.
Keta i kawasiveiya yawasina namoğa niunei keta namoğa i yawsala.

8 Keta Yave Guyau baguna i bağuniya Ideni nenei gagasa kuveyaina keta
namoğanama i gikamakamiya nokomai i teniya.

9 I fufunisiya kai dewabausi nokomai si tafwa keta si sakuna uwasi dewade-
wasi. Baguna sinefounei kai nuwesi si misiniya. Kai tamokağä i misiniya o
yawasi kana kai eatu tamo o dewadewana keta goyon a kasi kafa sanamana
kana kai.

15 Keta Yave Guyau namoğa baguna Ideni sinenei i teniya be ina saviviniya
keta yota ina kitavikaviniya.

16 Yave Guyau namoğa i iyaviya i bwaduwa, “Ka nufota avi kai uwana
kuna kaniya baguna sinenei.

¹⁷ Atu namai dewadewana keta goyona kasi kafa sanamana kana kai muka nenei kuna ka. Tovanama kuna kaniya, kuna mateya.”

¹⁸ Yave Guyau tauna nenei i bwaduwa, “Namoḡa kana kisina i fakwafakwa atu muka dewadewana. Unana ana fufuniya be ina ovivitiya.”

¹⁹ Keta fwayafwaya i viya keta yomuyomu matatafusi be manuwa matatafusi i gikamakamisiya. Keta i nemiisiya namoḡa nenei be ita kitiya namoḡa namaise kasi wava ita kavenena, keta namaise kasi wava i viweneya naki maise kasi wava.

²⁰ Namoḡa, manuwa kawasasakaoḡowai be yota yomuyomu nimwauwai eketa kidagimai matatafusi kasi wava i kavenena, eatu muka tamo nama ita nufotai Adama* kana toovivita.

²¹ Eketa Yave Guyau namoḡa i visanafuwiya keta i banumatemateya. Keta yawane i banubanuwa nenei, Guyau namoḡa ninivatavatanina i viya atu viyo nenei kawakivina i tenefotiya.

²² Yave Guyau gumayogu i gikamakamiya namoḡa ninivatavatanina nenei eketa i nemiija namoḡa nenei.

²³ Namoḡa i bwaduwa,

“Nofe tanake, seḡa o iyau seḡaku
keta viyo o iyau viyoku.

Nofe tanake Namoḡa sinenei i viya,
na fasinei ana weniya Gumayogu.”†

²⁴ Na fasinei namoḡa amana keta ayona ina teweisiya eatu kawana nukusi sina saviya tamo nenei, eketa kasi nuwa sina vitamokaḡa.

²⁵ Namoḡa keta kawana nukusi gonegonesi atu muka sita sinemumu.

3

Namaise Go'yon I Viuḡu

¹ Yomuyomu kidagimai Yave Guyau i fufunisiya sinesiyai mwata tanake tovikanononoonaona. Mwata gumayogu i nutonidadaniya i bwaduwa, “Venemokena Guyau i iyavimiya muka uwa kwana ka kaisima baguna sinenei?”

² Gumayogu i bwaduviyewa i bwaduwa, “Muka, kima kama nufota kaisima uwasi baguna sinenei kana kawa,

³ atu kai tamokaḡa baguna sinefounei i misimisiya, Guyau i iyavikiya i bwaduwa, ‘Muka kainama uwana kwana kaniya keta muka kwana ginuvanuvai. Taki kwana saviviniya na naki kwana mateya.’”

⁴ Mwata i iyaviya i bwaduwa, “Muka venemokena. Muka kwana mate.

⁵ Kuyadayadanama nenei kwana kaniya, matami sina kabwasasa keta kwami vitana Guyau maise kwana sanamaniya dewadewana keta goyona. Guyau i sanamaniya keta na fasinei i sawatanimiya muka kwana kaniya.”

⁶ Gumayogu i kitiya kai dewadewana kana nufota kabwaga keta kana fusa dewadewana. Nuwanuwana ina kaniya be ina sanamana, na nenei aviyesi uwana i visiya keta i kaniya, atu tunina kawana i veniya keta i kaniya.

⁷ Tovanama nenei matasi si kabwasasa keta si sanamaniya tasike gonegonesi na nenei nugweda dadana si yuna keta si suyakafukafuwa si dawanafota.

* ^{2:20} Ibeniu fonasiyi, *Adama kana givina maise namoḡa*. † ^{2:23} Ibeniu fonasiyi, *gumayogu kana nowanowana maise namoḡa*. ^{2:24} Madiu 19:5, Maka 10:7,8, 1 Kononita 6:16, Efeso 5:31 ^{3:1} Kenokita 12:9, 20:2

⁸ Tovanama navinavi kabağā i tunuwa, si nowaniya Yave Guyau baguna nenei i niniya. Namoğā keta kawana si makaviuna kai nenesiyai be Yave Guyau muka ina kitaisi.

⁹ Atu Yave Guyau namoğā nenei i bwauwa i bwaduwa, "Kwağā namai?"

¹⁰ Namoğā i bwaduviyewa i bwaduwa, "A nowaniwa baguna nenei. Iyau gone-goneku na fasinei a matuta keta a makaviuna."

¹¹ Yave Guyau i nutoninuvanuva i bwaduwa, "Aitevana i iyaveu kwağā gone-goneu? Kainama a iyaviwa muka kuna kaniya, naki ku kaniya?"

¹² Namoğā i bwaduviyewa i bwaduwa, "Gumayogunama ku venikuwa, tanake i venikuwa kai uwana keta a kaniya."

¹³ Yave Guyau gumayogu i nutoninuvanuva i bwaduwa, "Ei, ava ku fufuniya?"

Gumayogu i bwaduviyewa i bwaduwa, "Mwata i nonukuwa keta a kaniya."

¹⁴ Yave Guyau mwata i iyaviya i bwaduwa,

"Na ava ku fufuniya fasinei, ana vimatadawaniva
yomuyomu nimwauwai be kidagimai matatafusi sinesiyai.

Kwağā kuna oyağāga manawaweu
keta kafusisima o ka kabwaga yawasiu kana matatafu nenei.

¹⁵ Ana visanafuwiwa kwağā keta gumayogu kwana vikaniyabina,
keta kwağā susukwau keta gumayogu susukwana sina vikaniyabina.

Tanake debabouğu ina nufuwaiya
atu kwağā kaeketuketuna kuna kanavasiya."

¹⁶ Gumayogu nenei i bwaduwa,

"Ana visanafuwiwa dauna kuna nisaiya tovanama kuna visifuğā nenei,
nofe tovanama keta ina niya kuvavana nakasina vinatuna nenei.

Nuwanuwau be kawau nukusi,*
atu tanake kwağā ina vanetaniwa."

¹⁷ Adama nenei i bwaduwa,

"Kawau fonana ku nowaniya fasinei
keta kainama a iyaviwa muka kwana kaniya atu kwa kaniya,
keta kwağā neneweu fwayafwaya a ituituya.
Bunanige kuvakuvavanina kuna saviviniya yo ka kabwaga kuna nisaiya
yawasiu kana matatafu nenei.

¹⁸ Fwayafwaya ina okikinomaniya kisisiku kikikwanekwanesi keta sakasaka-nunusi,

 keta noko bwibwiyagunama kabwagina nenei kawa.

¹⁹ Kuna fwasimowa bunanige nenei yo
 ka kabwaga kuna viya

kana nivaniva kuna makaviniwa
 fwayafwaya nenei.

Kafusisima a viya fwayafwaya nenei keta a gikamakamiwa,
 keta kwağā kuna vikafusisima-savaviniwa."

^{3:13} 2 Kononita 11:3, 1 Timoti 2:14 ^{3:15} Kenokita 12:17 * ^{3:16} Yota kana givina nuwanuwau be kawau kuna visimeiya. ^{3:17} Ibeniu 6:8

20 Namoğā i sanamaniya kawana ina viayowa namoğā fakwafakwasi matata-fusi nenesiyai, na fasinei i weniya Ive.[†]

21 Yave Guyau yomuyomu kwafinisi i yuna keta nuya i fufunisiya Adama keta kawana fasisiyai keta i vikotonisiya.

Yave Guyau I Vikikinomanisiya Adama Keta Ive Baguna Nenei

22 Yave Guyau tauna nenei i bwaduwa, “Namoğā i nemiya kita maise keta i sanamaniya dewadewana keta goyona. Muka nimana ina tunei kai yawasi i kakavenena, uwana ina vai ina kaniya be muka ina fakwavağata.”

23 Keta Yave Guyau i vikikinomanisiya baguna Ideni nenei, be namai fwayafwayanama nenei i gikamakamiya Adama ina bunanigeiya.

24 I vikikinomanisiya muninei keta i iyavisiya kikifufuna kasi wava senabimu[‡] sina misiniya gagasa keweyaina baguna Ideni nenei. Yota i teniya fetu nunun-uina keta nuganavivineinana be tasike sina viketofotiya ke'ta i niniya yawasi-vağata kana kai nenei.

4

Keni Keta Ebeni

1 Adama kawana Ive nukusi si mataveya keta Ive si visifüga eketa si vinatuna. Si bwaduwa, “Yave yana ovivita nenei natuki ka nisiaya.” Na uğuna si weniya Keni.*

2 Muniyai yota taina namoğā si vinatuniya keta si weniya Ebeni.

Tovanama si nakata, Ebeni sifi kasi tokitavikavina atu Keni i vitobaguna.

3 Tova tamokağā Keni yana bagubaguna kabwagina i nemiiсия keta i vibwanaoseiya Yave nenei,

4 atu Ebeni yana sifi si mikivinatuna, tanaina dewabauna i nemiiсия eketa i vibwanaoseiya Yave nenei. Yave i katuvisiya Ebeni keta yota yana bwanaose,

5 atu Keni keta yana bwanaose muka ita katuvaisi. Keni i kayokuğā keta kana nawanawé i dawanavinavina nuwagoyo.

6 Keta Yave Keni i iyaviya i bwaduwa, “Ava uğuna ku nuwagoyo yo tafakaiu i kanawenonoi?

7 Taki fufuna dawaniniina kuta saviviniya nao ata katuviwa. Atu fufuna goyona ku saviviniya fasinei, matau ina kakanakasya! Go'yona niniuweu i kenokenovikifafa be ina ketosesena yomuyomu-wanawanaki maise. Go'yona nuwanuwana nakasina be ina visimeiwá atu kwağā kuna vanetaniya.”

8 Keta muninei Keni taina Ebeni i iyaviya i bwaduwa, “Ta nai wanakiyai ta nidadana.” Tovanama nokomai, Keni i misiniya keta taina Ebeni i nuvimiatiya.

9 Tovanama ibanama i kikinomana muninei, Yave i nutoninuvenuviya i bwaduwa, “Taiu Ebeni namai?”

Keni i bwaduviyewa Yave nenei i bwaduwa, “Muka ata sanamanei tanake namai. Namaise, o iyau unaku kana tokitavikavina?”

10 Atu Yave i iyaviya i bwaduwa, “Ava uğuna yo fufuna goyomokena ku savivinei? Taiu ufaufana kayona fwayafwayai i bwedibwedi-kikinomana nenekuwai.

11 Keta nofe tova ana ituwa. Unau ku nuvimiatiya keta ufaufana fwayafwaya ku viyumiya, na fasinei muka fwayafwayanama kuna savivinei.

[†] **3:20** Ibeniu fonasiyai, *Ive kana givina maise fakwafakwasi.* **3:22** Kenokita 22:14 [‡] **3:24**

Senabimu o abama kana kikifufuna na gefesi. * **4:1** Ibeniu fonasiyai, *Keni kana nowanowana maise Ibeniu fonasi kana givina kifufuna o yuna.* **4:4** Ibeniu 11:4 **4:8** Madiu 23:35, Nuke 11:51, 1 Yoni 3:12 **4:10** Ibeniu 12:24

12 Nofe tova keta tova si nenemiya, tovanama fwayafwaya kuna saviviniya, muka kabwaga ina veneu. Muka tamo ya kafa fakwa keta kuna vitovenukaokoāgōwa fwayafwayai."

13 Keni Yave i iyaviya i bwaduwa, "Kaku vimatadawana i nakatamoka, muka kaku fata.

14 Kimoki kwaāga ku kwavikwavinikuwa fwayafwaya nofe nenei keta yota nenenewe. Ana vitovenukaokoāgōwa fwayafwaya etanei keta aitevana ina nisaikuwa, ina nuvimatikuwa."

15 Atu Yave i nufata i bwaduwa, "Muka. Taki tamo aitevana ina nuvimatiwa, yawasi 7 ana nyaunisiya kwabu fasinei." Na fasinei Yave kiyakiyaya i teniya Keni nenei be aitevana ina venusaiya, muka ina nuvimatei.

25 Keta Adama kawana nukusi yota si mataveya keta namoāga i tufuwa. Ive si bwaduwa, "Keni i nuvimatiya Ebeni fasinei, Guyau gwadimonamona yota i venikiya be Ebeni ina noseyania." Na fasinei si weniya Seta.[†]

26 Seta yota i vinatuna keta i weniya Inosi. Inosi yana tovai, namoāga si vibutuwa si kodukoduwa Yave nenei.

6

Namoāga Yasi Fufunagoyo

5 Yave i kitija namoāga matatafusi yasi fufunagoyo i nakatamoka fwayafwayai, keta iba matatafunu si nuwenuwiya keta si vivinuwadadanisiya o goyona venemokena tova kana matatafu.

6 Yave tauna i vinuwakuvaniya namoāga i fufunisiya keta i tenisiya fwayafwayai, na fasinei nuwatana i dauna.

7 Eketa Yave i bwaduwa, "Namoāga matatafusi ana nyaunisiya fwayafwaya nofe etanei. A vinuwakuvanikuwa uğuna naki a fufunisiya. Na fasinei namoāga kasi matatafu keta yomuyomu nakanakasisi matatafusi be musumususi si ooyağayağāga fwayafwaya etanei, yota manuwa matatafusi kawasasakaōgowai ana nyaunisiya."

8 Atu Yave o Nowaāga i sebobowiya.

Nowa Sifusifufuna

9-10 Nowa keta ugunina sifusifufusi nofemaise.

Nowa natunatuna nasi tonu namoāga kasi wava Semi, Ami, keta Yafeta. Nowa o namoāga dewadewana, tanake kana kisimokena fwayafwaya etanei eyaeyana tovasima nenesiyai. Nowa Guyau i viunaniya.

11 Atu Guyau i kitija fwayafwaya matatafunu i goyowa eketa vikamunumunuwa i kataneneğā.

12 Guyau i toneiya fwayafwaya keta i kitija naki i goyomoka uğuna namoāga matatafusi ke'ta goyona nenei si fakwafakwa.

13 Keta Guyau Nowa i iyaviya i bwaduwa, "A vinuwadadana be namoāga matatafusi ana nyaunisiya uğuna vikamunumunuwa fwayafwaya i vimaiyi. Fwayafwaya kana matatafu etanei iba matatafunu ana nyauniya.

14 Na fasinei waka kitagoyona kuna yoniya tauğu fasiweu. Kai fakinisi nenesiyai kuna yoniya. Sisiuna kuna kitutunaonota waka sinenei. Sinena keta kwauna kuna nutamaniya kibasi nenei.

[†] 4:25 Ibeniu fonasiyai, *Seta kana givina maise kavenena.* 6:5 Madiu 24:37, Nuke 17:26, 1 Fita 3:20

¹⁵ Kuna yoniyanofemaise. Kana fwafwa kana niva 140 mita, kana nafanafa kana niva 22 mita, keta yana vivivane kana niva 14 mita.

¹⁶ Kudukudu kuna teweiya keta kawasasa kana niva 50 senitimita kuna teniya kudukudu keta fita kasi kawasasai ina fanakwaniūga. Waka niniuei kawa kuna fufuniya. Baionota tonusi kuna yonisiya — etana, sinefouna, keta sifuna.

¹⁷ Ku vaneneğ! Ukowasobu ana teweiya keta fwayafwaya kana matatafu ina unakafufu be iba matatafunna na yawasina fwayafwaya etanei ina nuvimatisiya.

¹⁸ Atu kaku dedeni a teneteniya neneweu. Kwağga, kawau, keta natunatuu nakakawasi kwana kanasuna waka sinenei.

¹⁹⁻²⁰ Yomuyomu tunisitunisi nakakawasi kuna totoisiya nukusi. Tamokağga namoğga keta tamokağga gumayogu, manuwa tunisitunisi nenesiyai kuna nemisiya keta yomuyomu nakanakasisi be musumususi si ooyağayağaga, kuna kitavikavinisiya ebe yawayawasisi sina fakwafakwa.

²¹ Yota kabwaga tuninatunina yagwanina kuna totoiya, ugguni nukusi fasimiysi keta yota yomuyomu fasisiyi."

²² Eketa Nowa iba matatafunna i saviviniya Guyau i iyaviya maise.

7

Ukowasobu I Vibutuwa

¹ Yave Nowa i iyaviya i bwaduwa, "Kwağga ka kisimokeu fwayafwaya nofe nenei ya fufuna dawaniniina. Na uguna kwağga keta ugundi kwa kanasuna wakai.

² Nama yomuyomusima eyaeyasi, kuna visiya namoğga 7 keta kakawasi 7. Atu yomuyomusima muka eyaeyasi, nao tamokağga namoğga keta kawana.

³ Keta yota manuwa kuna visiya 7 keta yota kakawasi 7. Nofe kuna saviviniya be yomuyomu keta manuwa tunisitunisi be yota sina geyana fwayafwayai.

⁴ Kuyadayada 7 muninei, bwabwau ana teweiya keta ina sigwana fwayafwayai kana nivaniva kuyadayada 40 keta nuwabuna 40, ebe kikifufuna matatafunna a fufuniya na yawasina fwayafwayai ana nuyaunisiya."

⁵ Keta Nowa iba matatafunna i saviviniya avana Yave i iyaviya maise.

¹⁷ Ukowasobu i unauna kana nivaniva kuyadayada 40 eketa waka i nufutefuteiya fwayafwaya etanei.

²³ Keta iba matatafunna na yawasina fwayafwaya etanei Yave i nuyaunisiya ukowasobuwai. Namoğga matatafusi be yomuyomu nakanakasisi be musumususi si ooyağayağaga, yota manuwa nukusi, si mateya. Atu naki aviyaonana waka sinenei Nowa nukusi, nao si fakwa na yawasisi.

8

Ukowasobu muninei, ukowa i nukasana keta fwayafwaya i kokoniya.

Ukowasobu Kana Kafa Nusafu

¹⁵ Eketa Guyau Nowa i nusifufuviya i bwaduwa,

¹⁶ "Kwağga na kawau keta yota natunatuu na kakawasi nukusi waka kwana teweiya atu kwana sobuwa menanai.

¹⁷ Kikifufuna matatafusi yawayawasisi kuna ovisiya maise manuwa, yomuyomu keta yota matatafusi tooyağayağaga fwayafwaya nenei, be

sina vinatunasiwasiwaġa keta sina yagwana be yo sina geyana fwayafwaya kana matatafu etanei.”

¹⁸ Keta Nowa na kawana, keta natunatuna na kakawasi, waka si teweiya atu si kikinomana menanai.

¹⁹ Matatafusi yomuyomu, manuwa keta tooyaġayaġaġa wakai si kikinomana kasi sabusabuwai.

²⁰ Keta Nowa didiġa i didiyya kafa vibwanaose Yave nenei eketa yomuyomu be manuwa eyaeyesiġa nenesiyai, tunina i visiyya keta i gumatatafusiya didiġa etanei bwanaose fasinei.

²¹ Tovanama bwanaose madina i sebobowiya, Yave tauna nuwasinenei i bwaduwa, “Muka yota tova munina namoġa yasi fufuna fasinei fwayafwaya ana ituya. Naki a sanamaniyanamoġa musumususiyai keta si nakanakata, katekatesiyai goyona si nuwinuwiisya atu mukamokena yota ana nuyauneisi iba tamokatamokaġa na yawasina maise kimoki a fufuniya.

²² Tovasima fwayafwaya ina fakwafakwa,
baguna be kiyana,
yaseġana be kwadudu,
gagasa be yavanata,
kuyadayada be nuwabuna
sina fakwafakwa, muka ina kakaveisi.”

9

Guyau Kana Dedeni Nowa Nenei

¹ Keta Guyau Nowa na natunatuna i sawanuwagabubuwisiya i iyavisiya i bwaduwa, “Kwana vinatunasiwasiwaġa keta kwana yagwana be kwana geyana fwayafwaya kana matatafu nenei.

² Yomuyomu matatafusi nakanakasisi be musumususi si ooyaġayaġaġa fwayafwayai be manuwa keta iyana sina oomatumatutimiya eketa kwami kwana visimeisiya.

³ Iba tamokatamokaġa na yawasina o kami kabwaga. Naki maise man-
atuwaina a venimiya kai viviuwasi keta kisaya o kafa kaka. Nofe tova a venevenimiya iba matatafuna kami kabwaga.

⁴ Atu muka viyo na ufaufana kwana kaniya uġuna yawasi ufaufa sinenei.

⁵⁻⁶ Namoġa a fufunisia tauku kaku kitakita maise eketa avi namoġa o avi yomuyomu tamo namoġa ina nuvimiatiya, tanake namoġanama o yomuyomu-
nama ana viimatadawaniya. Taki tamo yomuyomu namoġa ina nuvimiatiya, yomuyomunama sina nuvimiatiya. Maise yota taki aitevana namoġa tamo ina nuvimiatiya, namoġanama sina nuvimiatiya.

⁷ Atu kwana vinatunasiwasiwaġa keta kwana yagwana ebe fwayafwaya kwana vimaiya.”

⁸ Keta Guyau Nowa na natunatuna i iyavisiya i bwaduwa,

⁹ “Kwa vaneneġa! Nofe tova yaku dedeni ana fufuniya kwami nenemiyai eketa yota susukwami yawane si nenemiya nenesiyai,

¹⁰ yota kikifufuna matatafusi yawayawasisi maise manuwa be yomuyomu-menana yota yomuyomu-wanawanaki wakai nukusi, matatafumi fwayafwayai nenemiyai.

11 Nofe bwadusima nenesiyai kaku dedeni a oovikavikaviniya kwami nenemiyai. Mukamokena yota ana visimeyei ukowasobu be kikifufuna yawayawasisi ina nuvimateisi yota fwayafwaya ina nuyaunei.”

12 Guyau i iyavisiya i bwaduwa, “Dedeni kana kiyakiyaya a fufufuniya Iyau, kwami keta kikifufuna yawayawasisi nukusi kata kawasasai, yota tova i nenemiyia sabusima fasisiyai.

13 Yaku tanikubo ana teniya busibusi sinenei be ina vikiyakiyaya yaku dedeni Iyau keta fwayafwaya kana matatafu kata kawasasai.

14 Tovanama kawasasakaōgo ana gikafufuya busibusi nenei keta tanikubo ina kikinomana,

15 ana tukunakasiya yaku dedeni, Iyau keta kwami be kikifufuna matatafusi na yawasisi kata kawasasai be mukamokena yota ukowasobu yawasi matatafuna ina nuyauneisi.”

11

Babeni Numa Manuwanoğomatesi

1 Nauna o namoğa matatafusi fwayafwaya etanei, fona tamokağamoka kana kituwai si nusifufuwa.

2 Noko tovanama nenei, namoğa si toğavenudadana gagasa kuveyaina. Fafani kana wava Sina nenei, fwayafwaya katuyaveyavenina nakasina si nisaiya keta nokomai si fakwa.

3 Keta tututausi nenesiyai si nusifufuwa si bwaduwa, “Kwa nemai, taga tana viya be tana yafofisiya keta tana nukwafusiya be sina fakina.” Si saviviniya keta taga kikiyafosofi si kiyoniya keta kbiasi nenei si gimaimaiyya.

4 Eketa si nusifufuwa si bwaduwa, “Kwa nemai, be menana nakasina tana vikanasiya tututauta fasitiyai, numa tana yoniya manuwanoğomatesi, be ina vaneyah abama ina oviya. Nofemaise tana fufuniya be tututauta kata wava tana givinakasiya ebe muka tana kafiyauyauna fwayafwaya kana matatafu nenei.”

5 Si kikiyonah Yave i sobunemiya be ina kitiya menana nakasina yota numa manuwanoğomatesi namoğa si yonayoniya.

6 Keta Yave i bwaduwa, “Nofe tova tasike naki yoko tamokağā, fona tamokağā nenei si nunusifufuwa. Nofe tova si vibutuwa keta sina savivina maise ebe tova munina aviyavana tamo si nuwenuwiya, naki kasi nufotamoka be sina saviviniya.

7 Kwa nemai, tana sobuwa be fonasi tana wenuya be muka tututausi sina sanamanei unaunasi yasi bwadu.”

8-9 Eketa Yave i nuyauyaunisiya fwayafwaya kana matatafu nenei, eketa menana nakasina kana vikanata si vidawana. Nokomai Yave fwayafwaya kana matatafu namoğa fonasi i wenuya. Na fasinei menana noko si weniya Babeni.*

Tova manatuwaina i kakavisiya muninei, Nowa natuna Semi ugunina nenei Ebenamu i tufuwa.

12

Yave Ebenamu I Bwauwiya

* **11:8-9** Ibeniu fonasiyai, Babeni kana givina maise weno.

1 Yave Ebenamu i iyaviya i bwaduwa, “Ya menana keta ya sabu yota ya fasekwa kuna teweisiya, atu fwayafwayanama ana visawaveniwa nenei kuna niya.

2 Ka sabu nakasina ana veniwa keta tasike nenesiyai kunuma nakasina ina kikinomana.

Iyau ana sawanuwagabubuwiwa.

Ka wava yota ana givinakasiya be namōga matatafusi sina sanamaniya keta sina vifotuwiwa.

Kwāga neneweu, namōga kasi sawanuwagabubu sina nisaiya.

3 Tovanama namōga sina sawanuwagabubuwiwa, Iyau yota ana sawanuwagabubuwiysiya.

Atu taki namōga sina ituwa, Iyau yota ana itusiya.

Kwāga neneweu, namōga matatafusi fwayafwaya etanei ana sawanuwagabubuwiysiya.”

4-5 Na tovanama nenei Ebenamu kana manamana 75. Keta i saviviniya avana Yave i iyaviya maise. Anani i teweiya na kawana Sanai keta auna Nota nukusi. Tovanama Anani si fakwa nenei, Ebenamu yana nogonogo keta yana yomuyomu keta yota yana tobunanige i nisāga. Nofe ibasima nukusi i visiyya keta Kenani kuweyaina si niya.

Tovanama si kikinomana Kenani kana baionota nenei,

6 Ebenamu yana sabu nukusi noko fwayafwayanama si venuonosiya keta si niya menana nakasina kana wava Sekemu niniunei. Nokomai kai nakasina niniunei si vikabāga menana Mone nenei. Tovanama nenei Kenani fiyaosi yawane si fakwafakwa noko fwayafwayanama nenei.

7 Nokomai Yave tauna i tenekikinomaniya Ebenamu nenei eketa i iyaviya i bwaduwa, “Nofe Kenani fwayafwayana susukwau ana venisiya.” Eketa Ebenamu, kafa vibwanaose Yave nenei kana didīga i didīya. Namai Yave tauna i visawaveniwa nenei, i vimisiniyi.

Fafani Kenani sinenei, Ebenamu keta yana sabu nukusi si tōgavenudadana. Muka numa sita kiyona atu vada si kifufuna keta nenesiyai si fakwa. Tovanama sina niya mani kabāgai be sina vikabāga, yasi vada si kikikuwa eketa yomuyomu kwausiyai si unaunaniina.

Muka nugi sita bagubuguna atu yomuyomūga si kikitavikavina. Tunina yasi yomuyomu si kakamokisiya atu tunina si vivitamanina mani namōga nukusi witi fasinei. Eketa witinama o si fuwafuwaiya keta maneka si kakaguwana.

13

Ebenamu Keta Nota Yasi Tōgasinsina

5 Na tovanama nenei, Nota keta Ebenamu yawane tamo nenei si ninidadana. Nota yota yana yomuyomu yagwanisi keta yota namōga yagwanisi nukusi yana vada nenesiyai si fakwafakwa.

6 Ebenamu keta Nota yasi yomuyomu si yagwanamataiya keta yasi kafa ka kana kabāga o muka kasi fata. Na fasinei nasi nuwa muka kasi fata be tamokāga fwayafwayanama nenei sina fakwa.

8 Keta Ebenamu Nota i iyaviya i bwaduwa, “Ku vanenēga! Kita ugunita, na uguna muka tana vikawabwadubwadu keta yota yata yomuyomu kasi tokitavikavina muka tututausi nenesiyai sina vivigwaēga.

9 Na uğuna tana toğasisina be tana niya kabağā tuninatunina nenesiyai. Fwayafwaya noko nautiyai ku kitakitiya. Ku vinuwadadanei avi kabağā nuwanuwau maise o ku nai be nokomai ku fakwa. Taki kuna niya kukikikataita kuveyaina, nao iyau ana niya kukikimawata. Eatū taki kuna niya kukikimawata kuveyaina, nao iyau ana niya kukikikataita.”

10 Eketa Nota matana i tewetamaniya Yonidani ukowa kuveyaina keta i niya kana nivaniva Sowa menana nenei. Ukowa yagwanina yota fwayafwaya dewadewana i kitija vitana Yave yana baguna* maise yota fwayafwaya dewadewana vitana Itifita nenei maise. (Na tovanama nenei Sodoma keta Gomona o Yave yawane muka ita nyauneisi.)

11 Nota i vinuwadadaniya fafani Yonidani kana matatafu tauna fasinei eketa i niya gagasa kuveyaina. Nofe ketaketanama nenei Nota keta Ebenamu si toğasisina.

12 Ebenamu o Kenani fwayafwaya nenei i fakwa atu Nota o Yonidani kana kawanau nenei i fakwa Sodoma menana nakasina niniunei.

13 Sodoma namoisi yasi fufuna naki goyomataina. Fufuna goyomokesi Yave matanei si saviviniysi.

14 Ebenamu keta Nota yasi toğasisina muninei, Yave Ebenamu i iyaviya i bwaduwa, “Ku kitadadana-fanakwaniüğa-dewadewa fafani tamokatamokağā nenesiyai — bomatu, gagasa, nanakoya keta yavanata kuveyaisi — namai matau ina niya kana nivaniva maise.

15 Fwayafwayanama matatafunu ku kitakitiya, kwağā keta susukwau nukusi ana venimiya. Noko yami fwayafwayavagata.

16 Ka sabu ana veniwa o muka tamo aitevana kana fata be ina gınağanagaisi. Naki maisemoka genasa fwayafwayai muka tamo aitevana kana nufota be ka sabu ina gınağanagaisi.

17 Nofe fwayafwayanama matatafunu a veneveniwa, na fasinei ku nai ku vadadaniya be ku kitadewadewai.”

18 Keta Ebenamu i noğokawawa keta Mamene kana kai nakanakasisi niniusiyai i vikabaga Ebinoni menana nakasina nenei. Nokomai didiga i didiya Yave nenei.

14

Tovanama Nota Sodoma i fakwafakwa nenei, turomu nasi nufunina yasi tonu-aviya nukusi si nemiya keta Sodoma be menana nakanakasisi na fafaninama nenei si kanasunisiya keta Sodoma tonuaviya si vatanisiya.

Ebenamu Nota I Gisafafaniya

11-12 Sodoma keta Gomona fiyaosi kasi kaniyabina si nemiya keta yasi nogonogo be kasi kabwaga matatafunu si yuna. Ebenamu auna Nota Sodoma i fakwafakwa, tanake tauna keta yana nogonogo matatafunu yota si visiya keta si niisiya.

13 Tamokağā namoğa vikamunumunuwa nenei i dibwana keta i nemiya Ebenamu biga i veniya. Tovanama nenei Ebenamu tene Ibeniu i fakwafakwa tene Amonai kana wava Mamene yana kai nakanakasisi niniusiyai. Mamene na sisitaina, Esikoni keta Ane, si vinowaniya Ebenamu vitana nukusi sina vikaovivita vikamunumunuwa nenesiyai.

14 Ebenamu yana tonuaviya kasi yagwana 318 yana kabağai si tufuwa. Tovanama i nowaniya nifanifaisi auna si viya, yana namonamoğā matatafusi

* **13:10** Baguna Ideni. (Kabikona 2:10)

13:15 Bunanige 7:5

i wenevakukusisiya keta nifanifaisi si kwavinisiya kana nivaniva Dani menana nakasina nenei.

¹⁵ Tovanama i kumanovana, Ebenamu yana tonuaviya i vitukuwisiya yoko nenesiyai keta nifanifaisi si kanasunisiyafafani tuninatunina nenesiyai keta si vatanisiya. Nifanifaisi si dibwana eketa Ebenamu yana namonamoğā nukusi si omunitawisiya kana nivaniva Oba menana nakasina Damasiko bomatu kuveyaina.

¹⁶ Ibasima matatafunu nifanifaisi si gikumisiya, matatafunu i visiya. Yota Nota na yana nogonogo nukusi keta vivine be mani namoğā matatafusi nukusi i nemie-savavinisiya.

Menekisedeki Ebenamu I Sawanuwagabubuwiya

¹⁸ Menekisedeki i nemiya keta Ebenamu i venufotefotiya. Tanake Sanema menana nakasina kana tufomu keta yota Guyau Etanemokenei yana tovib-wanaose. Maneka keta waini i nemisiya keta Ebenamu i veniya.

¹⁹ Menekisedeki Ebenamu i sawanuwagabubuwiya i iyaviya i bwaduwa,

“Guyau Etanemokenei abama keta fwayafwaya i fufunisiya,
iba dewadewasi fasiweu ita savivinisiya.

²⁰ Guyau Etanemokenei nifanifaiu nimaweu i tenisiya,
na fasinei tana daviya.”

Eketa Ebenamu nogonogosima i visiya nifanifaina nenesiyai, dawana 10 i tenisiya keta dawanana kana nenei tamokağā Menekisedeki i veniya.

15

Yave I Bwadudabadaba Ebenamu Nenei

¹ Muniyai Yave Ebenamu kenokita nenei i iyaviya i bwaduwa,

“Ebenamu, muka kuna matuta.

Iyau ya veve,

Iyau fatau nakatamokena ana veniya.”

²⁻³ Ebenamu i nufata i bwaduwa, “Yaku Tuveka Yave, iyau muka tamo natuku na uğuna ya nuwagabubunama muka ina oviviteiku. Muka tamo natuku kuta veneiku. Keta taki ana mateya, Eniyesa tanake tene Damasiko kaku toovivita, yaku kaikaiwabu matatafunu ina viya.”

⁴ Atu Yave i bwadu-savaviniya i bwaduwa, “Muka noko namoğanama ya kaikaiwabu ina vai. Naki kwaga taumokeu uyoweu, natuu ina tufuwa. Kuna mateya nenei, tanake ina vikaiuguniya.”

⁵ I oviya i kikinomaniya menanai eketa i iyaviya i bwaduwa, “Matau i vane kawasasakaoğowai be yamasi kinavinavi ku gınağanağā-nuvanuvaisi, taki ka fata maise. Yawane susukwau maise kinavinavi. Muka tamo aitevana kana fata be ina gınağanağaisi.”

⁶ Ebenamu i vitumağaniya Yave yana bwadunama, na fasinei Yave i sebobiwiya eketa i bwaduwa tanake eyaeyana matanei.

¹² Tova vanavana i sonusunuwa nenei, Ebenamu i kenomatemateya kana tovai, kumanovana kitagoyona be matuta i kabwanatauniya.

13 Keta Yave i iyaviya i bwaduwa, “Nofe kuna sanamanadewadewiya. Susukwau sina viyauyauna mani fwayafwayai. Tonifwayafwaya susukwau sina vikaetoisiya keta yota sina vitoagoyogoyowisiya manamana 400 sinenei.

14 Atu yawane tonifwayafwayasima yasi vitoagoyogogyo fasinei ana vimatadawanisiya eatu susukwau sina vikukuwauna keta fwayafwayanama sina teweiya.

15-16 Amonai namoisi nofe tova Kenani fwayafwaya nenei si fakwifakwiya, taki tovanama yasi dewa ina goyomataiya, ana vimatadawanisiya keta ana kwavinisiya nofe fwayafwayanama nenei be sina yauna. Na uguna susukwau muka sina venumakavinaisi nofe kabainama nenei atu minominou yasi tovai yoke.

Atu kwaǵa tauǵu Ebenamu kuna vituvekamoka yo muniyai, biganei kuna mateya keta sina tauniwa.”

16

Sanai Keta Ega

1-3 Ebenamu nofe tova Kenani i fakwafakwa naki manamana 10 atu kawana Sanai o kakanina, na fasinei keta muka tamo natuna ita vinatunei. Atu kana tookakikakina i viya ne Itifita kana wava Ega, na fasinei Sanai Ebenamu i iyaviya i bwaduwa, “Yave i nuvikakanikuwa be muka ana vinatuna, na fasinei ku nai be kaku tookakikakina nukusi kwa matave. Taki ina vivinatuna, gwadi-monamona ana weniya vitana maise iyau natuku.” Fonana i vinowanaya keta Sanai yana kaetoǵa gumayogu Ega i veniya Ebenamu vitana kawana kana vinuwa.

15 Muniyai, Ega Ebenamu natuna namoǵa si vinatuniya keta i weniya Isimeni.

17

Yave Kana Kiyakiyaya I Teneteniya

1 Tovanama Ebenamu kana manamana 99, Yave i kenokikinomana nenei keta i iyaviya i bwaduwa, “Iyau Guyau Tofiwanaonaona. Yaku ketaketai kuna niya be muka kuna go'yonā,

2 ebe yaku dedeni ana fufuniya neneweu ebe susukwau ana giviyagwanisiya.”

3 Ebenamu kaetutuna i viketogunisiya maise yota debabouna eatu Guyau i iyaviya i bwaduwa,

4-5 “Iyau nenekuwai o nofemaise ku vaneneǵei. Yaku dedeni kwaǵa nukusi maise, kwaǵa kunuma yagwanisi waǵasi. Na fasinei ka wava Ebenamu* eatu a weneweneviiya o Ebenaamu.[†]

6 Iyau ana saviviniya be kunuma nakasina kuna nisaiya be sabu yagwanisi sina kikinomana keta yota kwaǵa sabuuma nenesiyai tufomu sina kikinomana.

7 Yaku dedeni ana givifakiniya kwaǵa keta susukwau nukusi nenemiyai be ina fakwafakwawaǵata, tova be tova. Iyau ya Guyau keta yota susukwau yasi Guyau.

15:13 Yauna 1:1-14, Bunanige 7:6

15:14 Yauna 12:40,41, Bunanige 7:7

16:15 Ganetiya 4:22

17:4-5 Noma 4:17 * **17:4-5** Ibeniu fonasiyi, *Ebenamu kana givina maise Ama nakasina o viwagana.*

[†] **17:4-5** Ibeniu fonasiyi, *Ebenamu kana givina maise sabu yagwanisi amasi o waǵasi.* **17:7** Nuke 1:55

8 Nofe Kenani fwayafwayana nenei ku viviteneyauyauna, matatafunafwayafwayanama kwāga keta yota susukwau ana venimiya. Naki yasi fwayafwayavāgata keta Iyau yasi Guyau.”

9-10 Guyau Ebenaamu i iyaviya i bwaduwa, “Kwāga fasiweu o yaku dedeni kuna muniiya keta yota susukwau sina muniiya. Kwāga sina nufifiniya kiyakiyaya neneWEU maisemoka yota namōga tamokatamokāga susukwau sinenei.

11 Yami nikana mutugabusi kwana nufifina be noko dedeni kana kiyakiyaya Iyau keta kwami kata kawasasai.

12 Nofe tova keta ina niya, fwefweyana namōga tamokatamokāga kana kuyadayada 8 nenei kwana nufifina. Kwana saviviniya natunatumi keta yami tobunanige natunatusi matatafusi namōga nenesiyai.

13 Maisemoka yota tovanama namōga sina tufuwa yami sabu nenei eketa yota tovanama namōga vitamanneina nenei kwana viya, kwana nufifiniya nenesiyai. Ina vikiyakiyayāgata yaku dedeni tofwamiyi, tova be tova.

14 Atu taki avi namōga yaku dedeni kana kiyakiyaya muka tofwanei, nai o kaku dedeni i yasiya, na naki tauna ina nutakiya yana sabu nenesiyai.”

Yave I Bwadudabadaba Vitana

Sanai Ina Vinatuniya Namōga Kana Wava Aisake

15 Guyau Ebenaamu i iyaviya i bwaduwa, “Kawau Sanai fasinei, muka kuna wenei Sanai eatu kuna weniya Sena.[‡]

16 Ana sawanuwagabubuviya be tanake nenei natuu namōga ana veniwa. Ana sawanuwagabubuviya ebe kunuma sina visawa-ayona nenei keta susukwana sinenei tufomu sina tufuwa.”

17 Ebenaamu kaetutuna i viketogunisiya maise yota debabouna keta na vinīgana tauna nuwasinenei i bwaduwa, “Kana fata namōga kana manamana 100 tamo natuna ina tufuwa? Atu yota Sena o kana manamana 90 kana fata ina vinatuna?”

18 Eketa Ebenaamu Guyau i iyaviya i bwaduwa, “Taki kana nufota Isimeni kuta sawanuwagabubuviya!”

19 Atu Guyau i iyaviya i bwaduwa, “Muka. Kawau Sena natuu ina vinatuniya keta kana wava kuna weniya Aisake.[§] Yaku dedeni ana fufuniya tanake keta susukwana muninei nukusi nenesiyai tova be tova ina nivāgata.

20 Ya nuwanuwa Isimeni fasinei o naki a nowaniya. Na fasinei ana sawanuwagabubuviya be natunatumi keta susukwana yagwanisi ana veniwa. Tanake o kawakawa nasi 12 amasi keta yota susukwana nenei kana kunuma ana givinakasiya.

21 Atu nofe yaku dedeni ana fufuniya Aisake nukusi. Naki nofe tovanama maise, Sena Aisake ina vinatuniya noko manamananama.”

18

Namōga Kasi Tonu Ebenaamu Si Venufotiya

1 Yave Ebenaamu nenei i kenokikinomana Mamene yana kai nakanakasisi nenesiyai. Nofe kana sifusifufumokena.

Kuyadayada i viaudibutoyōga kana tovai, Ebenaamu yana vada kana ketakawanai i nuvitōga i fakwafakwa.

17:8 Bunanie 7:5 **17:9-10** Bunanie 7:8, Noma 4:11 [‡] **17:15** Ibeniu fonasiyai, *Sanai, Sena wava nofe nuwesi kasi givina tufomu natuna gumayogu.* [§] **17:19** Ibeniu fonasiyai, *Aisake kana givina maise vinīga.*

2 Matana i kanakasiya nenei namoغا kasi tonu i kitisiya kutafakaina si misimisiniya. Tovanama i kitisiya, vada i teweiya atu i dibwana i venufotifotisyi keta i koduwa fwayafwayai.

3 I iyavisiya i bwaduwa, “Aiye, taki kwa sanamaniya kaku nufota be ana ovivitimiya nao muka kwana niuniku.

4 Yami ukowa ana nemiiya be kaemi kwana kigona ebe yo kai sifunei kwana viyawasiyi.

5 Yota kabwaga ana nemiiya be ina givifiwanimiya yo muniyai yami ketai kwana niya. Kwa visawanamonamoikuwa be kwa venufotikuwa, na fasinei ana savivina fasimiysi.”

Si iyaviya si bwaduwa, “Dewadewana, avana nuwanuwau ku bwaduwiya maise o ku savivinei.”

6 Eketa Ebenaamu i dibwanamoka vadai i kanasuna keta Sena i iyaviya i bwaduwa, “Kuna omatakayakayakanika be nimau simo ina badobadowa kausibi dewabauna kuna viya ebe maneka kuna kaguwana.”

7 Muniyai Ebenaamu i dibwana i niya bunumakau waumisi nenesiyai keta mwanaavauna i vinuwadadaniya kakaninama i viya, yana tobunanige i veniya keta i venugidewadewiya.

8 Ebenaamu kedi* keta susu i danina yota viyo muwana nukusi i visiya kabwaginama gigidewadewana i nemiiya keta nausiyai i teniya keta kai sifunei si kawa atu i togatanisiya.

9 Si nutoninuvuniya si bwaduwa, “Atu namai kawau Sena?”

I nufata i bwaduwa, “Noko vada sinenei.”

10 Tamokaغا sinesiyai i bwaduwa, “Venemokena, nofe tovanama maise noko manamananama ana makavinikuwa nenei kawau Sena natuu namoغا ina vinatuniya.”

Atu Sena o vada kana kawa muninei i vanevaneneiya.

11 Ebenaamu keta Sena o naki si vituvekamoka keta Sena yana tova vinatuna o naki i kakaviya.

12 Sena tauna i viniغا keta i bwaduwa, “Iyau naki a vineveka keta i sinavinukuwa keta yota kawaku i vituveka. Kana fata yawane kana diğadığaina ana kamukoniya?”

13 Yave Ebenaamu i iyaviya i bwaduwa, “Ava uğuna yo Sena i viniغا atu i bwaduwa, ‘Naki a vineveka, venemokena gwadimonamona ana vinatuniya?’

14 Omasi tamo aviyavana daunamokena Yave nenei, muka kana nufota be ina savivinei? Naki a bwaduwa maise, nofe tovanama maise noko manamananama tovanama ana makavinikuwa nenewe, kawau Sena natuu namoغا ina vinatuniya.”

15 Sena i matuta na uğuna keta i sawavigema i bwaduwa, “Iyau muka tamo ata viniغا.”

Atu i iyaviya i bwaduwa, “Mukamokena, ku viniغا.”

Sodoma Sifufuna

16 Ebenaamu keta namoغا kasi tonu nukusi si misiniya keta si niniya be ina vateweisiya yasi ketai. Nokomai si kitanusinowa Sodoma nenei.

17 Keta Yave tauna nenei i bwaduwa, “Aviyavana kabegomokena ana saviviniya, muka Ebenaamu nenei ana teneviunei.

* **18:2** Ibeniu 13:2 **18:8** Kedi o susu nenei si fufuniya. Ina fakwa kabegona kabaga ganagananavina neneiyo ina vibadowa keta kana kayuyuna. **18:10** Noma 9:9 **18:12** 1 Fita 3:6 **18:14** Nuke 1:37

18 Susukwana ina nakata yota fiwafiwanimokena. Keta tanake nenei kunuma matatafuno fwayafwayai ana sawanuwagabubuwisya.

19 A gibokya be tanake ina iyavisiya natunatuna keta yota susukwana muninei si nenemiyi, ebe yaku ketaketai sina savivina dawaniniina yota kana matanatotowai. Ebe avana Ebenaamu nenei a bwadudabedabiya maise kana fata be ana saviviniya."

20 Keta Yave Ebenaamu i iyaviya i bwaduwa, "Menana Sodoma keta Gomona namoisi yasi fufunagoyo i nakatamoka keta yota fasisiyai odo nakasina a nowaniya."

21 Nofe naki a sobusobuwa be ana kitiya taki noko odosima tasike fasisiyai venemokena o muka, ebe ana sanamaniya."

22 Namoga nasi nuwa si nogokawawa keta si niya Sodoma kuveyaina, eatu Ebenaamu i fakwa i misimisiyi Yave naunei.

23 Ebenaamu i vanji niniunei eketa i iyaviya i bwaduwa, "O venemokena namoga goyosi keta eyaeyasi nukusi kuna nyaunisiya?

24 Taki namoga eyaeyasi nasi 50 menana noko sinenei o namaise, yawane kuna nyauniya? Taki eyaeyasi fasisiyai o namaise, menananama kuna kitamokiya?

25 Muka kuna fufuniya, nai o muka dawaniniina. Keta muka kana nufota be namoga eyaeyasi atu goyosi nukusi kuna nuvimateisi. Taki kuna saviviniya, nao goyosi kasi vimatadawanai eyaeyasi nukusi kuna nunatusiya. Muka. Kwaaga o fwayafwaya kana matatafu kana tonuvisi, na fasinei kwaaga kuna vinuwadadanikiya venemokena namoga kama matanatotowai, abe namaise."

26 Yave i iyaviya i bwaduwa, "Namoga matatafusi Sodoma sinenei ana gifafafanisiya taki namoga eyaeyasi sinesiyai kasi 50 ana nisaisiya."

27 Ebenaamu i bwadu-savaviniya i bwaduwa, "Yaku tuveka, iyau o ibakaokaoogo maise gavi keta causibi atu yota a vibutuwa a nunusifufuwa nofe fasinei.

28 Taki namoga eyaeyasi kasi 50 eatu 5 nenei ina kesa, noko menaninama kuna nyauniya?"

Yave i iyaviya i bwaduwa, "Taki namoga eyaeyasi kasi 45 ana nisaisiya, nao muka ana nyauni."

29 Ebenaamu i vikokone-savaviniya i bwaduwa, "Atu namaise taki kasi 40moka nokomai kuna nisaisiya?"

Atu i iyaviya i bwaduwa, "Taki kasi 40, muka ana fufuniya."

30 Ebenaamu i iyaviya i bwaduwa, "Ae yaku tuveka, muka kuna nuwagoyoweiku eatu kuta tenikuwa be ata nusifufuwa. Namaise taki nasi 30 nokomai?"

Keta i iyaviya i bwaduwa, "Taki 30 ana nisaisiya, muka ana fufuniya."

31 Ebenaamu i iyaviya i bwaduwa, "Eiyoi, naki a nusifufumataiye nofe fasinei atu namaise taki 20 kuta nisaisiya?"

I iyaviya i bwaduwa, "Taki 20 ana nisaisiya, muka ana nyauni."

32 Yota Ebenaamu i bwadu-savaviniya i bwaduwa, "Ae yaku tuveka, muka kuna nuwagoyoweiku. Atu naki kawa tamokagamoka yota ata bwaduwa. Atu taki 10 kuta nisaisiya?"

I iyaviya i bwaduwa, "Taki 10 ana nisaisiya, muka ana nyauni."

33 Tovanama si nusifufukoooga, Yave Ebenaamu i venuteweiya keta i niya, eatu Ebenaamu i makaviniya yana menanai.

19

Menana Sodoma Keta Gomona Kasi Nuyauneina

¹ Guyau kana kaetoğā abamei kasi nuwa navinavimokeyai si kikinomana Sodoma. Nota menaña kana ketakawanai i nuvitoğā i fakwafakwa. Tovanama i kitisiya, i misiniya i venufotifotisiya eketa nausiyai i koduwa fwayafwayai.

² Keta i iyavisiya i bwaduwa, “Aiye, kwa nemai yaku numai be a oviviteimi. Eatū kaemi kwa kigona be kwa viyawasi, eatū kumana matami kwa kitakiyei yo yami ketai kwana niya.”

Atu si iyaviya si bwaduwa, “Muka tamo avana. Naki nofemai kana toğanumasana.”

³ Atu i gweğemokisiya keta nukusi si niya yana numai. Keta ka i fufuniya fasisiyi. Maneka muka na kana nutuva i kaguwana keta si kawa.

⁴ Muniyai yo sina banuwa, Sodoma menana gunina be ovina kana tufunakata be vituvekasi, matatafumokesi nokomai numa si misini-fanakwaniwiya.

⁵ Nota nenei si bwauwa si bwadubwaduwa, “Namoğā kasi nuwa kimoki nuwabuna si nemiya nenenewe, nama o fiyaomokesi? Ku kikinomana-nemijeisi nenekiyai be ka mataveyeisi.”

⁶ Nota i misini-kikinomana numa kawanei atu kumunina kawa i katuguduya.

⁷ Keta i iyavisiya i bwaduwa, “Ae unaunaku, fufuna naki goyomokena muka kwana savivinei.

⁸ Kwa vaneneğeiku! Natunatuku vivine kasi nuwa weka, muka tamo namoğā nukusi sita matavenuvanuva. Taki nuwanuwami maise vivinesima ata kikinomana-nemisiya nenemiyai be aviyavana yami nuwanuwa kwata savivinya nenesiyai. Eatū namoğā nofe a nemisiya kanonovakuwai, muka kwana ginuvanuvaaisi.”

⁹ Atu si kawafatiya si bwaduwa, “Ku misininai! Kwağā tene wagawaga ku nemiya atu nuwanuwau avage kuna vikainakata. Kimoki kwağā kana givikuvavaniwa nakatamatokena yo tasike nasi nuwa.” Eketa na yasi fiwana Nota si katutunetuniya numa kana kawa kuveyaina avage nuwanuwasi kawa sina vitutuyakweniya.

¹⁰ Atu kaetōga kasi nuwa numa sinenei nimasi si kitunina, Nota si sinaviya keta si sinakanasuniya eketa kawa si katuguduya.

¹¹ Atu yasi fiwana nenei namoğā matatafusi menanai matasi si weikwava be muka kasi fata kawa sina nisägai.

¹²⁻¹³ Eketa namoğā nasi nuwa Nota si iyaviya si bwaduwa, “Tova kabegomokena menana nofe kana nuyauniya. Yave odo nakatamataina i nowaniya menaninama fasinei keta i visimeikiya ka nemiya be kana nuyauniya. Atu tamo ya sabu nofemai? Maise natunatuu namoğā keta vivine o nawananawau o taki aitevana tamo yota ya sabu menana nofe sinenei, ku kikinomaneisi.”

¹⁴ Eketa Nota i kikinomana menanai keta natunatuna vivine kasi sawagivifoteina i matakawisiya. I iyavisiya i bwaduwa, “Yave kabegomokena menana nofe ina nuyauniya. Kwa venudibwana be menana nofe kwa teweyei.” Atu namoğasima si bwaduwa vitana ita sawasawaviniğā.

¹⁵ Naki tova i gegegesiya kana manawatasasai, kaetōgasima Nota si nuyakayakanai be ina venudibwana. Si iyaviya si bwaduwa, “Ku venudibwana! Kawau be natunatuu vivine nasi nuwa nukusi ku kikinomaneisi. Akata ina kakaviwa tovanama Yave menana nofe ina vimatadawaniya nenei.”

16 Atu Nota i giwaewaeğeya. Yave Nota i sineganiganiiya na fasinei keta kaetoğga kasi nuwa nimanei si nufatuma yota kawana be natunatuna nimasiyai eketa si kikinomanisiya kawayavatai.

17 Tovanama si kikinomanisiya menanai, kaetoğga tamokağga i iyavisija i bwaduwa, “Kwa dibwana be kwana fakwa yawayawasimi! Muka kwana okikine kumunimi yota muka kwana niviyawasinai kawanauwai! Kwa dibwanamoka koya nenesiyai akata ina kakavimiya.”

23 Tovanama Nota ugunina nukusi menana Sowa* nenei si kikinomana, vanavana i kusifuya.

24 Yo muniyai iba nununuina muna nenei maise,[†] Yave i visaviviniya keta abamei i sobunemiya Sodoma keta Gomona nenei.

25 Eketa naki kana menana be kana namoğga be yota kisisiku matatafumo-kena kawanaunama nenei i siwataunisiya.

26 Atu Nota kumunina kawana si okikineya keta si vitasiya maise gabana.

21

Aisake Yana Tufuwa

1 Yave Sena i sawanuwagabubuviya keta avana yana bwadudabadaba maise i fufuniya.

2 Tutuyanama Guyau i bwaduviya nenei aviyavana ina kikinomana, naki i nuvifotiya. Sena i visifüga keta i vinatuniya natuna namoğga tovanama Ebenaamu yana vituveka nenei.

3 Gwadimonamonanama i tufuwa keta Ebenaamu i weniya kana wava Aisake.

4 Kuyadayada 8 muninei, Ebenaamu natuna nenei nufifina i saviviniya kiyakiyaya fasinei, namaise Guyau i visimeiya maise.

5 Ebenaamu kana manamana 100 nenei Aisake i tufuwa.

Ebenaamu, Ega Natusi Isimeni Nukusi I Vikikinomanisiya

8 Gwadimonamona i nakata keta tovanama i sokeya nenei, Ebenaamu visoke kana ka i fufuniya.

9 Noko tovanama nenei Sena si kitiya Isimeni Aisake i sawasawaviniya. Isimeni o Ebenaamu natuna kana vinuwa, ne Itifta kaetoğga kasi wava Ega nenesiyai i tufuwa.

10 Eketa Ebenaamu si iyaviya si bwaduwa, “Kaetoğga nofe na natusi ku vikikinomaneisi. Muka simo nuwanuwaki tamo ya kaikaiwabu ina vai tovanama kuna mateya. Naki natukiğga.”

11 Ebenaamu i nuwatadauna bwadunama fasinei uğuna Isimeni o yota natuna.

12 Eatuyau i iyaviya i bwaduwa, “Muka nuwanuwa ina munuu kaetoğga na natusi nukusi fasisiyai. Avana Sena si bwaduviya maise ku fufuniya. Uğuna Aisake nenei, susukwanama ka wava sina gikikinomaniya.

13 Atu kaetoğga natusi o kwağga natuu, na fasinei susukwana yota ana givinaksiya be ina vikunuma.”

19:16 2 Fita 2:7 * **19:23** Ibeniu fonasiyi, *Sowa kana givina maise kabego.* **19:24** Madiu 10:15, 11:23,24, Nuke 10:12, 17:29, 2 Fita 2:6, Yudi 1:7 † **19:24** Vinebau fonasiyi iba nununuina si weniya sanufa. *Taki sanufa tana guwaniya, madina o goyomokena keta yota inainana nakatamokena.* **19:26** Nuke 17:32 **21:2** Ibeniu 11:11 **21:4** Kabikona 17:12, Bunanige 7:8 **21:10** Ganetiya 4:29,30
21:12 Noma 9:7, Ibeniu 11:18

¹⁴ Eketa tova i katakiya nuwabunimokeyai, Ebenaamu tukwava na ukowina keta kabwaga, Ega i vikavanisiya eketa na natusi i teweisiya si niya.

22

Yave I Anuvanuviya Ebenaamu Yana Vitumağana

¹ Muniyai Guyau i anuvanuviya Ebenaamu yana vitumağana. I iyaviya i bwaduwa, “Ebenaamu!”

Eketa i vinowana i bwaduwa, “O, iyau weka.”

² Keta Guyau i iyaviya i bwaduwa, “Natuu tamokağamoka ku nuwagabubuwiya Aisake, ku ovi be ku niyei fafani Moniya nenei. Koyanama namai ana visawenewi nenei, kuna vibwanaoseiya ya vikanakooğa bwanaosena nenekuwai.”

³ Na fasinei Ebenaamu nuwabunimoka i misiniya, yana doniki i gidewadewiya keta i kaiuna vibwanaose fasinei. Eyo tobunanige nasi nuwa keta natuna Aisake i ovisiya keta si noğokawawa kabainama Guyau i bwaduwiya nenei si niya.

⁴ Si niniya atu kuyadayada kana vitonu nenei, Ebenaamu matana i kanakasiya keta kedawanauwai kabağanama i kituya.

⁵ Tobunanige i iyaviyiya i bwaduwa, “Doniki nukusinofemai kwana fakwa. Atu natuku nukusi kana niya nokomai, Guyau nenei kana kodukoduwa yo kana makavinikiya nenemiyai.”

⁶ Eketa Ebenaamu kai kitavina natuna i vikavaniya eatu tauna o kikanakanata keta giniwakuma i givikavinisiya keta si niya.

⁷ Si niniya atu Aisake amana i iyaviya i bwaduwa, “Amaku!”

Ebenaamu i iyaviya i bwaduwa, “Natuku, ku nusifufu.”

Eketa Aisake i iyaviya i bwaduwa, “Kikikweu keta kikanakanata o nofe, eatu sifi mwanavauna vikanakooğa bwanaosena fasinei o namai?”

⁸ Ebenaamu i iyaviya i bwaduwa, “Natuku, Guyau tauna yawane sifi mwanavauna ina venita vibwanaose fasinei.” Eketa si nikaokaogowa si niya.

⁹ Tovanama si nemiya kabainama namai Guyau i bwaduwiya nenei, Ebenaamu didiga i didiya keta etanei kai i tewesonasonamiya. Eyo muniyai, natuna Aisake nimana keta kaena i kiyona eketa didigai kai etanei i vikenofaniya.

¹⁰ Yana giniwakuma i sinayaginiya be natuna ina nuvimiatiya.

¹¹ Eatu tovanama nenei, abamei Yave kana kaetoga i bwauwiya i bwaduwa, “Ebenaamu! Ebenaamu!”

Ebenaamu i vinowana i bwaduwa, “O, iyau weka.”

¹² Eketa Yave kana kaetoga i iyaviya i bwaduwa, “Muka natuu kuna givikuvakuvavanei o avana tamo goyonu kuna fufuniya nenei! Nofe kimoki o a sanamanemokiwa gewa Guyau ku vifotuwuya uguna natukatekateu atu muka kuta nuwanononei nenekuwai.”

¹³ Ebenaamu matana i kanakasiya keta sifi namoğa i kituya kisisiku sinenei ketuketuna kana vinağanağana nenei i nukabwakuya. I niya yomuyomunama i viya, i nuvimiatiya keta i vikanakoğoya yana bwanaose Guyau nenei eatu muka natuna.

¹⁴ Noko nenei eketa kabainama i weniya *Yave Ina Venita*. Nofe tovasima nenesiyai namoğa yasi kafa tanatutuna si bwadubwaduwa, “Yave yana koyai ina venita.”

15 Eketa abamei Yave kana kaetoga Ebenaamu i bwauwe-savaviniya i bwaduwa,

16 "Nofemaise Yave i bwaduwa, 'Fonaku ku nowaniya keta natukatekateu atu muka kuta nuwanononei nenekuwai na uguna kaku wavai a bwadudababada neneweu,

17 vitana venemokena ana sawanuwagabubuwiwa be susukwau nakata-mokena ana veniwa. Sina yagwana vitana kinavinavi abamai yota numagama kwadewai maise. Kasi aviya sina vatanisiya keta yasi menana sina vitoniwigina.

18 Susukwau nenesiyai eketa kunuma matatafusi fwayafwaya etanei ana sawanuwagabubuwiysi uguna fonaku ku muniyi."

19 Ebenaamu na natuna si makavinisiya yana tobunanige nenesiyai eketa matatafusi si makavinisiya Biyasiba namai Ebenaamu i fakwafakwa nenei.

Sena kasi manamana 127 nenei, yawasisi i kakaviya keta Ebenaamu i nunuwatadauna eatu i vivinuwadadana kasi odewadewa fasinei. Na fasinei fafaninama Itai namoisi si fakwafakwiya nenesiyai, fwayafwaya kabegona i vitamaniya gabana nenei.

Manamana tonusi i kakavisiya muninei, Ebenaamu natuna Aisake, ne Anani kana wava Nibeka i vikawaniya. Tanake o Ebenaamu unana waqana. Muniyai Ebenaamu kana manamana 175 nenei, yawasina i kakaviya keta natunatuna nasi nuwa Aisake keta Isimeni si odewadewiya kawana niniusiyai.

25

Isowa Kata Yakobo Si Tufuwa

19 Ebenaamu natuna Aisake na natunatuna sifusifufusinofemaise.

20 Tovanama Aisake kana manamana 40 nenei Nibeka i vikawaniya. Nibeka tawaqana o Nebani keta amasi o Betuweni tene Anamifafani Fadana-anami nenei.

21 Nibeka tanake kakanina keta Aisake i kawanunukuviya Yave kawana kana ovivita fasinei. Yave yana kawanunuku i nowaniya eketa Nibeka i visifuga.

22 Atu bebeta si vivikafifiwana manawanei keta i bwaduwa, "Namaise yo savivina nofe i kikikinomana nenekuwai?" Eketa i niya Yave i kawanunukuviya ibanama fasinei.

23 Eketa Yave i iyaviyi bwaduwa,

"Sinewe o kunuma nuwesi.

Sina tufuwa nenei, sina vikavanevaneya.

Tamo kunuma o unana ina fiwanateweiya.

Kotokikinuna ina vikaetoga gwadiyei nenei."

24 Tovanama Nibeka i vinatuna nenei, natuyuwewyuwe namoga si tufuwa.

25 Kotokikinuna i tufuwa o sininina yabeyabenina atu konokonona. Na fasinei si weniya Isowa.*

26 Muninei gwadiyei i tufuwa, Isowa kaeketuketunei i gitotowa. Na fasinei si weniya Yakobo.[†] Aisake kana manamana 60 nenei natuyuwewyuwe si tufuwa.

Kotokikinuna Kana Vitovisime

Isowa I Katuteweiya Yakobo Nenei

27 Tovanama namoisima si nakata, Isowa i vitonuiyowa eketa tova matatafunu wanakiyai i nunuiyowa. Eatu Yakobo o umaumana keta toğakuyadayadana.

28 Aisake o Isowa i nuwagabubuwiya uğuna nuiyo gevagevana nuwatana i viya, eatu Nibeka o Yakobo si nuwagabubuwiya.

29 Tova tamokağı Yakobo fenifeni i nunubudana atu wanakiyei Isowa dibuna i toyoga yota na vitanonina i kikinomananemiya.

30 Eketa Isowa Yakobo i iyaviya i bwaduwa, “Vitanona i kanamunumokikuwa. Nofe tova nubudana yabeyabenina simo ku veneiku a kawa.” (Noko nenei keta kana wava venuwana si weniya Edomu).[‡]

31 Keta Yakobo i iyaviya i bwaduwa, “Vikinuna kana vitovisime nofe tova ku vitamanei nenekuwai ebe yo nubudana ana veniwa.”

32 Isowa i iyaviya i bwaduwa, “Ei, i kanamunumokikuwa! Vikinuna kana vitovisime o avana kana dewadewana!”

33 Eketa Yakobo i iyaviya i bwaduwa, “Nauna ku bwadudabadaba nenekuwai yoke.” Eketa Isowa i bwadudabadaba vikinuna kana vitovisime kana dawanatamaneina fasinei.

34 Noko muninei Yakobo maneka keta nubudana Isowa i veniya. I kawa, i yuwa eketa i niya. Nofe ketaketanama nenei Isowa muka ita vinuwana vikinuna kana vitovisime fasinei, eatu naki i katuteweiya.

26

Yave I Bwadudabadaba Aisake

Ina Sawanuwagabubuwiya Maise Ebenaamu

1 Noga nakasina manatuwaina Ebenaamu yana tovai maise, yota Kenani i visavavinisiya. Na fasinei Aisake i niya menana Gena nenei, Finisitiya kana tufomu kana wawa Abimeneki nenei.

2 Yave i kenokikinomana Aisake nenei keta i iyaviya i bwaduwa, “Muka kuna nai Itifita eatu namai fwayafwayanama ana iyaviwa nenei, nokomai kuna fakwa.

3 Nofemai simokağamoka kuna fakwa. Iyau kwağıa nukusi eketa ana sawanuwagabubuwiya. Fwayafwayanama nofe matatafunu susukwau nukusi ana venimiya ebe avana amau Ebenaamu a bwadudabedabiya maise, bwadudabadabanama ana givifakiniya.

4 Susukwau yagwanina ana veniwa maise kinavinavi kasi yagwana abamai. Keta fwayafwayanama nofe matatafunu ana venisiya. Tasike nenesiyai, kunuma matatafusi fwayafwaya etanei ana sawanuwagabubuwiya.

5 Uğuna Ebenaamu fonaku i muniyi, yaku bwadu i nowaniya yota yaku gisawakedana be yaku visime matatafunu, i muniyekoğoiya.”

6 Na uğuna eketa Aisake i fakwa menana Gena nenei.

Muniyai Aisake i niya keta Biyasiba i fakwa. Tovanama yana vituveka nenei, natuna gwadiyei Yakobo i nonuya. Vikanononowai, vikinuna kana

[†] **25:26** Ibeniu fonasiyai, *Yakobo o kaeketuketu kana togitoto. Kana givina maise tovikanonono.*

[‡] **25:30** Ibeniu fonasiyai, *Edomu kana givina maise yabena.* **25:33** Ibeniu 12:16 **26:3** Kabikona 22:16-18

sawanuwagabubu i viya. Tovanama Isowa i nowaniya, i kayokuğā keta nuwanuwana ita nuvimiatiya.

28

Yakobo I Niya Nebani Nenei

- 1 Aisake i bwauwiya Yakobo keta i sawanuwagabubuviya yo i sawakedakedaniya i bwaduwa, "Muka nofemai tamo ne Kenani kuna vikawaniya.
- 2 Atu nofe tova kuna niya Fadana-anami nenei, ayou amasi Betuweni menaninei. Nokomai tamo kawau kuna viya augú Nebani natunatuna sinesiyai.
- 3 Eatū Guyau Tofiwanaonaona ita sawanuwagabubuviya be natunatuu sita yagwana be susukwau sita geyana ebe kunumisi sita yagwana.
- 4 Tanake ita sawanuwagabubuviya keta yota susukwau, maise Ebenaamu i sawanuwagabubuviya. Ebe fwayafwayanama ku fakwifakwiya maise teneyauyauna kuta vitoniwagiya. Uğuna fwayafwayanama o Guyau i veniya Ebenaamu."

Yakobo Kana Kavayuna

- 10 Yakobo Biyasiba i teweysi eatu i niya Anani kuveyaina.
- 11 I niniya atu kabāğā tamokağā i nisaya eatu naki vanavana i sinakafwanukuviya fasinei eketa i vikabāğā. Gabana i viya keta i kenovikifafiya.
- 12 Tovanama i banubanuwa nenei, i kavayuna. I kitiya abama i kawiya atu ke'ta nutanabaibainina, fwayafwayai i misiniya atu i vaneya abamai. Keta Guyau kana kaetoga abamei si sobusobuwa be si vanevaneyi.
- 13 Atu Yave i misiniya niniunei eketa i iyaviya i bwaduwa, "Iyau Yave, wağau Ebenaamu keta Aisake yasi Guyau. Fwayafwayanama nenei ku matamataveya, kwağā keta susukwau ana venimiya.
- 14 Kimoki yo susukwau maise genasa, sina kataneneğā yavanata, gagasa, bomatu, keta nanakoya kuweyaisi nenesiyai. Keta susukwau nukusi kami sawanuwagabubu nenei, fasekwa matatafusi fwayafwaya etanei ana sawanuwagabubuvisiya.
- 15 Kuna tukutukuya, Iyau o kwağā nukusi keta ana nuvinanuwa ya nidadana nenesiyai kana nivaniva ana makaviniwa fwayafwayanama nofe nenei. Muka ana venumakanoveu kana nivaniva aviyavana a bwadudabedabiwa maise ana fufuniya."
- 16-17 Yakobo i kenoviniya na yana matuta keta i bwaduwa, "Venemokena gewa Yave o nofemai i fakwafakwa eatu muka ata sanamanei. Kabağā nofe a vimaimatumatuta. Nofe o Guyau yana kabāğā keta abama kana ketakawana."
- 18 Eketa nuwabunimokeyai Yakobo i misiniya keta gabananama i kenovikifafiya, i vimisiniyi kiyakiyaya fasinei keta bubu nenei i vitowiya.
- 19 Eketa kabaganama i weniya Beteni.* Eatū menaninama nakasina si mikiweniya Nusi.
- 20 Yakobo i bwadudabadaba Guyau nenei i bwaduwa, "Taki kwağā iyau nukusi be kuna ofafafikuwa, kabwaga kuna venikuwa, nuya kuna venikuwa,
- 21 ebe taki ana makaviniwu na yaku dewadewana amaku yana numai, enao kwağā Yave yaku Guyau.

22 Atu gabana nofe a vimisiniiya, ita vikiyakiyaya Guyau ya numa. Aviyavana matatafunu kuna venevenikuwa, dawana 10 ana tenetenisiya atu sine-siyai tamokaña kwaña ana veneveniwa.”

35

Yakobo i niya Anani keta Nebani natunatuna nasi nuwa, Neya keta Neiseno, i vikawanisiya. Manamana 14 i mudadava Nebani fasinei vivinesima kasi nufata fasisiyi. Neya kasi kaetoña Dinufa si veniya Yakobo kawana. Maise yota Neiseno kasi kaetoña Binaa si veniya Yakobo kawana. Eatu Guyau i iyaviya keta nawana yana menana i teweiya atu i makaviniya amana yana menanai. Yana makavina fasinei, i matuta akata Isowa yana namonamoga nukusi na ugunina sina tafisiya. Eatu tovanama si vikaninisaga nenei, Isowa muka ita nuwagoyo be nukusi sita vikamunumunuwa.

Guyau Yakobo I Sawanuwagabubuwiya

9 Tovanama Yakobo i fakwafakwa Fadana-anami* atu i makaviniya Beteni nenei, Guyau i kenokikinomana-savaviniya keta i sawanuwagabubuwiya.

10 I bwaduwa, “Ka wava Yakobo atu muka yota sina weneu Yakobo. Kimoki keta i niniya ka wava Isineni.”† Eketa i weniya Isineni.

11 Yota i bwaduwa, “Iyau Guyau Tofiwanaonaona. Kuna vinatunasiwaswiaga keta kuna yagwana. Susukwau ina nakatamoka. Fasekwa dawanisi yota tufomu sina kikinomana kwaña neneweu.

12 Fwayafwayanama a bwadudabedabiya Ebenaamu be Aisake nenesiyai, kwaña ana veniwa. Yota susukwau nenesiyai nofe fwayafwayanama ana venisiya.”

13 Guyau tovanama Yakobo nenei i nusifufukoña, i teweiya.

14 Kabainama nenei Guyau i nusifufuviya, gabana i vimisiniiya keta etanei waini i siwaiya yana bwanaose yota muniyai bubu i siwaiya.

15 Eketa Guyau nokomai i nusifufuviya fasinei, kabainama i weniya Beteni.‡

Neiseno Yasi Mate

16 Muniyai Yakobo yana sabu nukusi Beteni si teweiya. Keta yawane Efanati kedawanau, Neiseno i vibutusiyai atu si nisia ya daunina.

17 Si vibaiiya eatu kuvavana i gimunusiyai nenei, kasi toosiwaña si sawakatevatusiyai si bwaduwa, “Muka kwana matuta. Natumi namoga kana vinuwa i tuwuwa.”

18 Tovanama ayona yawasisi i kakakaviya nenei, si weniya Benoni§ eatu amana i weniya Beniyamina.*

19 Tovanama Neiseno si vidawana, ketanama i niniya Efanati (nofe tova o Beteniyema), kafakainei si odewadewisya.

20 Eketa Yakobo gabana i vimisiniiya kasi manawa etanei. Gabaninama Neiseno kasi manawa nenei nofe tova i fakwafakwa.

Aisake Yana Mate

1 Sifusifufu 2:1-2

* **35:9** *Fadana-anami o Anami katuyaveyavenina Mesofotamiya nenei yavanata kuveyaina. Eketa Anani menana o sinenei.* † **35:10** *Ibeniu fonasiyai, Isineni kana givina maise Guyau i maninya o Guyau nukusi si vikafifiwana. (Kabikona 32:28)* **35:11** *Kabikona 17:4-8* **35:14** *Kabikona 28:18,19*

‡ **35:15** *Ibeniu fonasiyai, Beteni kana givina maise Guyau yana numa.* § **35:18** *Ibeniu fonasiyai, Benoni kana givina maise kuvavana natuna.* * **35:18** *Ibeniu fonasiyai, Beniyamina kana givina maise natukikikataka.*

(22b) Yakobo natunatuna namōga kasi 12.

23 Neya natunatusi namōga o Nubeni, Yakobo natuna kotokikinuna. Muninei o Simiyoni, Nebi, Yuda, Isaka, Sebunoni.

24 Neiseno natunatusi namōga o Yosefa keta Beniyamina.

25 Neiseno kasi kaetōga Binaa natunatusi namōga o Dani keta Nafatanai.

26 Neya kasi kaetōga Dinufa natunatusi namōga o Gada keta Asa.

Yakobo kakawana nofemaise natunatuna namōga si vinatunisiya Fadananami nenei.

27 Eketa Yakobo i makaviniya amana Aisake nenei, Kiniyati-aba (nofe tova o Ebinoni) niniunei menana Mamene nenei. Nofe menaninama Ebenaamu i fakwiya muninei yota Aisake i fakwiya maise teneyauyauna.

28 Aisake i fakwa kana manamana 180.

29 I sobuwa i vigwadimonamonamoka yo muniyai yawasina i kakaviya keta wāgawāgana i tuyanomwanisiya. Eketa natunatuna namōga Isowa be Yakobo si odewadewiya.

37

Yosefa Keta Sisitawāgana

1 Kenani fwayafwayana namai Aisake i fakwiya be nenei i viteneyauyauna yota Yakobo i fakwa.

2 Eketa Yakobo na natunatuna sifusifufusi nofemaise.

Tovanama Yosefa kana manamana 17, sisitawāgana nukusi sifi keta gouti si kikitavikavinisiya. Sisitawāganisma o amana kakawana Binaa keta Dinufa natunatusi, eatu yasi fufunagoyo fasisiyai Yosefa i simanisiya amana nenei.

3 Yakobo yana vituveka nenei Yosefa i tufuwa eketa i nuwagabubuviya nakasina yo muniyai natunatuna namōga matatafusi. Na fasinei kana kwame nubwayouna dewabuna i veniya.

4 Tovanama sisitawāgana si kitiya Yosefa kana nuwagabubu nakata-mataina yo muniyai tasike, si adibutoyotoyoia keta muka viunana kana bwaduwai sita nunusifufuwei.

5 Nuwabuna tamokāga i kavayuna keta tovanama sisitawāgana kana kavayuna i iyavisiya nenei o naki si dibutoyōgemokiya.

6 Yosefa i iyavisiya i bwaduwa, “Kwa vanenēga tu kaku kavayuna a iyaveimi.

7 Bagunai witi ta vivikitava eatu yaku kitava i venukanakasiya keta i misiniya. Tovanama nenei yami kitava si misinififiniya yaku kitava keta nenei si koduwa.”

8 Eketa sisitawāgana si iyaviya si bwaduwa, “Oa! Omasi ku vinuwadadana average venemokena kuna vitufomuwa be kuna visimeikiya?” Noko nenei, Yosefa yana bwadu be kana kavayuna nenei si adibutoyotoyōgemokiya.

Yosefa Sisitawāgana Si Vitamaniya

12 Tova tamokāga Yosefa sisitawāgana, amasi yana sifi keta yana gouti si visiya keta si niisiya menana Sekemu niniunei, keta nokomai si kitavikavinisiya.

13 Eketa Yakobo Yosefa i iyaviya i bwaduwa, “Sisitawāgau o Sekemu nenei yomuyomu si kitakitavikavina. Nuwanuwaku ana visimeiwa kuna niya nenesiyai.”

Yosefa i vinowana i bwaduwa, “Dewadewana, Ana niya.”

14 Eketa amana i iyaviya i bwaduwa, “Ku nai be sisitawāgau ku kitaisi taki yomuyomu nukusi dewadewasi, nao kuna makaviniwa kuna matakawikuwa.”

Ebinoni kawanauna nenei Yosefa i visimeiya i niya Sekemu.

¹⁵ Tovanama i kikinomana, i kakafivinavina kawayavatai atu namoغا tamokaغا i nutoniiya i bwaduwa, "Ei, aviyavana ku nunuwasi?"

¹⁶ Yosefa i nufata i bwaduwa, "Sisitawağaku yasi yomuyomu si kitakitavikavina, a nunuwasiyi. Ku sanamanisiya namai kasi tuğana?"

¹⁷ Eketa namoğanama i iyaviya i bwaduwa, "Si nemiya wekamai atu naki si niya. A nowanisiya si bwaduwa si niniya Dotani." Noko nenei Yosefa sisitawağana i muniisiya keta Dotani i nisaishiya.

¹⁸ Tovanama si kitiya kedawanauwai i nenemiya, kana munuwa fasinei si viwaifufuna.

¹⁹ Tututausi si vikanunusifusifufuwa keta si sawaviniya si bwaduwa, "Ake, tokavayuna-onaonanama kwa kitai i nenemiya.

²⁰ Ei, ta nuvimatei be tamo yeypenu kokonina nenei ta tewesobuwei. Kana fata amata tana iyaviya avage tamo yomuyomu-wanawanaki i kaniya, ebe tana kitiya taki kana kavayuna ina vivenemokena o muka."

²¹ Atu Nubeni i nowaniya yasi bwadu eatu i vinuwadadana Yosefa kana guguya fasinei keta i iyavisiya i bwaduwa, "Muka yawasina tana nuyaunei.

²² Muka tana nuviufaufai atu nofemai wanakikaoğowai tata tewesobuwiya yeypenu kokonina nenei." Nubeni i tanafafafana taina kana guguya fasinei uğuna nuwanuwana be ina niiya amana nenei.

²³ Eketa tovanama Yosefa i kikinomana, sisitawağana si givikaviniya keta kana kwame nubwayouna dewabawauna tofwanei si kakiya.

²⁴ Si oviya keta yeypenu kokoninei si tewesobuwiya.

²⁵ Tovanama si makavina keta si nuvitoغا si kakawa atu matasi i kanakasiya keta Isimeni fasekwina si kitisiya si nenemiya na yasi kameni Gineyadiyei, si niniya Itifita. Iba mamadisi* nukusi si kivitotoğ'a.

²⁶ Keta Yuda unaunana i iyavisiya i bwaduwa, "Taki taita tana nuvimatiya keta ufaufana tana tenemakaviuniya, aviyavana tamo kana dewadewana tana nisağai?

²⁷ Isimeni namoisi nenesiyai ta vitamanei eatu muka tana munuya. Aitevana taina yoke, kita viyo ufaufa tamokaغا." Eketa unaunana yana bwadunama si vinowanaya.

²⁸ Tovanama Midiyani[†] tovitamaneina si kikinomana, Yosefa sisitawağana si niya yeypenu nenei si sinakikinomaniya keta Isimeni namoisi nenesiyai, si vitamaniya fatana siniva 20. Eketa Yosefa si niiya Itifita.

²⁹ Eyo muniyai tovanama Nubeni i makaviniya, i niya yeypenu nenei i nugenana eatu muka Yosefa ita kitai. Nuwatana i dauna keta kana nuya i kiganiniya.

³⁰ I makaviniya sisitaina nenesiyai keta i iyavisiya i bwaduwa, "Yosefa noko muka. Ava o ata fufuniya?"

³¹ Eketa Yosefa sisitawağana, gouti si nuvimatiya keta ufaufanei kwame si kutuviya.

³² Eyo si niiya amasi nenei keta si iyaviya si bwaduwa, "Kwame nofe ka nisaiya, ku kitai. Kamo natuu kana kwame o muka?"

³³ Amasi i kitakinaniya keta i iyavisiya i bwaduwa, "Ika. Natuku kana kwame. Yomuyomu-wanawanaki i kaniya. O natuku! Yomuyomu-wanawanaki i tanabwegabwegiya."

* ^{37:25} Kisisiku nenesiyai bubu mamadisi si yuna maise kabwaga kana givimamadi fasisiyai be kasi gividiyaga. † ^{37:28} Bunanige 7:9 † ^{37:28} Isimeni fasekwina ofafani Midiyani nenei.

³⁴ Eketa yana nuwatadauna nenei kana nuya i kiganiniya, atu nuya yomuyomu utuutusiyai kikifunisi‡ i kotoniya keta kuyadayada yagwanina natuna i fokuwiyya.

³⁵ Natunatuna matatafusi, namōga be vivine, kana sawamwanumwanuva fasinei si niya eatu muka nuwanuwana. Eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Ana bwediya kana nivaniva matematesi yasi kabaga kana ke’ta ana vaiya natuku nukusi.” Eyo natuna fasinei i viketotoniya be i bwediya.

39

Fotifa Kawana Yosefa Si Kitanuvadiya

¹ Tovanama Isimeni fasewina Yosefa si niiya Itifita, Fotifa i vitamaniya kana kaetoga. Fotifa tanake o tuiyo kasi toviketanuneina. Tanake Itifita tufomu yana namōga tamo nakasina.

² Yave o Yosefa nukusi keta yana ovivita nenei, iba matatafunu i savivinihiya o dewadewana. Kana tovisime tene Itifita yana numai i fakwa.

³ Fotifa i kitanisaiya Yave o Yosefa nukusi eketa iba matatafusi i savivinihiya o si dibwadibwana-dewadewa.

⁴ Noko nenei nuwatana i oviya keta i viya tauna kana kaetoga. Eketa yana numa sinena kana kaetoga matatafusi sinesiyai, Yosefa i tene-viketanuniya. Yota yana nogonogo matatafunu kasi kitavikavina fasinei nimanei i teniya.

⁵ Noko tovanama nenei keta i niya Yosefa nenei eketa Fotifa yana numa kana tofakwa kana dewadewana si nisaia. Yana nogonogo matatafunu numa sinenei keta bagunai, Yave i sawanuwagabubuwisiya eketa dewadewasi.

⁶ Noko nenei eketa Fotifa yana nogonogo matatafunu kana visime fasinei o Yosefa nimanei i teniya. Keta muka tamо aviyavana fasinei ita nuwanuwa eatu yana kaāga fasinei o i kitavikaviniya.

Yosefa kana tufuwa dewadewana yota kotokiwāga.

⁷ Muka ita fakwa nubwayouna eatu Fotifa kawana si kitanuvadiya keta si sawanuyakaniya be nukusi sita banuwa.

⁸ Eatu i dibutoyōga i bwaduwa, “Kaku tovisime muka ita vinuwana aviyavana tamо numa nofe sinenei fasinei ūguna iyau nenekuwai ketake. Nogonogo matatafunu o iyau sifukuwai.

⁹ Iyau o numa nofe kana tovisime naki maise tanake, eketa muka tamо aviyavana ita sawatanai nenekuwai, eatu kwamiga kawana. Na ūguna na-maise ana fufunagoyo yo naki ana go’yon Guyau matanei?”

¹⁰ Tova matatafunu si vivikokoniya atu i didibutoyōga keta muka nukusi sita banu yota muka nukusi sita fakwafakwa.

¹¹ Tova tamokāga Yosefa i kanasuna numai mudadava fasinei eatu tovanama nenei, muka tamо kaetoga numai ita fakwafakwa.

¹² Eketa Fotifa kawana si niya Yosefa nenei keta kana kwame si gitoniya keta si sawanuyakaniya si bwaduwa, “Ku nemi ku banuweikil!” Eatu Yosefa i dibwana i kikinomana menanai atu kana kwame i venuteweiya gumayogu nimasiyai.

¹³ Tovanama si kitija Yosefa naki i dibwana atu kana kwamega si givikaviniya,

¹⁴ yasi numa kana kaetoga si wenevakukusisiya keta si iyavisiya si bwaduwa, “Nofe kwa kitai! Namoga nofe tene Ibeniu kawaki i nemiiya kakaninama, i givisinemumuwitа. I kanasunanemiya yama totomuwai keta nuwanuwana ita mataveikiya eatu ka fina.

‡ 37:34 Nuya sakasakanununa kameni o gouti utuutusiyai si kikifufuna. Kaniga kana tovai, nofe i vivikiyakiyaya nuwatadauna. 39:2 Bunanie 7:9

¹⁵ Tovanama i nowaniya ka fina, i dibwana eatu kana kwame i venuteweiya niniukiyai."

¹⁶ Eketa kwame si fakwiya kana nivaniva kawasi i makaviniya i nemiya numai.

¹⁷ Yota tamoka sifufunama si iyaviya si bwaduwa, "Kaetoğa tene Ibeniu ku nemiya kakaninama, i kanasuna yama totomuwai nuwanuwana ita givisinemumuwikiya.

¹⁸ Eatu tovanama ka fina nenei, kana kwame i venuteweiya niniukiyai atu i dibwana i kikinomana."

¹⁹ Tovanama Fotifa kawana i nowanisiya si bwaduwa, "Ya kaetoğa nofemaise i fufuna nenekiyai," eketa sinena i nubusubusuwaniya.

²⁰ Tonuaviya i iyavisiya si tabiya keta deniyai si teniya. Kabainama o tufomu yana finisina fasisiyi.

Keta deninama sinenei o Yosefa i fakwa.

²¹ Eatu Yave tanake nukusi keta i nuwagabubuviya na nenei keta i sawanuwagabubuviya. Noko nenei keta deni kana tokitavikavina nuwatana i ovija.

²² Eketa finisina matatafusi keta mudadava matatafunu deni sinenei, Yosefa nimanei i teniya.

²³ Deni kana tokitavikavina muka ita nuwanuwa mudadavasima Yosefa nimanei i teniya fasinei. Uğuna Yave o Yosefa nukusi keta i ovivitiya nenei iba matatafunu i saviviniysi o naki dewadewana.

40

Finisina Nasi Nuwa Si Kavayuna

¹ Tova tamokağa Itifita tufomu kana ukowa kana tokavenena kasi tovikenuneina keta maneka kana tokaguwana kasi toviketanuneina nukusi, si fufunagoyowa tufomu nenei.

² Tobunanigesima nasi nuwa i nuwagoyowisiya,

³ keta deniyai i tenisiya tuiyo kasi toviketanuneina yana numai, namai Yosefa i fakwafaka nenei.

⁴ Toviketanuneinanama Yosefa i teniya kasi kaetoğa keta si fakwa simo matanubwayouna.

⁵ Nuwabuna tamokağa tufomu yana tobunanigesima, ukowa kana tokavenena keta maneka kana tokaguwana, si kavayuna. Nasi nuwa nuwabunanama nenei si kavayuna atu kasi kavayunasima kasi gigivina o tuninatunina.

⁶ Tova i katakiya nuwabuniyi tovanama Yosefa i kitisiya tafakaisi si kanawenonowa.

⁷ Eketa i nutoniisiya i bwaduwa, "Kimoki namaise yo nuwanuwa i munumunumi?"

⁸ Si nufata si bwaduwa, "Nuwabuna nama nuwa ka kavayuna eatu muka tamo aitevana kana fata be kama kavayunasima ina kiyau."

Eketa Yosefa i iyavisiya i bwaduwa, "Guyauğa kana fata kavayuna ina yausiya. Eyo kami kavayuna kwa iyaveiku."

⁹ Eketa ukowa kana tokavenena i vibutuwa i nusifufuwa i bwaduwa, "A kavayuna a kitiya genefi unavina naukuwai,"

¹⁰ eketa unavinama i vinağanağana nağanina tonusi. Dadana si kikinomana, unavina si visisiya, si nuwatataisiya eketa uwasi si ouwa.

¹¹ Eatu tufomu kana owa o a gigivikaviniya, na fasinei uwa a kigonuwa, utosi a bibitotoiya tufomu kana owai keta nimanei a teniya.”

¹² Eketa Yosefa i iyaviya i bwaduwa, “Ka kavayuna kana givinanofemaise. Nağani tonusi kana givina kuyadayada tonusi.

¹³ Kuyadayada tonusi ina kakavisiya muninei, tufomu debabouğu ina katunakasiya eketa ina vinuwateweiwa eyo ina giyauwa keta ya mudadava manatuwaina nenei ina tenesavaviniwa. Nokomai tufomu nimanei kana owa kuna vioviya, manatuwaina ku fufufuniya maise tovanama ku vitokavenena ukowa kana tovai.

¹⁴ Tovanama kuta toğadewadewa nenei, kuta tukukuwa. Ae unaku, kuta ovivitikuwa be tufomu kuta iyaviya fasikuwai ebe deni nofe sinenei kuta vikikinomanikuwa.

¹⁵ Tufomu kuta iyaviya aviyavana nenekuwai i kikinomana fasinei. Ibeniu fwyaafwayana nenei namoğa si givikavinkuwa si dibwanikuwa. Nofemai yota muka tamo aviyavana goyona ata fufuniya atu deniyai si tenikuwa.”

¹⁶ Tovanama maneka kana tokaguwana i nowaniyu unana kana kavayuna Yosefa i yauya fasinei, nuwatana i oviya eketa Yosefa i iyaviya i bwaduwa, “Iyau yota a kavayuna, maneka feyawisi tonusi a afisiya.

¹⁷ Feyawa etanemokenei sinenei o maneka tuninatunina kakaguwanisi tufomu fasinei. Eatu debaboukuwai feyawana nama nenei o manuwa si kakawa.”

¹⁸ Eketa Yosefa i iyaviya i bwaduwa, “Ka kavayuna nofemaise, feyawa tonusi kana givina kuyadayada tonusi.

¹⁹ Kuyadayada tonusi muninei, tufomu debabouğu ina katunakasiya keta kayou sina nuonosiya eyo tofwau kai nenei sina sinavikukiya. Keta manuwa sina nemiya, kwafiniweu viyou sina kaniya.”

²⁰ Kuyadayada tonusi i kakavisiya muninei, tufomu yana kafa tufuwa kana kuyadayada i nufifotiya. Eketa yana kawakawa yasi ka i fufuniya. Ukowa kana tokavenena keta maneka kana tokaguwana i ketoyausiya keta si nemisiya tufomu nenei kawakawa nausiyi.

²¹ Nokomai, ukowa tokavenena i teniya kana kiviyai eketa tufomu nimanei kana owa i viova-savaviniya.

²² Eatu tonuaviya i visimeisyia keta maneka kana tokaguwana kayona si nuonosiya keta tofwana kaiyai si sinavikukiya. Naki avana Yosefa i bwaduwiya, maisemoka i kikinomana.

²³ Eatu ukowa kana tokavenena muka Yosefa ita tukuya, i vinuwataunuwiya.

41

Tufomu Kana Kavayuna

¹ Manamana nuwesi i kakavisiya muninei, Itifita tufomu i kavayuna vitana Naeni ukowa kafakainei i misimisiya.

² Tovanama nenei bunumakau kasi 7 na kasi tufutufuwa yota kasi kita dewadewasi ukowei si vanenemiya keta nabenabe kafakainei, nimwau si kakawa.

³ Yota bunumakau kasi 7 kasi kita goyosi keta banibanimisi munisiyai si vanenemiya eketa niniusiyai si misiniya.

⁴ Kasi kita goyosi keta banibanimisi si misiniya keta kasi 7 na kasi tufutufuwa keta kasi kita dewadewasi, si kanisiya. Nokomai tufomu i kenoviniya.

5 Tovanama i banu-savaviniya, yota i kavayuna. I kitiya witi uguna tamokağa nenei, i foka 7 wanosi nakanakasisi yota dewadewasi.

6 Muniyai yota 7 si foka o wanosi kasi kita vitana fonimana inainana ita taoyayanisi eyo sita wenono.

7 Wano wenonosi si misinimoka tu wano nakanakasisi keta dewadewasi, si tononisiya. Eketa tufomu i kenoviniya atu i sanamaniya o i kavayuna.

8 Nuwabuniyai kavayunasima fasisiyai, nuwanuwa yaona i vaniya. Na uguna bwadu i vininitiya Itifita kana matatafu nenei yana toibaiba keta yana tonuwatasuyasuya fasisiyai, eketa si nemiya nenei. Kana kavayuna i nusifufuwiya atu muka tamo aitevana kana fata be ita yausi nenei.

9 Atu tufomu kana ukowa kana tokavenena kasi toviketanuneina, tufomu i iyaviya i bwaduwa, "Ae aiye, kimoki yo yaku fufunagoyo a tukuya.

10-12 Manatuwaina tovanama maneka kana tokaguwana kasi toviketanuneina keta iyau, ku nuwagoyowikiya eketa tuiyo kasi toviketanuneina yana numa sinenei, deniyai ku tenikiya. Tovanama nenei tene Ibeniu tufunakasina tamokağa waniya nokomai. Tanake o toviketanuneinanama kana kaetoğa. Nuwabuna tamokağa nama nuwa ka kavayuna. Kama kavayunasima ka iyaviya eketa kasi givina i yausiya nenekiya o tuninatunina.

13 Avana i bwaduwiya, naki maisemoka i kikinomana. Iyau ku tene-savaviniwa yaku kafa mudadava nenei, eatu ya tonuaviya ku visimeisiya keta maneka kana tokaguwana kasi toviketanuneina kayona si nuonosiya eketa tofwana kai etanei si sinavukukiya."

14 Eketa tufomu bwadu i vininitiya Yosefa fasinei eketa muka mwanenena atu deniyai si oviya. Nauna kana mutukonokono i tanakakanuya keta kana nuwa i dawanamatamanina muriyi yo si niyya tufomu nenei.

15 Eketa tufomu i bwaduwa, "Nuwabuna a kavayuna, eatu muka tamo aitevana kana fata ita yauya nenekuwai. Atu a nowaniya avage tovanama avi kavayuna kuna nowaniya, ka fata kuna yauya."

16 Atu Yosefa i bwaduwa, "Iyau muka kaku fata, eatu Guyauğ a kana kiyaw dewadewana ina veniwa."

Tufomu kana kavayuna nuwesi i nusifufuwiya Yosefa nenei.

25-32 Keta Yosefa na yana vimogumogu i bwaduwa, "Tufomu yo, ka kavayuna nuwesi kasi nuwanuwa naki tamokağa. Aviyavana tova kabegomokena Guyau ina saviviniya fasinei, neneweu i tene-kikinomaniya. Guyau naki i givifikiniya, iba nofe kabegomokena ina saviviniya. Nofe fasinei tamoka kavayunanama atu kawa nuwa i visawaveniwa.

Bunumakau kasi 7 na kasi tufutufuwa yota kasi kita dewadewasi, maise yota witi fokasi 7 nakanakasisi keta dewadewasi, kasi nuwanuwa manama 7 mauna. Itifita kana matatafu ina mauna.

Bunumakau 7 banibarinisi yota kasi kita goyosi munisiyai si vanenemiya, yota witi fokasi 7 fisusi vitana fonimana inainana ita taoyayanisi keta sita wenono, kana nuwanuwa o manamana 7 nenesiyai nogra. Manamana 7 mauna muninei, manamana 7 yota sinesiyai nogra ina kikinomana. Eketa fiyao Itifita yasi mauna kana tova yawane sina vinuwataunuwiya, uguna fafani kana matatafu nogra ina munuya.

Tufomu yo, nofe avana a bwaduwisiya o naki maisemoka Guyau kabegomokena ina saviviniya.

33 Tufomu yo, tamo namoğ a tosanamana atu na nuwatasuyasuyana kuta gibokiyi be tanake Itifita kana matatafu ita visimeiya.

³⁴ Menana tamokatamokaġa nenesiyai kawakawa kuta vinuwadadanisiya. Ebe manamana 7 mauna yana tova nenei, tovanama kabwaga oyuna kasi tutuya nenesiyai, kawakawasima dawana 5 nenesiyai tamokaġa sita gigivikaviniya.

³⁵ Nofe kawakawasima maisa matatafunu sita kwakiya. Ya visime nenei, menana tamokatamokaġa nenesiyai maisa matatafunu yasi bonuwai sita totoisiya ebe sita kitavikaviniya namoġa fasisiyai.

³⁶ Nofe dawanasisma yawane namoġa ita vibiyawasisiya manamana 7 sine-siyai, tovanama nogar ina kikinomana Itifita sinenei. Ebe nofe ketaketanama nenei, namoġa muka vitanona nenei sita domuna.”

³⁷ Tufomu yana namoġa nakanakasisi nukusi ketaketanama nuwatasi i oviya.

³⁸ Eketa tufomu i iyavisiya i bwaduwa, “Venemokena, Guyau kanununa o namoġa nofe nenei, yota muka tamo namoġa tonuwatasuyasuya venemokena yo tana nisaġai maise tanake.”

³⁹ Eyo tufomu Yosefa i iyaviya i bwaduwa, “Uġuna Guyau o ibasima nofe i gikikinomanisiya neneweū, eketa muka tamo aitevana yana sanamana be yana nuwatasuyasuya maise kwaġa.”

⁴⁰ Yaku kafa visime matatafunu kwaġa nimaweu eketa yaku namonamoġa matatafusi, ya visimesima sina muniisiya. Eatū wavaġa kana vifotu fasinei o kwaġa sifukuwai.”

⁴¹ Eketa Yosefa nenei i bwaduwa, “Nofe tova kwaġa a ginakasiwa Itifita kana matatafu kana tovisime.”

⁴² Eketa kana nimabweuna vivigionina,* nimanei i yauya keta Yosefa nimanei i sıfwatamaniya yota kwame dewabauna i vikotonija keta kodokodo nukawanamanamanenana i viya keta kayonei i nuvisanigogwiya.

⁴⁵ Eketa tufomu Itifita wavana Yosefa i veniya, Safenet-faniya.[†] Yota kawana i veniya kana wava Asenet, Fotifena natuna. Fotifena o Oni[‡] yasi tovibwanaose. Eketa Yosefa naki i vitovisimēya Itifita nenei.

⁴⁶ Yosefa i vibutuwa bunanige Itifita tufomu fasinei kana manamana 30 nenei. Noko muninei Yosefa i misiniya keta tufomu i venuteweija eatū Itifita kana matatafu i vadadaniya.

⁴⁷ Manamana 7 mauna yana tova sinesiyai fafani Itifita i maunafaga.

⁴⁸ Noko manamanasima sinesiyai, Yosefa namoġa i iyavisiya ebe kabwaga si oyuna atu tufotufo si vakukusija keta menaninama tamokatamokaġa kana bonuwai i totoiya.

⁴⁹ Dawana i kisiwaġa si vimwanauġuna maise numagama kwadewai, eketa kana ginaġanaġa Yosefa i onoviya.

⁵³ Manamana 7 sinesiyai Itifita sinenei, mauna kana tova i kakaviya.

⁵⁴ Eatū manamana 7 nogar i vibutuwa, naki avana Yosefa i bwaduwiya maisemoka i kikinomana. Fafani matatafunu nenesiyai o nogar nakasina i kikinomana, eatū Itifita yana kafa visimeġa nenei o kabwaga i fakwafakwa.

^{41:40} Bunanie 7:10 ^{41:42} Daniyena 5:29 * ^{41:42} Visime kana kiyakiyaya yota na kana kafa kita vitana Yosefa i savisavivina tufomu yana visime nenei keta fonanei. † ^{41:45} Ibeniu fonasiyai, Safenet-faniya kana givina maise guyau i nunusifufwa keta guyau fakwafakwana. ‡ ^{41:45} Oni kana wava kana vinuwa Eniyofonisi. Menaninama nenei namoġa vanavana nenei si kodukodwa. ^{41:54} Bunanie 7:11

55 Tovanama fiyao Itifita si vitanonamoka, si vikokona-bwedibwediya tufomu nenei kabwaga fasinei. Eatu tufomu i iyavisiya i bwaduwa, “Yosefa nenei kwa nai be avana ita iyavimiya maise, kwa savivinei.”

56 Fwayafwaya kana matatafu noga nakasina atu Itifita nenei o nakatamokena. Eketa Yosefa kabwaga kasi bonu i kiywau eketa fiyao Itifita nenesiyai i vikimwaneina.

57 Atu yota mani fafani nenesiyai noga i nakatamoka. Na fasinei namo ga si nenemiya Itifita eketa Yosefa nenei kabwaga si vivikimwaneya.

42

Yakobo Natunatuna I Visimeisyia Si Niya Itifita

1 Eatu tovanama Yakobo i nowaniya vitana Itifita nenei kabwaga, natunatuna nenesiyai i bwaduwa, “Namaise yo kwa nigwanava ata.

2 Kwa vanene ! A nowaniya vitana Itifita nenei kabwaga. Kwa sobu nokomai kwa vikimwane akata tana domuna.”

3 Eketa Yosefa sisitawa ana kasi 10 si sobuwa Itifita kabwagavikimwane fasinei.

4 Atu amasi i vinuwana vitana tamo avana goyona ita kikinomana Beniyamina, Yosefa kana tufunuwa nenei. Na fasinei muka ita visimeyei ebe nukusi sita nai nenei.

5 Fafani Kenani nenei noga naki i gojomoka, na fasinei Yakobo natunatuna yota namo ga yagwanisi nukusi si sobuwa Itifita kabwagavikimwane fasinei.

6 Noko tovanama nenei fafani matatafunu Itifita sinenei Yosefa i vivisimeiya, eketa namo ga matatafusi nenesiyai kabwaga i vivikimwaneiya. Eketa tovanama sisitawa ana si kikinomana, kaevavanei si koduwa fwayafwayai.

7 Yosefa i kitakinanisiya eatu seba i teweiya vitana muka ita sanamaneisi eketa i kayosanakiya nenesiyai i bwaduwa, “Kwami namaniyei kwa nemai?”

Eketa si bwaduwa, “Kima Kenaniyei ka nemiya kabwagavikimwane yawagiki.”

8 Yosefa sisitawa ana i kinanisiya atu tasike o muka sita kitakinanei.

9 Kana kavayuna i tukunakasiya fasisiyai eketa i bwaduwa, “Kwami tokitana ana ga kwa nemiya kwana sanamaniya kawasasa kafa kanasuna ebe yo nemaniyei kwana vibutukiya.”

10 Atu si nufata si bwaduwa, “Aiye, muka. Kima ka kaeto ga ka nemiya o kabwagavikimwane yawagiki.”

21 Eketa tututausi nenesiyai si vikanusifufuwa si bwaduwa, “Noko tovanama nenei taita i bwedisitasita kana ovivita fasinei kana dauna ta kitiya eatu muka tata sineganiganaye. Na fasinei nofe dauninama ta kakamukoniya o kita kata kuvana.”

22 Eketa Nubenii i bwaduviyewa i bwaduwa, “Noko tovanama nenei a iyavimiya, ‘Muka gwadimonamona kwana givikuavaniya.’ Eatu fonaku kwa teweiya. Nofe tova yana mate fasinei kita mwavinana ta ninisaya.”

23 Yosefa o Itifita fonasiyai i nunusifufuwiya keta togivina i gigiviniya nenesiyai. Na nenei si bwaduwa vitana muka yasi sifufu ita nowanowaniya.

Yosefa nenei sisitawağana kabwaga si vikimwaneya eketa si makavinisiya Kenani amasi nenei. Muniyai yota si makavina-savavinisiya Itifita kabwagavikimwane fasinei.

45

Yosefa Tauna Wakakana I Siya

⁴ Yosefa Ibeniu fonasiyi sisitawağana i iyavisiya i bwaduwa, “Simokaǵa kwa nemai niniukuwai.” Eketa si nemiya niniunei, eyo i bwaduwa, “Iyau taimi Yosefa. Gwadikuma kwa vikimwaneikuwa Itifita nenesiyai.

⁵ Noko fasinei muka nuwatami ina dauna be tututaumi kwana vikanuwanuwagoyo, kwa vikimwaneikuwa be a nemiya nofemai fasinei. Atu tanake Guyau i mikiteweikuwa a nemiya namoǵa kasi gifafafana fasinei.

⁶ Noga i nemiita manamana nuwesi. Eatu yota manamana 5 si nenemiya nenesiyai, muka tamo aitevana kana fata ina baguna o ina nukabwaga.

⁷ Guyau i mikiteweikuwa kunaumi ebe yawasimi ata gifafafanisiya ketaketa de-wabauna nenei, ebe susukwa kiyakiyayana muka ina domuna fwayafwaya nofe nenei.

⁸ Nofe fasinei kwami muka kwata teweyeiku be ata nemi nofemai, eatu tanake Guyau i teweikuwa. Eketa i tenikuwa togivisawakedana tufomu fasinei, yota yana namonamoǵa yasi tuveka keta yota Itifita kana tovisime.

⁹ Nofe tova kwana dibwana amaku nenei eketa kwana iyaviya, ‘Natuu Yosefa maise i bwaduwa, “Guyau i tenikuwa Itifita kana tovisime nakasina. Eketa muka kuna nuyawayawanei neneikuwai.

¹⁰ Na uguniu kwata vikukuwayauna, be yami yomuyomu be waǵawaǵau nukusi kwata nemiya fwayafwaya Goseni nenei, niniukuwai kwata vimenana.

¹¹ Ebe yo manamana 5 nenesiyai yawane noga ina niniya, ana kitikitimiya. Akata ka sabu nukusi vitanona nenei kwana fakwa.” ”

²⁵ Yosefa sisitawağana Itifita si teweiya atu si makavinisiya Kenani amasi Yakobo nenei.

²⁶ Eketa amasi si iyaviya si bwaduwa, “Yosefa noko i fakwafakwa, muka ita mate atu tanake Itifita kana tovisime.” Eatu Yakobo si visabanutuiya eketa muka ita vitumagańeisi.

²⁷ Atu matatafunu avana Yosefa i bwaduwiya maise si iyaviya. Keta yota Yosefa waganusoni* i teweisiya kana kivitotoǵa fasinei, tovanama i kitisiya nuwatana i kanabunabuya.

²⁸ Eketa i bwaduwa, “O bwadu venemokena. Natuku Yosefa gewa i fakwafakwa. Kwa niyeiku be natuku tafakaina a kitai, fonana a nowaniya, yo muniyai kwana teneviuniwuwa.”

46

Yakobo Ugunina Nukusi Si Niya Itifita

¹ Eketa Yakobo, yota kana wava kana vinuwa Isineni, ugunina nukusi si vikukuwayauna Itifita fasinei. Eketa tovanama si nemiya Biyasiba, yomuyomu i vibwanaoseisiya amana Aisake yana Guyau nenei.

² Na nuwabunana nenei Guyau kenokitai i iyaviya i bwaduwa, “Yakobo! Yakobo!”

^{45:9} Bunanige 7:14

* ^{45:27} Waganusoni o yomuyomu munisiyai si sisinavofitiya eketa si sonisonidadaninya.

Eketa i vinowaniya, "Iyau weka."

³ Eketa Guyau i bwaduwa, "Iyau Guyau, amau yana Guyau. Muka kuna matuta ku niniya Itifita fasinei, uğuna noko menaninama nenei susukwau ana givinakasiya.

⁴ Iyau nukusi tana sobuwa Itifita eatu yawane yota susukwau nukusi ana makavinimiya nofemai. Eatu kwağā o natuu Yosefa nimanei kuna vidawana."

⁵ Eketa waganusonisima tufomu i vininitisiya nenesiyai Yakobo natunatuna si totoiya yota kakawasi keta natunatusi, eketa menana Biyasiba si teweiya.

⁶⁻⁷ Yota yasi yomuyomu be kukuwa matatafunu Kenani nenei kasi fwasmowai i kikinomana, nukusi si niisiya Itifita. Yakobo i misiniya natunatuna namoğā be vivine keta yota wağawağana nukusi.

Yakobo Ugunina Nukusi Si Kikinomana Itifita

²⁸ Yakobo Yuda i visimeiya i venuviketanuna Yosefa ina matakawiya vitanafafani Goseni nenei sina vikaninisäga. Tovanama si kikinomana nokomai,

²⁹ Yosefa yana aviya kana waganusoni si gidewadewiya keta i niya Goseni, amana i venufotefotiya. Tovanama amana i kitiya, i nusuya keta i bwediiya matanubwayouna.

³⁰ Keta Yakobo Yosefa i iyaviya i bwaduwa, "Kimoki gewa naki tauku matakuvai tafakaiu a kitiya na yawasiu, eyo muniyai kana nufota ina kakavikuwa."

48

Ifeneimu Keta Manasa Kasi Sawanuwagabubu

¹ Tamoka tova Yosefa i biganowana amana i visafwavinga. Eketa natunatuna kasi nuwa Manasa keta Ifeneimu i ovisiya keta si niya Yakobo kana kita fasinei.

² Tovanama Yosefa i kikinomana, Yakobo si iyaviya si bwaduwa, "Natuu Yosefa i nemiya." Eketa Yakobo matamataveyai atu naki i fiwanemokya keta i nuvitoiya kana kiviyai.

³ Keta Yakobo Yosefa i iyaviya i bwaduwa, "Fafani Kenani menana Nusi nenei Guyau Tofiwanaonaona i kenokikinomana nenekuwai keta nokomai i sawanuwagabubuwikuwa.

⁴ I bwaduwa, 'Kimoki ka sabu ana givinakasiya. Susukwau ana givigeyaniya ebe kunuma yagwanina ina kikinomana. Yota fwayafwaya nofe ana venisiya susukwau yasi fwayafwayavağata.'

⁵ Yakobo yana bwadu i nusaviya i bwaduwa, "Eketa natunatuu kasi nuwa Ifeneimu keta Manasa Itifita si tufuwa yo muniyai a nemiya o iyau natunatu, naki maisemoka Nubeni keta Simiyoni.

⁶ Eatu muniyai natunatuu sina tufuwa, enao kwağā natunatuu. Eatu yasi fwayafwaya kana vitoniwaga fasinei o sisitawağası Ifeneimu keta Manasa kasi wavai."

¹³ Eketa Yosefa natunatuna kasi nuwa i niisiya Yakobo niniunei. Ifeneimu i teniya Yakobo kukikimawana, atu Manasa o kukikikataina.

¹⁴ Eatu Yakobo nimana i tewewenuya keta kikikataina gwadiyei Ifeneimu debabounei i teniya atu kikimawana o i teniya kotokikinuna Manasa nenei.

15 Eketa Yosefa i sawanuwagabubuviya i bwaduwa,

“Guyaunama amaku Aisake keta wağaku Ebenaamu nenei si kodukoduwa,
tufunakata nofe ita sawanuwagabubuwisiya.

Guyaunama yawasiku kana matatafu nenei i kitavikavinikuwa maise yomuy-
omu kasi tokitavikavina,
ita sawanuwagabubuwisiya.

16 Yota Guyau kana kaetoğanama abamei i ofafafikuwa dauna matatafun
nenesiyai,
ita sawanuwagabubuwisiya.

A kawakawanunukuviya be nofe tufunakatasima nenesiyai,
namoğa kaku wava, amaku Aisake keta yota wağaku Ebenaamu kasi
wava, sita tukutukusiya.

Keta yota a kawakawanunukuviya
be kasi sabu ita nakata fwayafwaya nofe nenei.”

17 Eatu tovanama Yosefa i kitiya amana kikikataina* i teniya Ifeneimu de-
babounei muka ita seboro. Na fasinei amana nimanei i ova be ita tenetamaniya
Manasa debabounei.

18 Eketa i bwaduwa, “Amaku, na muka nemaise. Manasa o kotokikinuna.
Na fasinei kikikatai debabounei ku tenei.”

19 Eatu amana i vikununewana i bwaduwa, “Natuku, a sanamaniya avana
a savisaviviniya. Kimoki Manasa kana wava ina nakata. Susukwanei yawane
kunuma nakasina ina kikinomana. Atu taina o yawane nakatamataina yo
tawağana. Eketa susukwanei yawane kunuma yagwanisi sina kikinomana.”

20 Eketa na kuyadayadanama nenei i sawanuwagabubuwisiya i bwaduwa,

“Avi tova fiyao Isineni yasi sawanuwagabubu kana tovai, kami wava
sina kinana sina bwaduwa,

‘Guyau ka kawakawanunukuviya be ita sawanuwagabubuviwa vitana
Ifeneimu keta Manasa i sawanuwagabubuwisiya maise.’”

Noko nenei Ifeneimu kana wava i teneviketanuniya eatu Manasa i vimunifota.

21 Eketa Yakobo Yosefa i iyaviyi i bwaduwa, “Ku nowaniya, iyau o kabegomo-
kena be ina kakavikuwa, eatu Guyau o kwami nukusi. Eketa yawane
ina makavinimiya wağawağami fwayafwayasiyi.”

49

*Yakobo natunatuna i wenevakukusisiya eketa kasi sawanuwagabubu nenei,
i iyavisiya ibasima yawane sina kikinomana nenesiyai. Eketa Yuda nenei o nofe-
maise i bwaduwa.*

Yakobo Yuda I Sawanuwagabubuviya

8 “Yuda, unaunau sina daviba
keta sina koduwa neneweū.

Ka aviya kuna gikayusiya keta kuna vatanisiya.

9 O Yuda, kwağā maise naiyonī mwanaavauna,
kimoki mani yomuyomu kuna fiwanateweisiya keta kuna visimeisiya.

* **48:17** Fiyao Isineni si sanamaniya kikikatai nima kana sawanuwagabubu nakatamataina yo kiki-
mawa. Na fasinei keta tovanama Yakobo kikikataina gwadiyei nenei i teniya, Yosefa i sabanutuiya.

Naki naiyon i maise, tovanama ina gevagevamunuwa muninei yo
 ina makaviniya ina ketosebaga,
 atu aitevana simo fatafatana yo ina vikasanegwanegwai?
 Naki mukamokena!
 10 Tufomu yana visime kana kiwana Yuda nimanei ina fakwa
 keta susukwana o tova kana matatafu sina vivitovisimeya
 kana nivaniva tonikiwana ina nemiya.
 Nokomai kunuma matatafusi sina vimogumoguwiya.”

33 Tovanama Yakobo natunatuna nenesiyai i nusifufukooga, i sioviniya keta
 i kenofana. Tovanama nenei yawasina i tununoviya keta i vidawana.

Yakobo Itifita i fakwa manamana 17, eketa manamana kana vikatutamokeina na yawasina i fakwa o 147.

50

Yosefa Sisitawaagana I Sawavininiusiya

15 Yosefa sisitawaagana si sanamaniya amasi yawasina i kakaviya eketa tutu-tausi si vikanusifufuwa si bwaduwa, “Namai tu Yosefa yata fufunagoyo manatuwaina ina tukunkasiya yo ina kwabuyuna.”

16 Eketa sifufu si vininitiya Yosefa nenei si bwaduwa, “Muniyai yo amata yawasina ina kakaviya, i bwaduwa,

17 ‘Yosefa nofemaise kwana iyaviya. “Sisitawaagau yasi fufunagoyo ne-neweu, nuwanuwaku kuna vinuwateweiya.”’ Kima o amau yana Guyau kana kaetoaga na fasinei ka vikokona-sineganiganiya ne-neweu ebe yama go’yona kuta vinuwateweisiya.” Tovanama Yosefa bwadu nofe i nowaniya, i bwedisitasita.

18 Eketa sisitawaagana si nemiya naunei si fekuwa keta si bwaduwa, “Kima ka kaetoga.”

19 Eatu i iyavisiya i bwaduwa, “Muka kwana matuta, iyau muka Guyau.

20 Manatuwaina kwata givikuwanikuwa eatu Guyau i gikikinomaniya kana dewadewana ebe namoga yagwanisi muka sina domuna, maise kimoki ta kitakitiya.

21 Na fasinei muka kwana matuta, na natunatumi ana kitavikavinimiya.” Nofemaise fonana biganei i sawavininiusiya.

Yauna

Givimayeta

Nufunufu kana wava Yauna eketa si katuviyewiya fiyao Isineni kasi sisifufu nakanakasina venemokena tovasisi nenesiyai, yasi yauna vikaetoğā Itifita nenei. Nufunufu nofe nenei tofwa nufunina nakanakasina.

Guyau fiyao Isineni i ketoyausya Itifita nenei. (1:1—15:21)

Vikaetoğā Itifita sinenei. (1:1-22)

Mosese yana tufuwa keta yawasina nauna. (2:1—4:31)

Mosese keta Anoni si tanatafakiya Itifita tufomu. (5:1—11:10)

Venuvisinataña keta noğokawawa Itifitei. (12:1—15:21)

Gibo Yabeyabenina nenei tu Koya Saina. (15:22—18:27)

Guyau yana visime keta yana dedeni. (19:1—24:18)

Vada Tafutafuna keta sawakedakedana kodukodu fasinei. (25:1—40:38)

Yakobo Susukwana Si Geyana Itifita Sinenei

1 Tovanama Yakobo i niniya Itifita, natunatuna ugunisi nukusi si niya. Natunatuna namoğā o nofemaise kasi wava.

² Nuben, Simiyoni, Nebi, Yuda,

³ Isaka, Sebunoni, Beniyamina,

⁴ Dani, Nafatanai, Gada, keta Asa.

5 Yosefa o waniya Itifita. Yakobo susukwana kasi numatatafu kasi nağā 70.

⁶ Muninei Yosefa keta unaunana matatafusi tufudenideni yota aviyao-nana noko tufuwinama kana sewasewa si matekoğā.

⁷ Eatu fiyao Isineni susukwasi si vinatunaneuneuwa eketa sabu i nakatamoka. Eketa Itifita fwayafwaya si toğafotafotiya.

Itifita Tufomu Fiyao Isineni Dauna I Venisiya

8 Manamana yagwanina muninei, tufomu kiouna i vitovisimeya Itifita sinenei eatu muka tamo yana sanamana avana Yosefa i saviviniya Itifita fasinei.

9 Yana sabu nenesiyai i bwaduwa, “Kwa kitai, fiyao Isineni nofe tova naki si tufuteweita.

10 Taki kata aviya sina vivibututa nenei, Isineni nifanifaita sina tuyanomwanisiya keta sina nuaviita atu nofe fwayafwayanama nenei sina dibwana sina niya. Na fasinei ketaketa tamo ta vinuwadadana-dewadewai ebe muka kasi sabu ina nakatamoka.”

11 Nofe fasinei fiyao Isineni si tenisiya mudadava daunisi nenesiyai. Yota mudadava tamokatamokağā kana tovisimeonaona si tenisiya be sina visimeisiya. Eketa namoisima fiyao Isineni si nuyakayakanisiya be menana nuwesi nakanakasisi Fitomi keta Namesese si vikanasiya ebe nokomai tufomu kabwaga be nogonogo ina tenisiya.

12 Naki namaise dauna kasi nakanakata si venivenisiya, atu fiyao Isineni si teniya be si vinatunaneuneuwa keta si geyanamoka Itifita si gikafufuya. Nofe nenei keta Itifita namoisi fiyao Isineni si matutisiya.

13-14 Na uguna keta mudadava daunamokesi nenesiyai si yoyogavnavina. Si nuyakayakanisiya be mota* si kikivina keta taga si kikiyafofowa. Yota baguna

keta mudadava matatafunu nenesiyai si visavivinisiya. Si givikuvavanisiya nakasina atu muka simo yasi sineganigan.

22 Eketa Itifita tufomu yana namonamoğā i visimeisyia i bwaduwa, “Tovanama tene Ibeniu natuna namoğā ina tufuwa, Naeni ukowai kwana tewesobuwiya. Atu taki gumayogu ina tufuwa, nao ina fakwa.”

2

Mosese Yana Tufuwa

1 Tovanama noko savivinanama i niniya, Nebi fasekwina sinenei namoğā tamokağā i vikawana-toniwaga.

2 Gumayogu i visifuğā keta gwadimonamona namoğā i vinatuniya. Ayona si kitiya gwadimonamona kotokiwağā, na fasinei si teneviuniya yamayamana tonusi.

3 Atu tovanama muka kasi fata be yota sina teneteneviunei matanubwayouna, kautu kikiyonana waguwagudabu nenei si yoniya kautunama si viya keta kibasi nenei si maifotafotiya be muka ukowa ina kanasuna. Eyo gwadimonamona si totoiya sinenei eketa ukowa Naeni kafakainei kawaununa sinesiyai si teniya.

4 Gwadimonamona tawağana gumayogu i misiniya matakedawanauna eatu i vivinanuya ebe ina kitiya avana ina kikinomana nenei.

5 Noko tovanama nenei, Itifita tufomu natuna gumayogu i sobuwa ukowai towa yawagina, eketa yana fiyavivine o ukowa kafakainei si fanafana. Eatu tufomu natuna gumayogu kautu i kitiya kawaununa sinenei keta yana gumayogu tamokağā i iyaviya eketa kautu ukowai i sinaviduduniya keta i viya.

6 Tovanama kautu i vitanadadiya, i kitiya gwadimonamona i bwedibwediya. Na fasinei i kitasineganiganiya keta i bwaduwa, “Auu, nofe tanake o Ibeniu gwadimonamona.”

7 Gwadimonamona tawağana i niya keta tufomu natuna i vikokoniya i bwaduwa, “Kana fata tamo ne Ibeniu ata iyaviya be gwadimonamona ita visusuya fasiweu?”

8 Eketa yana bwadu i vinowaniya i bwaduwa, “Ika, ku nai.” Gumayogu i niya eketa gwadimonamona tauna ayomokena i ovisiya.

9 Eketa tufomu natuna i iyavisiya i bwaduwa, “Gwadimonamona nofe kwa vai be kwa visusuya fasikuwai, eatu ana fatimiya.” Eketa gumayogu natusi si niiya numai keta si visusuya.

10 Tovanama gwadimonamona naki i nakata, si niiya tufomu natuna gumayogu nenei eketa i fayaiya. Gumayogu i bwaduwa, “Ukowai a sinanakasiya fasinei, ana weniya Mosese.”*

Mosese Itifita Nenei I Dibwana Keta I Niya Midiyani

11 Manamana yagwanina muninei, Mosese naki i vikatevatuwa. Tova tamokağā i kikinomana yana sabu kasi venufota fasinei eatu i kitisiya Itifita namois i yana sabu si nunuyakayakanisiya keta mudadava daudaunisi nenesiyai si viyoyogavinavina. Tovanama nenei i kitiya tene Itifita i munumunuya yana sabu tamokağā tene Ibeniu.

12 Moses i kitavinavina atu muka tamo aitevana ita tonetoneyeye, eketa tene Itifita i nuvimatya keta tofwana numagamai i venusanitautauniya.

13 Tova i katakiya tovanama Moses i makavina-savaviniya, fiyao Ibeniu nasi nuwa i kitisiya si vivikamunumunuwa. Eketa tosinatamaneina i nutoninuvenuviya i bwaduwa, “Ava uğuna yo unau ku munumunuya?”

14 Atu i kawafatiya i bwaduwa, “Aitevana masi kwağa i teneu kama tovisime keta kama tonuvisi? Omasi kuna nuvimatikuwa maise foma tene Itifita ku nuvimatyi?” Moses i matuta keta nuwasinenei i bwaduwa, “Namoğga naki si sanamaniya aviyavana a saviviniya.”

15 Tovanama tufomu biganama noko i nowaniya, ketaketa i nuwasa be Moses ina nuvimatya. Eatu Moses i dibwana keta i niya Midiyani kana fafaniyai i fakwa.

Nokomai Moses Midiyani kasi guyau kana tovibwanaose tamokağga Yeteno nukusi si fakwa, eketa natuna gumayogu kana wava Sifona i vikawaniya.

3

Guyau Moses I Nusifufuwiya

1 Yeteno tanake Midiyani yasi guyau kana tovibwanaose. Nawana Moses o yana sifi keta gouti kasi tokitavikavina. Tova tamokağga yomuy-omusima i niisiya kedawanauwai wanakikaoğowiyanata kuweyaina keta i kikinomana Sainai,* Guyau yana koya nenei.

2 Nokomai Yave kana kaetoğga abamei kana kitakita vitana kai noyakaina maise, i kenokikinomana kisisiku sifununa sinefounei. Moses i kitiya kisisiku sifununa i nununuğga atu muka ita kanakanakoğoya.

3 Moses nuwasinenei i bwaduwa, “Aa, namaise yo kisisiku sifununa muka ita kanakanakoğoya? Yabe simokağmaka a vanai niniunei be a kitai ava ven-emokena i kikinomana.”

4 Tovanama Yave i kitiya Moses i nenemiya niniunei be ina toneiya fasinei, kisisiku sifununa sinefounei i bwaduwa, “Moses! Moses!”
Eketa Moses i vinowana, “Ika, iyau weka.”

5 Eketa Yave i iyaviya i bwaduwa, “Muka yota kuna vanemai. Na fwaya fwayanama nenei ku misimisiya o tafutafuna, na fasinei ka kaevatakutakuna ku kaki.

6 Iyau amau yana Guyau, Ebenaamu yana Guyau, Aisake yana Guyau eketa Iyakobo yana Guyau.” Tovanama Moses nofemaise i nowaniya, i matuta Guyau kana toneyeina fasinei eketa tafakaina i tenefotiya.

7 Atu Yave i iyaviya i bwaduwa, “Namaise Itifita namoisi yasi givikuvaku-vavaneina yaku namonamoğga nenesiyai, naki a kitiya yota yasi bwedi a nowaniya. Nuwanuwasi ana gifafafanisiya aviyaonana kasi tovisimeonaona nenesiyai. Naki a sanamaniya yasi kuvavana.

8 Na fasinei naki a sobunemiya keta ana ketoyausiya Itifita namoisi nimasiyai ebe ana kikinomanisiya, ana niisiya tamo fafani dewadewana yota nakasina keta maumaunina nenei. Eatu fwaya fwayanama o fasekwasima maise fiyao Kenani, fiyao Itai, fiyao Amonai, fiyao Fenisi, fiyao Ivi keta fiyao Yebusi nokomai nofe tova si fakwafakwa.

9 Bwadu venemokena, yaku namonamoğga yasi bwedi a nowaniya yota naki a kitiya Itifita namoisi namaise si vivitoagoyogoyowisiya.

10 Na uğuna nofe tova a vivisimeiwa kuna niya Itifita tufomu nenei, ebe yaku namonamoğā fiyao Isineni Itifitei kuna kikinomana-nemiisiya.”

11 Eatū Mosesē Guyau nenei i sawaviyagwana i bwaduwa, “Iyau o naki namoğakaokaogō. Eketa fiyao Isineni kasi kikinomaneina fasinei, namaise o ana vaisi tufomu nenei?”

12 Eatū Guyau i iyaviya i bwaduwa, “Ana vinuwia eketa tovanama fiyao Isineni Itifitei kuna kikinomana-nemiisiya nenei, nofe koyanama nenei nenekuwai kwana kodukoduwa. Ebe nofe nenei ina vikiyakiyaya vitana Iyau tauku a visimeiwa.”

13 Atū Mosesē i iyaviya i bwaduwa, “Taki ana niya fiyao Isineni nenesiyai keta ana iyavisiya ana bwaduwa, ‘Wağawağata yasi Guyau i visimeikuwa a nemiya nenemiyai,’ atu sina bwaduwa, ‘Namaise kana wava?’ Nao namaise o ana iyaveisi?”

14 Eketa Guyau Mosesē i iyaviya i bwaduwa, “Iyau Mimituwa.[†] Na fasinei fiyao Isineni kuna iyavisiya kuna bwaduwa, ‘Tanake kana wava Mimituwa i visimeikuwa a nemiya nenemiyai.’”

15 Fiyao Isineni nenesiyai kuna bwaduwa, ‘Yave, wağawağami yasi Guyau, Ebenaamu yana Guyau, Aisake yana Guyau eketa Yakobo yana Guyau i visimeikuwa a nemiya nenemiyai.’ Nofe kaku wava fakwafakwa-vağasina, muniyai tufuwa si nenemiyai yasi inuwe sina tukutukuya.”

Muninei Mosesē i makaviniya menanai eyo i niya Itifita. Tawağana Anoni i iyaviya iba matatafuna yota maise Isineni tokawakawa matatafusi i nusifufuwisiya. Eketa Anoni nukusi si niya Itifita tufomu nenei keta si iyaviya si bwaduwa, “Yave i visimeikiya ka nemiya neneueu be fiyao Isineni kuna sawateweisiya be sina niya wanakikaoğowai ebe sina vibwanaoseya nenei.”

Atu Itifita tufomu i bwaduwa, “Na ketaketanama nenei muka ata sawateweisi. Naki sina mudadavamoka.”

Keta Guyau ibayagwanisi kafa nuwatabau i saviviniysiya Itifita nenesiyai. Eatū tufomu muka simo debabouna ita kanakasiya. Guyau ukowa i giviniya i viufaufa, eatū Itifita tufomu yawane muka ita sawateweisi. Itifita yomuyoromu yagwanisi si mateya keta yota tututausi si viyaikeya, eatū fiyao Isineni kasi sawateweiseina fasinei tufomu tafakaina i fakinamoka.

11

Itifita Fiyagenagena Namoğā Kayeu Yasi Mate

1 Yave Mosesē i iyaviya i bwaduwa, “Itifita tufomu yana namonamoğā nukusi, yota tamokağamoka ana vimatadawanisiya. Muniyai yo tufomu ina sawateweimiya kwana niya. Atu yami nainama nenei matatafumi ina nukwavikwavinamokimiya.

2 Nofe tova kuna niya keta fiyao Isineni matatafusi kuna iyavisiya kuna bwaduwa, ‘Kwana niya Itifita namoisi aviyaonana niniumiyai nukusi kwa fakwafakwa, kwana vikokonisiya nogonogo si fufunisiya siniva keta gonudi nenesiyai fasisiyai.’”

3 Yave Itifita namoisi i oviyeviisiya, na nenei keta fiyao Isineni si vifotuwisiya venemokena. Mosesē kana wava i nakatamoka tufomu yana tovisime keta Itifita namoisi nenesiyai.

3:13 Yauna 6:2,3 **† 3:14** Mimituwa kana givina o Iyau Fakwafakwaku tova kana matatafu. Ibeniu fonasiyi Mimituwa kana nowanowana maise Yave. (Kenokita 1:4,8)

4 Mosese i niya tufomu i iyaviya i bwaduwa, “Yave nofemaise i bwaduwa, ‘Nuwabuna sinefouna, Itifita ana nifanakwanikwaniyuwi,

5 eketa kayeu namoغا matatafusi Itifita sinenei sina mateya. Tufomu natuna kayeuna vitana yana gabu ita viya, nenei atu i sobuwa kana nivaniva nekaetoga witi kana tokifuwaغا natusi kayeusi nenesiyai. Yomuyomu-menana matatafusi mikitufuwisi yota sina mateya.

6 Itifita kana matatafu namoغا sina bwedi-bwaubwauwa. Bwedibwedinama muka tamo manatuwaina ita kikinomana maise keta yota muniyai muka ina kikinomana.

7 Eatu Isineni nenesiyai muka tamo aviyavana goyona ina kikinomana, maise muka tamo anuketa ina tanabwau-nuvanuva tene Isineni nenei o yasi yomuyomu nenesiyai. Ebe kwami Itifita namoimi kwana sanamaniya vitana Iyau Yave fiyao Isineni nenemiyai a tenesinisiya.’

8 Ya tovisime matatafusi sina nemiya naukuwai sina koduwa keta sina kamanemanikuwa be yaku namonamoغا ana visiya keta ana niisiya. Eyo noko nenei naki ana niya.” Mosese sinena i nubusubusuwanaya eketa tufomu i sinanoviya.

9 Eketa Yave Mosese i mikiiyaviya i bwaduwa, “Yawane tufomu muka fonau ina nowaniya ebe kafa nuwatabau yota tunisi ana savivinisiya Itifita sinenei.”

10 Mosese keta Anoni kafa nuwatabau nofe matatafusi si savivinisiya tufomu matanei eatu Yave tufomu i oviyeviyya keta katekatena i gua. Na fasinei fiyao Isineni muka ita sawateweysi be Itifitei sina kikinomana.

12

Venuvisinatana

1 Yave Mosese keta Anoni Itifita nenei i nusifufuwisiya i bwaduwa,

2 “Yamayamana nofe kwana teneviketanuniya ebe tanake manamana yana kafa viuğu.

3 Isineni matatafusi kwana iyavisiya kwana bwaduwa, ‘Kuyadayada kana vi10 nofe yamayamananama nenei, namoغا tamokatamokaغا yana sifi o gouti mwanavauna ina gibokiya tauna kana sabu nukusi fasisiyai.

4 Taki numa tamo kana sabu kabegona be gevageva muka kasi fata sina kakogoya, nao unafafanisi nukusi sina kaniya. Namоغا kana tuku gevageva kana ketowavai sina teniya be ina kaniya.

5 Sifi o gouti namoغا mwanavauna kana manamana tamokaغا yota kana sinibu dewardewana kwana gibokiya.

6 Eketa kwana kitavikavina-dewidewisiya kana nivaniva tamoka yamayaninama atu kuyadayada kana vi14 kana navinavi nenei, eyo Isineni matatafusi yomuyomusima sina munusiya.

7 Eketa ufaufasi tunina kwana yuna keta numasima nenesiyai kwana kawa, kasi kawa kuniniusi keta kuetaşı kwana nuvidaodaogona.

8 Nuwabunana nenei gevagevamokesi kwana kaguwana keta kisaya onaonasi be maneka muka nakana nutuva nukusi kwana kawa.

11 Yami kamokena o nofemaise. Kwana kanibubuna-vağata, kami kae-vatakutakuna kwana vivaneina, eketa kiwana nimamiyai kwana givikaviniya, atu kwana venukakawa. Nofe o Venuvisinatana Kana Ka, Iyau Yave kaku vimogumogu fasinei.

12 Yota nuwabunana nenei Itifita ana nifanakwanikwaniuwiya keta namoña kayeusi be yomuyomu mikitufuwisi matatafusi Itifita sinenei ana nuvimatisiya. Eketa guyausima Itifita namois i nenesiyai si kodukoduwa, matatafusi ana vimatadawanisiya. Iyau tauku Yave.

13 Yami numa kasi kawa nenesiyai ufaufa ina vikiyakiyaya yami kafa fakwa. Ebe tovanama ufaufanama ana kitia, ana venuvisinatanimiya be kwami muka nukusi tovanama Itifita sinenei ana nuvimateya.

14 Manamana tamokatamokaña sinenei nofe kuyadayadanama nenei Venuvisinatana Kana Ka kwana fufufuniya yami kafa tuku, Iyau Yave avana a saviviniya fasinei. Nofe kami kwenava kwana kitavikaviniya tova matatafuna si nenemiya nenesiyai.’”

Maneka Muka Nakana Nutuva Kana Ka

15 Yave yana sifufu i nusaviya i bwaduwa, “Tovanama Itifita kwana teweiya, Maneka Muka Nakana Nutuva Kana Ka nofemaise kwana fufuniya. Kuyadayada 7 sinesiyai maneka muka nakana nutuva kwana kaniya. Kuyadayada kafa viuğu nenei, kafa nutuva matatafuna yami numa sinesiyai kwana teweteweina. Kuyadayada kafa viuğu keta i niya kana vi7 nenesiyai, takai aitevana maneka nutunutuvina ina kaniya, ina kakaviya Isineni namoña nenesiyai.

16 Kuyadayada kafa viuğu keta yota kana vi7 nenesiyai, tamo nenei kwata yokoyokowa kodukodu fasinei. Muka tamo kwana mudadava kuyadayadasima nenesiyai eatu naki kabwaga-vitavağā.

17 Maneka Muka Nakana Nutuva Kana Ka kana kuyadayada kwana kawiyya. Noko yami kafa tuku. Na tovanama nenei, ugunimi be fasekwimi Itifitei a kikinomana-nemiimiya. Na fasinei nofe kuyadayadanama kwana kitavikaviniya kami kwenava tova matatafuna si nenemiya nenesiyai.”

Venuvisinatana Kana Kafa Viuğu

21 Eketa Mosesi Isineni tokawakawa matatafusi i vakukusisiya keta i iyavisuya i bwaduwa, “Kwana niya keta sifi o gouti mwanavauna kwana gibokiya eketa ugunimi fasimiyai kwana munuya Venuvisinatana Kana Ka fasinei.

22 Vanekuve dadana kwana nufwafwa keta ufaufa na bobonusi nenesiyai kwana nukutuka keta kawa kuniniusi be kuetasi kwana nuvidaodağona. Muka tamo aitevana numai ina kikinomana kana nivaniva nuwabuni.

23 Nuwabuna kawasasana nenei Yave Itifita ina nifanakwanikwaniuwiya keta Itifita ugunisi tamokatamokaña nenesiyai, namoña kayeusi ina nuvimatisiya. Atu tovanama ufaufa ina kitia numa kasi kawa kuniniusi be kuetasi, yami numa ina venuvisinatanisiya. Mate kana kaetoğā abamei muka ina sawateweyei be ina kanasuna yami numai keta natunatumi namoña kayeu ina nuvimateisi.

24 Nofe Venuvisinatana Kana Ka kwami keta natunatumi kwana kitavikaviniya kami kwenava fakwafakwa-vağasina.

25 Eketa tovanama kwana niya fwayafwayanama Yave i bwadudabedabiya ina venimiya nenei, kwana kitavikaviniya kami kwenava.

26 Tovanama natunatumi sina nutoniimiya Kanama kana givina fasinei,

27 kwana iyavisuya kwana bwaduwa, ‘Nofe o Venuvisinatana bwanaosena, Yave kana vimogumogu fasinei. Manatuwaina Itifita sinenei noko nuwabunana nenei, Yave yata numa i venuvisinatana. Itifita fiyagenagena

namōga kayeu i nuvimatisiya eatu natunatuta i ofafafisiya.' " Tovanama Mosesi i nusifufukoōga, namōga matatafusi si koduwa keta Yave nenei si kodukoduwa. 28 Eketa avana Yave, Mosesi keta Anoni i visimeisiya, naki maisemoka si muniya.

Itifita Fiyagenagena Namōga Kayeu Si Mateya

29 Nuwabuna sinefouna nenei, Itifita fiyagenagena namōga kayeu matatafusi Yave i nuvimatekoōgoisiya. Tufomu natuna kayeu vitana yana gabu ita viya, nenei i vibutuwa keta i sobuwa kana nivaniva finisina natuna kayeu deni sinenei nenei. Keta yota yomuyomu-menana natunatusi mikitufuwisi i nuvimatisiya.

30 Noko nuwabunana nenei tufomu yota yana tovisime keta Itifita kana matatafu namōga si kenovinisiya. Eatu numa tamokatamokāga sinesiyai o mate, na fasinei matatafusi si bwedibwaubwauwa.

31 Tamoka nuwabunana nenei tufomu Mosesi keta Anoni i wenisiya eketa i iyavisiya i bwaduwa, "Yami sabu nukusi kwa kikinoman! Yaku fwayafwaya kwa teweyei be kwa nai Yave nenei kwa kodukodu avana kwa bwaduwiya maise.

32 Yami sifi, yami gouti keta yami bunumakau nukusi kwa vaisi be kwa nai. Eatu yami Guyau yota nenei kwana kawakawanunuwa be ina sawanuwagabubuwikuwa."

33 Itifita namoisi fiyao Isineni si tuyakayakanisiya be sina venuniya. Si iyavisiya si bwaduwa, "Taki muka kwana nai, nao matatafuki kana matekoōga."

37 Fiyao Isineni kaesiyai Namesese si nōgokawawa keta si niya Sukoti. Namoāga o kasi yagwana 600,000 maise, eatu muka vivine keta fiyagenagāna sita sawanatusi.

38 Namōga yagwanisi tunisi yota Isineni si tuyanomwanisiya keta nukusi si niya. Yasi sifi be gouti keta bunumakau waumisi nukusi si niisiya.

39 Itifita namoisi yasi tuyakayakanai be si gisōgośogowa keta muka tamo kawasasa be biyawasa sita gidewadewa. Eketa kausibi yafoyafofosi si unaniina. Noko nenei maneka muka nakana nutuva si kaguwana.

40 Fiyao Isineni si fakwa Itifita manamana kana yagwana 430.

Venuvisinatana Kana Ka Kana Ketaketa

43 Yave Mosesi keta Anoni i iyavisiya i bwaduwa, "Venuvisinatana Kana Ka kana ketaketa nofemaise. Muka tamo avi tene wagawaga ina kawiyei.

44 Kami kaetoōga gabanai kwa kimwanisiya, kasi nufota sina kaniya eatu nauna nufifina sina viya.

45 Aviyaonana wagawaga sinemiyai keta yota yami tomudadava kwa fatifatisiya, muka sina kaniya.

46 Venuvisinatana gevagevana numanama sinenei kwa gidewadewiya, kwana kaniya. Muka tamo viyona kwana kikinomanei menanai. Yota muka tamo sēgana kwana kotoviya.

47 Isineni kami matatafu Venuvisinatana Kana Ka kwana kawiya."

13

Gwadimonamona Namōga Kayeu Kana Tenesineina

¹ Yave Moses i iyaviya i bwaduwa,

² "Fiyagenagena namoغا kayeu matatafusi kwana tenesinisiya fasikuwai. Matatafusi namoغا kayeu keta yota yomuyomu mikitufuwisi matatafusi Isineni sinenei o iyau fasikuwai."

¹¹ Mosese fiyao Isineni i nusifufuwisiya i bwaduwa, "Kenani namoisi fwayafwayasiyai Yave ina niimiya naki avana yana bwadudabadaba fifiwanina i teniya kwami keta wağawağami nenesiyai maise. Tovanama Yave fwayafwayanama ina venimiya nenei,

¹² natunatumi kayeumi keta yota yomuyomu namoغا mikitufuwisi kwana tenesinisiya. Matatafusi yomuyomu namoغا mikitufuwisi o Yave fasinei.

¹³ Eatu kana fata doniki natusi namoغا mikitufuwina fasinei, sifi mwanavauna nenei kwana nuvitamaniya. Taki doniki muka kwana nuvitamaniei, nao kayona kwana kotoviya. Eatu natunatumi namoغا kayeumi matatafusi kwana nuvitamanisiya.

¹⁴ Tova munina natunatumi sina nutoninuveiimiya sina bwaduwa, 'Ava uguna nofe ta fufufuniya?' Kwana iyavisiya kwana bwaduwa, 'Fafani Itifita nenei ta vitovikaetoga, eatu Yave yana fiwana utubasinei i kikinomana-nemiita.'

¹⁵ Itifita tufomu katekatena i gua keta muka ita sawateweitea tana kikinomana. Na fasinei Itifita namoisi natunatusi kayeus i keta yomuyomu natunatusi mikitufuwisi matatafusi tamo nenei, Yave i nuvimasisi. Noko uguna eketa yomuyomu natunatusi mikitufuwisi matatafusi ta vivibwanaoseisiya Yave nenei eatu fiyagenagena namoغا kayeu matatafusi tana nuvitamanisiya.'

¹⁶ Nofe ita vikiyakiya vitana sisikufa nimamiyai maise keta yota tafakaimiyai. Uğuna Yave yana fiwana utubasinei Itifitei i kikinomana-nemiita.'

²⁰ Menana Sukoti si teweiya atu si niya menana Etami nenei si vikabağa fwayafwaya nunumonumona kafakainei.

²¹ Yave i viketanunisiya. Kuyadayada nenei busibusi vikoğona-misimisinina i viviketanuna kunausi. Eatu nuwabuna nenei o kai noyana maise vikoğona-misimisinina i viketanunisiya keta i vivikimayeta. Noko nenei eketa kasi fata kuyadayada be nuwabuna sina niniya.

14

Itifita Tufomu Isineni I Omunitawisiya

⁵ Tovanama Itifita tufomu biga i nowaniya vitana fiyao Isineni si dibwana, yana tovisime nukusi yasi nuwanuwa i kaviniya keta si bwaduwa, "Avamasi venemokena ta fufuniya? Yo kata kaetoga Isineni ta gionoveisi si ninai."

⁶ Eketa tufomu aviya kana waganusoni i gidewadewiya keta yota yana tonu-aviya i visiya.

⁷ Waganusoni dewadewasiğä i givikasisi kasi yagwana 600 i visiya, yota Itifita kana waganusoni matatafusi i visiya, waganusonisima tamokatamokağı na kasi kaimatana nukusi.

⁸ Yave Itifita tufomu katekatena i giviguiya eketa fiyao Isineni i omunitawisiya, eatu tasike na yasi gasisi si niniya.

⁹ Itifita namoisi si omunitawisiya. Tufomu na yana osi keta waganusoni, waganusoni kasi tovidibwana keta yota tonuaviya kaeyai matatafusi si venukwavinihi kana nivaniva Gibo Yabeyabenina kafakainei, menana Fia-inoti niniuei si venuovisiya eatu fafaninei o menana Baani-sefonii. Nokomai fiyao Isineni si nifikwa kana tovai, Itifita namoisi si kikinomanisiya.

¹⁰ Tovanama fiyao Isineni matasi i kanakasiya, si kitisiya Itifita tufomu na yana tonuaviya nukusi si vavanenemiyai niniusiyai. Matuta i gifofonisiya nenei si bwedisitasita Yave nenei.

¹¹ Keta si odowa Mosese nenei si bwaduwa, "O namaise, muka tamo kididiku Itifita nenei yo ku nemikihi wanakikaoğowai kana vikamatemateyai? Avamasi ku fufuniya nenekiyi? Ava fasinei Itifitei ku kikinomana-nemiyeki?"

¹² Yawane Itifita ta fakwafakwa nenei ka iyaviya ka bwaduwa, 'Ku teneiki be ka fakwa naki ka vivikaetoga Itifita namoisi nenesiyai.' Vikaetoga o dewadewamataina yo vikamatemate wanakikaoğowai."

¹³ Eatu Mosese i iyavisiya i bwaduwa, "Muka kwana matutai! Naki kwana misimimoka fakinina eatu kwana kitiya namaise Yave ina gifafafaneimi. Itifita namoisi kimoki kwa kitikitisiya, muka yota kwana kita-savavineisi.

¹⁴ Yave ina nuaviya fasimiyai na fasinei kwana nigwanamoka."

Isineni Namoiisi Yasi Dibwana Gibo Nenei

¹⁵ Eketa Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa, "Ava fasinei yo ku bwedibwedisitasita nenekuwai? Fiyao Isineni ku iyaveisi be naki si nimoka.

¹⁶ Eatu ya kiwana kuna ginakasiya keta gibo kuveyaina kuna tuniya be gibo ina kawiya atu sinefounei fwayafwaya kokoninei kwana tamana.

¹⁷ Itifita namoisi katekatesi ana giviguamokya be sina venuomunitawimiya. Atu yaku vikaiwabu ana viya tovanama tufomu na yana tonuaviya, waganusoni yota waganusoni kasi tovidibwana ana vatanisiya.

¹⁸ Noko nenei Itifita namoisi sina sanamanikuwa vitana Iyau tauku Yave."

¹⁹ Eketa Guyau kana kaetoga abamei fiyao Isineni kunausi i niniya, eava i makavinihi kumunisi i misiniya. Yota busibusi vikoğona-misimisimina kunausi i makavinihi kumunisi,

²⁰ keta fiyao Isineni atu Itifita namoisi kasi kawasasai i misiniya. Tovanama i nuwabuna, busibusi kumanovana i gikinomaniya Itifita namoisi nenesiyai eatu mayesina fiyao Isineni i tafisiya. Noko nenei fiyao Isineni keta Itifita namoisi muka kasi fata be sina vikanenemi niniusiyai nuwabuna kana matatafu.

²¹ Mosese nimana i tuniya gibo kuveyaina, eketa Yave fonimana fifiwinina gagasei i vininitiya. Nuwabuna kana matatafu i sivenumasana keta gibo i katuya atu fwayafwaya kokonina i kikinomana.

²² Gibo fafaninei fafaninei i nuvivaniya maise nabenabe eatu sinefounei fwayafwaya kokoninei si tamana.

²³ Eatu yota Itifita namoisi si omunitawisiya munitafwamokesiyai. Tufomu yana osi keta yana waganusoni yota waganusoni kasi tovidibwana si venukwavinihi gibo sinefounei.

²⁴ Eatu muniyai yo tova kana fou ina vitetiya, kai noyana busibusi vikoğona-misimisimina etanei, Yave i kitanusinowa Itifita tonuaviya nenesiyai keta i venuvibaubausiyai.

25 Yasi waganusoni kaesi i givigoyusiya eketa si dibwana-tukatuka. Eketa si bwaduwa, "Fiyao Isineni ta dibwaneisi! Yave i badiwaga Isineni fasisiyai keta i nunuaviita."

26 Tovanama fiyao Isineni si tamanakoōga, Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa, "Nimau ku tunei gibo kuweyaina be ina makaviniya Itifita namoisi keta yasi waganusoni yota waganusoni kasi tovidibwana etasiyai."

27 Tovanama vanavana i kukusifuya, Mosese nimana i tuniya gibo kuweyaina keta gibo i nutamane-savaviniya kana kiviyai. Eketa Itifita namoisi nuwanuwasi be sina dibwana eatu Yave gibowai i vigavivinisiya.

28 Gibo i nutamane-savaviniya keta waganusoni be waganusoni kasi tovidibwana i kabwanisiya. Atu Itifita tonuaviya matatafumokesi Isineni si omunitawisiya gibo sinefounei, muka tamo mainigenigesi.

31 Tovanama fiyao Isineni si kitia namaise Yave yana fiwana utubasinei i saviviniya Itifita namoisi nenesiyai, Yave si omatumatutiya keta si vitumāganiya maisemoka yota kana kaetoga Mosese.

15

Mosese Yana Osedavadava

1 Noko muninei Mosese keta fiyao Isineni nofemaise si osedavadava Yave nenei.

"Yave ana osedavadaviya

 ūguna yana kaiwabu i vanemataiya.

Yasi osi be kasi tovidibwana nukusi
 gibowai i tewesobusobuwisiya.

2 Yave tanake yaku fiwana eketa i gifafafanikuwa fasinei,
 a oseosedadavaviya.

Tanake yaku Guyau, ana daviya.

 Tanake amaku yana Guyau, ana ginakasiya.

3 Yave o aviya kana kaimatana,
 kana wawa o Yave.

4 Itifita tufomu yana aviya kasi waganusoni keta yana tonuaviya nukusi
 i tewesobuwisiya gibowai.

Tufomu yana tonuaviya tomatakaikai,
 Gibo Yabeyabenina nenei i vigamomonisiya.

5 Gibo i kabwanisiya
 eketa si kenagavivina ogodibu sifunei maise gabana.

6 Yave yo, kikikatai
 fifiwanamataina.

Yave yo, kikikataiweu
 nifanifai ku venuyaunyaunisiya.

7 Aviyaonana si vikaniyabiniwa ku vatanisiya
 ūguna kwāga ku vanemataiyya.

Keta ya kayokūga busubusuwanina i nuyauyauniya
 keta ku vikanayaunisiya vitana nimwau sedovayana maise.

8 Niūgu kawasiveinei
 gibo ku nuvivaniya.

Nefo nutanasagusagusi si misiniya fita maise.
Ogodibu sinefounei gibo i kokoniya.

⁹ Nifaiu i onavaneya,
‘Ana omunitawisiya, keta ana tabisiya.
Yasi nogonogo matatafunana vitukuwiya,
nuwanuwaku aviyavana maise ana viya.
Yaku feto ana sinayaginiya
keta nimakuwai ana nuyaunisiya.’
¹⁰ Eatu kawasiveiu nenei
gibo i kabwanataunisiya.
Keta yoyo nutanasagusagusi nenesiyai
si gamomona gabana daunina maise.

¹¹ Yave yo, mukamokena tamo avi guyau maise kwaḡa!
Aitevana tamo maise kwaḡa, dewadewamokeu keta tafutafuu?
Sina matutiwa keta sina daviwa
uḡuna kiyakiyaya kafa nuwatabau ku gikinomanisiya.
¹² Kikikatai ku tuniya
keta nifanifaiu fwayafwaya i tononisiya.

¹³ Ya nuwagabubu fakwafakwa-vaḡasina nenei
ya namonamoḡa ku tutuvisobusya ku viketanunisiya,
ya fiwana utubasinei ku viketanunisiya
keta ku niisiya ya kafa fakwa tafutafuna nenei.
¹⁴ Bigau ina kewa nenei, mani kunuma namoisi sina akikinikuna na yasi
matuta.
Finisitiya namoisi matuta nakasina ina gifofonisiya.
¹⁵ Edomu kasi kaiwabu sina matutamoka.
Yota Moabi kana toviketanuneina na yasi matuta sina akikinikuna.
Kenani kana matatafu, matutai ina kafuwafuwasysiya.
¹⁶ Matatafusi matuta nakasina ina gifofonisiya.
Yave yo, kataiu yana fiwana sina kitiya nenei,
sina misinivaḡata vitana gabana maise,
kana niviniva kima ya namonamoḡa kana niunisiya,
kana niviniva namoikima vikaetoḡa nenei ku ketoyaukiya kana niunisiya.
¹⁷ Yave yo, kuna kanasunisiya be tauḡu ya koyai kuna vitoḡamananisiya –
menananama ku gibokiya be kuna fakwiya nenei,
numanama tafutafuna tauḡu ku omanafufuniya nenei.
¹⁸ Kwaḡa Yave ya namonamoḡa nenesiyai kuna visime-vaḡata.”

Miniyami Kana Ose

¹⁹⁻²¹ Anoni nouna Miniyami tomatakawa, kinage kabesona nimanei
i givikaviniya keta vivine matatafusi si muniiya si kikinomana si nukinageya
keta si vaḡa. Eketa Miniyami nofemaise i oseyea,

“Yave tana osedavadaviya
uḡuna yana kaiwabu i vanemataiyea.
Yasi osi be kasi tovidibwana nukusi
gibowai i tewesobusobuwisiya.”

Tovanama Itifita tufomu yana osi keta yana aviya kasi waganusoni yota kasi tovidibwana nukusi gibo sinenei si kanasuna, Yave gibo i viyewiya keta i kabwanataunisiya. Eatu Isineni namoisi o gibo sinenei atu fwayafwaya kokoninei si niya.

Ukowa Onaonana I Dewadewa

²² Mosese fiyao Isineni i viketanunisiya keta Gibo Yabeyabenina si teweiya atu si kanasuna fwayafwaya nunumonumona kana wava Suwa nenei. Kuyadayada tonusi fafaninama nenei si niniya eatu muka tamo ukowa sita nisağai.

²³ Atu tovanama si kikinomana kabağā kana wava Manai nenei, ukowa si nisaiya. Eatu kayomunina o onaonana eketa muka yu kana nufota. (Na fasinei keta kabainama si weniya Manai.)*

²⁴ Namogā si odowa Mosese nenei si bwaduwa, “Avana kata yumiya?”

²⁵ Na fasinei Mosese Yave nenei i bwedisitasita eketa Yave kai kafewina i visawaveniya. Tovanama i tewesobuwya ukowai, ukowa i dewadewa.

Nokomai namogā yasi fakwafakwa fasinei Yave visime i venisiya be i anuvinuvişiya taki sina muniiya o muka.

²⁶ I bwaduwa, “Taki fonaku kwana nowanautuutuya keta yaku nuwanuwa kwana muniiya be yaku visime matatafuna kwana vifotuwisiya, nao visafwavinagäsima Itifita namoisi a venisiya muka ana nemieisi nenemiyai. Uğuna İyau Yave kami togivibwina.”

²⁷ Noko muninei si nemiya menana Enimu nenei keta fonufonu 12 yota bodaboda kaisi 70 si nisaisiya. Nokomai ukowa kafakainei si vikabağā.

16

Fwayafwaya Nunumonumonei Guyau Kabwaga I Venisiya

¹ Fiyao Isineni matatafusi Enimu si teweiya atu si niya fwayafwaya nunumonumona kana wava Sini nenei. Sini o Enimu keta koya Sainai kasi sinefouwai. Tovanama Itifita si teweiya, yamayamana tamokağā i kakaviya muninei, kuyadayada kana vi15 yamayamana kana vinuwa nenei si kikinomana nokomai.

² Yota nokomai matatafusi si odowa Mosese keta Anoni nenesiyai.

³ Si iyavisiya si bwaduwa, “Oiyoi. Yawane Itifita ka fakwafakwa nenei Yave ita nuvimatemokikiya nonowana. Nokomai toamatanganigwanai gevageva be kabwaga tuninatunina ka kakawayosa. Eatu kwa noğokawawa-nemikiya fwayafwaya nofe nunumonumonei be vitanona nenei matatafuki kana domunkoogā.”

⁴ Keta Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa, “Ku vaneneğal! Kabwaga abamei ana gininişiwaiya fasimiyai. Kuyadayada tamokatamokağā namogā sina kikinomana be kasi ketowawai kabwaga sina oyuna na kuyadayadanama fasinei. Nofe ketaketanama nenei, ana anuvinuvişiya be ana kitiya taki yaku gisawakedana sina muniiya o muka.

⁵ Oyuna ina niniya atu kuyadayada kana vi6 nenei sina oyuna-vağata kuyadayada nuwesi fasisiyai keta sina gidewadewiya.”

¹¹ Eketa Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa,

¹² “Fiyao Isineni yasi odo a nowaniya. Ku iyaveisi, ‘Vanavana kusibanna nenei nao gevageva kwana kawa eatu nuwabuni nao kabwaga

* ^{15:23} Ibeniu fonasiyai manai kana givina maise onaona. ^{16:4} Yoni 6:31

kwana kasiyuwa. Nokomai nuwatami ina kanabunabuya vitana Iyau o Yave yami Guyau.”

¹³ Navinavinema nenei manuwa maise bunini nakanakasisi waumisi si nogokanasuna keta kabaga si gikafufuya. Atu nuwabuni nao bunuva fwayafwaya i weibutiyia.

¹⁴ Eketa tovanama bunuva i kokoniya, aviyavana yanayanana keta bigabigana vitana nafiya giyauyauneinana maise fwayafwayai i vidabodabowa.

¹⁵ Tovanama fiyao Isineni si kitiya, si bauwiya keta tututausi nenesiyai si vikanunutoniya si bwaduwa, “Nofe aviyavana?”

Mosese i iyavisiya i bwaduwa, “Nofe kabwaganama Yave i venimiya kwana kaniya.

¹⁶ Yave nofemaise yana gisawakedana i bwaduwa, ‘Namoغا tamokata-mokaغا tauna yana ka kana ketowavai ita oyuna. Namoغا tamokatamokaغا ugunina fasisiyai ina oyuna naki bobonu nuwesi kasi naѓanagai.’”

¹⁷ Eketa fiyao Isineni Yave yana visime si muniiya. Tunisi si oyuna nakasina eatu tunisi o bobonu kunegitosiga.

¹⁸ Eatu tovanama si ketowava nenei, matatafusi naki kasi fata. Aviyaonana si oyuna nakasina o muka tamo ita tufo, yota aviyaonana bobonu kunegitosiga o naki kasi fata. Namoغا ugunina tamokatamokaغا naki kasi naѓanagai.

¹⁹ Mosese i iyavisiya i bwaduwa, “Muka tamo aitevana ina tenetuuwei kumana fasinei.”

²⁰ Eatu fiyao Isineni muka yana bwadu sita muniyei. Tunisi si tenetuuwina i toѓanumasana kana nivaniva nuwabuni eketa mwatamwata si vimaiya keta i kuyuwa. Na fasinei Mosese namoغا i nuwagoyowisiya.

²¹ Nuwabuni tamokatamokaغا nenei matatafusi si ooyuna kasi ketowavai ka fasinei, atu tovanama vanavana i nunuinaina, tufotufo i kakabudaniya.

²² Kuyadayada kana vi6 nenei, namoغا tamokatamokaغا tauna fasinei yana oyuna kana naѓa i vivinuwia i vanevaneya bobonu nufunina kana naѓa. Eketa Isineni kasi toviketanuneina matatafusi si nemiya Mosese nenei eketa yasi oyunana fasinei si vinuwakatiya.

²³ Mosese i iyavisiya i bwaduwa, “Yave nofemaise yana visime. Kumana o viyawasa kana kuyadayada. Kuyadayadanama o Sabati teneten-esineinana Yave kana vifotu fasinei. Eketa taki aviyavana kuna vitakuya, nao ku vitakuya eatu taki kuna vitaviya o ku vitavai. Atu tufotufo matatafuna, kuna odewadewiya kana nivaniva nuwabuni.”

²⁴ Mosese yana visime nenei namoغا yasi tufotufo si tenetuuwina kana nivaniva nuwabuni, atu muka ita kuyu o mwatamwata sita vimagai.

²⁵ Mosese i iyavisiya i bwaduwa, “Kimoki nofe kabwaganama kwana kaniya uguna kuyadayada nofe o Sabati tenetenesineinana Yave nenei. Kuyadayada kimoki muka tamo kabwaganama fwayafwayai kwana nisaѓai.

²⁶ Kuyadayada 6 nenesiyai kwata ooyuna. Eatu kana vi7 nenei nao Sabati eketa muka tamo kuna nisaѓai.”

²⁷ Eatu kuyadayada kana vi7 nenei namoغا tunisi si kikinomana oyuna fasinei atu si venuokava.

²⁸ Keta Yave Mosese i iyavisiya i bwaduwa, “Yaku gisawakedana be yaku visime kwa adibutoyotoyoѓakaoѓeweisi!

²⁹ Kwana tukuya vitana Sabati o Iyau Yave a venimiya. Na fasinei kuyadayada kana vi6 nenei bobonu kana naѓa i vifofwiya ebe kuyadayada nuwesi

ina givikavinimiya. Kuyadayada kana vi7 nenei tamokatamokağā yana vadai ina toamataniwana eatu muka ina kikinomana ina oyuna.”

³⁰ Na uguna kuyadayada kana vi7 nenei namoğā si viyawasiya.

³¹ Fiyao Isineni kabwaginama si weniya mana.*

³⁵ Fiyao Isineni mana si kanikaniya manamana 40 sinenei kana nivaniva Kenani kana nabaonota nenei si kikinomana, fwayafwayanama nenei sina vimenana.

17

Guwakaukuna Nenei Ukowa I Ketosiwağā

Ginağanağā 20:1-13

¹ Fiyao Isineni matatafusi fwayafwaya nunumonumona kana wava Sini si teweiya keta si toğavenudadana Yave yana visimeyai. Nefidimu nenei si vikabağā eatu muka tamo ukowa kafa yu.

² Na fasinei namoğā si vikawabwadubwaduwa Mosese nenei si bwaduwa, “Ukowa kwa veneiki ka yuwa!”

Eatu i kawafatsiya i bwaduwa, “Ava fasinei ta vivikawabwadubwadu? Ava fasinei Yave kwa aanuvanuvai?”

³ Eatu namoğā kayosi i nusonimoka eketa Mosese nenei si odowa si bwaduwa, “Ava fasinei Itifitei ku kikinomana-nemiyeki? Omasi natunatuki be yama yomuyomu nukusi kayonusoniyi kuna nuvimatikiyi!”

⁴ Eketa Mosese Yave nenei i bwedisitasita i bwaduwa, “Avamasi ata savivinei namoğasima nofe nenesiyai? Tova kabegomokena gabanai sına fonufonukuwa.”

⁵ Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa, “Isineni tokawakawa aviyesi kuna ovisiya keta kiwananama ku kanuwiiya ukowa Naeni, kuna viya be namoğā kunausi kwana niya.

⁶ Koya Sainai* nenei kunauğū guwakaukuna etanei ana misimisiyi. Na guwakaukunanama kuna naviya keta ukowa ina ketosiwağā ebe namoğā sına yuwa.” Eketa Isineni tokawakawa matasiyai Mosese i saviviniya.

⁷ Fiyao Isineni Mosese nenei si vikawabwadubwaduwa yota Yave si anuvanuviya tovanama si bwaduwa, “Yave kita nukusi o muka?” Na uguna kabainama i weniya Masa† keta Meniba.‡

Isineni Atu Ameneki Nukusi Si Vikamunumunuwa

⁸ Fiyao Isineni yawane Nefidimu nenei si fakwafakwa, atu Ameneki namoisi si nemiya keta si vibutusiya.

⁹ Eketa Mosese Yosuwa i iyaviya i bwaduwa, “Yata namoğā kuna gibokisiya ebe sına niya. Ameneki namoisi nukusi sına nuaviya. Kumana kiwananama Guyau i iyavikuwa ana uniya, ana givikaviniya keta nukusi koya etanei ana misiniyi.”

¹⁰ Eketa namaise Mosese i iyaviya maise, Yosuwa i saviviniya eketa Ameneki tonuaviya nukusi si nuaviya. Na tovanama nenei Mosese be Anoni keta Une si vaneya koya etanei.

^{*} 16:31 Ginağanağā 11:7,8 * 16:31 Ibeniu fonasiyai mana kana nowanowana maise Nofe aviyavana?

^{16:35} Yosuwa 5:12 17:1 Ginağanağā 20:2-13 * 17:6 Ibeniu fonasiyai Onebi, Sainai kana wava kana vinuwa. † 17:7 Ibeniu fonasiyai Masa kana givina maise anuvanuva. ‡ 17:7 Ibeniu fonasiyai Meniba kana givina maise vikawabwadubwadu.

¹¹ Tovanama Mosesi nimanei kiwana i giginakasiya, Isineni tonuaviya nifanifaisi si fifiwanateweisiya. Atu tovanama kataina si seğaseğakamekameya be nimana si sobusobuwa, nao Ameneke tonuaviya si oomanimaniniya.

¹² Mosesi kataina si dauna keta kasi ginakata i bauwiya. Na fasinei Anoni keta Une gabana si teniya Mosesi sifunei eketa i nivitoğā. Eatū tamō i misiniya kukikikataina yota tamō kukikimawana, eketa nimana si katunakata kana nivaniva vanavana i sonuwa.

¹³ Noko nenei Yosuwa Ameneke tonuaviya i vatanisiya.

18

Yeteno Mosesi I Venufotiya

¹ Mosesi kawana amasi Yeteno, Midiyani kasi guyau kana tovibwanaose, i biganowana iba matatafunu avana Guyau i saviviniya Mosesi keta fiyao Isineni fasisiyai yota namaise Itifitei i kikinomana-nemeyeisi.

⁵⁻⁶ Tovanama Mosesi i vikabağā Guyau yana koya nenei fwayafwaya nunumonumonei, Yeteno yana kisuya i vininitiya Mosesi nenei i bwaduwa, "Kawau keta natunatuu namoğā nasi nuwa nukusi ka nemeyi ka venufotowi."

⁷ Tovanama si kikinomana, Mosesi nawana i venufotefotiya keta i koduwa i viyuuya. Si vikanunutoniya si bwaduwa, "Namaise, dewadewau?" Eyo si kanasuna Mosesi yana vadai.

⁸ Mosesi nawana iba matatafunu i nusifufuviya avana Yave i saviviniya Itifita tufomu keta yana namonamoğā nenesiyai, fiyao Isineni kasi gifafafana fasinei. Yota i nusifufuviya namaise namoğā dauna si kamukonisya ke'ta tofwanei eatu namaise Yave i gifafafaneisi.

⁹ Yeteno i sebobowa tovanama i nowaniya, iba dewadewasi matatafusi Yave i saviviniysiya fiyao Isineni fasisiyai tovanama i gifafafanisiya Itifita namoisi nimasiyai.

¹⁰ Yeteno i bwaduwa, "Yave a daviya uğuna i gifafafanimiya Itifita namoisi keta tufomu nenesiyai. Venemokena! Fiyao Isineni i gifafafanisiya Itifita namoisi nimasiyai.

¹¹ Nofe kakimokimokima tu naki a sanamaniya venemokena, gewa Yave tanake fifiwanamokena muniyai yo guyau matatafusi namoğā si kodukoduwa nenesiyai, uğuna Itifita yasi vitoagoyogoyo keta yasi viibakaokaoğō nenei yana namonamoğā i gifafafanisiya."

Yeteno Mosesi I Oniya

Visime Nuvinavinana 1:9-18

¹³ Tovanama tova i kakatakiya, Mosesi i nunuvitoğā kafa nuesana kana kivi nenei keta namoğā unaunasi nukusi yasi avigwavigwaęgā i vanevaneneisiya. Si misimisiniya nuwabuni keta si fotafota kana nivaniva nuwabuna.

¹⁴ Tovanama Yeteno i kitiya Mosesi iba matatafunu i savisaviviniya namoğā fasisiyai, i iyaviya i bwaduwa, "Avaması nofe ku fufufuniya namoğā fasisiyai? Namaise yo savivina nofe ku ookeyei, eyo namoğā matatafusi nuwabuni si misimisini kana nivaniva nuwabuna?"

¹⁵ Mosesi i nufata nenei, "Nofemaise a savisaviviniya uğuna namoğā si nemeyi nenekuwai be sina sanamaniya avana sita fufuniya Guyau yana nuwanuwa maise.

¹⁶ Tovanama namōga nasi nuwa sina avigwavigwaēga, sina nemiya nenekuwai eketa iyau a vivinuwadadaniya nasi nuwa nenesiyai aitevana o dawaniniina, eketa Guyau yana gisawakedana keta yana visime a iyaiavisiya.

¹⁷ Yeteno i iyaviya i bwaduwa, “Nofemaise muka dewadewana.

¹⁸ Savivina nofe daunamokena eketa muka kana fata kuna okeyekeyei. Ya namonamо̄ga nukusi tututaumi yawasimi kwa weiweikanatuya.

¹⁹ Ku vanenēga, atu bwaduovivita ana veniwa keta Guyau kwāga nukusi. Kwāga ka nufota be namōga yasi nusuyai kuna misiniya be Guyau kuna nusifufuwiya namōga yasi avigwavigwaēga fasinei.

²⁰ Kwāga kuna visawavenena namōga nenesiyai Guyau yana gisawakedana keta yana visime. Yota kuna givisawakedana yasi fakwafakwa yota namaise sina fufuna kana matanabobotai.

²¹ Eatu yota namōga tunisi tosanamana kuta vinuwadadanisiya sabu matatafusi sinesiyai kuta gibokisiya ebe namōga nenesiyai sita vitovisimaya. Tunisi 1,000 namōga nenesiyai sita vitovisimaya, tunisi 100, tunisi 50 eketa tunisi 10. Namoisima kuta gibokisiya o tasike Guyau kana tovifotu, yota tasike yami tumāgana nenesiyai eketa yota tasike muka tovitutusebaseba sina fonaōgōveisi.

²² Tova matatafuna tasike sita vivinuwadadana namōga yasi avigwavigwaēga fasisiyi. Keta avigwavigwaēga nakanakasisi sita nemisiya neneweū eatu meyameyanisi o tututausi sita gidawaniniisiya. Dauna sina unavivitiwa be neneweū ita meyameyana.

²³ Taki nofemaise kuna saviviniya, Guyau ina viketanuniwa keta muka yawsiu ina kanaonosiya ebe namōga nofe matatafusi keiya nenei sina makavina yasi numai.”

²⁴ Mosese nawana yana bwadu i nowaniya eketa avana i bwaduviya maise, matatafunu i saviviniya.

²⁵ Fiyao Isineni kasi matatafu sinesiyai tosanamana i gibokisiya be namōga nenesiyai sina vitovisimaya. Tunisi 1,000 namōga nenesiyai si vitovisimaya, tunisi 100, tunisi 50 eketa tunisi 10.

²⁶ Tovisimesima tova kana matatafu si vivinuwadadana namōga yasi avigwavigwaēga fasisiyi. Avigwavigwaēga daudaunisi si nenemisiya Mosese nenei eatu nama meyameyanisi o tututausi si vivinuwadadanisiya.

²⁷ Eyo Mosese nawana i vioiyoowiya eketa Yeteno i makaviniya yana fafaniyai.

19

Yave Tauna I Gikikinomaniya Koya Sainai Nenei

² Fiyao Isineni Nefidimu nenei si nogokawawa keta si niya fwayafwaya nunumonumona kana wava Sainai nenei. Nokomai koya Sainai ūgunei si vikabāga.

³ Keta Mosese i vaneya koyai ebe Guyau nukusi sina vikaninisaga fasinei.

Koya nenei Yave i bwauwa Mosese nenei keta i iyaviya be fiyao Isineni, Yakobo susukwana, ina iyavisiya ina bwaduwa.

⁴ “Kwami tututaumi naki kwa kitiya avana a saviviniya Itifita namois nenesiyai, eketa namaise a umimiya vitana manubutu fefesiysi natusi sita nōgovenenevei maise eketa a nemiiymi nofemai nenekuwai.

⁵ Taki yaku bwadu kwana muniisiya be yaku dedeni muka kwana yasei, nao kwami yaku namonamoğā. Iyau yaku fwayafwaya matatafun, eatu namoğā matatafusi nenesiyai kwami ana gibokimiya ebe kwami Iyau yaku nogonogofou.

⁶ Kwami kwana vitovibwanaoseya fasikuwai eketa kunumimi teneten-esineinana Iyaugā fasikuwai. Naki maise fiyao Isineni kuna nusifufuwisiya."

⁷ Eketa Mosese koyei i sobuwa keta namoğā kasi tokawakawa i katuvivisiya, eketa iba matatafun avana Yave i visimeiya maise i nusifufuwisiya.

⁸ Eketa namoğā matatafusi tamo nenei si nufata si bwaduwa, "Iba matatafun Yave i bwaduwisa maise kana saviviniysi." Keta namoğā yasi nufata Mosese i bwaduwe-kikinomaniya Yave nenei.

⁹ Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa, "Busibusi badobadonei ana nemiya neweu keta ana nusifufuwa be namoğā fonaku sina nowaniya ebe tova matatafun sina vivitumağaniwa."

Tovanama Mosese i bwaduwe-kikinomaniya namoğā yasi nufata Yave nenei,

¹⁰ Yave i iyaviya i bwaduwa, "Ku sobu namoğā ku oviviteisi be kimoki keta kumana tututausi sina givieyaeisiya ebe nenekuwai sina kodukoduwa. Kasi nuya sina kigonagona,

¹¹ keta sina gidewadewa kuyadayada kana vitonu fasinei. Kuyadayadanama nenei Iyau Yave ana sobunemiya koya Sainai etanei namai namoğā matatafusi kana fata sina kitikuwa.

¹² Koya kuna gikotovafanakwaniwiya ebe namoğā muka sina vavisiniya. Kuna gimatakawisiya kuna bwaduwa, 'Matami ina fekuwa! Muka kwana vane koyai o muka koya uguna kwana givikavina-nuvanuvai. Aitevana koya ina givikaviniya, sina nuvimiatiya.

¹³ Taki namoğā o yomuyomu viketofota ina vavisiniya, muka kwana gisikoniya eatu gabana o iyo nenei kwana nuvimiatiya.' Eatu tovanama yuveyuve* ina tuniya nubwayouna keta kayona nakasina kwana nowaniya, na naki namoğā sina vaneya koyai."

¹⁴ Eketa Mosese koyei i sobunemiya keta namoğā i iyavisiya be tututausi sina givieyaeisiya ebe Guyau nenei sina kodukoduwa fasinei, eketa kasi nya si kigonagona.

¹⁵ Mosese i iyavisiya i bwaduwa, "Kuyadayada kana vitonu fasinei kwana gigidewadewa eatu kimoki keta ina niya noko tovanama nenei, muka kwana vimomona."

¹⁶ Kuyadayada kana vitonu kana nuwabuni nenei, i nukanikanitana keta i kisananamanamana, eketa busibusi badobadona i kenokikinomana koya etanei eketa yuveyuve kayona nakasina venemokena si nowaniya. Namoğā matatafusi kabagai si fakwafakwa, na yasi matuta si akikikinikuna.

¹⁷ Yasi kabagai Mosese i viketanunisiya eketa koya ugunei si misiniya be Guyau nukusi sina vikaninisaga.

¹⁸ Koya matatafun siyou i gaubodiya uguna Yave i sobuwa koya etanei kikanakanata nenei. Siyou i vaneya vitana kufuna kana siyou kunukubana maise keta koya matatafun i kayufeyufiya.

19 Yuveyuve kayona i ninakanakata. Moses i nusifufuwa keta Guyau i vinowaniya kanitana maise.

20 Yave i sobunemiya koya Sainai etanei keta Moses i weniya i bwaduwa, "Ku vanenemai wekamai," eketa Moses i vaneya koya etanei ebe Yave nukusi sina vikaninisaga.

20

Visime 10

Visime Nuvinavinana 5:1-21

1 Eketa Guyau gisawakedana nofe matatafunu namoغا i venisiya.

2 "Iyau Yave yami Guyau, Itifita nenei kwa vitovikaetoga atu a kikinomananemimiya.

3 Mukamokena tamo avi guyau nenei kwana kodukodu naki kaku kisimokeku.

4 Mukamokena tamo aviyavana abamai o fwayafwayai o ukowa sinenei fwayafwaya sifunei kasi fusafusa maise, kwana kifufunavikuvikuneina fasimiysi.

5 Mukamokena kaetutumi kwana viketogunisi be kwana kodukodu nenesiyai. Uguna Iyau Yave yami Guyau o muka ata sawateweyeimi be mani guyau nenesiyai kwana kodukodu. Tasike aviyaonana sina adibutoyotoyoikuwa, nao ana vimatadawanisiya yota maise ina niya natunatusi, wağawağasi keta iteitesi nenesiyai.

6 Eatu taki kwana nuwagabubuwikuwa be yaku visime kwana muniisiya, nao yaku nuwagabubu fakwafakwa-vägasina nenemiyai be yota susukwami nenesiyai, muka ina kakavei.

7 Mukamokena kaku wava kwana viibakaokaoğowi. Taki aitevana kaku wava ina viibakaokaoğowi, Iyau Yave yami Guyau ana vimatadawaniya.

8 Kuyadayada Sabati kwana vifotuwiya keta kwana tenesiniya fasikuwai.

9 Kuyadayada 6 nenesiyai kwana mudadava,

10 eatu kuyadayada kana vi7 o Sabati kana kuyadayada, tenetenesineinana Yave yami Guyau fasikuwai. Kuyadayadanama nenei mukamokena tamo aitevana ina mudadava – maise kwami, natunatum, kami kae-toğā, yami yomuyomu keta yota aviyaonana yauyauna yamifafaniyi si fakwafakwa.

11 Uguna kuyadayada 6 nenesiyai Iyau Yave abama, fwayafwaya be gibo keta yota iba matatafusi sinesiyai a fufunisiya, eatu kuyadayada kana vi7 nenei a viyawasiya. Na fasinei Iyau Yave kuyadayada Sabati a sawanuwagabubu keta a tenesiniya fasikuwai.

12 Amamami keta ayoayomi kwana vifotuwisiya ebe fwayafwayanama Iyau Yave yami Guyau a venivenimiya nenei, kwana fakwa yawasimi nubwayouna.

13 Mukamokena aitevana tamo kwana nuvimatei.

14 Mukamokena aitevana tamo kawana kwana mataveyei.

20:4 Yauna 34:17, Visime Tafu 19:4, 26:1, Visime Nuvinavinana 4:15-18, 27:15 **20:5** Yauna 34:6,7, Ginağanaga 14:18, Visime Nuvinavinana 7:9,10 **20:7** Visime Tafu 19:12 **20:8** Yauna 16:23-30, 31:12-14 **20:9** Yauna 23:12, 31:15, 34:21, 35:2, Visime Tafu 23:3 **20:11** Kabikona 2:1-3, Yauna 31:17 **20:12** Visime Nuvinavinana 27:16, Madiu 15:4, 19:19, Maka 7:10, 10:19, Nuke 18:20, Efeso 6:2,3 **20:13** Kabikona 9:6, Visime Tafu 24:17, Madiu 5:21, 19:18, Maka 10:19, Nuke 18:20, Noma 13:9, Yemesa 2:11 **20:14** Visime Tafu 20:10, Madiu 5:27, 19:18, Maka 10:19, Nuke 18:20, Noma 13:9, Yemesa 2:11

15 Mukamokena kwana gikuma.

16 Mukamokena unafafanimi fasinei kwana meyanoneweisi.

17 Mukamokena unafafanimi tamo yana numa kwana kitanuvadigei.
Mukamokena kwana kwana kitanuvadigei o kana kaetoga o yana
yomuyomu-menana o taki tamo yana aviyavana.”

21

Givigoyo Kana Visime

12 Yota Yave yana sifufu i nusaviya i bwaduwa, “Taki tamo aitevana namoغا
tamo ina munuya be ina mateya, na gwadinama kwana nuvimatiya.

13 Atu taki ina nuvimate-bauwiya, nao yana dewadewana fasinei ina dibwana
keta ina niya menananama ana vinuwadadaniya nenei.

14 Eatu taki tamo namoغا waina ina fufuniya keta ina nuvimatiya, keta taki kafa
vikanakooغا bwanaosena kana didiga ina odibwadibwaniya kana gifafafana
fasinei, kwana sinakanikaniya keta kwana nuvimatiya.

15 Taki tamo aitevana amana o ayona ina munusiya, na gwadinama
kwana nuvimatiya.

16 Taki tamo aitevana namoغا tamo ina gikumiya keta ina vikimwaneiiya
o yawane ina gigivikaviniya eatu kwana nisaiya, na gwadinama
kwana nuvimatiya.

17 Taki tamo aitevana ina vikanatafutafuwa amana o ayona nenesiyai, na
gwadinama kwana nuvimatiya.”

22

Visime Yami Fakwafakwa Fasinei

16 Yota Yave yana sifufu i nusaviya i bwaduwa, “Taki avi namoغا tutubonona
nekaગaba muka tamo kana sawagifoteina ina banuwiya, nao ina nogonogoova
keta ina vikawaniya.

17 Eatu taki gumayogu amana namoغانama ina dibutoyoiya, nao namoghanama
gabana nenei ina nogonogoova gumayogu amana ina veniya uğuna gumayogu
naki i banuwiya.

18 Taki avi gumayogu ina viviyafuneya, nao kwana nuvimatiya.

19 Taki avi namoغا tamo yomuyomu ina vimomoniya, na gwadinama
kwana nuvimatiya.

20 Taki tamo aitevana muka Iyuğga Yave nenekuwai ina vibwanaose atu
tamo mani guyau nenei ina vibwanaoseya, na gwadinama kwana nuvimatiya.

21 Mukamokena tamo teneyauyauna kwana vitoagoyogoyowei o
kwana viibakaokaoğowi, uğuna kwana tukuya kwami yota Itifita nenei
kwa viyauyauna.

22 Mukamokena vivinekwafukwafuna keta natuğaeda
kwana vitoagoyogoyowesi.

20:15 Visime Tafu 19:11, Madiu 19:18, Maka 10:19, Nuke 18:20, Noma 13:9 **20:16** Yauna 23:1,
Madiu 19:18, Maka 10:19, Nuke 18:20 **20:17** Noma 7:7, 13:9 **21:12** Visime Tafu 24:17 **21:13**

Ginağanağı 35:10-34, Visime Nuvinavinana 19:1-13, Yosuwa 20:1-9 **21:16** Visime Nuvinavinana 24:7

21:17 Visime Tafu 20:9, Madiu 15:4, Maka 7:10 **22:16** Visime Nuvinavinana 22:28,29 **22:18**

Visime Nuvinavinana 18:10,11 **22:19** Visime Tafu 18:23, 20:15,16, Visime Nuvinavinana 27:21

22:20 Visime Nuvinavinana 17:2-7 **22:21** Yauna 23:9, Visime Tafu 19:33,34, Visime Nuvinavinana
24:17,18, 27:19

²³ Taki kwana vitoagoyogoyowisiya be sina bwedi-kikinomana nenekuwai ovivita fasinei, Iyau Yave o venemokena ana vinowanisiya eketa ana ovivitisiya,

²⁴ yota taki yaku kayokuā ina kikinomanamoka, nao fetowai ana nuvimatimiya. Nokomaí kakawami sina kwafuna yota natunatumi sina vinatuāeda.

²⁵ Taki yaku namonamoā goyogoyo nenesiyai gabana kuna tuniya, muka gabana tokavenena maise kuna fufuna be ina giviyewai na kana tunani.

²⁶ Taki unafafanu gabana kuna veniya nao kana kwame ina veniwa. Kwanenama o yana bwadudababada neneweū vitana gabananama yawane ina fatasavaviniya. Eatū taki gabana muka ina venufatai nao kana kwamenama kuna viyewiyo muniyai yo vanavana ina sonuwa.

²⁷ Na naki kana gananavama nonowana i vivisoğowiyya. Aviyavana tamo ita banuwieyi nuwabuna? Taki muka kuna viyewai be ina bwedi-kikinomana nenekuwai ovivita fasinei, nao ana vinowaniya uğuna Iyau tosineganigani."

23

Visime Dawaniniisi

¹ Yota Yave yana sifufu i nusaviya i bwaduwa, "Mukamokena tamо sifufu vikanonono kuna yaunei mani namoā fasisiyai. Mukamokena tamо kuna vikanonono tonuvisi naunei be togoyona kuna ovivitei.

² Tovanama namoā sabu goyonā sina savisaviviniya, mukamokena tamо kuna avikuvikukuneisi. Tovanama mani namoā sina vivikanononowa vifonayau kana tovai, mukamokena kuna vikanonono maise tasike. Mukamokena ketaketa dawaniniisi kuna nutautaunisi fufunasima nenesiyai."

24

Fiyao Isineni Yave Yana Dedeni Si Katuviya

³ Mosese i niya keta visimesima matatafunu Yave i veniya, namoā i iyavisiya. Matatafusi tamо nenei si vinowana si bwaduwa, "Ika! Avana Yave i bwaduwisiya maise matatafunu kana saviviniya."

⁴ Eketa Yave yana visime matatafunu Mosese i viginiwiya.

Kuyadayada kana vinuwa nenei, nuwabunimokeyai i misiniya keta didiğā i didiyya koya uğunei. Yota Isineni fasekwa 12 i naisiya keta gabana 12 nakanakasisi i vimisiiniysi.

⁵ Muniyai Isineni sinesiyai tufunakata i visimeisiya si niya keta yomuyomu si nuvimatisiya keta si vibwanaoseina vikanakooā bwanaosena. Yota tunisi bunumakau namoā mwanaavausi si vibwanaoseina keiya bwanaosena Yave nenei.

⁶ Mosese yomuyomu ufaufasi tunina i viya keta kaboma nenesiyai i kisiwağatotoğā. Eatū tunina o kafa vikanakooā bwanaosena kana didiğā i nuseuseuniya.

⁷ Eketa dedeni kana nufunufu kikikuwana i viya i gınağanaiya atu namoā si nowana keta si bwaduwa, "Iba matatafunu Yave i bwaduwisiya, kana saviviniya keta kana muniisiya."

8 Keta Mosese ufaufa na kabomisi i visiya keta namōga i nuseuseunisiya. I bwaduwa, “Tovanama visime nofe Yave i venimiya, yana dedeni i fufuniya kwami nukusi keta ufaufa nofe kwa kitakiti o naki i givifakiniya.”

12 Eketa Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa, “Ku vanenemai nenekuwai koyai be nofemai kuna fotafota. Yaku visime keta gisawakedana a viginiwisiya gabana beyabeyasi nenesiyai, ana veniwa kuna visawavenena namōga nenesiyai be sina munisiya.”

13-14 Mosese keta kana toovivita Yosuwa nukusi si gidewadewa vane fasinei eatu tokakawaka i iyavisiya i bwaduwa, “Nofemai kwana fotofotikiya kana nivaniva kana makavinikiya. Taki tamo aitevana nukusi sina avigwavigwaēga, Anoni keta Une nukusi kwana gidawadawaniniya.” Mosese keta Yosuwa si misiniya keta Mosese Guyau yana koya i vaneiya.

15 Tovanama Mosese i vaneya, busibusi koya i sōgotauniya.

16 Yave yana mayesina matakikikwanena i sobuwa koya Sainai etanei. Busibusi koya i sowiya kana nivaniva kuyadayada 6, eketa kana vi7 nenei busibusi sinenei Yave Mosese i bwauwiya.

17 Tovanama fiyao Isineni matasi i vaneya, Yave yana mayesina matakikikwanena si kitiya kana kitakita vitana kai nakasina ita nununūga maise koya etanei.

18 Eketa tovanama Mosese koya i vaneiya, busibusi sinenei i kanasuna keta nokomai i fakwa kuyadayada 40 keta nuwabuna 40.

25

Guyau Mosese i iyaviya be nogonogo tunisitunisi nenesiyai namōga sina kavenenakaōgowa ebe ina ovivita Guyau yana Vada Tafutafuna kana kiyona nenei.

Guyau Yana Vada Tafutafuna

8 Yave Mosese i nusifufuviya i bwaduwa, “Namōga yaku Vada Tafutafuna sina yoniya ebe kasi kawasasai ana fakwa.

9 Vada Tafutafuna kwana yoniya na kana nogonogo matatafunu yaku nuwanuwai ana visawaveniwa maise.”

Dedeni Kana Koni

Yauna 37:1-9

10 Yota Yave yana sifufu i nusaviya i bwaduwa, “Namōga koni sina fufuniya kai kana wava akasiya nenei. Kana fwafwa kana nubwayou kana niva o 110 senitimita, kana nafanafa kana niva o 66 senitimita eketa yana vivivane kana niva o 66 senitimita.

11 Gonudi-keyakeyana nenei sinena be kwauna kuna vitauniya eketa gonudi nenei kuna okanikanibubuna-fanakwaniwiya.

12 Nowanowa nufunina vigonudisi kuna fufunisiya keta koni kaenei nuwesi nowanowa fafaninei yota nuwesi fafaninei kuna vikanafwatafwataōgonisiya.

13 Akasiya kai nenei kewa kuna tasisiya keta gonudi nenei kuna vitaunisiya.

14 Nowanowa koni kafakainei kewa kuna ketokwanisiya ebe nenesiyai kwana uniiya.

15 Kewa o nowanowa sinesiyai sina fakwa eatu muka kwana nusoniyagina.

16 Tovanama gabana nuwesi beyabeyasi nenesiyai yaku visime 10 vivigini-wisi ana veniwa, koninama nenei kuna totoisiya.

17 Koni kana gudu gonudi-keyakeyana nenei kuna fufuniya kana fwafwa kana nubwayou kana niva o 110 senitimita keta kana nafanafa kana niva 66 senitimita.

18-19 Eketa kifikufufuna nuwesi na gefesi kasi wava senabimu, gonudi nenei kuna tutuvikuvikunisiya eketa kuna givifotisiya kana gudu nenei ebe kuna nutamokisiya. Gudu bwatanei bwatanei senabimu nuwesi kuna tenisiya.

20 Gefesi sina katataga kunausi eketa gudu sina nukovatanaya. Gudu bwatasiyai sina vikasagaşa ebe sina kitasobuwa gudu kuveyaina.

21 Eketa koni etanei gudunama kuna teniya eatu sinenei o gabanisima beyabeyasi nenesiyai yaku visime 10 viviginiwisi ana veniwa, kuna totoisiya.

22 Dedeni kana koni kana gudu etanei eatu senabimu kasi sinefouwai, nokomai ana nisaiwa eketa yaku visime matatafunu Isineni fasisiyai ana veniwa."

Guyau yota Mosese i iyaviya namaise sonama tunimokena kana kiyona fasinei, be kafa guvimapadi kana didiga gonudi nenei ina fufuniya, eketa kimayeta yana kafa misini vigonudina vinağanaginanina ina fufuniya be kimayeta 7 kasi kafa dawana fasinei. Yota i iyaviya Mosese namaise Vada Tafutafuna ina vimisiniyei keta sinenei nya nenei ina sifaonosiya ebe totomu nuwesi eyo ina kaniffiniya. Yota i iyaviya be yomuyomu kasi kafa vikanakooga bwanaosena kana didiga ina fufuniya kainumu kana wava bononisi nenei yota kaboma nakasina kafa katumimi.

28

Tovibwanaose Kasi Nuya

Yauna 39:1

1 Yave yana sifufu i nusaviya Mosese nenei i bwaduwa, "Nofe tova tawağau Anoni na natunatuna namoğa kuna wenevakukusisiya — Nadabi, Abiu, Eneyesa eketa Itama. Tasike fiyao Isineni nenesiyai a vinuwadadanisiya be sina vitovibwanaoseya be sina vikaetoikuwa.

2 Nuya tafutafusi kuna suyakafukafusya tawağau Anoni fasinei ebe tovanama ina kotonisiya nenei, kana kita ina kikinomana eketa namoğa sina vifotuwiya.

3 Gikifukifu kana tosanamana matatafusi nuwatasuyasuya a venisiya, namoisima kuna wenisiya. Tovibwanaose kana nya sina fufunisya Anoni fasinei keta kuna tenesiniya ebe tanake ina vitovibwanaoseya be ina vikaetoikuwa."

31

Guyau Yana Vada Tafutafuna Kana Tokiyona

Yauna 35:30—36:1

1 Eketa Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa,

2 "Ku nowaniyal! Yuda fasekwina nenei, Uni natuna atu Une wağana kana wava Besanenu a gibokiya.

3 Eketa Kanunuku nenei a vimaiya keta kana kakavenena be nuwatasuya-suya yota iba matatafusi kasi gikifukifu kana sanamana a veniya.

4 Ebe kana fata gonudi, siniva eketa bononisi ina ginivavisiya,

5 yota kana fata gabana ina kikawavikuvikukuna keta ina kabubunisiya kafa okanikanibubuna fasisiyai, eketa yota kai ina katasi-vikuvikukuna. Kana kakavenena dewadewana nenei mudadava nofe matatafunu ina savivinisiya.

6 Dani fasekwina nenei kana toovivita a gibokiya Ooniyabi Aisamaki natuna. Eketa yota matatafusi toginiginivava kasi kakavenenenanama a venisiya ebe iba matatafusi a visimeiwia maise sina fufunisiya.

7 Yaku Vada Tafutafuna,

dedeni kana koni

keta koni kana gudu koni etanei,

eketa yota yaku Vada Tafutafuna kana nogonogo matatafunu

8 maise sonama na kana nogonogo,

kimayeta gonudi keyakeyana yana kafa misini na kana nogonogo matatafunu,

kafa guvimapadi kana didi^ga,

9 kafa vikanakoo^ga bwanaosena kana didi^ga na kana nogonogo matatafunu,

kaboma nakasina kafa katumimi na kaena

10 keta yota nuya na kana kanibubuna – tovibwanaose kasi toviketa-nuneina Anoni kana nuya keta yota natunatuna namo^ga kasi nuya sina kikotonina be sina vitovibwanaoseya,

11 keta givikanatafu kana bubu

eketa iba mamadisi nuwatayuyunisi Totomu Tafutafuna fasinei.

Namo^ga na kasi kakavenena iba matatafunu sina fufunisiya naki a visimeiwia maise."

32

Bunumakau Mwanavauna Gonudi Nenei Si Fufuniya

Visime Nuvinavinana 9:6-29

1 Namо^ga si kitansaiya vitana Moses yana sobunemi koyei i vimwanenemataiya. Na fasinei Anoni si yokokwafuya keta si iyaviya si bwaduwa, "Kuta kita, guyau tamo kuta fufuniya be ita viketanunita. Noko namо^ganama Moses Itifitei i kikinomananemiita eatu muka tata sanamanie avao i kanasiya."

2 Eketa Anoni i nufata i bwaduwa, "Kakawami, natunatumi namо^ga be vivine kasi taniyanowanowa vigonudisi kwana kikakiya keta kwana nemiisiya nenekuwai."

3 Eketa matatafusi kasi taniyanowanowa taniyasiyai si kikakiya keta si nemiina Anoni nenei.

4 Gonudi i visiya keta i vitava-budanisiya eketa bunumakau mwanavauna kana fusafusa maise, kaivakuku i fufuniya. Tovanama namо^ga kaivakukunama si kitiya, si bwauwa si bwaduwa, "Ake, Isineni! Nofe guyaunama o Itifitei i kikinomananemiita."

5 Tovanama Anoni i kitiya namо^ga yasi fufuna, didi^ga i didiiya kaivakuku naunei keta i matakawa, "Kumana Yave yana ka tana fufuniya."

6 Eketa tova i katakiya nuwabuniyai, namо^ga yasi yomuyomu si nemiina, vikanakoo^ga bwanaosena keta keiya bwanaosena si savivinisiya. Si nuvitoga yasi ka be yasi ukowayu nenei, i nukivawisiya eketa si fufunakaokaogowa.

⁷ Eketa Yave Mosese i iyaviya i bwaduwa, "Ku sobu, uğuna namoğasima Itifitei ku nemiisiya, naki si go'yonanenekuwai eketa si dibutoyoikuwa.

⁸ Ketanama a visimeisiya sina muniiya, si visağaketuketuviya. Tututausi fasisiyai bunumakau mwanavauna vigonudina si fufuniya, nenei si kodukoduwa keta si vivibwanaoseya. Avage si bwaduwa, 'Ake, Isineni! Nofe guyaunama o Itifitei i kikinomana-nemita.'

⁹ Namoğga katekatesi i guamoka a sanamaniya.

¹⁰ Nofe tova ku teneiku be yaku kayokuğga ina nuyaunauniya nenesiyai be ana nuyaunisiya. Eatū kwağga susukwauğga ana givinakasiya be ina vikunuma nakasina."

¹¹ Eatū Mosese i gwaeiya yana Guyau Yave nenei, "Ae Yave, ya fiwana utubasinei Itifitei ku kikinomana-nemisiya, na fasinei muka ya kayokuğga nenei kuna nuyauneisi.

¹² Taki kuna fufuniya, nao Itifita namoisi sina bwaduwa vitana fiyao Isineni waisi kuta fufuniya be fwayafwaya nofe etanei kuta nuyaune-koğosi tovanama ku kikinomana-nemisiya keta ku nemisiya koyai. Eketa ya kayokuğga busubusuwaniña nenei kuta onoviya ebe muka kuta nuyauneisi.

¹³ Kuta tukuya ka kaetoğga Ebenaamu, Aisake keta Yakobo nenesiyai tauğu ka wavai ya bwadudabadaba fifiwanina ku iyavisiya tovanama ku bwaduwa, 'Susukwau ana givigeyanisiya maise kinavinavi kawasasakaogowai yota fwayafwaya nofe matatafun a bwadudabedabiwa ana venisiya yasi fwayafwayavağata.'

¹⁴ Noko nenei Yave yana nuwanuwa i kaviniya fiyao Isineni kasi nuyauneina fasinei.

¹⁵ Eketa Mosese i sağaviniya gabana nuwesi beyabeyasi nimanei nukusi koyei i sobunemiya. Gabanasima nafafanisi nenesiyai Guyau yana visime i viginiwisiya.

¹⁶ Guyau tauna gabanasima beyabeyasi i fufunisiya eketa tauna i viginiwisiya.

¹⁹ Tovanama Mosese i nemiya kabığa niniunei keta bunumakau mwanavauna si fufunavikukuniya i kitija yota namoğga si vağavağga eketa kayona i nubusubusuwaniña nenei, gabana beyabeyasi i tuğaisiya fwayafwayai eketa koya uğunei i biyavayavanisiya.

²⁰ Namoğga bunumakau mwanavauna kaivakukuna si fufuniya, i viya keta kaiyai i guwaniya. Eyo i usuya kausibi maise keta ukowai i viniya eyo fiyao Isineni i visimeisiya keta si yumiya.

²¹ Eketa Mosese Anoni i nutoninuvenuvuya i bwaduwa, "Avamasi namoğga nofe si fufuniya neneueyo go'yonanekunukubana nenei ku kanasuneisi?"

²² Eketa Anoni i nufata i bwaduwa, "Aiye, muka kuna kayokuğga. Namoğga nofe fufuna goyona kana digadığaina nenesiyai, naki ku sanamanisiya.

²³ Na fasinei keta si iyavikuwa si bwaduwa, 'Guyau tamо kuta fufuniya be ita viketanunikiya. Noko namoğanama Mosese Itifitei i kikinomana-nemikiya, eatū muka kata sanamanei avao i kanasiya?'

²⁴ Na fasinei a iyavisiya keta aviyaonana na kasi kanibubuna gonudi si kikakiya. Tovanama si venikuwa, naki a teweye-kaogowiya kaiyai eketa nofe bunumakau mwanavauna kaivakukuna i kikinomana."

25 Atu Moses i kitiya Anoni namoغا i gionovisiya eketa si akaokaoğowa, keta nifanifaisi matasiyai o kafa sawaviniğā nenesiyai.

26 Eketa Moses i misiniya kabaga kana ketakawanai keta i bwauwa, "Kwağā aitevana Yave nenei ku kodukoduwa, ku nemai nenekuwai!" Eketa Nebi fasewina nenei matatafusi namoغا si nemiya keta si yokofifiniya.

27 Keta i iyavisiya i bwaduwa, "Isineni yami Guyau Yave nofemaise i visimeya, 'Matatafumi na yami feto, kabaga kana matatafu bwatanei tu bwatanei, kwana kanasuniya keta yami sabu, unaunami keta unafafanimi kaivakuku nenei si kodukoduwa, kwana nuvimateya.'"

28 Nebi namoisi Moses yana visime si muniya keta kuyadayadanama nenei namoغا 3,000 maise si nuvimatisiya.

29 Eketa Moses i iyavisiya i bwaduwa, "Kwami Yave yana ketaketa kwa muniiya keta dawaninina kwa fufuniya tovanama natunatumi keta unaunami kwa nuvimatisiya. Kimoki Yave naki i sawanuwagabubuwimiya keta i tenesinimiya be kwana vitovibwanaoseya fasinei."

30 Kuyadayada kana vinuwa nenei Moses namoغا i iyavisiya i bwaduwa, "Go'yonə goyomataina naki kwa fufuniya. Nofe tova ana makavinikuwa ana vaneya koyai Yave nenei ebe yami go'yonə kana kioğona fasinei, taki ita vinowaniya o muka."

31 Eketa Moses i savaviniya Yave nenei keta i nusifufuviya i bwaduwa, "Eiyoi, namoغا nofe naki go'yonə goyomataina si fufuniya. Tututausi gonudi nenei kaivakuku si fufuniya eketa nenei si kodukoduwa.

32 Eatu naki yasi go'yonə kuta vinuwateweiya. Eatu taki muka, nao nufunufunama namai ya namonamoغا kasi wava ku viginiwiysi, nenei kaku wava ku viyauuei."

33 Eatu Yave Moses i iyaviva i bwaduwa, "Aitevana nenekuwai i go'yonə, namoinama kana wava ana viyauuni yaku nufunufu nenei.

34 Nofe tova ku nai be namoغا ku viketanuneisi kabainama a iyaviya nenei keta kaku kaetoğa abamei ina viketanuniwa. Eatu tovanama vimatadawana kana tova ina nemiya nenei, yasi go'yonə fasinei ana vimatadawanisiya."

35 Eketa kaivakukunama Anoni i fufuniya be nenei si kodukoduwa fasinei, Yave i vimatadawanisiya visafwavinaga goyona nenei.

34

Gabana Nuwesi Beyabeyasi Kiousi

Visime Nuvinavinana 10:1-5

1 Yave Moses i iyaviva i bwaduwa, "Gabana nuwesi beyabeyasi nauna ku biyavayavanisiya maise, kuna kawisiya eketa yaku bwadu ana vigniwasavavinisiya nauna maise.

2 Kuna gidewadewa kumana nuwabuni fasinei keta nuwabuniyai tauğu kuna vanenemiwa nenekuwai koya Sainai etanei."

4 Eketa Moses gabana beyabeyasi nuwesi i kawisiya nauna maise eketa nuwabunimokeyai i nufewisiya keta i vaneisiya koya Sainai etanei, Yave i visimeyi maise.

5 Yave busibusi sinenei i sobunemiya niniunei i misiniya eketa tauna kana wava Yave i bwauwe-kikinomaniya.

6 Keta Yave Mosese kunauna i niuniya atu i bwaukikinomana i bwaduwa,

“Iyau Yave Guyau!

Iyau sineganigan i keta omukumukutana kana Guyau.

Yaku nuwagogyo muka ita vevenudibwana.

Yaku nuwagabubu fakwafakwa-vağasina o nakatamokena namoğa fasisiyai

keta yota avana ana bwaduwuya maise tovatova ana savivinisiya.

7 Namoğa susukwasi si nenemiya nenesiyai, yaku nuwagabubu fakwafakwa-vağasina ana gitoniya.

Yasi fufunagoyo, yasi adibutoyotoyoga keta yasi go'yona ana vinuwateweisya.

Eatu aviyanana sina fufunagoyowikuwa,

nao yaku vimatadawana ina niya namoisima yota natunatusi be wağawağası eketa iteitesi nenesiyai.”

8 Muka mwanenena Mosese kaetutuna i kiguniya keta i bitanakafufuwiya fwaya fwaya i kodusodudu Yave nenei,

9 eatu i bwaduwa, “Tuveka yo, taki ku sebobowikuwa maise, a kawanunukuwiwa be kwağā nukusi tata fakwa. Namoğa naki ku sanamaniya katekatesi guasi eatu yama fufunagoyo keta yama go'yona kuna vinuwateweisya, be kuna katuvikiya keta kuna vitoniwigagiyi.”

10 Eketa Yave i nufata i bwaduwa, “Ku nowaniya! Dedeni a fufufuniya fiyao Isineni nukusi. Matatafumi matamiyai kafa nuwatabau ana savivinisiya, muka tamo aitevana ita kitai maise fwaya fwaya kana matatafu nenei o tamo mani kunuma nenei ita kitanuvanuva maise. Ibasima nofe fasimiyai a savisavivinisiya fasinei, matatafusi mani namoğa sinemiyai sina kitiya keta sina matuta.”

28 Mosese nokomai Yave nukusi si fakwa kuyadayada 40 keta nuwabuna 40. Muka tamo maneka ita kaniya o ukowa ita yumiya. Eketa gabana beyabeyasi nenesiyai visime 10 bwadubwadusima dedeni fasinei, Yave i viginiwisiya.

Mosese Tafakaina I Nukawanamanamaniya

29 Mosese koya Sainai nenei i sobunemiya, dedeni kana gabana nuwesi beyabeyasi nukusi nimanei. Koyai Yave nukusi si nusifufuwa eketa na fasinei tovanama i sobunemiya, tafakaina i nukawanamanamaniya eatu tauna o muka ita sanamanei.

30 Tovanama Anoni fiyao Isineni matatafusi nukusi si kitiya Mosese tafakaina i nunukawanamanamaniya, si matuta keta muka sita nemai niniunei.

31 Mosese i bwauwisiya Anoni keta namoğa kasi toviketanuneina matatafusi nukusi si makavinisiya nenei eketa i nusifufuwiysiya.

32 Eyo fiyao Isineni namoğa matatafusi si nemiyia Mosese niniunei eketa Yave yana visime matatafuno koya Sainai nenei i iyaviya maise, namoğa i nusifufuwiysiya.

33 Tovanama i nusifufukoğā nenesiyai, tafaki kana dawanafafana nenei tafakaina i sowiya.

34 Tova matatafuno tovanama Mosese ina kanakanasuna Vikaninisaga kana Vada nenei be Yave nukusi sina nunusifufuwa, tafaki kana dawanafafana

i kakikakiya. Eketa tovanama ina kikinomana, fiyao Isineni i iyaiyavisiya Yave yana visime.

³⁵ Fiyao Isineni si kitakitiya tafakaina kana nukawanamanamana. Muniyai yo tafaki kana dawanafafana nenei, tafakaina i teneteneffota-savaviniya kana nivaniva yota tovanama ina makaviniya Yave nukusi sina nusifufuwa.

40

Eketa Mosese kavenenakaōgo fasinei namoōga i vikokonisiya. Kavenena kaōgonama nenei, Vada Tafutafuna sina yoniya na kana nogonogo nukusi keta yota tovibwanaose kasi nya tafutafusi. Namōga yasi fuyonama naki kana fata nuwanuwasima kasi savivina fasinei. Besanenu, Ooniyabi keta kasi toovivita namoōga be vivine tasike toginigirivava nukusi, ibasima si fufunisiya maisemoka Guyau Mosese i visawaveniya.

Vada Tafutafuna Kana Vimisiniyeina

¹ Keta Yave Mosese i nusifufuwiya i bwaduwa,

² "Manamana kiouna kuyadayada kana kafa viuğu nenei, yaku Vada Tafutafuna kuna vimisiniyya.

³ Dedeni kana koni namai visime 10 sinenei kuna tenekanasuniya eyo kafa dawanafafana kana nya naunei kuna teniya.

⁴ Sonama kuna kanasuniya keta kana nogonogo etanei kuna dawana. Yota kimayeta yana kafa misini kuna nemiiya keta kimayeta kuna tenisiya etanei.

⁵ Eyo kafa guvimamadi kana didiğā vigonudina, kuna teniya dedeni kana koni naunei kana nya kuna nuvitanuniya Vada kana kawai.

⁶ Kafa vikanakooğā bwanaosena kana didiğā kuna teniya Vada kana kawa naunei.

⁷ Kaboma nakasina kafa katumimi kuna teniya Vada keta kafa vikanakooğā bwanaosena kana didiğā kasi sinefouwai, eketa ukowa kuna vininiwatotoiya.

⁸ Vada keta kafa vikanakooğā bwanaosena kana didiğā kuna sifafifiniya keta nya kuna nukanekaneneiya wasiketa kana kawai.

⁹ Eyo muniyai givikanatafu kana bubu kuna viya keta Vada etana be iba matatafunu sinenei kuna vitowisiya. Kuna tenesiya fasikuwai ebe ina vitafuwa.

¹⁰ Yota bubu nenei kafa vikanakooğā bwanaosena kana didiğā keta kana nogonogo nukusi kuna vitowisiya. Kuna tenesiya fasikuwai ebe ina vitafuwa venemokena.

¹¹ Kaboma nakasina kafa katumimi na kana kafa misini nukusi, bubu nenei kuna vitowisiya keta kuna tenesiñisuya.

¹² Anoni na natunatuna kuna kanasuniya Vada Tafutafuna kawanei keta ukowa nenei kuna vitowisiya.

¹³ Nuya tafutafusi nenesiyai Anoni kuna okanikanibubuniya keta bubu nenei kuna vitowiya keta kuna tenesiya ebe ina vitovibwanaoseya be ina vikaetoikuwa.

¹⁴ Yota natunatuna kuna nemisiya keta kasi nya kuna vikotonisiya.

¹⁵ Bubu nenei amasi ku vitowiya maise, tasike kuna vitowisiya ebe ina vitovibwanaoseya be ina vikaetoikuwa. Vitowanama nenei tasike be susukwası si nemiiya, tova matatafunu sina vivitovibwanaoseya."

¹⁶ Iba matatafunu Mosese i fufuniya, naki maisemoka Yave i visimeiya.

¹⁷ Eketa yamayamana kana kafa viuğu manamana kana vinuwa nenei keta yamayamananama kana kuyadayada kafa viuğu nenei, Vada Tafutafuna si vimisihiya.

¹⁸ Mosese koğona yasi kafa misini* i didiisiya muniyai yo koğona i vimisihiya. Eyo dawanabanebaneina keta ketoviyewa i dawana.

¹⁹ Muniyai kafa dawanafafana nenei, Vada seğaseğanağā nenei i teweiya. Eyo kafa dawanafafana yomuyomu kwafinisiyi si fufunisiya nenei, etanei i teweisiya naki maisemoka Yave i visimeiya.

²⁰ Eketa Mosese gabanasima nuwesi beyabeyasi i visiya keta dedeni kana koni sinenei i totoisiya. Eyo dedeni kana koni kafakainei kana nowanowa nenesiyai, kewa i duisiya. Eketa koni kana gudu nenei i vitanaguduya.

²¹ Muninei dedeni kana koni i kanasuniya Vada Tafutafuna sinenei keta kafa dawanafafana kana nuya i nuvitaniuniya eketa dedeni kana koni i tenefotiya, naki maisemoka Yave i visimeiya.

²² Yota sonama i una-kanasuniya Vada Tafutafuna sinenei keta bomatu kuveyaina i teniya, Totomu Tafutafumokena kana kafa dawanafafana kana nuya kwaunei.

²³ Eketa manekasima i gidewidewisiya kana bobotai Yave naunei sonama etanei i tenisyi, naki maisemoka Yave i visimeiya.

²⁴ Kimayeta yana kafa misini i kanasuniya keta Totomu Tafutafuna nanakoya kuveyaina i vimisihiya keta sonama i visaiya.

²⁵ Eyo Yave matanei kimayeta i guwanisiya, naki maisemoka Yave i visimeiya.

²⁶ Eketa kafa guvimamadi kana didiğā vigonudina, dawanafafana naunei i teniya Totomu Tafutafuna sinenei,

²⁷ eyo iba mamadisi i guwanisiya, naki maisemoka Yave i visimeiya.

²⁸ Eketa dawanafafana i nuvikaneneiya Vada kana kawa nenei.

²⁹ Kafa vikanakooğā bwanaosena kana didiğā i teniya Vada kawanei ebe etanei yawane yomuyomu be kausibi ina vibwanaoseiiсия, naki maisemoka Yave i visimeiya.

³⁰ Vada keta didiğā kasi kawasasai, kaboma nakasina i vimisihiya eketa ukowa i vininiwiya kafa katumimi.

³¹ Eketa nokomai Mosese keta Anoni na natunatuna namoğā nimasi be kaesi kana kafa kikigona.

³² Tovasima yasi kanasuna Vada sinenei o yasi nai kafa vikanakooğā bwanaosena kana didiğā nenei, tututausi sina gonisiya, naki maisemoka Yave i visimeiya.

³³ Vada keta kafa vikanakooğā bwanaosena kana didiğā i sifafifiya keta nuya ina nukanekeneiya wasiketa kana kawai. Eketa Mosese bunanige matatafunu i nusafuya.

Yave Yana Mayesina Matakikikwanena Vada Tafutafuna I Vimaiya Ginağanağā 9:15-23

³⁴ Eyo muniyai busibusi Vada Tafutafuna i sowiya keta Yave yana mayesina matakikikwanena i vimaiya.

* **40:18** Koğona yana kafa misini o kainumu siniva daudaunisi si nuginabusuya ebe kana fata koğona sina vitonona sineysi. **40:34** 1 Tufomu 8:10,11, Aiseya 6:4, Isikeni 43:4,5, Kenokita 15:8

35 Busibusi i nuvitoiya Vada etanei keta Yave yana mayesina matakikikwana-
nena i vimaiya eketa Moses muka kana fata be ina kanasuna Vada sinenei.

36 Tova matatafuna tovanama busibusi Vada ina teweiya atu ina kanakasiya,
nao fiyao Isineni si misimisiniya keta si niniya tamo menana nenei.

37 Eatu taki busibusi muka ita kakanakasiya, nao yota muka sita ninai kana
nivaniva ina kanakasiya.

38 Tova matatafuna Isineni yasi toğavenudadanana kana kawasasa nenei,
kuyadayadai Vada etanei Yave yana busibusi si kitakitiya. Eatu nuwabuna
nenei, nao kai atai i nununuğga busibusi sinenei Isineni namoisi matatafusi
si kitakitiya.

Yona

Givimayeta

Nofe nufunufunama kana matakawa o vitana Guyau namōga matata-fusi i nuwagabubuwisiya, muka naki fiyao Isinenīga. Guyau Yona i weniya tanake yana tomatakawa be ina niya Asainiyafafani nenei ebe aviyao-nana Ninive menana nakasinei si fakwafakwa ina iyavisiya yasi fufuna goyosi sina tenisiya atu Guyau sina vifotuwiya. Taki nofemaise sina fufuniya, muka ina vimatadawaneisi atu ina sawanuwagabubuwisiya.

Yona kana bwau keta yana adibudibutoyōga. (1:1-17)

Yona yana ugevina keta kana ketoyau. (2:1-10)

Yona Guyau yana matakawa i numamaniya Ninive nenei. (3:1-10)

Guyau yana sineganiganii Ninive nenei. (4:1-11)

Yona Yave Nenei I Dibwana

¹ Tova tamokāga Yave Yona Amitai natuna i iyaviya i bwaduwa,

² “Ku misini ku nai Ninive menana nakasina na kana waya nenei ebe kuna matakawisiya kuna bwaduwa, ‘Kwa go’ona nakatamokena,’ uḡuna namōgasima yasi fufunagoyo o kana sanamana nenenkuwai.”

³ Atu Yona i misiniya keta Yave i dibwaniya, muka ita nai Ninive. I niya Yofa nokomai waka i nisaiya i niniya Tasisi. Waka i fatiya keta i tōga ebe Yave ina dibwaniya ina niya Tasisi kedawanauwai.

⁴ Eatū Yave fonimana fifiwanina i gikikinomaniya gibowai, keta wanifeto i nakatamoka waka tova kabesona be ina nuyavayavaniya.

⁵ Toviwakasefusefu si matuta keta tamokatamokāga yasi guyau nenesiyai si bwedi-kawavitata kasi ovivita fasinei. Eyo waka kana nogonogo si tewesobusobuwina be waka ina kanakasiya.

Atu noko tovanama nenei Yona waniya i sobuwa waka sinenei i kenofana keta i kenonuwataunuwa.

⁶ Tonimunikuta nokomai i nisaiya keta i iyaviya i bwaduwa, “Ava uḡuna ku banabanuakaokōgo! Ku misini be ya guyau nenei ku kawanunuku kata ovivita fasinei. Kamo ina kitasineganiganii keta yawasita ina ofafafiyā.”

⁷ Toviwakasefusefu tututausi si vikatonitoniya si bwaduwa, “Aitevana tana vinoīya? Yamasi daisi nenei ta vikaneeeneiya be ta kitai aitevana o dauna nofe nenei i teneita.” Tovanama daisi nenei si vikaneeeneiya, Yona kana wava i kikinomana.

⁸ Eketa si iyaviya si bwaduwa, “Yo ku iyaveiki. Dauna nofe fasinei aitevana tana vinoīya? Avamasi ya mudadava? Kwāga avifafani? Kwāga avi kunuma?”

⁹ Yona i iyavisiya i bwaduwa, “Iyau tene Ibeniu. Yave nenei a kodukoduwa. Tanake abama kana Guyau, fwayafwaya keta gibo i fufunisiya.”

¹⁰ Yona i iyavisiya vitana tanake o Yave nenei i dibwadibwana. Toviwakasefusefu si matutamoka keta si iyaviya si bwaduwa, “Ava o nofe ku fufuniya?”

¹¹ Wanifeto i nakatadewadewa keta toviwakasefusefu si vikokoniya si bwaduwa, “Avamasi kata fufuniya neneweū be wanifeto ita katanai?”

¹² Yona i iyavisiya i bwaduwa, “Kwa uniku be kwa tewesobuweiku gibowai ebe ina numanowa. A sanamaniya iyau yaku goyonai wanifeto nofe i givikavinita.”

13 Eatū toviwakasefusefu si oimanimaniniya be waka sita sobuwiya kafakainei, atu muka kasi fata uğuna wanifeto i nakatamataina.

14 Eketa Yave nenei si bwedi-kawavitata si bwaduwa, "Yave yo, muka kuta vimatadawaneiki mate nenei namoğña nofe yawasina kana kidaba fasinei. Muka kuta vinoiki namoğakaoğona kana nuvimate fasinei. Yave yo, iba matatafuno nofe o tauğu ya nuwanuwai ku gikikinomaniya."

15 Eyo Yona si uniya keta si tewesobuwiya gibowai. Muka mwanenena gibo i numanowa.

16 Nofe nenei toviwakasefusefu Yave si matutiya venemokena keta si vibwanaoseya nenei keta yota si bwadudababda vitana fasinei sina bunanigeya.

17 Yave yana visime nenei, iyana nakasina Yona i tononiya eketa iyana manawanei Yona i fakwafakwa kuyadayada tonusi keta nuwabuna tonusi.

2

Yona Yana Kawanunuku

1 Iyana manawanei Yona i kawanunukuwa yana Guyau Yave nenei i bwaduwa,

2 "Yave yo, kaku dauna nakasina sinenei a bwauwa neneweу
eketa ku vinowanikuwa.

Matematesi yasi kabaga sinenemokenei ovivita fasinei a bwediya keta ku nowanikuwa.

3 Katudomu nenei ku tewesobuwikuwa
eketa a gavivina ogodibuwai.

Nokomai gibo i toğafisfinikuwa
keta ka yoyo kitagoyosi matatafusi si nutautaunikuwa.

4 Eyo a bwaduwa, 'Kwağga ku kitateweikuwa,
eatu ya Numa Kodukodu tafutafuna ana kita-savaviniya.'

5 Gibo i nutautaunikuwa keta i visubanikuwa,
ogodibu i tewefifinikuwa,
keta debabouku dodomu nenei i sumiya.

6 Koya kikwanakwanamisi venemokena nenesiyai a kenogamomona,
fwayafwaya kasi kawa dawadawanafota-vağasısi nenesiyai.

Atu kwağga o Yave yaku Guyau,
ogodibu sinenei ku sinanakasikuwa na yawasiku.

7 Tovanama a kamukonikuwa yawasiku i kakakaviya,
Yave a tukuwa.

A kawanunukuwa keta
ya Numa Kodukodu tafutafuna nenei ku nowanikuwa.

8 Aviyaonana kifukifufuna nenesiyai si kodukoduwa,
kasi nuwagabubu fakwafakwa-vağasına neneweу si vikwauteweiya.

9 Atu iyau o ana osedavadava yota ana vibwanaoseya neneweу.
Eketa yaku bwadudababda ana fufuniya neneweу.
Gifafafana o kwağga Yaveğga neneweу!"

10 Eketa Yave iyana i visimeiya keta Yona i kanasiwaiya numagamai.

3***Yona I Niya Ninive***

1 Yave yota Yona i iyave-savaviniya i bwaduwa,

2 “Ku misini ku nai Niinive menana nakasina na kana wava nenei ebe yaku matakawa a veniwa ku numamanei namoña nenesiyai.”

3 Yona Yave fonana i muniiya keta i niya Ninive. Menananama o nakatamoto-kena eketa taki tamo aitevana menaninama ina vaonosiya, nao kuyadayada tonusi muniyai yo ina nusafuya.

4 Yona i kanasuna menana nakasina sinenei keta na kuyadayadanama i vavaonota nenei atu i numamana i bwaduwa, “Kuyadayada 40 muninei Guyau Ninive ina tuyakwewaykeniya.”

5 Ninive namoisi Guyau fonana si vitumañganiya. Na fasinei si vinuwadadana keta matatafusi si vikokowana, na kasi wava keta muka na kasi wava. Keta yota nuya yomuyomu utuutusiyai kikifufunisi si kotonisiya be ina visawavenena vitana yasi fufunagoyo nenesiyai naki si ugevinisiya.

6 Tovanama Ninive tufomu i biganowana, kana kwabudoga i teweiya keta tufomu kanibubuna i visaniniisiya atu nuya yomuyomu utuutusiyai kikifufunisi i kotonoya eketa kausibiyai i nuvitoiya.

7 Yana visime si otamatamaniya Ninive namoña kana matatafu nenesiyai. I bwaduwa,

“Visime nofe o iyau yami tufomu keta yaku tovisime nukusi nenekiyai. Namoña matatafumi eketa yami yomuyomu nakanakasisi be musumususi nukusi muka tamo aviyavana kwana kanya o kwana yumiya.”

8 Atu namoña matatafumi nuya yomuyomu utuutusiyai kikifufunisi kwana kikotonina. Naki maise yota nuyasima yomuyomu matatafusi etasiyai kwana kitewekabwanina. Matatafumi kwana kawanunuku-manimaniniya Guyau nenei eketa kwana ugevinimiya yami fufunagoyo be yami givikuvakuvavana namoña nenesiyai.

9 Muka tata sanamanei kamo Guyau yana nuwanuwa ina kaviniya keta yana kayokuña ina kakaviya be muka tana mate.”

10 Tovanama Guyau i kitisiya ibasima si fufunisiya keta yasi fufunagoyo nenesiyai si ugevinisiya, yana nuwanuwa i kaviniya eketa muka tuyakwewak-wena ita nemiei nenesiyai avana i bwaduwiya ita fufuniya maise.

4***Yona Yana Kayokuña Yave Yana Sineganigani Fasinei***

1 Atu Yona o nuwatana i dauna nakasina yota i kayokuña nofe ibanama fasinei.

2 Eketa i kawanunukuwa i bwaduwa, “Yave yo, tovanama a fakwafakwa yaku fafaniyai a bwaduwa vitana nofemaise ina kikinomana, na fasinei a anuvanuva be ata dibwana ata niya Tasisi. Uguna a sanamaniya kwaña o Guyau toomukumukutana keta tosineganigani, ya nuwagoyo muka ita vevenudibwana eatu ya nuwagabubu fakwafakwa-vañasina nenei namoña muka kuna viimatadawaneisi.

3 Nofe yaku uğunana nama fasinei muka nuwanuwaku ana fakwa. Yave yo, naki mate dewadewamokena nenekuwai yo ana fakwa na yawasiku. Na fasinei yawasiku o ku viteweyei.”

4 Atu Yave i nufata i bwaduwa, “Ava uğuna yo nofe ibanama fasinei kuna nuwagoyol!”

5 Yona menana nakasinei i kikinomana keta i niya gagasa kuweyaina kweta i yoniya tauna fasinei eketa sifunei i nuvitoiya, eatu i kitakitanufota be ina kitiya avamasin ina kikinomana Ninive nenei.

6 Eyo Yave Guyau kisisiku na dadana nokomai i givitafwiya. I tafwa i vaneya keta kikwakunei Yona i vikikwakuya ebe muka inaina nakasina ina nutoğoniya. Eketa Yona i sebobowa nakasina kisisikunama fasinei.

7 Atu kuyadayada venuwaniei nuwabunimokeyai, Guyau mwatamatwata i visimeiya keta kisisikunama tofwana i kutiya eketa i wenonuya.

8 Tovanama vanavana i vaneya, Guyau fonimana inainana gagasei i gikikinomaniya keta i siveya. Vanavana Yona debabouna i guwaniya eketa kabegomokena ita sasana. I yawikosiya nuwanuwana be ita mateya eketa i bwaduwa, “Naki mate dewadewamokena nenekuwai yo ana fakwa na yawasiku.”

9 Atu Guyau Yona i iyaviya i bwaduwa, “O namaise kwağa ka nufota kisisikunama yana wenono fasinei kuna nuwagoyol!”

I nufata i bwaduwa, “Ika, a kayokuğamataiya kaku nufota be ana mateyal!”

10 Atu Yave i bwaduwa, “I tafwa keta kuyadayada kana vinuwa nenei i mateya. Atu kwağa muka kuta kitavikaviniya o kuta givitafwai ebe yo kuna sineganiganiyei.

11 Atu Ninive menana nakasina nenei namoğga kasi yagwana 120,000 na kana tufo aviyaonana nokomai si fakwafakwa muka fufuna dewadewana keta goyona sita kitanisağai, maise yota yomuyomu yagwanisi. Na fasinei kaku nufota be menananama nakatamokena ana sineganiganiyi!”

Maka

Givimayeta

Nufunufu nofe o miki viginiwina Yeisu yana mudadava keta yana visawavenena fasisiyai. Nufunufu nofe kana toviginowi o muka kana wava ita iyaveita atu nauna tovitumağana kasi toviketanuneina si vivisawavenena o Maka i viginiwiya. Maka o muka tanake Yeisu yana tonowana sinesiyai, atu tonuwatasuyasuya si vitumağana Maka Fita nukusi Noma si fakwa keta Fita i nusifufuviya Yeisu yana mudadava keta yana visawavenena fasisiyai. Eketa Maka nusifufusima i viginiwiya me Noma tovitumağana nenesiyai i ovivitisiya be sina sanamani Yeisu aitevana.

Bwadubwadu naumokena viginiwa nofe sinenei i iyavita o biga dewadewana Yeisu Togifafafana Gigibokeinana Guyau Natuna fasinei. Nufunufu nofe sinenei tana kitiya Yeisu na yana fiwana be iba matatafunina savivinisiya. Noko nenei tana kitiya yana visawavenena namoğna nenesiyai, kanunu goyosi i vikikinomanisiya, kasi katona i givibwina eketa yasi fufunagoyo i vinuwateweina. Maka i viginiwa nakasina Yeisu yana savivina fasinei atu muka ita viginiwa nakasina yana visawavenena fasinei. I visawavenita namaise Yeisu yana mate ogonağanağai be namoğna matatafusi i gifafafanisiya keta namaise Guyau mateyai i sinaviyawasa-savaviniya.

Biga dewadewana kana kafa viuğu. (1:1-13)

Yeisu yana mudadava Ganini sinenei. (1:14—9:50)

Ganini nenei tu i niya Yenusanema. (10:1-52)

Wiki kana kafa nusafu Yenusanema sinenei. (11:1—15:47)

Yeisu yana misini-savavineina. (16:1-18)

Yeisu i nikikinomana keta i vaneya abamai. (16:9-20)

Yoni Togivibutabuta Ke'ta I Gidewadewiya Yeisu Fasinei

Madiu 3:1-12, Nuke 3:1-18, Yoni 1:19-28

¹ Nofe biga dewadewana kana kafa viuğu Guyau natuna fasinei, tanake Yeisu Togifafafana Gigibokeinana.

² Tova manatuwaina Guyau yana tomatakawa Aiseya i viginiwiya maise,

*“Guyau i bwaduwa, ‘Nauna yaku tomatakawa ana visimeiya kunauğu
be ya ke’ta ina menaniya.’”*

³ Tanake kayona i bwaubwauwa wanakikaoğowai i bwadubwaduwa,
*‘Ke’ta kwa menaniya Tuveka yana nemi fasinei,
yana ke’ta kwa nudawaniniyet.’”*

⁴ Eketa nofe tomatakawanama Yoni i nemiya namoğna i givibutibutisiya wanakikaoğowai yota Guyau sıfufuna namoğna nenesiyai i numamaniya, “Kwa ugevinaimi yami go’yonan nenesiyai be Guyau ina vinuwateweimiya. Ana givibutibutimiya be ita visawavenena, kwami naki i kavinimiya yami go’yonan nenesiyai.”

⁵ Eketa namoğna matatafusi si fakwafakwa Yudiya kawakawana sinenei be Yenusanema menana nakasina sinenei, si kikinomana Yoni sina vaneneiya. Tovanama yasi go’yonan si fonayauwa, Yonidani ukowai i givibutibutisiya.

6 Yoni kana nuya kameni utuutuna i kotoniya, yota kana wakina nini-wasininei kikimetanina o kikifufunina yomuyomu kwafinina nenei. Kana kabwaga o gonofa keta makawa.

7 Namoga i iyavisiya i bwaduwa, "Munikuwai namoga tamokaga i nenemiya o fifiwanamokena yo iyau. Iyau muka kaku nufota be ana okodu kana kaevatakutakuna kasi unava ana yausi."

8 A givibutibutimiya ukowa nenei atu tanake ina givibutibutimiya Kanunu Tafutafuna nenei."

Yoni Yeisu I Givibutabutiya

Madiu 3:13-17, Nuke 3:21-22

9 Noko tovanama nenei Ganini kawakawana sinenei menana Nasaneti nenei Yeisu i misiniya eketa i nemiya Yoni nenei, eketa Yoni Yeisu i givibutabutiya Yonidani ukowai.

10 Tovanama Yeisu i kakanakiya ukowa sinenei, muka mwanenena i kitiya abama i kawiya eketa Guyau Kanununa vitana bunebune maise i sobunemiya nenei.

11 Eketa kayokayo abamei i nusifufuwa i bwaduwa, "Kwaaga o Iyau natukatekateku. Yaku sebobo nakatamokena nenewe."

Seitani Yeisu I Anuvanuviya

Madiu 4:1-11, Nuke 4:1-13

12 Muka mwanenena Guyau Kanununa Yeisu i noogokawawiya wanakikaogowai.

13 Eketa kuyadayada 40 nokomai i fakwa eatu Seitani i anuvanuviya Yeisu be ita go'yon. Yomuyomu-wanawanaki nukusi si fakwa kabaiganama nenei atu Guyau kana kaetoga abamei si kitavikaviniya.

Yeisu Kana Tomuniyeina Naumokena

Madiu 4:12-22, Nuke 4:14-15, 5:1-11

14 Tufomu Enoda Anitifasi deniyai Yoni i teneftiya muninei, Yeisu i niya kawakawana Ganini nenei Guyau yana biga dewadewana i yaugeyaniya namoga nenesiyai.

15 I bwaduwa, "Nofe tova Guyau yana kawasasa vivinuwadadaneinana i nemiya! Guyau yana kafa visime i niketamwakufwa. Yami go'yon nenesiyai kwa ugevinaimi be biga dewadewana kwa vitumaaganei."

16 Eketa kuyadayada tamokaga Yeisu Ganini tobu nenei kwadewai i fanafana atu tofanufa nasi nuwa i kitisiya, Saimoni keta taina Anideneya, tobu nenei kanevatu si neneneiya.

17 Eketa i iyavisiya i bwaduwa, "Kwa muniyeiku be ana visawavenimiya namoga kasi tofanufa."

18 Muka mwanenena yasi kanevatu si dawana atu si muniiya.

19 Simokaagamoka i fana i niya, Sebedi natunatuna Yemesa keta Yoni i kitisiya yasi waka sinenei yasi kanevatu si nunubwatabwatata.

20 Tovanama i wenisiya kana muniyeina fasinei, amasi Sebedi yana tobunanige na fatasi nukusi waka sinenei si venumakanovisiya atu si muniiya.

Yeisu Kanunu Goyona I Nukakiya Namoga Nenei

Nuke 4:31-37

21 Yeisu kana tomuniyeina nukusi si niya Kafenaumi menana nakasinei. Tovanama kuyadayada Sabati nenei i kanasuna numa kafa yokoyoko sinenei, eketa i vibutuwa Guyau fonana i visawavenena namoغا nenesiyai.

22 I vivisawavenena naki maisemoka tamo aitevana fakinina muka maise Mosese yana visime kana tovisawavenena, na nenei keta namoغا si mayaga yana visawavenena nenei.

23 Yeisu i vivisawavenena numa kafa yokoyoko sinenei eatu tovanama nenei namoغا tamokaغا kanunu goyona i nuwafiya, i fina i bwaduwa,

24 “Aviyavana tamo ya nuwanuwa kima fasikiyai Yeisu tene Nasaneti? Omasi ku nemiya kima kuna nyaunikiya? Iyau a sanamaniya kwaغا aitevana, kwaغا o Guyau yana Namoga Tafulafuu!”

25 Yeisu i kanamaifata atu i bwaduwa, “I kanoveu! Namoga ku gionovei.”

26 Eketa kanunu goyona i tatakwayana, namoغا i sinanewanewiya keta i gionoviya.

27 Namoga matatafusi si mayaga venemokena eketa si vikanunutoniya si bwaduwa, “Ava o nofe! Nofe visawavenena kiouna yota fakinina. Tumadama yo kanunu goyosi i vivisimeysiya eketa fonana si munimuniyya!”

28 Kakimokimokima tu Yeisu bigana i geyana eketa i venutamatamana Ganini kawakawana kana matatafu i gikafufuya.

Yeisu Namoga Yagwanisi I Givibwina

Madiu 8:14-17, Nuke 4:38-41

29 Tovanama numa kafa yokoyoko si teweiya, Yemesa keta Yoni nukusi si niya Saimoni na taina Anideneye yasi numai.

30 Saimoni nawana gumayogu si vinafeyana keta kiviyai si matamataveya eketa fasisiyai muka mwanenena atu si iyavefotefotiya.

31 Eketa i kanasuna i niya nenesiyai, nimasiyi i ova eketa i sinatowamisiniysiya. Na tovanama nenei nafeyana tofwasiyi i kaniniya eketa gumayogusima kabwaga si suniniya Yeisu kana tomuniyeina nukusi fasisiyai.

32 Eketa kana navinavi vanavanasonu muninei,* namoغا yasi tovisafwavinaga keta yota tasike aviyanana kanunu goyosi si nuwfasiya, si nemina Yeisu nenei.

33 Menana noko kana matatafu si yokowa numanama wasiketanei.

34 Eketa sabu kasi visafwavinaga tunisitunisi nenesiyai i givibwina keta yota namoغا yagwanisi sininisiyi kanunu goyosi i nukakisya. Atu kanunu goyosi o sanasanamanisi tanake Guyau Natuna na fasinei muka ita sawateweysi be sina nusifufu.[†]

Yeisu Ganini I Numamana

Nuke 4:42-44

35 Tovawedanai Yeisu i towamisiniya, numa i teweiya keta i niya kabaغا nunukamumunina nenei eketa nokomai i kawakawanunuwa.

36 Atu Saimoni unaunana nukusi si niya si nunuwasiya.

37 Tovanama si nisia, si iyaviya si bwaduwa, “Namoga matatafusi si nunuwasiwa.”

1:22 Madiu 7:28,29

* **1:32** Vanavanasonu muninei kana givina vitana Sabati naki i kakaviya.

Fyao Diu yasi Sabati i vibutuwa Fanaidei vanavanasonuwa keta i kakaviya Satadei vanavanasonuwa.

[†] **1:34** Yeisu naki i sanamaniya taki kanunu goyosi ina sawateweysi be sina bwadukikinomana vitana Yeisu tanake Togifafafana Gigibokeinana, nao namoga sina kamanemaniya be ina vikaimatana tonuaviya fasisiyai, namaise yawane i kitakitafota kasi togifafafana fasinei, e maise Yoni 6:15.

38 I bwaduviyewa i bwaduwa, “Ta nai namai tunisi menana ketamwakufwai ebe Guyau fonana yota a yaugeyaniya nenesiyai. Nofe yaku uğunama fasinei a nemiya.”

39 Nofe fasinei, Ganini kana matatafu i fanakwaniuwiya eketa Guyau fonana i yaugeyaniya yasi numa kafa yokoyoko sinesiyai yota namoğa yagwanisi sininisiyi kanunu goyosi i nukakisiya.

Yeisu Namoğa Gosagosawina I Givbwiniya

Madiu 8:1-4, Nuke 5:12-16

40 Tova tamokağa namoğa kwafinina gosagosawina i nemiya Yeisu nenei i fekuwa kaetutunei eketa i kamanemaniya i bwaduwa, “Ae, taki nuwanuwau maise, kuta givbwiniwu be ata eyaeya.”[‡]

41 Yeisu na yana sineganigani nimana i tuniya keta namoğa tofwanei i teniya eketa i bwaduwa, “Ika, Iyau nuwanuwaku. Ku eyaeya!”

42 Eketa kakimokimokima tu kwafinina kana gosawa i kakaviya eketa i eyaeya-savaviniya.

43-44 Eketa Yeisu bwadu fifiwanina nenei i iyaviya i bwaduwa, “Nofe tova ku nai eatumuka tamо aitevana kuna iyavei nofe ibanama fasinei. Dawanini-inna kuna niya eketa tauğu kuna visawaveniwa tovibwanaose nenei. Eketa ku bwina fasinei Mosese yana visime maise, vibwanaose kana ketaketai kuna saviviniya ebe ita vikafakita sabu nenesiyai vitana naki ku eyaeya.”[§]

45 Atu Yeisu yana bwadu muka ita muniyei keta i kikinomana namoğa nenesiyai i eyowiya aviyavana i kikinomana tauna nenei fasinei. Yeisu na yana uğunama fasinei muka kana nufota be namoğa matasiyai ina kanasuna menana nakasina sinenei, atu i fakwa kabaga nunukamumunisi nenesiyai. Eatu menana matatafunu nenesiyai namoğa si nemiya nenei.

2

Yeisu Namoğa Tanaina Matematena I Gidewadewiya

Madiu 9:1-8, Nuke 5:17-26

1 Kuyadayada muka yagwanina muninei Yeisu kana tomuniyeina nukusi si makavinisiya Kafenaumi. Namoğa si biganowana vitana i nemiya tauna yana menanai,

2 eketa yagwanisi si yokowa nokomai. Na fasinei muka tamо kawasasa numa sinenei o ketakawana kafakainei. Eatu Yeisu Guyau fonana i numamaniya nenesiyai.

3 Namоga nasi nufunina, namoğa tanaina matematena na sitana si uniya keta si nemiya nenei.

4 Yoko nakasina si teneftotisiya eketa muka kasi fata namoğanama sina nemkiye Yeisu nenei. Na fasinei menanai kaevaavaağna nenei si vaneiya kudukuduwi keta si tananabyu namai Yeisu i fakwafakwa nenei. Eketa

1:39 Madiu 4:23, 9:35 [‡] **1:40** Fiyao Diu yasi visime nenei, namoğa kwafinina gosagosawina tanake muka eyaeyana eketa nunuteweyeinana. Fiyao Diu muka kasi sawateweyeina be nofe visafwavinaganama sina givkaviniya. Namоga gosagosawisi muka kasi sawateweyeina be sina kodukodu Numa Kodukodu nenei yota muka menana sinenei sina fakwa. Na fasinei taki namoğa gosagosawina ina bwina, nao tanake naki i eyaeya-savaviniya. Yota Guyau ina visawadewedewiya eketa kana nufota be namoğa nukusi sina fakwa keta sina kodukodu Numa Kodukodu sinenei. [§] **1:43-44** Tovibwanaose namoğa yasi kavenenakaoğna ina vibwanaoseiya fasisiyai Guyau nenei, nofe ina visawavenena naki venemokena namoğa kana gosawa i kakaviya. (Visime Tafu 14:1-32)

tovanama kudukudu si tananabuya muninei, na sitana si otanowiya unava nenei eketa i sobuwa Yeisu naunie.

⁵ Tovanama Yeisu i kitija namoغا nasi nufunina yasi vitumağana, namoغا tanaina matematena i iyaviya i bwaduwa, “Natuku, ya go'yon'a a vinuwateweisaya.”

⁶ Tunisi Diu yasi visime kana tovisawavenena nokomai si nunuvitoğ'a. Tututausi nuwasinesiyai si bwaduwa,

⁷ “Au, naki Guyauğ'a kana nufota go'yon'a ina vinuwateweina. Ava uğuna nofe namoغا nokomaise i nunusifufu eyo i bwadubwadu-tafakaikokona Guyau nenei!”

⁸ Eatu yasi vinuwadadanasiye Yeisu waniya i venusanamaniya eketa i iyavisaya i bwaduwa, “Ava fasinei nanemaise kwa vivinuwadadana nuwafoumiya?”

⁹ Avi bwadubwadu o meyameyanina namoغا tanaina matematena nenei, ‘Ya go'yon'a a vinuwateweisaya’ o ‘Ku misini ka sita ku uni be ku nidadana?’

¹⁰ Eatu kwata sanamaniya vitana Iyau Namoغا Natuna na yaku visime fakinina kana fata go'yon'a ana vinuwateweina fwayaafwaya etanei yota namoغا ana givibwina.” Eketa namoغا tanaina matematena i iyaviya i bwaduwa,

¹¹ “Neneweua bwadubwaduwa, ku misini! Ka sita ku uni be ku nai numai!”

¹² Tovanama nenei namoغا i misiniya, kana sita i uniya keta namoغا sabu matasiyai i niya. Matatafusi si mayaga eketa Guyau si davya si bwaduwa, “Mukamokena tamo tova ibanama maise tata kitai!”

Yeisu Nebi I Bwauwiya

Madiu 9:9-13, Nuke 5:27-32

¹³ Yeisu kana tomuniyeina nukusi yota menana Kafenaumi si teweiya atu si niya Ganini tobu kafakainei. Sabu nakasina si nemiya nenei eketa Guyau fonana i visawavenena nenesiyai.

¹⁴ Kabegona i vaniya, Anafasi natuna kana wava Nebi i kitija i nunuvitoğ'a yana kafa savivina nenei gabana i nunuvemuvemuwa Noma gabemani fasisiyai. Eketa Yeisu i iyaviya i bwaduwa, “Ku muniyeiku be ku vitomuniya.” Nebi i misiniya keta i muniiya.

¹⁵ Noko muninei, Yeisu Nebi yana numai i vivianonaviya atu tonuvemuvemu keta togo'yon'a yagwanisi aviyaonana si munimuniye-dadaniya, yota kana tomuniyeina nukusi si kakawa.*

¹⁶ Eatu tunisi visime kana tovisawavenena atu yota Fanasi kunumina nenei si kitija tonuvemuvemu be togo'yon'a nukusi si kakawa eketa Yeisu kana tomuniyeina si iyavisaya si bwaduwa, “Ava fasinei i kaka tonuvemuvemu keta togo'yon'a nukusi?”

¹⁷ Tovanama Yeisu i nowaniya, i iyavisaya i bwaduwa, “Aviyoanana muka vivisafwavinai si muka ita nufotaisi sina nai togivibwina nenei. Vivisafwavinai si kasi nufota sina niya togivibwina nenei. Iyau a nemiya o muka aviyoanana si vivinuwadadana tasike toyeayana fasisiyai eatu aviyoanana si sanamaniya tasike togo'yon'a fasisiyai.”

Nutoninuvenuveina Vikokowana Fasinei

Madiu 9:14-17, Nuke 5:33-39

* ^{2:15} Moses Guyau yana visime i viginiwisiya keta Fanasi noko visimesima si muniye-dewadewisiya. Diu fiyaosi kasi sanu yagwanina yota maise si muniye-dewadewisiya. Si bwaduwa, namoغا aviyoanana muka visimesima keta sanusima sita munimuniyeisi nao tasike togo'yon'a.

18 Tova tamokaġa Yoni Togivibutabuta kana tomuniyeina keta tunisi Fanasi si vivikokowana atu namoga tunisi si nemiya Yeisu nenei eketa si bwaduwa, “Yoni kana tomuniyeina keta Fanasi si vivikokowana eatu ava fasinei yo ka tomuniyeina muka sita vivikokowana?”

19 Eketa nenesiyai i nufata i bwaduwa, “Tovanama vikawana kana kasebobo kana tovai, muka ita nufotai be tovivikawana kana wagawaga sina vikokowana taki tovivikawana tauna noko nukusi. Muka kana nufota uguna tauna o nukusi si sesebobowa.

20 Eatu tamoka tova kana kaniyabina sina nemiya keta unaunana nenesiyai sina oviya keta sina niiya. Noko tovanama nenei yo sina vikokowana uguna nuwatasi ina dauna.”

21 Yota i bwaduwa, “Iba kiouna a nemiiya atu muka kami sanu manatuwaina nukusi ita ovivikawaniya. Muka tamo aitevana nya bidimina kiouna ina vai be nya manatuwaina kana kabwasasa nenei ina suyakafukafuya. Taki ina fufuniya, kigona muninei nya bidimina kiouna ina gogomiya nenei, nya manatuwaina kana kaganini ina nakatadewadewa.

22 Muka tamo aitevana kana fata be waini kiouna kikitanina kana nogona fasinei waini kana koni manatuwaina nenei ina vininiwiya. Taki ina fufuniya, noko waininama tovanama bugobugo ina kawanakanana eketa kawasiveina ina vaneya nenei, koninama manatuwaina ina nuyavayavaniya uguna muka kana fata koninama ina fata. Mwavinana nenei koni keta waini sina goyowa. Atu koni kiouna nenei, waini kiouna ina vininiwatotoiya.”

Yeisu I Nusifufuwa Kuyadayaada Sabati Fasinei

Madiu 12:1-8, Nuke 6:1-5

23 Sabati tamokaġa nenei Yeisu kana tomuniyeina nukusi witi bwibwiya-guna sinenei si niniya eatu tomuniyeina witi sisina si gigimumuta sina kawa fasinei.

24 Tunisi Fanasi tomuniyeina si kitisiya eketa Yeisu si iyaviya si bwaduwa, “Ku kitai! Ava fasinei yo Sabati kana visime si yakweyakweniya?”

25 Eketa i bwaduviyewa nenesiyai i bwaduwa, “O tamo tova Guyau fonaktuna sinenei viviginiweinana kwa ginaġanaiya aviyavana Deividia i fufuniya tovanama yana namonamoġa nukusi vitanona si kikanata! Ava fasinei yo muka kana givina kwata vinuwadadanei?

26 Tovanama Abiata tanake tovibwanaose kasi toviketanuneina yana tovai, Deividia i kanasuna Guyau yana Vada Tafutafuna sinenei keta i vikokoniya maneka fasinei. Eketa i veniya eatu noko manekanama o gigivitafuna eketa tovibwanaosega kasi nufota sina kaniya. Eatu Deividia tunina i kaniya yota aviyaonana si kwafuya tunina maneka i venisiya.”

27 Yota i iyavisiya i bwaduwa, “Guyau Sabati i fufuniya be namoġa ina ovivitiya fasinei eatu muka namoġa ita fufuniya be Sabati kana dauna ina uniya fasinei.

28 Na fasinei Namoġa Natuna o Sabatinama kana Tuveka!”

3

Yeisu Namoġa Nimana Matematena I Gidewadewiya

Madiu 12:9-14, Nuke 6:6-11

1 Tova tamokaġa nenei Yeisu yota i makaviniya eketa i kanasuna numa kafa yokoyoko sinenei keta nokomai namoġa nimana matematena i kitiya i nunuvitoġa.

² Namoğā tunisi nuwanuwasi be Yeisu sina vinoiya fasinei, matasi si vikanaögosiya si tonetoneiya taki namoğā noko ina gidewadewiya kuyadayada Sabati nenei o muka.

³ Yeisu namoğā nimana matematena i iyaviya i bwaduwa, "Ku nemai be namoğā nausiyai ku misini."

⁴ Eketa namoğasima i nutoninuvenuvisiya i bwaduwa, "Avamasi yata visime i sawateweyeita tata fufuniya kuyadayada Sabati nenei? Kita dewadewana tana fufuniya o goyona tana fufuniya? O kita yawasi tana gifafafaniya o taki tana nuvimatinya?" Eatu matatafusi si numananava.

⁵ Na yana kayokuğā i kitadadana nenesiyai. Atu katekatesi yana gua fasinei i nuwatadauna venemokena keta namoğā nimana matematena i iyaviya i bwaduwa, "Nimau ku tunei." Namoğā nimana i tuniya eketa i dewadewa.

⁶ Tovanama nenei Fanasi si venukikinomana keta si niya tufomu Enoda kana tomuniyeina nenesiyai eketa tamo nenei Yeisu waina si fufuniya kana nuvimate fasinei.

⁷ Eketa Yeisu kana tomuniyeina nukusi si niya tobu nenei eatu Ganiniyei sabuvekamoka si muniiya.

⁸ Yeisu kiyakiyaya kafa nuwatabau i savivinişiya bigana si nowaniya eketa biga si yauniya i niya Yudiya, Yenusanema, Idumiya yota menanasima Yonidani ukowa fafaninei be i fanakwaniüğā Taya eketa Saidoni nenesiyai namoğā si nemiya.

⁹⁻¹⁰ Noko kuyadayadanama nenei namoğā yagwanisi i givibwinisiya. Na fasinei tovisafwavinağā matatafusi kunausi si ketoketowiwiya be nuwanuwasi Yeisu sina gisikoniya. Eatu sabu nakasina fasinei kana tomuniyeina i iyavisiya be waka sina gidewadewiya fasinei be namoğā muka sına nibwatabwatinai.

¹¹ Kanunu goyosi aviyaonana namoğā si nuwafisiya tovanama Yeisu si kitakitiya, si feküfekuwa tafakainei eketa si bwaubwauwa, "Kwağā o Guyau Natuna!"

¹² Atu kanunu goyosi i viketofotisiya be muka wakakana sina sai tanake aitevana.

Yeisu Yana Tonowana 12 I Gibokisiya

Madiu 10:1-4, Nuke 6:12-16

¹³ Yeisu i vaneya koya nenei keta namoğasima yana nuwanuwa i wenisiya si nemiya nenei.

¹⁴ Namoğā nasi 12 i gibokisiya keta i wenisiya tonowana. Tasike o tanake nukusi eketa ina visimeisiya sina kikinomana be sina numamana,

¹⁵ eketa yota visime i venisiya be namoğā nenesiyai kanunu goyosi sina nukakisiya.

¹⁶ Nasi 12 i gibokisiya kasi wava o nofemaise.

Saimoni (i weniya Fita^{*}),

¹⁷ Sebedi natunatuna, Yemesa eketa taina Yoni (i wenisiya *Bowanegesi* kana givina o kanitana natunatuna),

¹⁸ Anideneya,

Finifi,

Batonomiu,

Madiu,

Tomasi,
Yemesa Anafasi natuna,
Tadiusi,
Saimoni Senoti[†] yokonama nenei,
¹⁹ eketa Yudasa Isikaniyoti, tanake o Yeisu kana toviwaifufuna.

Namōga Si Bwaduwa Kanunu Goyona Yeisu I Vivisimeiya

Madiu 12:22-32, Nuke 11:14-23, 12:10

²⁰ Yeisu kana tomuniyeina nukusi si kanasuna numa sinenei, atu yota sabu si yoko-savavinisiya eketa muka kasi fata be sina ka.

²¹ Tovanama ugunina kana sifufu noko si nowaniya keta si bwaduwa, “Namōga noko debabouna i goyowa.” Eketa si niya be sina oviya.

²² Tunisi visime kana tovisawavenena Yenusanemei si sobunemiya keta si bwaduwa, “Seitani tauna kanunu goyosi kasi toviketanuneina, Yeisu i vivisimeiya. Tanake yana fiwana nenei eketa kanunu goyosi i vivikinomanisiya.”

²³ Yeisu i wenisiya keta nenesiyai i bwadusobusobuwa i bwaduwa, “Namaise yo Seitani atu yota Seitani tauna ina kwaviniya?

²⁴ Taki kafa visime tauna ina sinatakatakiya be sina vikamunumunuwa, na kafa visimenama muka ina fakwa nubwayouna.

²⁵ Taki yota namōga ugunina ina sinatakatakiya be sina vikamunumunuwa, noko uguninama ina kayakweniya.

²⁶ Eketa taki Seitani yana yoko ina sinatakatakiya be sina vikamunumunuwa nao muka kana fata ina misini, yawane ina kakaviya.

²⁷ Muka tamo aitevana kana fata be namōga fifiwanina yana numa ina kanasunei be yana nogonogo ina gikuma. Kana nivaniva tamo namōga fifiwanamokena ina yoniya, yo muniyai yana numai ina gikuma.

²⁸ A iyaiyavimiya venemokena. Namōga yasi go'yna matatafunu be yasi bwadu-tafakaikokona Guyau nenei o ina vinuwateweisiya.

²⁹ Atu taki kwāga aitevana Kanunu Tafutafuna kuna bwadu-tafakaikokoniya Guyau mukamokena ina vinuwateweyeu atu ya go'yna ina fakwavaqata.”

³⁰ Yeisu i bwaduwa nofemaise uguna visime kana tovisawavenena si bwaduwa, “Kanunu goyona i nuwafiya.”

Yeisu Ugunina Venemokena

Madiu 12:46-50, Nuke 8:19-21

³¹ Tovanama nenei Yeisu ayona eketa sisitaina si nemiya menanai si misimisiniya, atu kana matakawa si teweiya i niya be ina nemiya ina kitisiya.

³² Sabu Yeisu si tōgafifiniya eketa tasike fuyaosima o si iyaviya si bwaduwa, “Ayou keta sisitai menanai, nuwanuwasi kwāga.”

³³ Nenesiyai i nufata i bwaduwa, “Avi ayoku o avi sisitaiku?”

³⁴ Eketa namōgasima si tōgafifiniya i kitanainaisiya eketa i bwaduwa, “Kwa kitai! Nofe o ayoku eketa unaunaku.

³⁵ Aitevana Guyau yana nuwanuwa ina fufuniya, tanake unaku, nouku eketa ayoku.”

[†] **3:18** *Senoti kana givina maise, Diu fiyao si eatu yoko kabegona. Tasike nuwanuwasi Noma kana tovisime nukusi sina vikamunumunuwa.* **3:22** Madiu 9:34, 10:25 **3:29** Nuke 12:10

4*Fwayafwaya Nufunina Kasi Bwadusobusobu**Madiu 13:1-9, Nuke 8:4-8*

¹ Yeisu yana visawavenena i kakina-savavinia Ganini tobu kafakainei eketa sabuvekamoka si niya yana sifufu sina vaneneiya. Eatu si yokokwafuya na uğuna wakai i toğā atu namoğā o tobu kafakainei si fakwa.

² Eketa iba yagwanina fasisiyai bwadusobusobuwai i visawavenena. I iyavisiya i bwaduwa,

³ “Kwa nowaniya! Namoğā tamokağā kana bwibwiyaguwai fwayafwaya matatafunu i fonoyauyauniya eketa nugi etanei i giyayauniya.

⁴ Tunisi ketai si fekuwa eketa manuwa si nemiya si kawa.

⁵ Atu tunisi gabagabaniei si fekuwa atu muka fwayafwaya badobadona na uğuna si venuketovitakan,

⁶ atu kikwanakwanamisi muka sita sobu venemokena keta vanavana i vaneya nenei o i taoyanisiya.

⁷ Nugi tunisi si fekuwa bubu kikikwanekwanena nenesiyai si tafwa atu bubusima si tunataunauniya keta muka sita vikabwaga.

⁸ Eatu tunisi nugi si fekuwa fwayafwaya dewadewanei keta si tafwadewadewa. Tunisi si sakuna 30 na kana vifofo, 60 na kana vifofo, eketa 100 na kana vifofo.”

⁹ Eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Taki na taniyami maise avana a iyavimiya kwana nowaniya.”

*Yeisu Yana Bwadusobusobu Na Kana Uğū**Madiu 13:10-17, Nuke 8:9-10*

¹⁰ Tovanama Yeisu kana kisina, yana tonowana kasi 12 yota namoğā tunisi si nemiya Yeisu nenei keta si nutoninuvenuviya yana bwadusobusobusima fasinei.

¹¹ I nufata i bwaduwa, “Kwami fiyaoimma a gibokimiya be Guyau yana kafa visime kana nuwasistikona ana nusifufuwimiya. Atu mani namoğā nenesiyai o muka ana givimayetadewadewai, naki bwadusobusobuğā nenei ana nusifufuwisiya.”

¹² Nokomaise ana fufuniya ebe avana manatuwaina Guyau yana tomatakawa tamokağā i viginiwiya fasisiyai ina vivenemokena.

Naki sina kitakitiya,

atu muka sina kitakinanei.

Naki sina nowanowaniya,

atu muka sina nuwatasanamanei.

Taki yasi fufunagoyo sina kitakinaniya keta sina nuwatasanamaniya ebe

sita ugevinisiya nenenkuwai

nao ata vituwateweisita.”

*Fwayafwaya Nufunina Kasi Tunina Kana Sanamana Fasinei**Madiu 13:18-23, Nuke 8:11-15*

¹³ Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, “Nofe bwadusobusobunama tamo kana sanamana nenemiyai? Avi bwadusobusobu yoke kwana sanamanei?”

¹⁴ Nugi kana toyauyauneina nao Guyau fonana kana toyauyauneina namoğā yagwanisi nenesiyai.

- 15 Namoğā tunisi yasi fakina maise ke'ta bwadusima si nowanowanisiya atu muka mwanenena Seitani i nenemiya keta i viviteweisiya.
- 16 Namoğā tunisi o maise fwayafwaya gabagabanina, bwadu si nowanowaniya eketa muka mwanenena si katukatuviya na yasi sebobo,
- 17 atu muka na kikwanakwanamisi, na nenei keta yasi fakwa muka nub-wayouna. Tovanama biga dewadewana fasinei dauna keta kuvavana i kikinomanisiya, si venuvenudibutoyoğā.
- 18 Namoğā turisi o maise bubu sakasakanununa. Nofe namoisima o biga si nowanowaniya,
- 19 atu yasi nuwanuwa o kimoki fwayafwaya kana fakwafakwa ibasima nenesiyai, gabana keta iba tunisi kasi nisaga si nuwagabubuwisiya. Eketa noko ibasima biga dewadewana si tunatunatautauanya eketa muka ita viviuwa.
- 20 Fwayafwaya dewadewana o maise namoğā tasike biga dewadewana si nowaniya keta si katuviya. Eketa tunisi si sakuna 30 na kana vifofo, 60 na kana vifofo, eketa 100 na kana vifofo."

Kimayeta Yana Kafa Misini Etanei

Nuke 8:16-18

- 21 Yeisu yota i iyavisiya i bwaduwa, "Muka tamo aitevana kana fata kimayeta ina kanasunei keta kabomai ina kabwaniya o kivi sifunei ina tenei. Atu naki kana nufota be yana kafa misiniyai ina teniya.
- 22 Aviyavana makamakaviuneinasi o naki maise be ana tene-kikinomanisiya, eatu aviyavana kikikabwanisi o naki maise be ana vitanadadisiya.
- 23 Taki na taniyami maise avana a iyavimiya kwana nowaniya."
- 24 Keta yota i kanakakina, "I kanoveimi be kwa vaneneğä-dewadewa, yami nowanautututunama nenei yami sanamana ina givinakasiya yota ina vifofwiya.
- 25 Tasike aviyaonana simo nenesiyai ina venevifofwisiya. Eatu tasike aviyaonana muka nenesiyai atu kabegona, naki nenesiyai ina viteweiyा."

Guyau Yana Kafa Visime

Yana Tafwatafwa Kana Bwadusobusobu

Madiu 13:31-32,34, Nuke 13:18-19

- 26 Yeisu yota i bwaduwa, "Guyau yana kafa visime o nofemaise. Namoğā tamokağā yana bagunagi nugi i giyauyauniya.
- 27 Nuwabuna i banubanuwa keta kuyadayada i misimisiniya, atu nugi o si tafwatafwa eatu muka ita sanamanei namaise.
- 28 Fwayafwaya o nugi i gigivitafwiya, nauna ina ketovitakana, ina tafwa ina vaneya, eyo ina vikabwaga.
- 29 Tovanama kabwagamokena ina gumaiya keta kiyana kana tova, namoğanama ina vibutuwa ina totuya."
- 30 Eketa Yeisu yota i iyavisiya i bwaduwa, "Avi bwadusobusobu tamo ebe nenei Guyau yana kafa visime ata sawanuvenuveyei?
- 31 Naki maise kayawana nugina musumusumokena namoğā si bagubaguniya,
- 32 atu tovanama ina tunakutuva o kaiuwauwa matatafusi i tufutufuteweisiya, nağanina o si nakanakata keta bayawinei kana nufota be manuwa kasi gigi sına kiyona."

³³ Nofemaise bwadusobusobusima yagwanina nenesiyai i nusifufuwisiya kana nivaniva si nowana kasi fata na yasi sanamana.

³⁴ Yana kikitana namoغا nenesiyai matatafuna o bwadusobusobu nenei, eatu kana tomuniyeinaga nenesiyai o matatafuna i gigivimayesiya.

Yeisu Fonimanabutu I Sawataniya

Madiu 8:23-27, Nuke 8:22-25

³⁵ Noko kuyadayadanama kana navinavi, Yeisu kana tomuniyeina i iyavisiya i bwaduwa, “Tana tamana fafaninei.”

³⁶ Tanake o wakai atu kana tomuniyeinaga si toغا eketa tanake nukusi yoko si teweisiya atu waka tunisi nukusi si tamana.

³⁷ Muka mwanenena atu fonimana i towa eketa nefo waka i siwatotoiya, eketa ukowa i vibutuwa i maamaga wakai.

³⁸ Yeisu waka kunenei i videbaboununakata keta i banubanuwa. Atu kana tomuniyeina si nuvauniya keta si bwaduwa, “Aiye, muka kuta vinuwana tana mateya fasinei!”

³⁹ I misiniya keta fonimana i dageiya i bwaduwa, “I katana!” Yota nefo i iyaviya, “Ku nigwana!” Muka mwanenena fonimana i kataniya eketa manokutukutu i teweiya.

⁴⁰ Eketa kana tomuniyeina i iyavisiya i bwaduwa, “Ava fasinei yo kwa matutamoka? Yawane muka yami vitumağana?”

⁴¹ Naki kawasi si yaowa eketa tututausi si vikatonitonija, “Nofe avi namoغا yo fonimana keta nefo fonana si nowaniya!”

5

Yeisu Kanunu Goyosi I Nukakisiya Namoga Tamokağa Nenei

Madiu 8:28-34, Nuke 8:26-39

¹ Yeisu keta kana tomuniyeina si nemiya Ganini tobu fafaninei fiyao Genasa yasi fafaniyi.

² Tovanama Yeisu i sobuwa wakai, namoغا tamokağa kanunu goyona i nuwafiya matematesi kasi vatunuma nenesiyai i kikinomana-nemiya nenei.

³⁻⁵ I fakwafakwa vatunumai. Muka tamo aitevana fifiwanamokena be ina vanetanai. Tova matatafuna kaena keta nimana seni nenesiyai si yonayoniya atu unavasima i kikionota eketa muka tamo aitevana kana fata be ina yona-savavinei. Kuyadayada keta nuwabuna tamokatamokağa vatunuma keta koya nenesiyai i ninikaokaogowa keta i bwaubwauwa yota tauna gabanai i nunugisagisasiya.

⁶ Tovanama Yeisu kedawanauwai i kitia i dibwana i niya eketa naunei kae-tutuna i viketogunisiya,

⁷ eketa kayona nakasinei i tatakwayana i bwaduwa, “Yeisu, Guyau Etanemokenei Natuna! Ava ya nuwanuwa nenekuwai? Guyau kana wawai a vivikokona-sineganiganiya muka kuna givikuvakuvavaneiku.”

⁸ Nofemaise i bwaduwiya uguna o Yeisu kanunu goyona nauna i miki-iyaviya, “Kanunu goyou namoغا nofe ku gionovei!”

⁹ Yeisu i nutoniiya i bwaduwa, “Namaise ka wava?”

I nufata i bwaduwa, “Kaku wava Sagisagigi uguna kima yagwaniki namoغا nofe sinenei.”

¹⁰ Eketa kanunu goyosi Yeisu si kamanemane-yeweyewiya be muka sina nai tamo fafani nenei.

¹¹ Niniusiyai o fonoyauwa si kakabubuna koya kafakainei,

12 eketa kanunu goyosi Yeisu si kamanemaniya si bwaduwa, “Ku sawateweiki be ku teweyeiki ka nai fono sinesiyai.”

13 Eketa sawateweikeina i venisiya keta namoغا sinenei si kikinomana atu si niya fono nenesiyai si kanasuna. Fonoyauwasima kasi yagwana 2,000 maise, tefai si sinowa eketa tobuwai si gavivina.

14 Fonosima kasi tokitavikavina si dibwana si niya menana nakasinei eketa yota menana tamokatamokaغا nenesiyai matakawa si venutamatamaniya. Namoغا si niya eketa aviyavana i kikinomana si kitia.

15 Tovanama si nemiya Yeisu nenei, namoغانama manatuwaina kanunu goyosi si nuwafiya si kitia na kana nuya keta yana nuwanuwa dawaniniina nenei i nuvitoغا eketa matatafusi si matuta.

16 Aviyaonana si kitia avana i kikinomana namoghanama keta fono nenesiyai namoغا si iyavisiya.

17 Eketa Yeisu si kamanemaniya be vitana yasifafani ina teweiya.

18 Tovanama Yeisu wakai i toğatoga, namoغا nauna kanunu goyosi si nuwafiya i kamanemaniya be nukusi sita niya.

19 Atu Yeisu i sawataniya eketa nenei i bwaduwa, “Ku makavinau ya menanai be ya sabu kuna iyavisiya avana iba nakasina Tuveka i saviviniya fasiweu, eketa namaise yota yana sineganigani neneweu.”

20 Namoghanama i makaviniya eketa Dekafonisi* nenesiyai i nusifufuwa avana Yeisu i saviviniya nenei. Namoغا matatafusi si nowaniya keta si mayaga.

Yainusi Natuna Gumayogu Matematena Keta Gumayogu Visafwavinaina

Madiu 9:18-26, Nuke 8:40-56

21 Yeisu i tamana-savaviniya tobu fafaninei. Yawane tobu kafakainei atu sabuveka si nemiya keta si yokokwafuya.

22 Eatu namoغا tamokaغا kana wava Yainusi, tanake tamo numa kafa yokoyoko kana toviketanuneina, i nemiya Yeisu nenei. Tovanama Yainusi Yeisu i kitia i fekuwa kaeyafayafanei,

23 eketa nenei i vikokona-sineganiganiya i bwaduwa, “Natuku gumayogu kabegona, kabegomokena ina mateya. Kuta nemiya nimau tofwanei kuta teniya be kuta givibwiniya keta ita fakwa na yawasina.”

24 Tovanama si noğokawawa, namoغا sabuveka si yokokwafukwafuya keta nukusi si niya.

25 Gumayogu kana katona ufaufa i toatoğateweteweiya manamana 12 o nukusi sinesiyai.

26 Yana nogonogo matatafuna tokwenikweni nenesiyai i teweiya ebe vitana ita bwina eatu katonanama i nakatamoka.

27-28 Yeisu fasinei i biganowana keta nuwasinenei i bwaduwa, “Taki kana nuyaغا ana gisikoniya nao ana dewadewa.” Eketa namoغا sabuveka kasi sinefouwai i niya Yeisu kumunina keta kana nuya i gisikoniya.

29 Muka mwanenena ufaufana dibwadibwana i kaonosiya eketa tauna i kamukoniya vitana kana katona naki i kakaviya.

30 Noko tovanama nenei Yeisu i sanamaniya yana fiwana naki i kikinomana eketa namoغا kasi sinefouwai i sağabwataviniya keta i bwaduwa, “Aitevana kaku nuya i gisikoniya?”

* **5:20** Giniki fonasiyi, Dekafonisi kana givina menana 10 nakanakasisi.

31 Kana tomuniyeina si iyaviya si bwaduwa, “Ku kitai! Namōga sabuveka si yokokwafuwa atu namaise yo ku bwadubwadu, ‘Aitevana i gisikoniku?’ ”

32 Atu Yeisu i kitakitadadana be nuwanuwana ina kitiya aitevana i gisikoniya.

33 Atu gumayogu i nuwatasanamaniya aviyavana i kikinomana nenei eketa na yana matuta yota na yana kinikuna i niya Yeisu naunei kaeyafayafanei i fekuwa, keta i iyaviya iba matatafunu kana venemokena nenei.

34 Keta Yeisu i iyaviya i bwaduwa, “Natuku, ya vitumāganai ku dewadewa. Ka katona naki i kakaviya. Keiya nenei ku nai.”

35 Yawane i nunusifufuwa atu namōga tunisi Yainusi yana numei si nemiya keta si iyaviya si bwaduwa, “Natuu gumayogu naki i mateya. Ava fasinei tovisawavenena kuna visinamatamatane-kaoḡwei?”

36 Yeisu yasi bwadunama i nowanateweiya eatu i iyaviya i bwaduwa, “Muka kuna matuta, naki ku vitumāganamoka.”

37 Muka tamo aitevana ita sawateweysi ebe yo nukusi sina nai naki Fita, Yemesa eketa kana tufunuwa Yoni nukusi sina niya.

38 Tovanama Yainusi yana numai si kikinomana Yeisu namōga yagwanisi i kitisiya si bwedibwedi-bwaubwauwa,

39 eketa i kanasuna sinenei keta i iyavisiya i bwaduwa, “Ava ūguna yo kwa bwedibwedi-nukwae. Gwadimonamona nai muka ita mate atu i banubanuwa.”

40 Namōga si kawanaviya fasinei matatafusi i vikikinomanisiya eatu gwadimonamona ayona keta amana yota kana tomuniyeina kasi tonu nukusi si kanasuna totomuwai namai gwadimonamona i matamataveya nenei.

41 Nimanei i ova keta i bwaduwa, “*Tanita kumi*,” kana givina, “Gumayogu kabegou a iyayaviwa ku misini.”

42 I venuotowamisiniya keta i fanakwanikwaniūga. (Tanake kana manamana 12.) Eketa si mayāgamatafafuwa.

43 Eketa Yeisu visime fifiwanamokena i venisiya ebe muka tamo aitevana sina iyavei. Eyo i bwaduwa, “Ava tamo kwa venei be i kawa.”

6

Fiyao Nasaneti Yeisu Si Dibutoyoiya

Madiu 13:53-58, Nuke 4:16-30

1 Yeisu kana tomuniyeina nukusi menana noko si teweiya keta si makavinisiya Nasaneti tauna yana menana nenei.

2 Sabati kana kuyadayada nenei i vibutuwa visawavenena numa kafa yokoyoko sinenei. Namōga yagwanisi si nowaniya keta si mayāga. Tututausi nenesiyai si vikatonitonoya si bwaduwa, “Namasimo nofe nuwanuwasiwa i vaisi, avi nuwatasuyasuya nenei eyo kafa nuwatabau fifiwanisi i gigikinomanesi?”

3 Namōga nofe o naki tokabitamomoka. Ayona o Meni eketa sisitaina o Yemesa, Yosefa, Yudasa keta Saimoni, yota nounouna nukusi nofemaita fakwafakwa.” Eketa si dibutoyoemokiya.

4 Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, “Namōga Guyau yana tomatakawa si vivifotuwisiya, eatu tututausi yasi menana namoisi be yasi sabu eketa yasi fasekwa o muka sita vivifotuweisi.”

5-6 Eketa Yeisu i mayaġa uġuna namoġa muka sita vitumaġħana, na fasinei muka kana fata be tamo iba fifiwanina nokomai ita fufuniya eatu nimana i dawana nasi viyamoka tofwasiyai eketa si bwina.

*Yeisu Yana Tonowana I Visimeisiya Si Niya Menana Nenesiyai
Madiu 10:5-15, Nuke 9:1-6*

Eketa i fanakwaniūga menana nenesiyai i vivisawavenena.

7 Yeisu yana tonowana i wenevakukusisiya eketa nuwesinuwesi i visimeisiya menana nenesiyai. Eketa visime i venisiya ebe kanunu goyosi sina vatanisiya, **8** eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Yami nainama nenei muka tamo aviyavana kwana uniya, muka kabwaga, kautu o gabana, naki kiwanaġa tamokaġa.

9 Kami kaevatakutakuna kwana kikotonina eatu muka tamo nuya kana vin-uwua kwana uniya.

10 Taki avi menana nenei kwana niya, tamoka numanama nenei kwana fakwa kana nivaniva na menaninama kwana teweija.

11 Taki kwana nemiya tamo menana nenei atu namoġa muka sina katuvaimi o sina nowanimi, kaeyafayafami kasi kafusisima kwana nubutusya eatu kwana niya. Noko ina visawavenena vitana matasi ina kanakasiya.”

12 Eketa si niya namoġa si iyaiyavisiya, “Yami fufunagoyo nenesiyai kwana ugevinimiya ebe kwana makavinimiya Guyau nenei.”

13 Kanunu goyosi yagwanisi si vikinomanisiya eketa onive bubunei namoġa tovisawawinaġa tofwasiyai si kisiwaġa eketa si givibwinisiya.

*Tufomu Enoda Anitifasi Keta Yoni Togivibutabuta Yana Mate
Madiu 14:1-12, Nuke 9:7-9*

14-16 Yeisu bigana i kewa eketa namoġa matatrafusi kana wawa si sanamaniya. Tunisi namoġa si bwadubwaduwa, “Kana fata be iba fifiwanisi ina saviviniya uġħna tanake Yoni togivibutabuta matematesi nenesiyai i misini-savaviniya.” Tunisi namoġa si bwaduwa, “Tanake o Inaitiya i makaviniya.” Tunisi namoġa yota si bwaduwa, “Tanake maise tomatakawa manatuwaina.”

Nofe ibasima fasissiyai, tufomu Enoda Anitifasi i biganowana eketa i bwaduwa, “Yoni togivibutabuta kayona a nuonotateweija eatu mateyai i misini-savaviniya.”

17-20 Kana sifufumokena nofemaise. Muniyai yo Yeisu i vibituwa visawavena, Enoda taina Finifi kawana Enodiyasi i vikawanisiya. Munifotai Yoni Enoda i iyaviya i bwaduwa, “Yata visime nenei muka tamo ka sawatewejeina be taiu kawana ku vikawanisi.” Na fasinei Enoda yana tonuaviya i visimeisiya si niya. Yoni si givikaviniya, si yoniya eketa deniyai si teniya. Enoda keta Yoni yasi vikanunusifufu nenei Enoda nuwanuwa yaona venemokena i viya, eatu naki nuwanuwana be ina vanevaneneiya. Enodiyasi o si kayokayokuġa nuwanuwasi be Yoni sina nuvimiatiya atu Enoda i sanamaniya Yoni o namoġa dewadewana keta tafutafuna na uġħna i matuta eketa i ofafafiya. Na nenei Enodiyasi muka kasi fata Yoni sita nuvimatei.

21 Enodiyasi yasi kuyadayada dewadewana i kikinomana, Enoda yana kafa tufuwa kana tuku kana tovai. Enoda ka nakasina i fufuniya tovisime nakanakasisi be tonuaviya kasi toviketanuneina keta Ganini kasi toviketanuneina fasissiyai.

²² Enodiyasi natusi gumayogu i kanasunanemiya keta yana vāgai Enoda kana yokoyoko nukusi i givisemwanisiya. Eketa tufomu gumayogu kakaabana i iyaviya i bwaduwa, “Aviyavana ya nuwanuwa kuna bwaduwiya, ana veniwa.”

²³ Eketa bwadudabadaba fifiwanina nenei i iyaviya i bwaduwa, “Aviyavana ya nuwanuwa kuna vikokonikuwa, maise yaku kafa visime tunina ana veniwa.”

²⁴ Gumayogu i kikinomana keta ayona i iyavisiya i bwaduwa, “Avamasi fasinei ata vikokona?”

Ayona si nufata si bwaduwa, “Yoni togivibutabuta debabouna fasinei kuna vikokona.”

²⁵ Dibwadibwanina nenei i venumakaviniya tufomu nenei eketa i bwaduwa, “Nuwanuwaku nofe tova Yoni togivibutabuta debabouna kuna nuonosiya keta kanusana nenei kuna totoiya keta kuna venikuwa.”

²⁶ Nofe bwadunama tufomu nuwatana i gividauniya venemokena, eatu naki kana yokoyoko matasiyai i bwadudabadaba na fasinei yana vikokona muka ita dibutoyōgei.

²⁷ Eketa muka mwanenena tonuaviya i visimeiya be Yoni debabouna ina nemiya. Namōgānama i niya deni nenei eketa Yoni kayona i nuonosiya,

²⁸ kanusana nenei debabouna i nemiya gumayogu i veniya eketa gumayogu i viya ayona i venisiya.

²⁹ Tovanama Yoni kana tomuniyeina bigana si nowaniya, si nemiya eketa tofwana si viya keta vatunuma nenei si odewadewiya.

Yeisu Namōga 5,000 I Vikanisiya

Madiu 14:13-21, Nuke 9:10-17, Yoni 6:1-14

³⁰ Tonowana si makavinisiya eketa iba matatafunava si fufuniya yota si visawavenena, si bwaduwe-kikinomaniya Yeisu nenei.

³¹ Na tovanama nenei, namōgā yagwanisi Yeisu si venuvenuyeweyewiya eketa muka tamo yasi kawasasa be sina biyawasa. Na fasinei Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, “Kwamīga kwa nemai. Sabu nofe ta teweyeisi be ta nai kabāga nunukamumunina nenei ebe ta viyawasi.”

³² Eketa tasikēga wakai si niya kabāga nunukamumunina nenei.

³³ Atu yasi nogokawawanama nenei, namōgā menana kana matatafu nenesiyai si kitakinanisiya eketa si venufana noko kabāganama nenei muniyai yo Yeisu kana tomuniyeina nukusi si saniniya.

³⁴ Tovanama Yeisu wakai i sobuwa, sabuveka i kitisiya. I kitasineganiganisiya uguna tasike maise sifi muka na kasi tokitavikavina, na uguna i vibutuwa i visawavenena iba yagwanisi nenesiyai.

³⁵ Navinavimokeyai kana tomuniyeina si nemiya nenei eketa si bwaduwa, “Nofe wanakikavai eatu vanavana naki i sonusonuwa.

³⁶ Na fasinei namōgā ku teweyeisi be si nai menana ketamwakufwai, tutu-tausi kasi kabwaga simo si vikimwane ebe si kawa.”

³⁷ Eatu i nufata i bwaduwa, “Kwami tututaumi tamo aviyavana kwa veneisi be si kawa.”

Eketa si iyaviya si bwaduwa, “Omasi 200 siniva* nenei maneka kana kimwanisiya keta kana vikanisiya?”

³⁸ Eketa i nutoninuvenuvisiya i bwaduwa, “Aviyesi maneka nenemiyai? Kwa nai be kwa dadana.”

Tovanama si nisaiya, si bwaduwa, "Maneka 5 eketa iyana nuwesi weka."

³⁹ Yeisu sabuveka i iyavisiya i bwaduwa, "Bubuwai kwana fakwasiotoga yoko nenesiyai."

⁴⁰ Eketa yoko nenesiyai si fakwasiotoga. Tunisi kasi yagwana 50 atu tunisi o 100.

⁴¹ Tovanama Yeisu maneka 5 keta iyana nuwesi i visiya, i kitavaneya abamai ibasima fasisiyai Guyau i viagigikuwiya. Maneka i gisinesinya eketa kana tomuniyeina i venisiya keta si vitukuwa namoغا nenesiyai. Keta yota iyana nuwesi i gikotokotova keta i vitukuwa matatafusi nenesiyai.

⁴² Eketa matatafusi si kasiyuwa venemokena,

⁴³ munifotai Yeisu kana tomuniyeina maneka keta iyana tufotufo si kwakwiya keta feyawwa 12 si vimaishiya.

⁴⁴ Namoغا kasi yagwana 5,000 na yasi susu kabwaginama si kaniya.

*Yeisu Ukowa Etanei I Niya
Madiu 14:22-33, Yoni 6:15-21*

⁴⁵ Muka mwanenena Yeisu kana tomuniyeina i iyavisiya be wakai sina venuvuketanuna menana Betisaida nenei tobu fafaninei, eatu noko sabusima i teweisiya si niya.

⁴⁶ I vioyoowisiya muninei i vaneya koyai kawanunuku fasinei.

⁴⁷ Navinavinama nenei Yeisu kana tomuniyeina yasi wakai tobu sinefounei si kikinomana, eatu tanake kana kisina si sinanoviya.

⁴⁸ Eketa i kitisiya kana tomuniyeina si oioiya na yasi fiwana uguna fonimana keta yoyo si viketosoğaniya. Eketa tovawedanai Yeisu ukowa etanei i niya kuveyaisi be vitana ina tutuunisiya.

⁴⁹ Atu tovanama si kitiya si bwaduwa vitana mayamayau ukowa etanei ita nenemai eketa si tatakwayaniya.

⁵⁰ Matatafusi si kitiya si matuta.

Eketa Yeisu i venubwadufotafota i iyavisiya, "Muka kwana matuta. Kwa katevatu. Iyau weka."

⁵¹ Yeisu i toga wakai eketa fonimana i onoviya. Kawasi i yaowa,

⁵² uguna avana i saviviniya maneka nenesiyai si kitiya eatu muka sita nuwatasanamanie yana fiwana keta katekatesi si fakina.

*Yeisu Tovisafwavinaga Yagwanisi
I Givibwinisiya Menana Genasaneti Nenei
Madiu 14:34-36*

⁵³ Tobu si witamaniya keta Genasaneti si saniniya. Nokomai waka si nusifiya.

⁵⁴ Tovanama wakai si sobuwa, namoغا Yeisu si venukitakinaniya.

⁵⁵ Namoغا si venusavaneneğä fafaninama nenei. Avi kabağä nenei sina nowaniya Yeisu nokomai, tovisafwavinaga na sitasi si nenemiisiya nenei.

⁵⁶ Yeisu i niya menana-sifunu yota menana nakanakasisi eketa numasifunu nenesiyai. Noko kabagäsima nenesiyai namoغا tovisafwavinaga si nenemiisiya eketa kabağä kafa vivitamaneina nenesiyai si dawadawana, eatu Yeisu si vivikokoniya be kana kwame matakafafanağä sita gisikoniya. Eketa aviyaonana si gisikoniya si dewadewa.

1-4 Fanasi keta Diu fiyaosi yagwanisi wağawağasi nenesiyai kasi sanu i donanisiya eketa si munimuniyi. Kasi owa be tukwawa eketa taga si nunutamatama kana ketaketai venemokena ebe si vitumāganiya noko kukuwasima eyaeyasi Guyau matanei. Tovanama kafa vivitamaneina nenei sina makavinisiya, nauna nimasi sina kigona kana ketaketai muniyai yo sina kawa. Tova tamokağa Fanasi keta yota tunisi Mosesē yana visime kana tovisawavenena Yenusanemei si nemiya nukusi Yeisu si yokokwafuya be sina vaneneiya fasinei. Si kitisiya tunisi tomuniyeina muka nimasi nauna sita kigona eatu kasi kabwaga si kakawa.

5 Eketa si iyaviya si bwaduwa, “Ka tomuniyeina nimasi gavigavisi atu si kakawa. Ava uğuna yo wağawağata kasi sanu muka sita munimuniyei?”

6 I nufata i bwaduwa, “Kwami meyami vinavinasi avage vitana dewadewami! Tova manatuwaina Guyau yana tomatakawa Aiseya venemokena i viginiwiya kwami fasimiyai. Nofemaise i viginiwiya,

Guyau i bwaduwa, ‘Namoğā nofe kawagebunasiyiā īga si vivifotuwikuwa eatu katekatesi ī fakwa sasanei.

7 *Tututausi kasi sanu si vivisawavenena yo muniyai si bwadubwaduwa vitana noko Guyau yana visime,
eketa kaku kodukodu nenesiyai o i viibakaokaogōwa.’”*

8 Eketa Yeisu i bwaduwa, “Guyau yana visime kwa dibudibutoyoiya atu kwami tututaumi kami sanu kwa munimuniyi.

9 Kwa vivinuwadadana vitana dewadewana kwata fufufuniya atu Guyau yana visime kwa visağaketketuwisiya eatu wağawağami kasi sanu kwa viya o kwa munimuniye-dewadewamokisiya.

10 Nofe yota tamo kafa kita kwa fufufuniya. Mosesē i viginiwiya i bwaduwa, ‘Amau keta ayou kuna vifotuwisiya,’ keta ‘Taki tamo aitevana ina vikanatafutafuwa amana o ayona nenesiyai, na gwadinama kwana nuvimiatiya.’

11 Atunofemaise kwa vivisawavenena. ‘Taki tamo aitevana ibanama nenei, kana nufota be amana o ayona ina ovivitisaya eatu ita iyavisaya, “Iba nofe kaku nufota be nenei ata ovivitiyiya eatu a tenesiniya be Guyau ana veniya, na fasinei muka kaku nufota be ana veneimi.”’

12 Taki nokomaise ina fufuniya nao kwana bwaduwa, ‘Naki dewadewana.’ Na nenei kwa viviketofotiya eketa muka ayona be amana ina oviviteisi.

13 Tovanama nofemaise kwana fufuniya, nao wağawağami kasi sanuğā kwa munimuniyi eatu Guyau yana visime kwa vivibakaokaogōwiya keta yota ketaketa yagwanisi nenesiyai nofemaise kwa fufunisiya.”

Avi Fufuna Namoğā I Gigivigavavisi Guyau Matanei Madiu 15:10-20

14 Yeisu namoğā i wene-savavinisiya si nemiya nenei eketa i iyavisaya i bwaduwa, “Matatrafumi yaku sifufu kwana nowanautuutuya be kana sanamana kwana viya.

15 Aviyavana tamo namoğā kawanei ina kanasuna o muka ina givigavavisiya. Eatū avana kawanei ina kikinomana, enao ina givigavavisiya Guyau matanei.”*

7:6 Aiseya 29:13 **7:10** Yauna 20:12, 21:17, Visime Tafu 20:9, Visime Nuvinavinana 5:16 * **7:15** Tunisi viginiwiya manatuwaisi nenesiyai o kana nukisi 16 si nunatuya. “*Taki na taniyami maise avana a iyavimiyia kwana nowaniya.*”

17 Namoga i teweisiya eatu i kanasuna numai, keta kana tomuniyeina si nutoninuvenuveiya bwadusobusobu i nusifufuviya kana sanamana fasinei.

18-19 I nufata nenesiyai i bwaduwa, “O kwami yota yawane muka kwata sanamanei yaku sifufu kana givina! Muka kwana nuwatasanamanei tovanama namoga kabwaga ina kaniya, noko kabwaganama muka ina kanasuna nuwfounei, eatu ina niya kamokamonei eketa ina kikinomana. Muka kana fata be ina givigavigaviya.” Tovanama Yeisu noko i bwaduviya, i visawavenera vitana kabwaga matatafuna o eyaeyana Guyau matanei.

20 Yota i bwaduwa, “Avana namoga sinenei ina kikinomana noko ibanama ina givigavigaviya.

21 Nofe ibasima o namoga nuwfounei si kikinomana – vinuwadadana goyosi, vimomona-kaokao^{go}, gikuma, nuvimate, kudo,

22 kanufafa, fufuna goyosi, bwadu-vikanonono, matayaiyaina, vikumai^{gi}, sawanuketu, nuwavane, akwavakwawa.

23 Nofe ibasima matatafuna goyosi nuwfounei si kikinomana eketa namoga si gigivigavigaviya.”

Ne Foenisiya Yasi Vituma^gana Yeisu Nenei Madiu 15:21-28

24 Eketa Yeisu menana noko i teweiya eatu i niya menana tamoka^{ga} nenei Taya keta Saidoni niniusiyai eketa i niya numa tamoka^{ga} nenei. Muka nuwanuwana be namoga sina sanamanei tanake o noko menananama nenei, eatu muka kana fata ina makaviuna.

25-26 Gumayogu tamoka^{ga} si nowaniya vitana Yeisu o nokomai eketa muka mwanenena si nemiya nenei. Gumayogu nofe o muka ne Diu, tasike ne yauyauna. Si tufuwa menana Foenisiya neneifafani Siniya sinenei. Kanunu goyona natusi gumayogu i vivisimeiya fasinei keta si nemiya Yeisu nenei. Eketa si fekuwa kaeyafayafanei eketa si kamanemaniya be natusi nenei kanunu goyona ita vikinomaniya.

27 I sanamaniya tasike muka ne Diu eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Fiyagenagena nauna sita mikikawa, muka kana nufota be fiyagenagena kasi kabwaga ana vai keta ana teweyei anuketa nenesiyai.”[†]

28 Eatu si nufata si bwaduwa, “Tuveka yo, ava ku bwaduviya o venemokena, eatu anuketa sonama sifunei fiyagenagena kasi kawamusumusu i fekufekuwa, si kanikaniya.”

29 Eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Yami bwadunama dewadewana na fasinei kwa nai yami ketai, eatu kanunu goyona o natumi gumayogu naki i gionoviya.”

30 Tovanama si kikinomana numai, natusi si kitiya i matamataveya kana kiviyai eketa si sanamaniya vitana kanunu goyona naki natusi i gionoviya.

Yeisu Namoga Taniyana Kweuna Yota Meyana Danuna I Gidewadewiya

31 Yeisufafani Taya i teweiya eketa i vaonota Saidoni sinefounei. Eketa i niya Ganini tobuwai Dekafonisi yanafafani sinesiyai.

32 Nokomai namoga tamoka^{ga} taniyana kweuna yota meyana danuna si nemiiya. Eketa Yeisu si vikokona-sineganiganiyya be nimana ita teniya tofwanei be ita dewadewa.

[†] **7:27** *Fiyagenagena bwadusobusobu nofe sinenei o Diu fiyaozi. Si vivinuwadadana vitana tasike dewade-wamokesiyo yauyauna namoisi. Na fasinei tova namogasima si weniwenisinya anuketa.*

³³ Namoğanama i oviya eketa kasi nuwa si niya si misinikafasina eketa namoğanama taniyanei nimatafwana i katukanasunisiya, muniyai yo i nufuniya eketa meyana i gisikoniya.

³⁴ Eyo i kitavaneya abamai, yawasina i tuniya eketa namoğanama nenei i bwaduwa, "Efata!" Kana givina o "I kagegeu!"

³⁵ Tovanama nenei namoğga taniyana i kanabuya yota meyana i savivina keta i nusifufudewadewa.

³⁶ Yeisu i sawasawatanisiya be muka tamo aitevana sina iyavei aviyavana i kikinomana fasinei. Eatu namoğga yagwanisi nenesiyai si nusifufuwe-dadaniya.

³⁷ Tovanama namoğga biga noko si nowaniya, si sabanutuğga eketa si bwaduwa, "Iba matatafuna i savivinisiya o dewadewana. Namoğga taniyasi kweusi i gigidewidewisya keta si nowanowana, yota meyasi danusi i gigidewidewisya keta si nunusifufuwa."

8

Yeisu 4,000 Namoğga I Vikanisiya

Madiu 15:32-38

¹ Noko tovanama nenei namoğga yagwanisi yota si yokowa. Sabu kabwaga muka, na fasinei Yeisu kana tomuniyeina i wenevakukusisiya eketa i iyavisiya i bwaduwa,

² "Namоğga a kitasineganiganisiya uğuna kasi kabwaga muka, eatu kuyadayada tonusi naki ka fakwafakwa.

³ Taki na vitanonisi ana teweisiya be sina niya yasi numai ketai sina sasana. Yota tunisi kedawanauwai si nemiya."

⁴ Kana tomuniyeina si nufata si bwaduwa, "Nofe o wanakikawai, keta namao kabwaga tana vai yo namoğga tana vikanisi?"

⁵ Keta Yeisu i nutoninuvenuveisiya i bwaduwa, "Aviyesi maneka nenemiyai?" Si bwaduwa, "Naki 7moka."

⁶ Yeisu namoğga i iyavisiya keta fwayafwayai si fakwasiotoğga. Maneka 7 i visiya, Guyau nenei i viagigikuwa eketa maneka i gisinesiniya. Kana tomuniyeina i venisiya eketa namoğga nenesiyai si vitukuwa.

⁷ Yota iyana tonusi musumususi tomuniyeina nenesiyai i visiya, Guyau nenei i viagigikuwa eyo i iyavisiya keta namoğga nenesiyai sina vitukuwa.

⁸ Namоğga matatafusi si kasiyuwa venemokena eatu yota gisinesine yagwanina i tufowa. Munifotai tomuniyeina feyawa 7 si vimaisiya gisinesinesima nenesiyai.

⁹ Namоğga kasi yagwana 4,000 maise Yeisu i vikanisiya, muniyai yo i visimeisiya si niya yasi menanai.

Fanasi Guyau Nenei Kiyakiyaya Fasinei Si Vifikonoya

Madiu 12:38-42, 15:39–16:4

¹⁰ Muka mwanenena Yeisu kana tomuniyeina nukusi wakai si toğga eketa si niya Danumanuta kawakawana nenei.

¹¹ Fanasi tunisi si nemiya keta si vibutuwa Yeisu nukusi si vikawabwadubwaduwa be Yeisu sina anuvanuviya, na fasinei si vifikonoya be tamo kiyakiyaya abamei ita visawavenisiya.

¹² Yeisu yawasina i tununoviya keta i iyavisiya i bwaduwa, "Ava fasinei yo kwami nofe tovasima kasi namoğga kiyakiyaya fasinei kwa vivikokona

Guyau nenei? A iyaiyavimiya venemokena, muka tamo kiyakiyaya ana visawaveneimi.”

*Fanasi Keta Enoda Yasi Nutuva
Madiu 16:5-12*

13 Eketa Yeisu Fanasi i venumakanovisiya eatu i toğ-a-savaviniya wakai keta kana tomuniyeina nukusi si tamana Ganini tobu fafaninei.

14 Tomuniyeina nuwatasi iunuwa eketa muka tamo maneka sita niyei, eatu naki tamokağamoka waka sinenei.

15 Yeisu i bwaduwa, “Matami i nakata ebe muka Fanasi eketa Enoda yasi nutuvai sina vikonaimi.”

16 Tomuniyeina tututausiğā si vikanusifusifufuwa yana bwadunama fasinei keta si bwaduwa, “Mukha tamo maneka tata nemiei na uğuna nutuva fasinei i bwadubwaduwa.”

17 Yasi vikanusifusifufunama Yeisu naki i sanamaniya eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Ava fasinei kwa bwadubwadu vitana muka tamo maneka nemiyai! O yawane muka kwata kitanisağai o kwata nuwatasanamanei! Kwami gewa katekateki guasi.

18-19 Na matami atu muka kwata kitakitadewadewa eketa na taniyami atu muka kwata nowanowanadewadewa! Kwana tukuya tovanama maneka 5 a gisinesinisiya namoğa 5,000 fasisiyai, aviyesi tufotufo feyawa?”

Si bwaduwa, “Feyawa 12 si tufowa.”

20 “Eatu maneka 7 a gisinesinisiya namoğa 4,000 fasisiyai, nao aviyesi feyawa tufotufo kwa vimağaisi.”

Si bwaduwa, “Feyawa 7.”

21 Eketa i bwaduwa, “O atu yawane muka kwata nuwatasanamanei?”

Menana Betisaida Nenei Yeisu Tomatagoyo I Gidewadewiya

22 Tovanama si kikinomana menana Betisaida nenei, nokomai namoğa tunisi tomatagoyo tamokağā si nemiiya eketa Yeisu si kamanemaniya ita givikaviniya be ita dewadewa.

23 Eketa tomatagoyo nimanei i givikaviniya eketa i kikinomaniya menana kuk-wauna. Matana i nufutanisiya eketa nimana i dawana tofwanei eatu i iyaviya i bwaduwa, “Tamo aviyavana ku kitakitiya?”

24 Matana i kabwasasiya eketa i bwaduwa, “Ika, namoğa a kitikitisiya eatu vitana kai sita ninidadana.”

25 Yota Yeisu nimana i tene-savaviniya namoğa matanei. Matana i katototuya eketa iba matatafuna i kitadewidewisiya.

26 Eketa Yeisu i bwaduwa, “Mukha kuna makavineu menanai, naki dawanini-in a kuna niya ya numai.”

*Fita Yana Bwadukikinomana Togifafafana Gigibokeinana Fasinei
Madiu 16:13-20, Nuke 9:18-21*

27 Yeisu kana tomuniyeina nukusi si niya menana Sisaniya Finifai niniunei keta si niniya atu ke'ta tofwanei i nutonisiya i bwaduwa, “Namaise namoğa si bwadubwadu fasikuwai, Iyau aitevana?”

28 Eketa si nufata si bwaduwa, “Tunisi namoğa si bwadubwaduwa avage kwağā o Yoni Togivibutabuta, eatu tunisi o si bwadu avage Inaitiya. Eatu tunisi o si bwadubwaduwa kwağā tamo Guyau yana tomatakawa.”

29 Eketa i nutoninuvenuveisiya i bwaduwa, “Eatu kwami o namaise kwata bwadu fasikuwai?”

Eketa Fita i nufata i bwaduwa, “Kwaṅga o Togifafafana Gigibokeinau.”

30 Eatu Yeisu tauna i viketofotisiya ebe muka wakakana sina sai tanake aitevana.

Yeisu Yana Mate I Bwaduvioḡoniya

Madiu 16:21-23, Nuke 9:22

31 Eketa Yeisu i vibutuwa tomuniyeina i gisawakedanisiya aviyavana yawane ina kikinomana tauna nenei. I iyavisiya i bwaduwa, “Namoga Natuna yawane ina kuavana iba yagwanina nenesiyai. Tokawakawa be tovibwanaose nakanakasisi keta yota visime kana tovisawavenena sina utuvifwayafwaiya. Nifanifaina sina nuvimiatiya eatu kuyadayada tonusi muninei mateyai ina misini-savaviniya.”

32 Tovanama nofemaise i givimayetamokiya nenesiyai, Fita Yeisu i oviya i niya kuninius i eketa i dageiya.

33 Atu Yeisu i saḡaviniya kana tomuniyeina i toneisiya eketa Fita i dageiya i bwaduwa, “Seitani, ku nai sasanei! Ya vinuwadadana muka Guyau yana vinuwadadana maise, eatu maise namoḡa.”

Vitomuniyeina Kana Ketaketa

Madiu 16:24-28, Nuke 9:23-27

34 Yeisu sabu i wenevakukusisiya kana tomuniyeina nukusi eketa i nusifufuwisiya i bwaduwa, “Taki kwaṅga aitevana nuwanuwau be kuna muniikuwa, ya nuwanuwu kuna tenemuniukwanisiya eatu tauḡu ka ogonaḡanaḡa kuna uniya keta kuna muniikuwa.”*

35 Taki kwaṅga aitevana nuwanuwau yawsiu kuna gifafafaniya, nao kuna niteweiya. Eatu taki fasikuwai keta yota biga dewadewana fasinei yawsiu kuna niteweiya, nao kuna gifafafaniya.

36 Taki aitevana tamo fwayafwaya kana matatafu kana kaikaiwabu ina viya eatu yawasi muka, nao ava tamo kana dewadewana?

37 Na fasinei taki namoḡa yawasina venemokena ina niteweiya, muka kana fata be tamo avana nenei ina fatai be yo ina visavavinei.

38 Nofe tovasima kasi namoḡa o tokudo keta tofufunakaokaōgo maise eketa taki aitevana ina sinemumuikuwa maise yota yaku bwaduwa ina sinemumuwiya nofe namoisima yasi tovai, yawane Namoga Natuna yota ina sinemumuwiya tovanama ina makaviniya fwayafwayai amana yana kaiwabu keta yota kana kaetoga tafutafusi abamei nukusi.”

9

1 Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, “A iyaiyavimiya venemokena, namoḡa tunimi nofemai kwa misimisiniya Guyau yana kafa visime ina nemiya na yana fiwana kwana mikikitia muniyai yo kwana mateya.”

Yeisu I Dawanavinavina

Madiu 17:1-13, Nuke 9:28-36

* **8:29** Yoni 6:68,69 * **8:34** Nofe bwadusobusobu kana givina Yeisu kana tomuniyeina sina katuviya tamo kafa sinemumu o kuavana sina viya na fasinei si munimuniya. Muka ita bwadubwadu vitana kana tomuniyeina sina mate ogonaḡanaḡai maise tanake. (Madiu 10:38, Nuke 14:27) **8:35** Madiu 10:39, Nuke 17:33, Yoni 12:25

² Kuyadayada 6 muninei Yeisu kasi tonuğa, Fita, Yemesa yota Yoni i ovisiya eketa tasikeğä si vaneya koya etanei. Nokomai tututausi matasiyai si kituya Yeisu i dawanavınavina.

³ Kana nuya si kwaya eketa si nukawanamanamanina. Muka tamo aitevana fwayafwayai kana fata ina gonaisi nokomaise.

⁴ Munifotai Inaitiya keta Mosesi si kenokikinomana keta Yeisu nukusi si nusifusifa.

⁵ Fita i bwaduwa, “Tovisawavenena, naki dewadewamokena kima nukusi nofemai eketa vada tonusi kana yonisiya, tamokağä kwağä fasiweu, tamokağä Mosesi eketa tamo o Inaitiya.”

⁶ Fita bwaduna i bauwiya uğuna kasi tonu si matutamoka, na fasinei nofemaise i bwaduwa.

⁷ Munifotai busibusi i nemiya i kabwanisiya eketa busibusi sinenei Guyau fonana i kikinomana i bwaduwa, “Natuku nofe a nuwagabubuviya, fonana kwana nowaniya.”

⁸ Tomuniyeina si kitadadana eatu muka tamo aitevana sita kitai naki Yeisu kana kisina si kituya.

⁹ Tovanama koyai si sobunemiya, i viketofotisiya be muka tamo aitevana sina iyavei avana si kituya kana nivaniva Namogä Natuna mateyai ina misini-savaviniya.

¹⁰ Yana sawatana si muniiya, atu tututausiğä si vibutuwa si vivikanunusifusifufuwa, “Ava nofe misini-savavineina mateyai kana nuwanuwa?”

¹¹ Eketa Yeisu si nutoniiya si bwaduwa, “Ava fasinei yo visime kana tovisawavenena si bwadubbwaduwa Inaitiya ina mikinemai muniyai yo Togifafafana Gigitibokeinana ina nemiya?”

¹² I nufata i bwaduwa, “Inaitiya ina mikinemiy ebe iba matatafunu ina omanafufuniya. Eatu Guyau fonakituna yota i bwadubbwaduwa vitana Namogä Natuna o ina kuvalana nakasina eketa namogä sina utuvifwayafwaiya.

¹³ A iyaiyavimiya venemokena, Inaitiya naki i nemiya atu namogä si fufunakaokoğowa nenei. Naki maise Guyau fonakituna i bwaduvioğoniya.”*

Yeisu Kanunu Goyona I Nukakiya

Gwadimonamona Namogä Nenei

Madiu 17:14-21, Nuke 9:37-43a

¹⁴ Tovanama si savavinisiya tomuniyeina tunisi nenesiyai, si kitisiya visime kana tovisawavenena nukusi si vivikawabbwaduwa namogä yagwanisi sinesiyai.

¹⁵ Tovanama sabuveka Yeisu si kituya si sabanutuğä eketa si venufotefotiya.

¹⁶ I nutoniiya i bwaduwa, “Avamasi kwa oovigwavigwaeğei?”

¹⁷ Namogä tamokağä sabuveka sinesiyai i bwaduwa, “Tovisawavenena, kanunu goyona natuku i nuwafiya eketa muka ita nunusifufu, na fasinei a nemiiya neneweu be kuna givibwiniya.

¹⁸ Tovanama kanunu goyona i gigivakiniya, na kawatefutefunina i tuğatugaiya fwayafwayai. Niğona i kikitavanikavikavina keta i fatofatokiya. Ka tomuniyeina a vikokonisiya be kanunu goyona sita nukakiya atu si vibaiwayosa.”

19 Yeisu i nufata i bwaduwa, “Kwami namoğa avi tovai masi kwana vitumağaneiku! Nukusi tana fakwakaōgo? Ana kunuwanekaōgoweimi? Gwadimonamona kwa nemiei nenekuwai.”

20 Eketa gwadimonamona si nemiya Yeisu nenei. Tovanama kanunu goyona Yeisu i kitija, gwadimonamona i nikuniya fifiwanina eketa i fekuwa fwayafwayai. Keta i vikenobwatabwataviniya na kawatetufefunina.

21 Yeisu gwadimonamona amana i nutoniiya i bwaduwa, “Namaise kana nubayou nofemaise i fufufuna?”

Amana i nufata i bwaduwa, “Fwefweyanei i vibutuwa.

22 Kanunu goyona nuwanuwana be ina nuvimiatiya na fasinei tamo tova i tuğatuğaya kikanakanatai yota ukowai. Taki ka fata maise, kuta sineganiganiliya be kuta ovitikiya.”

23 Yeisu i iyaviya i bwaduwa, “Ava uğuna yo ku iyaiyaveiku taki kaku fata maise? Tanake aitevana Guyau ina vitumağaniya, Guyau iba matatafunu ina fufunisiya fasinei.”

24 Muka mwanenena eatu gwadimonamonanama amana i fina i bwaduwa, “Na yaku vitumağana eatu muka nakasina, ku oviviteiku be ku givinakasiya.”

25 Eatu Yeisu i kitisiya sabu si yokoyokwiya eketa kanunu goyona i visimeiya i bwaduwa, “Taniyakweu keta meyadanu kana kanunu goyona, a vivisimeiwa namoğa kuna teweiya keta muka yota kuna kanasuna-savavineu.”

26 Kanunu goyona i tatakwayana eketa gwadimonamona i nikuniya fifiwanina keta i gionoviya. Gwadimonamonamokena kana fusa vitana namoğa matatema, eketa namoğa yagwanisi nokomai si bwaduwa, “Naki i matey!”

27 Eatu Yeisu nimanei i ova i sinanakasiya eketa gwadimonamona i otowamisiniya.

28 Muninei Yeisu i kanasuna numai eketa kana kisina nenei kana tomuniyeina si nutoninuvenuveiya si bwaduwa, “Ava uğuna muka kama fata kanunu goyona kata nukakiya?”

29 Eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Naki kawanunukuğा nenei kana fata nofe kanunusima goyosi tana nukakisya.”

Yeisu I Bwadu-savaviniya Yana Mate Fasinei

Madiu 17:22-23, Nuke 9:43b-45

30 Yeisu tomuniyeina nukusi noko kabağanama si teweiya eketa si vaonota Ganiniyei. Yeisu muka nuwanuwana tamo aitevana ina sanamanei tanake namai,

31 be vitana nuwanuwana simo yana tova matanubwayouna ita viya be kana tomuniyeina nenesiyai ita visawavenisiya. I iyavisiya i bwaduwa, “Namoğa Natuna sina viwaifufuniya keta nifanifaina nimasiyai sina teniya keta sina nuvimiatiya, eatu kuyadayada tonusi muninei mateyai ina misini-savaviniya.”

32 Nofemaise i nusifufuvisiya eatu muka nuwatasi ita mayesiya, si matuta eketa yana bwadunama fasinei muka sita nutonikuyekuyei.

Tomuniyeina Si Vikawabwaduwaduwa

Aitevana Nakatamokena Fasinei

Madiu 18:1-5, Nuke 9:46-48

33 Si kikinomana menana Kafenaumi nenei keta numa tamokağā sinenei si kanasuna eyo Yeisu i nutoninuvenuvisiya i bwaduwa, “Avamasi ketai kwa vikanusifufuwei?”

34 Atu matatafusi si manava uğuna ketai si vikawabwadubwaduwa aitevana sinesiyai nakatamokena.

35 I fakwasiotoga eyo yana tonowana kasi 12 i wenisiya si nemiya eketa i bwaduwa, “Taki aitevana nuwanuwana ina viketanuna nao tauna ina tenemuniukwaniya eketa ina vitovikaetoga namoga matatafusi fasisiyai.”

36 Gwadimonamona i viya kasi kawasasai i vimisiniya eyo i nutaviya eketa i iyavisiya i bwaduwa,

37 “Taki aitevana tamo nofe gwadimonamonanama maise ina katuviya kaku wawai, nao ina katuvikuwa. Yota aitevana ina katuvikuwa nao muka Iyuuga ita katukatuvauka eatu yota kaku tovininita i katukatuviya.”

*Taki Aitevana Muka Ita Vinifaineita,
Tanake O Kita Kata Sabu*

Nuke 9:49-50

38 Yoni Yeisu i iyaviya i bwaduwa, “Tovisawavenena, namoga ka kitija kanunu goyosi i nunukakisiya ka wawai. Atu tanake o muka kata sabu, na fasinei ka iyaviya be ina onovyia.”

39 Atu Yeisu i bwaduwa, “Muka kwana sawatanai uğuna muka kana fata be tamo aitevana kaku wawai iba fifiwanina ina savivinei eatu kakimokimokima tu yota iba goyosi ina bwaduweisi fasikuwi.”

40 Taki aitevana muka ina vinifaineita nao tana kata sabu.

41 A iyayavimiya venemokena, taki aitevana ukowa ina venimiya uğuna kwami kaku tomuniyeina, nao naki maise moka fatana ina nisaiya.”

Vimatasayasaya Fasinei

Madiu 18:6-9, Nuke 17:1-2

42 I tenesaviya i bwaduwa, “Nofe fiyagenagenasima kaku tovitumağana, eatu taki aitevana go'yna nenei ina weifekusiya, nao Guyau vimatadawana nakatamokena ina veniya. Muka maise gabana nakasina kayonei sina nusifwiya yo gibowai sina vigamomoniya.”

43 Taki nimau go'yna nenei ina teniwa, nao ku dabateweyei. Kana nufota be nimafafanuiga nenei kuna kanasuna yawasivağata nenei muniyai yo nimau nuwesi nukusi kuna kanasuna kikanakanata muka yana kweunuvanuva kana kabagai.[†]

45 Taki kaeu go'yna nenei ina teniwa, nao ku dabateweyei. Kana nufota be kae fefanuiga nenei kuna kanasuna yawasivağata nenei muniyai yo kaeu nuwesi nukusi sina tewesobuwila kabaganama nenei.[‡]

47 Taki matau go'yna nenei ina teniwa, nao ku mwamwateweyei. Kana nufota be matafafa tamokaga nenei kuna kanasuna Guyau yana kafa visime nenei muniyai yo matau nuwesi nukusi sina tewesobuwila kabaganama nenei.

48 Noko kabaganama nenei, ‘Mwatamwata muka simo yasi matenuvanuva namoga si kanikanisiya, yota kai kanakanata muka yana kafa kweu.’

49 Kaku tomuniyeina matatafusi dauna sina nisaisiya kikanakanata maise, eatu mwavinana o Guyau ina givieyaeisiya.

9:34 Nuke 22:24 **9:35** Madiu 20:26,27, 23:11, Maka 10:43,44, Nuke 22:26 **9:37** Madiu 10:40, Nuke 10:16, Yoni 13:20 **9:40** Madiu 12:30, Nuke 11:23 **9:41** Madiu 10:42 **9:43** Madiu 5:30 [†] **9:43**

Tunisi viginiwa nenesiyai o kana nukisi 44 si nunatuya. Noko kabaganama nenei, ‘Mwatamwata muka simo yasi matenuvanuva namoga si kanikanisiya, yota kai kanakanata muka yana kafa kweu.’ [‡] **9:45** Tunisi viginiwa nenesiyai o kana nukisi 46 si nunatuya. Noko kabaganama nenei, ‘Mwatamwata muka simo yasi matenuvanuva namoga si kanikanisiya, yota kai kanakanata muka yana kafa kweu.’ **9:47**

50 Gibo o iba dewadewana, atu tovanama kana onaona ina kakaviya, nao namaise tana nuvionaona-savavinei. Kwana fufuna maise kabwaga na gibona ina tava. Kwana fakwa na yami viyao."

10

Yeisu I Givisawakedana Visobu Fasinei

Madiu 19:1-12, Nuke 16:18

1 Yeisu kabāga noko i teweiya eatu i niya kawakawana Yudiya nenei eketa i tamana ukowa Yonidani fafaninei. Sabuveka si nemi-savavinisiya nenei eketa naki kana iduwa maise i vibutuwa nenesiyai i gisawakedana.

2 Fanasi tunisi nuwanuwasi be Yeisu sina anuwanuviya na fasinei si nemiya nenei eketa si nutoninuvenuveiya si bwaduwa, "Namaise, yata visime namoḡa i sawateweiya be kawana ina visobuwiya o muka?"

3 Eketa i nufata i bwaduwa, "Atu Mosese visime i venimiya o namaise i bwadu?"

4 Eketa si iyaviya si bwaduwa, "Mosese yana visime o namoḡa i sawateweiya ebe visobu kana nufunufu ina viginowiya eketa kawana ina veniya, muniyai yo gumayogu ina teweiya ina niya."

5 Atu Yeisu i nufata keta i iyavisiya i bwaduwa, "Katekatemi yasi gua fasinei Mosese visime nofe i viginowiya fasimiyai."

6 Eatu kwana tukuya kafa viuḡuwai tovanama Guyau i kifufunavauvauwa, 'Namoḡa keta gumayogu i fufunisia.'

7 'Na fasinei namoḡa amana keta ayona ina teweisiya eatu kawana nukusi sina saviya tamo nenei,

8 eketa kasi nuwa sina vitamokaḡa.' Eketa muka nuwesi eatu naki tamokaḡa.

9 Na fasinei keta avana Guyau i viketosaviya muka tamo aitevana ina nutakai."

10 Tovanama si makavinisiya numai, Yeisu kana tomuniyeina si nutoninuvenuve-savaviniya nofe ibanama fasinei.

11 Eketa i iyavisiya i bwaduwa, "Taki namoḡa kawana ina visobuwiya eatu tamo gumayogu ina vikawaniya nao naki i kudowa kawana nenei."

12 Maise yota taki gumayogu kawana ina visobuwiya, eatu tamo namoḡa ina vikawaniya nao naki i kudowa."

Yeisu Fiyagenagena I Sawanuwagabubuwisiya

Madiu 19:13-15, Nuke 18:15-17

13 Tunisi namoḡa fiyagenagena si nemisiya Yeisu nenei ebe nimana ina dawana nenesiyai. Eatu kana tomuniyeina fiyagenagena amamasí keta ayoayosi si dageisiya ebe muka Yeisu sina visinatamatamei.

14 Tovanama Yeisu i kitia avana i kikinomana, i nuwagoyowa eketa i iyavisiya i bwaduwa, "Fiyagenagena kwana gionovisiya sina nemiya nenekuwai. Muka kwana sawatanaisi. Uḡuna Guyau yana kafa visime o tasike aviyaonana maisemoka fiyagenagena nofe."

15 A iyaiyavimiya venemokena, taki aitevana Guyau yana kafa visime muka tamo ina katuvai maise gwadimonamona, muka kana fata ina kanasuna Guyau yana kafa visime nenei."

16 Fiyagenagena i nutavisiya kavaunei eketa nimana i dawana debabousiyai, eketa i sawanuwagabubuwisiya.

*Namōga Tufunakasina Kaikaiwabuna Yeisu
I Nutoninuvevneiya Yawasivāgata Fasinei*

Madiu 19:16-30, Nuke 18:18-30

17 Yeisu i nōgokawawa keta yana ketai i niniya, eatu namōga tamokāga i dibwana i niya kaetutuna i viketogunisiya eketa i nutoninuvevneiya i bwaduwa, "Tovisawavenena dewadewau, aviyavana ana fufuniya be yawasivāgata ana nisāgai?"

18 Eketa Yeisu i iyaviyi i bwaduwa, "Ava ūguna yo ku visawa-dewadewaiku? Naki Guyaūga kana kisimokena dewadewana.

19 Kwāga naki ku sanamaniya Guyau yana visime. 'Muka kuna nuvimate, muka kuna kudo, muka kuna gikuma, muka kuna meyanono tamo aitevana nenei, muka yasi nogonogomokeyai kuna nonoisi, yota amau keta ayou kuna vifotuwisiya.'

20 Eatu namōganama i bwaduwa, "Tovisawavenena, kabegokuwai kana ni-vaniva kimoki visimesima matatafunu a muniye-kōgoisiya."

21 Yeisu i kitauuwagabubuviya keta i iyaviyi i bwaduwa, "Iba tamokāgamoka yawane muka kuta fufuniya. Kuna makaviniwa ya nogonogo matatafunu kuna vikimwaneisiya eyo gabamina goyogoyo kuna venisiya, eketa Guyau kaikaiwabu abamai ina veniwa. Eyo kuna nemiya kuna muniikuwa."

22 Namōganama o kaikaiwabuna eketa tovanamanofemaise bwadubwadunama i nowaniya, tafakaina i kanawenonowa eketa i misiniya na nuwatadaunina i niya.

23 Yeisu i kitadadana eketa kana tomuniyeina i iyavisiya i bwaduwa, "Aviyanana kaikaiwabusi nao yasi kanasuna Guyau yana kafa visime nenei daunamokena."

24 Yana bwadunama fasinei kana tomuniyeina si mayāga eketa i iyavesavaviniya i bwaduwa, "Natunatuku, Guyau yana kafa visime kana kanasuna daunamokena.

25 Yomuyomu nakasina kameni o muka kana fata aimamatana ina kanasunei. Naki maisemoka namōga kaikaiwabuna o muka kana fata Guyau yana kafa visime ina kanasunei."

26 Kawasi i yaowa keta tututausiña nenesiyai si vikanunutoniya si bwaduwa, "Taki nanemaise nao aitevana gifafafana ina nisāgai?"

27 Yeisu i toneisiya keta i bwaduwa, "Namōga muka kasi fata be tututausi sina gifafafaneisi. Naki Guyaūga kana fata, ūguna iba matatafunu Guyau nenei meyameyanina."

28 Eketa Fita i iyaviyi i bwaduwa, "Ku nowaniya, atu kima namaise? Yama nogonogo matatafunu naki ka venuteweisiya munikiyai eatu ka munimuniiwa."

29 Yeisu i bwaduwa, "A iyaiyavimiya venemokena, taki aitevana yana numa be unaunana, nounouna, ayona, amana, natunatuna eketa yana baguna ina venuteweisiya eatu ina muniikuwa be biga dewadewana ina yauniya fasikuwai,

30 nao fatana nakasina Guyau ina vifofwiya 100 na kana vifofo keta ina veniya nofe tovanama. Yana numa be unaunana keta nounouna yota ayoayona be natunatuna eketa yana baguna ina nisaisiya keta yota namōga sina givikuvavaniya, eatu tova i nenemiya nenei yawasivāgata ina nisaiya.

31 Atu yagwanisi aviyaonana nofe tova si viviketanuna nao sina vimunifota keta yagwanisi nofe tova si vivimunifota nao sina viketanuna."

Yeisu Yana Bwadu Kana Vitonu Yana Mate Fasinei

Madiu 20:17-19, Nuke 18:31-33

32 Yeisu ke'ta i nuniya eketa kana tomuniyeina nukusi si vanevaneya Yenusanema, kana tomuniyeina o si wagavana yota namōga tunisi si munimuniyya o si matuta. Yana tonowana kasi 12 i katuvisiya eketa i vibutuwa i nusifufuwisiya iba matatafuna yawane ina kikinomana nenei fasinei.

33 Yeisu i bwaduwa, "Kwa nowaniya, nofe naki ta niniya Yenusanema eketa nokomai tamo aitevana Namōga Natuna ina katuteweiya tovibwanaose nakanakasisi eketa visime kana tovisawavenena nenesiyai. Sina sawavimatiya eketa Kani Kwauna nimasiyai sina teniya.

34 Sina sawaviniyya yota sina nufunataniya. Sina nafanafasiya eketa sina nuvimatya. Atu kuyadayada tonusi muninei mateyai ina misinisavaviniya."

Yemesa Keta Yoni Yasi Vikokona

Madiu 20:20-28

35 Tam tova nenei Sebedi natunatuna Yemesa keta Yoni si nemiya Yeisu nenei eketa si bwaduwa, "Tovisawavenena, aviyavana kata vikokoniwa nuwanuwaki kuta fufuniya fasikiyai."

36 Eketa i nutoninuvenuveisia i bwaduwa, "Avana nuwanuwami ata fufuniya fasimiyai?"

37 Eketa si bwaduwa, "Tovanama ka kwabudoga na kana kaiwabu nenei kuna nuvitogōga kuta sawateweikiya be nukusi tata nuvitogōga. Tam kikikataiweu eatu tamo o kikimawaweu."

38 Atu Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, "Muka kwata sanamanei ava fasinei kwa vivikoneiku. Kuvavana owana ana yumiya, kami fata maise yota kwana yumiya? O kami fata givibutabuta kwana viya maise sina givibutibutikuwa?"

39 Si iyaviya si bwaduwa, "Kama fata."

Eketa i iyavisiya i bwaduwa, "Owanama ana yuwiya nenei kwana yuwa, yota sina givibutibutikuwa maisemoka yota sina givibutibutimiya.

40 Eatu muka kaku sawateweeyeina ebe ana gibokeisi aviyaonana kukikikataiku o kukikimawaku sina nuvitogōga. Guyau noko kivisima i gidewidewisya aviyaonana naki i gibokisiya fasisiyai."

41 Tovanama tonowana kasi 10 si nowaniya Yemesa eketa Yoni yasi vikokona Yeisu nenei si kayokūga nenesiyai.

42 Yeisu yana tonowana matatafusi i wenevakukusisiya eketa i iyavisiya i bwaduwa, "Kwami naki kwa sanamaniya. Aviyaonana Kani Kwauna kasi tovisime nuwanuwasi be yasi namonamogōga sina vivisimeisiya, keta yota yasi namōga nakanakasisi visime daudaunisi nenesiyai si viviketanunisiya.

43 Atu kwami o muka noko ketaketanama nenei kwana fufuna. Taki aitevana tamo sinemiyai nuwanuwana ina vikainakata, nao ina vitovikaetōga fasimiyai.

44 Taki sinemiyai aitevana tamo nuwanuwana ina viketanuna, nao tanake ina vitovikaetōga matatafumi fasimiyai.

45 Maisemoka Namogōga Natuna muka ita nemai ebe namōga sina vikaetoei, eatu i nemiya be namōga ina vikaetosiya eketa tauna yana nuwanuwai yawasina ina kaveneniya be namōga yagwanisi ina tutuvisobusuya."

Yeisu Batimiyosi Matana I Gidewidewisiya

Madiu 20:29-34, Nuke 18:35-43

46 Yeisu kana tomuniyeina nukusi si kikinomana Yeniko eketa tovanama noko menaninama si teweiya, namoغا sagisagigi si muniisiya. Namоѓа tomatagoyo kana wava Batimiyosi, Timiyosi natuna, ke'ta kafakainei i nuvitoѓа atu gaba fasinei i vivikokona.

47 Tovanama i nowaniya namoѓа si bwaduwa Yeisu tene Nasaneti i niniya eketa i bwauwa i bwaduwa, "Yeisu, Deivida natuna, kuta kitasineganiganikuwa."

48 Namоѓа yagwanisi si dageiya keta si iyaviya be ina kanoviya.

Eatu i tenegwaeiya kayona nakasinei i bwaubwauwa, "Yeisu, Deivida natuna, kuta kitasineganiganikuwa."

49 Yeisu i nigwana eketa i bwaduwa, "Kwa iyavei be i nemai nofemai."

Eketa tomatagoyo si weniya si bwaduwa, "Katekateu i vatu be ku otowamisini! Yeisu i weneweniwa."

50 Batimiyosi kana kwame i nukasibibiya eatu i venuotowamisiniya eketa i nemiya Yeisu nenei.

51 Yeisu i iyaviya i bwaduwa, "Ava ya nuwanuwa ata fufuniya fasiweu?"

Eketa tomatagoyo i nufata i bwaduwa, "Tovisawavenena, nuwanuwaku ana toneya."

52 Yeisu i iyaviya i bwaduwa, "Ku nai, ya vitumaѓana i givibwiniwa." Muka mwananenena atu matana si kabwasasa eketa i vibutuwa Yeisu i muniya ketai.

11

Yeisu I Kanasuna Yenusanema

Madiu 21:1-11, Nuke 19:28-40, Yoni 12:12-19

1 Tovanama Yeisu kana tomuniyeina nukusi Yenusanema si vevenukitekiya, si nemiya menana Betifegi keta Bedani nenesiyai koya Onive nenei. Yeisu kana tomuniyeina nasi nuwa i visimeisyia keta si venuviketanuna.

2 I iyavisiya i bwaduwa, "Kwana niya menana kutafakaita. Tovanama kwana kikinomana nokomai, kwana nisaiya doniki mwanavauna si nusikwaniya muka tamo aitevana ita toѓа-nuwanuvai. Kwana giyauya eketa kwana nemiiya.

3 Taki aitevana ina bwaduwa, 'Ava uѓuna kwa gigiyauya?' Nao kwana iyaviya kwana bwaduwa, 'Tuveka nuwanuwana fasinei, eyo ina venuviyewiya nofemai.'

4 Tonowana kasi nuwa si kanasuna menana sinenei, eketa doniki mwanavauna si kitiya ketai i misimisiniya nunusikwanina numa kana ketakawana niniunei. Tovanama si gigiyauya,

5 namоѓа tunisi niniunei si misimisiniya si nutoninuvenuveisiya si bwaduwa, "Ava fasinei yo doniki mwanavauna kwa gigiyauya?"

6 Eatu namоѓа nenesiyai si nufata naki maisemoka Yeisu i iyavisiya, na uѓuna si sawateweisiya.

7 Tovanama doniki mwanavauna si nemiiya Yeisu nenei, kasi kwame si tewevanevaneina doniki kwaunei eketa i toѓatakutakunisiya.

8 Namоѓа yagwanisi kasi kwame ketai si kiyavena eatu tunisi o kai naѓanisi na dadasi si nuonota eketa si kiyavena.

9 Eketa namоѓа si viketanuna kunauna yota muni si fotiya, si vibutuwa si bwaubwauwa,

*“Osana!**

Tuveka kana wavai i nenemiya tana daviya.

10 *Tana daviya wağata Deivida natuna tanake i nenemiya ina visimeita,
Osana etanemokenei abamai!”*

11 Yeisu i kanasuna Yenusanema eketa i niya Numa Kodukodu nenei. Iba matatafunu i dadaniya eatu naki i vinavinavimoka, na fasinei yana tonowana kasi 12 nukusi si kikinomana eketa si niya Bedani.

Yeisu Kai Nugweda I Ituya

Madiu 21:18-19

12 Kuyadayada venuwanei Yeisu kana tomuniyeina nukusi tovanama Bedani si teweiya, Yeisu vitanona i kanasiya.

13 Kedawanauwai kai nugweda i vidada i kitiya eketa i niya vitana tamo uwana ina nisaiya, eatu kainama o muka kana tutuya ebe ina viuwa na fasinei dadanağā i kitiya.

14 Eketa Yeisu kai i iyaviya i bwaduwa, “Mukamokena tamo aitevana uwau nenei ina ka-savavinei.” Eketa bwadunama kana tomuniyeina si nowaniya.

Yeisu Numa Kodukodu I Givieyaeiya

Madiu 21:12-17, Nuke 19:45-48, Yoni 2:13-22

15 Tovanama si nemiya Yenusanema, Yeisu i kanasuna Numa Kodukodu kumananina kana wasiketai keta tovikimwane i nukwavikwavina si kikinomana. Gabana kana todawanatamatamaneina yasi sonama yota bunebune kasi tovikimwane yasi kafa nunuvitogā i nubwatabwatavinā,

16 eketa i viketofotisiya be muka tamo aitevana aviyavana tamo ina kanasunei ina vaonota Numa Kodukodu kumenanina kana wasiketai.

17 Eketa i gisawakedanisiya i bwaduwa, “Kwa sanamaniya Guyau fonakituna i bwaduwa,

‘Yaku numa sina weniya

kawanunuku kana numa kunuma matatafusi fasisiyai.’

Atu kwa fufufuniya maise ‘togikuma yasi kafa makaviuna.’”

18 Tovibwanaose nakanakasisi eketa visime kana tovisawavenena nofe bwadunama si nowaniya. Eketa ketaketa si nuwsa ebe sina nuvimiatiya. Si matutiya uğuna yana gisawakedana nenei sabuveka si mayağā.

19 Tovanama i vivinaviniya, Yeisu kana tomuniyeina nukusi Yenusanema si teweiya.

Kai Nugweda I Teweyayaniya

Madiu 21:20-22

20 Nuwabuniyai si makamakavinisiya eatu si kitija kai nugweda kikwanakwanaminei tu i vaneya dadanei naki i teweyayaniya.

21 Fita Yeisu yana bwadu i tukuya eketa i iyaviya i bwaduwa, “Tovisawavenena, ku kitai! Kaima ku ituya naki i teweyayaniyal”

22 Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, “Guyau kwa vitumağanei.

23 A iyaiyavimiya venemokena, taki aitevana tamo nofe koya ina iyaviya, ‘Ku sinanakasiu be ku tewesobuweu gibowai,’ eketa muka katekatenei

* **11:9** *Osana o Aneimiki fonasi, naumokena nenei bwadunama kana givina nofe tova ku gifafaneiki, eatu munifotai namoğā kasi okatuyuna keta yota namoğā sina davisiya kana tovai nofe bwadunama si kinakinaniya.* **11:17** Aiseya 56:7, Yenemaiya 7:11 **11:23** Madiu 17:20, 1 Kononita 13:2

ina vinuwana eatu ina vitumağaniya avana i bwaduwiya naki maisemoka ina kikinomana, nao Guyau ina fufuniya fasinei.

²⁴ Na uguna a iyavimiya, taki aviyavana tamo fasinei kwana kawakawanunuwa eketa kwana vitumağaniya vitana naki kwa nisaiyi, nao ina venimiya.

²⁵ Tovanama kwana kawakawanunuwa, nauna aitevana yana fufunagoyo nenemiyai kwana vinuwateweiya eyo muniyai, amami abamai yami go'yon a yota ina vinuwateweina.[†]

Yeisu Yana Visime Kana Nutoninuvenuveyeina

Madiu 21:23-27, Nuke 20:1-8

²⁷ Yeisu kana tomuniyeina nukusi si makavina-savavinisiya Yenusanema eketa tovanama i wanewaneba Numa Kodukodu kumenanina kana wasiketai, tovibwanaose nakanakasisi keta visime kana tovisawavenena yota tokakawaka si nemiya nenei,

²⁸ eketa si nutoninuvenuveiya si bwaduwa, “Aitevana ya visime i veneu yo nofe-maise ku savivinei? Namai ya visime ku vai?”

²⁹ Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, “Nutoninuvenuveyeina tamokağana venimiya ebe taki kwana fatiya maise, nao ana iyavimiya avi visime nenei nofe ibasima a savisavivineisi.

³⁰ Kwa iyaveiku, Yoni namai yana visime i vai yo i givibutabuta, abamei o namoğa nenesiyai?”

³¹ Tututausiğä si vikanunutoniya si bwaduwa, “Taki tana bwaduwa, ‘Abamei,’ nao ina bwaduwa, ‘Ava fasinei yo Yoni muka kwata vitumağanei?’

³² Yota muka kata fata be tana bwadu, ‘Namoğa nenesiyai.’” Sabuveka si matutisiya uguna namoğa si sanamaniya vitana Yoni o Guyau yana tomatakawa.

³³ Eketa si nufata Yeisu nenei si bwaduwa, “Muka kata sanamanai.”

Eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Muka yota ana iyaveimi avi visime nenei nofe ibasima a savisavivineisi.”

12

Tobaguna Kasi Bwadusobusobu

Madiu 21:33-46, Nuke 20:9-19

¹ Eketa Yeisu bwadusobusobuwa i iyavisiya i bwaduwa, “Namoğa tamokağagenefi i baguniya eketa i kanifiniya. Genefi kana kafa vatanitani kana doko i yaniya yota kafa vimatagewagewaya kana numa i yoniya. Genefi bwib-wiyaguna i tenetaniya keta tobaguna nimasiyai i teniya, atu i niya tamo fafani nenei.

² Oyuna kana tovai kaetoğä tamokağä i visimeya i niya tobagunasima nenesiyai be kana tuku ina viya.

³ Eatu tobagunasima kaetoğä si tabiya eketa si munuya eyo si viyewiya makaekaena.

⁴ Kaetoğä kana vinuwa i teweye-savaviniya nenesiyai, eatu debabounei si munuya eketa si givisinemumuya.

⁵ Tonibaguna kaetoğä kana vitonu i visimeya eatu si nuvimatiya. Yota yaganisi i teweisiya atu tamokağä fufuinama si fufuniya, tunisi si munusiya atu tunisi o si nuvimatisiya.

11:25 Madiu 6:14,15 [†] **11:25** Tunisi viginiwa nenesiyai o kana nukisi 26 si nunatuya. Eatu taki kuna dibutyoğä be muka kuna vinuwateweyei nao Amau abamai ya go'yon a muka ina vinuwateweyei.

12:1 Aiseya 5:1,2

6 Naki tamokağamoka i tufowa o tauna natukatekatena. Tovanama i visimeiya tobagunasima nenesiyai, nuwasinenei i bwaduwa, ‘Nofe o natuku eketa sina vifotuwiya.’

7 Tobagunasima tututausi si vikanuntoniya si bwaduwa, ‘Ake, tonibaguna natuna i nenemiya. Kwa dibwana, ta nuvimatei ebe yana baguna tana vitoniwagiya.’

8 Gwadinama si givikaviniya si nuvimatiya eyo genefi baguna nenei si tewekikinomaniya.”

9 Eketa Yeisu i nutoninuvenuveisiya i bwaduwa, “Namaise yami vinuwadadana? Tonibaguna ava ina fufuniya nenesiyai? A iyaiyavimiya, ina nemiya eketa ina nuvimatisiya. Eatu bagunanama ina tenetamaniya tamo yota tobaguna nimasiyai.

10 Guyau fonakituna i bwaduwa,

*‘Kogonanama tokiyona si dibutoyoiya
i visabuova.*

11 *Tuveka nofemaise i saviviniya
keta kana kita dewabauna matatiyai.’”*

12 Diu toviketanuneina si sanamanemokiya Yeisu fasisiyai i nusifufuwa na fasinei ketaketa si nuwasa be sita givikaviniya, eatu sabuveka si matutisiya eketa si kitamokiya i fakwa atu si kafiyauyauna.

*Takesi Kana Nufata Sisa Nenei
Madiu 22:15-22, Nuke 20:20-26*

13 Munifotai, Diu toviketanuneina tunisi Fanasi eketa Enoda kana tomuniyeina si visimeisiya Yeisu nenei vitana sina tonisebiya be tamo aviyavana ina bwaduwe-goyowiya.

14 Si nemiya nenei eketa si bwaduwa, “Tovisawavenena, ka sanamaniya kwağā namoğā venemokena. Muka tamo aitevana yana nusuyai kuta ninai yota Guyau yana ketaketa venemokena nenei ku vivisawavenena. Yamasi ku iyaveiki, takesi kata nufata Sisa nenei o muka?”

15 Yeisu naki i sanamanemokiya vitana si aanuvanuva be sina nonuya na fasinei i iyavisiya i bwaduwa, “Ava fasinei kwa aanuvanuva be kwana vikonaiku? Yamasi tamo gabana kwa nemkiye be a kitai.”

16 Tovanama si nemiiya nenei i iyavisiya i bwaduwa, “Aitevana mayamayauna eketa kana wava nofe gabana nenei?”

Si bwaduwa, “Sisa.”

17 Eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Make nao Sisa yana nogonogo kwa venei, eatu aviyavana Guyau fasinei nao Guyau kwa venei.”

Yana nusifufu nenei si mayağā.

*Sadusi Tunisi Yeisu Si Nutoninuvenuveiya
Misini-savavineina Fasinei*

Madiu 22:23-33, Nuke 20:27-40

18 Sadusi si vitumağana vitana mate nenei muka tamo misini-savavineina. Eketa tunisi si nemiya Yeisu nenei eketa si nutoninuvenuveiya si bwaduwa,

19 “Tovisawavenena, Guyau yana visime Mosese nofemaise i viginiwiya fasikiyai. Taki namoغا kawana ina matemakanoviya eatu muka tamo natunatuna, nao kwafunina kana tufunuwa ina vikawaniya. Eketa tovanama ina vinatuna, nao tomate natunatuna.

20 Tova tamokaغا namoغا tufudenideni kasi 7 nenesiyai, kotokikinuna i vikawana eketa muka tamo natunatuna eatu i mateya.

21 Eketa gwadiyei yota nekwafunana i vikawaniya eketa muka tamo natunatuna eatu i mateya. Yota taisi kotokinene i vikawaniya eketa muka tamo natunatuna eatu i mateya.

22 Tufudenideni kasi 7 nekwafuna si vikawaniya. Eatu muka tamo natunatusi atu si mateya. Munifotamockeyai nekwafunana i mateya.

23 Kasi 7 nekwafunana si vikawaniya eketa misini-savavineina kana tovai, aitevana o kawana venemokena?”

24 Yeisu i nufata i bwaduwa, “Kwa sinatamaniya uğuna muka kwata sanamanei Guyau fonakituna keta yota muka kwata sanamanei Guyau yana fiwana.

25 Tovanama mateyai sina misini-savavinisiya, muka sina vikawana atu sina fakwa naki maise Guyau kana kaetoغا abamai.

26 Atu mateyai yasi misini-savavineina fasinei, muka kwata ginağanağai Mosese yana nufunufu kisisiku nununuina fasinei? Noko viginiwanama sinenei Guyau i nusifufuviya i bwaduwa, ‘Iyau o Ebenaamu yana Guyau, Aisake yana Guyau, eketa Yakobo yana Guyau.’

27 Eketa tanake o yawayawasisi yasi Guyau atu muka matematesi.* Naki kwa sinatamaniya venemokena.”

Visime Nakatamataina

Madiu 22:34-40, Nuke 10:25-28

28 Visime kana tovisawavenena tamokaغا i nemiya keta i nowanisiya Yeisu keta Sadusi si vivikawabwadubwaduwa. Tovanama i nowaniya Yeisu yana nufata kana dewadewana, i nutoninuvenuvei ya bwaduwa, “Guyau yana visime nenei, avi visime o nakatamataina?”

29 Yeisu i nufata i bwaduwa, “Visime nakatamataina o nofe, ‘Isineni kwa vaneneğ! Tuveka o yata Guyau eketa kana kisimokena Tuveka.

30 Eketa Tuveka ya Guyau kuna nuwagabubuviya katekateu matatafunei, yawasiusi matatafunei be ya nuwanuwa matatafunei yota ya fiwana matatafunei.”

31 Yota visime kana vinuwa nao, ‘Unafafani kuna nuwagabubuviya maise tauğu ka nuwagabubu.’ Nofe nuwesi o nakatamataisi yo muniyai visime yagwanina.”

32 Eketa visime kana tovisawavenena i bwaduwa, “Tovisawavenena, ku bwaduwa dawanijiina. Bwadu venemokena tanake kana kisimokena yata Guyau eketa muka tamo yota aitevana.

33 Yata Guyau tana nuwagabubuviya katekateta matatafunei yota yata nuwanuwa matatafunei be yota yata fiwana matatafunei. Eketa unafafanita tana nuwagabubuviya maise tutauta kata nuwagabubu. Nofe visime nuwesi kasi muniyeina o nakatamokena muniyai yo yata vibwanaose keta yomuyomu kasi gumatatafu Guyau nenei.”

12:19 Visime Nuvinavinana 25:5 **12:26** Yauna 3:6 * **12:27** Yeisu yana uğu noko vitana Guyau taki ita givimayesiya tauna fasinei wağawağana tonus i yasi Guyau, eketa naki tasike yawane na yawasisi Guyau i nusifufuviya Mosese nenei eketa tasike naki sina misini-savavinisiya. **12:28** Nuke 10:25-28

12:29 Visime Nuvinavinana 6:4,5 **12:31** Visime Tafu 19:18 **12:32** Visime Nuvinavinana 4:35

12:33 Oseye 6:6

34 Tovanama Yeisu i kitiya namoġa i nusifufuwa na yana nuwatasanamana, i iyaviya i bwaduwa, “Kwaġa o muka ka kedawanau Guyau yana kafa visime nenei.” Noko muninei muka tamo aitevana ita katevatu be tamo nutoninuvuveyeina Yeisu ita venei.

Aitevana Natuna o Togifafafana Gigibokeinana?

Madiu 22:41–23:36, Nuke 20:41-47

35 Yeisu i gigisawakedana Numa Kodukodu kumenanina kana wasiketai eatu i bwaduwa, “Namaise yo visime kana tovisawavenena si bwadubwadu vitana Togifafafana Gigibokeinana o Deivida natuna?”

36 Kanunu Tafutafuna Deivida i viketiyya keta nofemaise i bwaduwa,

‘Guyau yaku Tuveka i iyaviya i bwaduwa,

“Kukikikataiku ku nuvitogo vifotu kabaina nenei

kana nivaniva nifanifaiu ana vatanisiya keta kaeyasayafaweu ana tenisiya.”’

37 Deivida tauna o Togifafafana Gigibokeinana nenei i visawatuveka eketa nmaise yo nenei yota ita visawanatuna?” Yana nusifufuwai sabuveka nuwatasi i ovija.

38 Yeisu yana gisawakedana nenei yota i bwaduwa, “Matami ina kanakasiy visime kana tovisawavenena nenesiyai. Yasi waneba nenesiyai, nuwanuwasi nya dewabausi sina kotokotonisiya. Nuwanuwasi sabu namoġa vifotuwai sina venuvenuyofifisiya kabaġa kafa vivitamaneina nenesiyai.

39 Yota nuwanuwasi kivi dewadewasiġa numa kafa yokoyoko sinesiyai, maise yota ka kana tovai nuwanuwasi kawakawa kasi kivi nenesiyai sina nunuvitogo.

40 Yasi kawanunuku o nubwanubwayousi ebe namoġa sina davisya, eatu tasike namoisima o vivinekwafukwafuna yasi numa kasi nogonogo si kakanema. Guyau ina vimatadawanisiya nakatamokena.”

Nekwafuna Yasi Kavenenakaoġo

Nuke 21:1-4

41 Numa Kodukodu kumenanina kana wasiketai Yeisu kavenenakaoġo kana koni kutafakainai i fakwasiotoga eatu sabu i vivinanusiya yasi gabana si kikivitotoġa. Namoġa yagwanisi kaikaiwabus yasi gabana nakanakasisi si dawana.

42 Eatu negoyogoyo nekwafuna si nemiya keta gabana nuwesi musumususi si totoisiya.

43 Eketa kana tomuniyeina i wenisiya si nemiya keta i iyavisiya i bwaduwa, “A iyaiyavimiya venemokena, negoyogoyo nekwafuna o yasi kavenenakaoġo nakatamataina muniyai yo namoġa matatafusi.

44 Uġuna namoġa kaikaiwabus o yasi gabana matatafumokena i fakwa atu kasiminaġa si teniya yasi kavenenakaoġo fasinei, eatu noko negoyogoyomoka o yasi kinofe taus kasi ovivita fasinei, matatafumokena si nubutuya.”

13

Yeisu I Nusifufuwa Numa Kodukodu Kana Kiyakwena Fasinei

Madiu 24:1-2, Nuke 21:5-6

¹ Tovanama Yeisu Numa Kodukodu sinenei i kikinomana, kana tomuniyeina tamokağa i iyaviya i bwaduwa, "Tovisawavenena, numa nofe dewabausi ku kitaisi keta yota gabana kitagoyosi nenesiyai si kiyona."

² Eketa Yeisu i bwaduwa, "Numasima nofe kitagoyosi ku kitikitisiya o yawane matatafusi sina yakwena-kōgoisiya. Muka tamo gabana ina tufo naki matatafuna sina tewesobuwe-kōgoiya."

Dauna Keta Kuvavana

Madiu 24:3-14, Nuke 21:7-19

³ Yeisu koya Onive nenei i nuvitoiya eketa i kitatamana Numa Kodukodu kuweyaina. Tovanama nenei, Fita, Yemesa, Yoni eketa Anideneya tasikeğä si nemiya si nutoninuvenuveiya si bwaduwa,

⁴ "Yamasi kuta iyavikiya, nofe ibasima ku iyaiyavikiya o avi tovai sina kikinomana. Avi kiyakiyaya nenei kana sanamanei vitana nofe ibasima o kabegomokena sina kikinomana?"

⁵ Eketa Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, "Matami ina fekuwa ebe muka tamo aitevana ina nonoimi.

⁶ Yawane namoğa yagwanisi sina nemiya eketa kaku wawai sina bwaduwa, 'Make iyau togifafafanamokeku.' Nofe nenei yawane namoğa yagwanisi sina nonusuya.

⁷ Muka kwana kate-kuvavana taki aviya bigana kwana nowaniya ketamwakufwai o kedawanauwai. Nofe ibasima o sina mikikinomana eatu nai o muka vitana tova kana kafa nusafu.

⁸ Tamko kunuma ina misiniya keta tamo kunuma ina vikaniyabiniya. Yota tamo kafa visime ina misiniya keta tamo kafa visime ina vikaniyabiniya. Yawane nikuniku ina kikinomana kabağä tunisitunisi nenesiyai. Yota nogä ina kikinomana. Nofe ibasima nao maise vinatuna kana kuvavana kana kafa viuğu.

⁹ Tututaumi kwana kitavikavina-dewidewimiya. Namoğa sina givikavinimiya keta menana kasi toviketanuneina nimasiyai sina tenimiya. Yota numa kafa yokoyoko nenesiyai sina munumiya. Yawane kasi tovisime keta tufomu nausiyai sina vimisiniymiya eatu sina vinuesanimiya uğuna kwami kaku tomuniyeina. Nokomai wakakaku kwana siya nenesiyai.

¹⁰ Muniyiyo kafa nusafu, nauna biga dewadewana kaku tomuniyeina sina yauniya kunuma matatafusi nenesiyai.

¹¹ Tovanama sina givikavinimiya eketa sina vinuesanimiya, muka kwana nuwanuwa aviyavana kwana nusifufuviya fasikuwai uğuna kwami muka tututaumi yami nuwanuwai kwana nusifufu. Eatu Kanunu Tafutafuna yami nusifufu ina gidawadawaniniyya. Na fasinei keta avana Guyau ina venimiya maise, naki kwana bwaduwe-kikinomaniya.

¹² Namoğa tauna kana tufunuwa ina viwaifufuniya eketa nifanifaisi sina nuvimatija. Ama naki maisemoka tamoka fufuninama nenei natuna ina dewiya. Natunatu sina misiniya ayoayosi be amaması nenesiyai sina maniniya eketa sina viwaifufuniya kasi nuvimate fasinei.

¹³ Namoğa matatafusi sina adibutoyotoyoimiya uğuna Iyau kwa munimuniikuwa. Eatu taki aitevana ina kunuwaniya be ina munikuwa kana nivaniva kafa nusafu, nao tanake Guyau ina gifafafaniya."

Kuvavana Nakasina Kana Tova

Madiu 24:15-28, Nuke 21:20-24

14 “Tovanama iba goyomokena kwana kitiya kabağā vivikanatafuna nenei namai muka kana nufota nenei ina misini atu nenei i misimisiniya, (Nufunufu nofe kana toginagaña kwata nuwatasanamaniya avana a bwadubwaduwuya.) enao aviyaonana fafani Yudiya nenei si fakwafakwa sina dibwana koyai.

15 Eatu taki aitevana yana numa kana kudukudu etanei ina fakwafakwa, nao muka ina kanasuna numa sinenei yana nogonogo ina vaisi,

16 maisemoka yota aitevana yana bagunai ina bagubaguna, muka ina makavinal numai kana kwame fasinei.

17 Noko tovanama nenei vivisifūga keta tovisusu sina vimainuwinuviya ven-emokena.

18 Eatu Guyau nenei kwana kawakawanunuwa be nofe ibasima muka tutuya goyonei sina kikinomana.

19 Noko tovasima nenesiyai kuvavana nakasina ina kikinomana, muka tamo maise kuvavananaama ita kikinomana tovanama Guyau fwayafwaya i fufunavauvauya kana nivaniva kimoki. Yawane nofemaise kuvavananaama muka yota ina kikinomana-savavinei.

20 Eatu noko tovasima o Tuveka naki i givibwatisiya. Taki muka, nao namoğa matatafusi sita matekooğa. Eatu i givibwatisiya ebe nuwanuwana aviyaonana i gibokisiya tauna fasinei ina gifafafanisiya.

21-22 Yawane togifafafana gigibokeinana keta tomatakawa vikanonono sina nemiya keta kiyakiyaya kafa nuwatabau sina savivinisiya. Ebe taki kasi fata maise Guyau yana namonamoğa gigibokeinasi nuwatsasi sina kaniya. Taki tamo aitevana ina iyavimiya ina bwaduwa, ‘Ei, nofe Togifafafana Gigi-bokeinamokena,’ o taki ina bwaduwa, ‘Ake, noko namoğamokena.’ Nao muka bwadunama kwana vitumağānei.

23 Eketa matami ina fekuwa. Eatu a matamatakawe-vağasimiya ebe yo na yami gidewadewa tovanama ibasima sina kikinomana.”

Namoğā Natuna Yana Makavina

Madiu 24:29-31, Nuke 21:25-28

24 “Noko tovasima nenesiyai tovanama kuvavana nakasina ina kakaviya.

*‘Vanavana ina vikumanovana
keta yota yamayamana muka ina tafa.*

*25 Abamei kinavinavi sina kafifekufekuwa
keta yota iba fifiwanisi abamai ina kayufeyufisiya.’*

26 Tovanama nenei Namoğā Natuna sina kitiya busibusi nenei ina nenemiya na yana fiwana nukusi keta na yana kaiwabu.

27 Eyo Guyau kana kaetoğa abamei ina visimeisiya sina niya. Bomatuwei, gagasei, nanakoyei keta yavanatei, fwayafwaya be abama bwatanei tu bwatanei yana namonamoğa gigibokeinasi sina katuvivisiya tamokağa.”

Kai Nugweda Kana Bwadusobusobu

Madiu 24:32-35, Nuke 21:29-33

28 “Kafa kita o kai nugweda nenei kwana kitasanamaniya. Tovanama nağanina mwanaavauna sina vikiviyavena nao kwa sanamaniya nugutabo kana tova i niketamwakufwa.

29 Naki maisemoka tovanama nofemaise ibasima kwana kitisiya sina savisavivina nao kwa sanamaniya Namoga Natuna yana nemi naki i niketamwakufwamoka.

30 A iyaiyavimiya venemokena, nofe susunama yasi tovai nofe ibasima sina mikisavivina muniyai yo sina kafimatemateya.

31 Abama keta fwayafwaya sina kaogoniya atu fonaku muka ina kaogoniya.”

*Muka Tamo Aitevana Ina Sanamanei
Kana Kiyadayada O Kana Kawasasa*

Madiu 24:36-44

32 “Muka tamo aitevana ita sanamanei kana kuyadayada o kana kawasasa avi tovai ibasima nofe sina savivina, mukamokena Guyau kana kaetoغا abamai o taki Natuna tauna. Naki Amanaغا i sanamaniya.

33 Kuna tonetoneya keta kuna gigidewadewa uguna muka kuta sanamanei kana tovamokena.

34 Naki maisemoka tovanama namoga tamo yana numa ina venuteweiya eatu ina niya kedawanauwai, kana kaetoغا tamokatamokaغا yasi mudadava ina kavenena yota kawa kana tokitavikavina ina iyaviya be ina kitakitanufota.

35 Kwami yota naki maisemoka kwana kitakitanufota, uguna muka kwata sanamanei toninuma yana makavina. Taki ina nemiya navinaviyai o kamo nuwabuna sinefouna o kamo kamukamu yasi kwae kana tovai o taki tovakatakiyai.

36 Kwana gigidewadewa ebe tovanama ina nikikinomana muka ina nisaगaimi kwana banubanu.

37 Avana a iyaiyavimiya, naki maisemoka yota namoga matatafusi a iyaiyavisiya, ‘Kwana tonetoneyai’ ”

14

Diu Toviketanuneina Si Viwaifufuna Be Yeisu Sina Nuvimatiya

Madiu 26:1-5, Nuke 22:1-2, Yoni 11:45-53

1 Naki kuyadayada nuwesimoka muniyai yo Venuvisinatana keta Maneka Muka Nakana Nutuva Kana Ka ina nisiaya. Tovibwanaose nakanakasisi keta visime kana tovisawavenena ketaketa si nuwasa be Yeisu sita givikavinasamwagauwiya ebe sita nuvimatiya.

2 Si bwaduwa, “Muka ka kana tovai tana givikaviniya, akata namoga sina nuwagoyowa keta vigwaeغا sina vibutuya.”

*Gumayogu Bubu Mamadina I Siwaiya
Yeisu Debabounei Menana Bedani Nenei*

Madiu 26:6-16, Nuke 22:3-6, Yoni 12:1-8

3 Yeisu i niya Bedani namoga kana wava Saimonu yana numai. Namoganganma o nauna kwafinina gosagosawina. Nokomai si kakawa atu gumayogu tamokaغا bubu mamadina yota fatana kitagoyona kana wava nadi na konina i kanasanunemiya. Kana koni si fufuniya anabasita nenei. Kayona i gikotoviya keta bubunama Yeisu debabounei i siwaiya.

4 Aviyaonana namoga nokomai si kayokuغا keta tututausi si vikagigigamana keta si bwaduwa, “Ava uguna yo bubu noko mamadina i vivinuwateweteweyi?”

5 Kana nufota be manamana tamokaغا tobunanige fatana 300 siniva maise nenei ita vikimwaneiyya keta gabanimama goyogoyo ita venisiya.” Eketa si dageiya.

6 Atu Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, “Kwa tenei nuwatanei be ava i fufufuniya o i fufuniya. Nofe o iba dewadewana i fufuniya nenekuwai. Atu ava fasinei yo kwa visinatamatamanei?

7 Kwami tova matatafunu goyogoyo nukusi kwa fakwafakwa eketa avi tovai nuwanuwami maise enao kwana ovivitisya. Eat Iyau o muka tova matatafunu nukusi tana fakwafakwa.

8 Avana kana nufotai maise naki i fufuniya. Bubu mamadina tofwakuwai i siwaiya be tofwaku i gidewadewavağasiya kaku odewadewa fasinei.

9 A iyaiyavimiya venemokena, tovanama biga dewadewana fasikuwai fwayafwaya kana matatafu sina yauniya, avana gumayogu nofe i fufuniya nenekuwai yota kana kafa tuku fasinei sina numamaniya.”

10 Noko tovanama nenei Yudasa Isikaniyoti tanake tamokağga tonowana kasi 12 sinesiyai i niya tovibwanaose nakanakasisi nenesiyai Yeisu kana viwaifufuna fasinei.

11 Tovanama si nowaniya sebobo i tewesafusya eketa yasi bwadudabadaba si veniya si bwaduwa, “Gabana kana veniwa” eketa Yudasa ketaketa i nuwasa be nimasiyai ina teniya.

*Yeisu Yana Tonowana Nukusi
Venuvisinatana Kana Ka Si Fufuniya*

Madiu 26:17-25, Nuke 22:7-14, 21-23, Yoni 13:21-30

12 Maneka Muka Nakana Nutuva Kana Ka kana kuyadayada kafa viügū nenei, sifi mwanavausi si munumunuwa Venuvisinatana Kana Ka fasinei. Na kuyadayadanama nenei Yeisu kana tomuniyeina si nutoninuvenuveiya si bwaduwa, “Namao nuwanuwau Venuvisinatana Kana Ka kata gidewadewai fasiweu?”

13 Eketa kana tomuniyeina nasi nuwa i iyavisiya i bwaduwa, “Kwana kanasuna Yenusanema keta namoğa tamokağga tukwawa na ukowina i uniuniya ina nisaimiya. Na gwadinama kwana muniyi,

14 eketa avi numai ina kanasuna, toninuma kwana iyaviya kwana bwaduwa, “Tovisawavenena i bwaduwa, “Nama totomunama nenei kaku tomuniyeina nukusi Venuvisinatana Kana Ka kata kawiyei?”’

15 Eketa totomu nakasina gigidewadewana kuetana ina visawavenimiya. Nokomai iba matatafunu kwana gidewadewiya fasitiyai.”

16 Yeisu kana tomuniyeina si noğokawawa eketa si niya Yenusanema avana Yeisu i iyavisiya maisemoka i kikinomana keta si gidewadewa Venuvisinatana Kana Ka fasinei.

17 Tovanama i vimatasisinovanova Yeisu yana tonowana kasi 12 nukusi si kikinomana.

18 Sonamai si kakawa atu Yeisu i bwaduwa, “A iyaiyavimiya venemokena, namoğa tamokağga sinemiyai ina viwaifufuniwa, namoğanama nukusi ta kakawa.”

19 Nuwatusi i dauna eketa tamokatamokağga si iyaviya, “A sanamanikuwa iyau muka.”

20 I iyavisiya i bwaduwa, “Kami 12 sinemiyai aitevana kana maneka Iyau nukusi kabomai ina kutuviya, na tana namoğanama.

21 Namoğa Natuna ina mateya naki Guyau fonakituna i bwaduwa maisemoka, eatu aitevana Namoğa Natuna i viwaifufuniya nao daunina venemokena ina nisaiya. Kana nufotamoka be ayona muka sita vinatunei.”

²² Tovanama si kakawa nenei, Yeisu maneka i viya eketa i kawanunukuviagigikuwa. Eketa i gisiniya eyo kana tomuniyeina i venisiya keta i bwaduwa, "Kwa vai, nofe o tofwaku."

²³ Yota owa i viya keta Guyau nenei i viagigikuwa eyo i venisiya eketa owanama nenei si yuwa.

²⁴ Eketa i iyavisiya i bwaduwa, "Nofe o ufaufaku, yawane ina ketosiwaǵa namoǵa yagwanisi fasisiyai keta Guyau yana dedeni kwami nukusi ina givifakinyi."

²⁵ A iyaiyavimiya venemokena, muka tamonofemaise waininama ana yunuwanuvai kana nivaniva Guyau yana kafa visime nenei waini kionuna ana yumiya."

²⁶ Eyo si osedavadava muniyai yo si kikinomana keta si niya koya Onive nenei.

Yeisu I Bwaduvioǵoniya Fita Yana Vikewa

Madiu 26:31-35, Nuke 22:31-34, Yoni 13:36-38

²⁷ Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, "Matatafumokemi kwana butuwa atu kwana sinanovikuwa uǵuna Guyau fonakituna viviginiwina i bwaduwa,

*'Tokitavikavina ana nuvimatiya
keta sifi sina venusavanenęga.'*

²⁸ Atu tovanama mateyai ana misini-savavinikuwa, ana viketanuna Ganini."

²⁹ Atu Fita i iyaviya i bwaduwa, "Yawane sabu matatafusi sina butuwa atu iyau o muka."

³⁰ Eketa Yeisu Fita i iyaviya i bwaduwa, "A iyaiyawiya venemokena, kimoki nuwabunanama nenei kuna vikeweikuwa kawa tonu muniyai yo kamukamu yana kwaе ina vinuwiya."

³¹ Atu Fita i Kawafatatafa i bwaduwa, "Na namaise taki fasiweu sina nuvimatikuwa, eatu muka tamo kana fata be ana bwadu, 'Muka ata sanamanei.' " Eketa tomuniyeina matatafusi tamoka bwadunama yota si bwaduwiya.

Yeisu I Kawanunukuwa Getesemani Nenei

Madiu 26:36-46, Nuke 22:39-46

³² Yeisu kana tomuniyeina nukusi si nemiya kabaǵa kana wava Getesemani nenei keta i iyavisiya i bwaduwa, "Nofemai kwana fakwafakwa eatu ana kawanunukuwa."

³³ Eketa Fita, Yemesa keta Yoni i ovisiya keta nukusi si niya. Tovanama nenei kana nutoǵona i weifanufanuya,

³⁴ eketa i iyavisiya i bwaduwa, "Nuwatadauna nakatamokena i munumunukuwa keta katekateku i nunubudabudaniya maise mate. Nofemai kwana fakwafakwa eatu kwana tonetoneya."

³⁵ Kabegomokena i vaniya, eyo i fekuwa fwayafwayai keta i kawanunukuwa be taki kana fata maise kuvavana kana kawasasa ita niuniya.

³⁶ I bwaduwa, "Amaku, iba matatafun ka fata, na fasinei kuvavana nofe owana ku viteweyi nenekuwai. Eatu muka yaku nuwanuwa atu avana ku nuwenuwiya maise kuna fufuniya."

³⁷ I makaviniya kana tomuniyeina kasi tonu nenesiyai atu i nisaisiya si banubanuwa eketa Fita i iyaviya i bwaduwa, "Saimoni, omasi ku banubanuwa. Muka kana fata be matau ina fakina kawasasa bwatanaǵa?"

38 Eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Kwana tonetoneya keta kwana kawakawanukuwa ebe kami anuwanuva nenei muka kwana feku. Yami vinuwadadanava dewadewasi katekatemiyai kwana savivinisiya o fiffwanisu atu tofwami i seğakamekameya.”

39 I makavininya i kawanunukuwa keta tamoka bwadubwadusima nenesiyai i kawanunukuwa.

40 I makavina-savaviniya nenesiyai eatu i nisaisiya yota si banubanuwa, uğuna matasi naki i goyomoka. Eketa bwadusi si bauwiya.

41 Tovanama kana vitonu i makavina-savaviniya nenesiyai, i iyavisiya i bwaduwa, “Omasi yawane kwa banubanuwa keta kwa viviyawasiya. Nakiyi. Tova naki i nuvifotiya. Toviwaifufuna Namoğga Natuna kabegomokena be togo'yna nimasiyai ina teniya.

42 Ake, kaku toviwaifufunamokena naki i kikinomana. Kwa misini be ta nai.”

Yeisu Si Givikaviniya

Madiu 26:47-56, Nuke 22:47-53, Yoni 18:3-12

43 Yeisu yawane i nunusifufuwa atu Yudasa tanake tamokağa tonowana kasi 12 i venukkinomana. Tovibwanaose nakanakasisi keta visime kana tovisawavenena yota tokawakawa sabuveka si visimeysi, keta na fetosi yota na funumisi Yudasa si vinuwiya keta nukusi si nemiya.

44 Toviwaifufunana kiyakiyaya tamokağa i mikigisawakedanisiya, “Namoğanama ana viyuya na tanake kwana givikaviniya eketa kwana niyya.”

45 Tovanama si kikinomana Yudasa i niya Yeisu nenei keta i bwaduwa, “Tovisawavenena!” Eyo navanavanei i viyuya.

46 Eketa Yeisu tofwanei si ova keta si givikaviniya.

47 Atu namoğga tamokağa nokomai i misimisiyi yana feti i soniyaginiya keta tovibwanaose kasi toviketanuneina kana kaetoğga taniyana i nuonosiya.

48 Yeisu i iyavisiya i bwaduwa, “Omasi na fetomi keta na yami funuma kwa nemiya be kwana givikaviniwu vitana tamo togikuma maise?”

49 Iyau tova nubwayouna Numa Kodukodu kumenanina kana wasiketai nukusi ta fakwafakwa eatu a gigisawakedana namoğga nenesiyai eatu ava uğuna yo muka kwata givikaviniwu? Eatu nakiyi, ebe avana Guyau fonakituna i bwaduwiya, ina vivenemokena.”

50 Eyo kana tomuniyeina matatafusi si butuwa atu Yeisu si sinanoviya.

51 Tufunakata tamokağa o nuyağga tofwanei i sinawaminiya keta Yeisu i muniyi. Tanake yota si anuwanuva be sita givikaviniya,

52 eava kana nuyağga si sinayauya atu gonegonena i dibwana.

Yeisu Si Nutoninuvenuveiya

Madiu 26:57-68, Nuke 22:54-55, 63-71, Yoni 18:13-14, 19-24

53 Namoğga sabu Yeisu si niyya tovibwanaose kasi toviketanuneina yana numai. Nokomai tovibwanaose nakanakasisi matatafusi keta tokawakawa yota visime kana tovisawavenena si yokowa.

54 Fita i muniyi simokağa sasanei keta i niya tovibwanaose kasi toviketanuneina yana numa kana wasiketai. Nokomai i nuvitoiya tuiyo nukusi keta kaiyai i vivikivanavana.

55 Tovibwanaose nakanakasisi keta Diu Kawakawa matatafumokesi si nuwasa Yeisu kana tokanakakikakina ebe yo sina nuvimatya. Atu muka tamo sita nisagai.

56 Tokanakakikakina-vikanonono yagwanisi o si bwaduwa Yeisu fasinei atu yasi sifufumokesi muka tamo ita nuvifotei.

57 Namoga tunisi si misiniya eketa nofemaise Yeisu fasinei si bwadu-vikanononowa,

58 "Ka nowaniya i bwaduwa, 'Namai Numa Kodukodu namoga nimasiyai si yoniya o ana yakweniya atu kuyadayada tonusi nenei ana yona-savaviniya muka namoga nimasiyai.'

59 Eatu muka tamo yasi sifufunama tamo ita nuvifotei.

60 Eketa tovibwanaose kasi toviketanuneina sabu matasiyai i otowamisiniya keta Yeisu i nutoninuvenuveiya i bwaduwa, "Yasi vinoisima fasinei tamo avana kuna bwaduwuya o muka?"

61 Atu Yeisu muka tamo avana ita bwaduwei naki i manava. Tovibwanaose kasi toviketanuneina yota i nutoninuvenuveiya i bwaduwa, "O venemokena kwaaga Togifafafana Gigibokeinana, Guyau ta sawadavadaviya kwaaga Natuna?"

62 Yeisu i bwaduwa, "Ika Iyau. Yawane matatafumi kwana kitiya Namoga Natuna ina fakwasiotoga Tofiwanaonaona kikikatainei keta abamei busibusi nenei ina nememiya."

63 Tovibwanaose kasi toviketanuneina kana nuya i kiganiniya* keta i bwaduwa, "Muka yota tana vinuwadadana tokanakakikakina fasisiyai.

64 Yana bwadu-tafakaikokona Guyau nenei naki kwa nowaniya eketa nmaise kwata bwadu?"

Eketa matatafusi si bwaduwa, "I goyona na fasinei kana nufota be ina mateya."

65 Tunisi si vibutuwa si nufunataniya. Matana si sumiya eyo si munuya atu si bwaduwa, "Taki kwaaga Guyau yana tomatakawa, ku iyaveiki aitevana i munuu!" Eyo tuiyo si givikaviniya eketa si munuya.

Fita Yeisu I Vikeweiya

Madiu 26:69-75, Nuke 22:56-62, Yoni 18:15-18,25-27

66 Fita yawane wasiketai i fakwafakwa atu tovibwanaose kasi toviketa-nuneina kana kaetooga gumayogu i nemiya.

67 Tovanama i kitija Fita kaiyai i vivikivanavana, i toneye-dewadewiya keta i bwaduwa, "Kwaaga o noko namogana Yeisu tene Nasaneti nukusi."

68 Eatu Fita i vikewa i bwaduwa, "Iyau muka ata sanamanei ava fasinei ku bwadubwadu," keta i kikinomana kawa nenei. Tovanama nenei kamukamu i kwaeya.

69 Tamoka gumayogunama yota Fita i kita-savaviniya, keta aviyaonana namoga nokomai si misimisiniya i iyavisiya i bwaduwa, "Nofe tanake Yeisu unana tamokaaga!"

70 Eatu Fita yota i vikewa-savaviniya.

Muniyai aviyaonana namoga nokomai si misimisiniya Fita si iyaviya si bwaduwa, "Bwadu venemokena, kwaaga o unasi tamokaaga uguna kwaaga yota tene Ganini."

71 Atu Fita i vikewatautauna i bwaduwa, "Guyau matanei a iyaiyavimiya venemokena! Namogana kwa bwadubwaduwuya o muka ata sanamanei."

72 Tovanama nenei kamukamu yana kuae i vinuviya eketa Fita nuwatana i kakwaniya Yeisu yana bwadu, "Kuna vikeweikuwa kawa tonu muniyi yo kamukamu yana kuae ina vinuviya." Eketa i kafuwaiya keta i bwediya.

15

Yeisu Fainato Naunei I Misiniya

Madiu 27:1-2,11-14, Nuke 23:1-5, Yoni 18:28-38

¹ Nuwabunimokeyai tovibwanaose nakanakasisi be tokawakawa yota visime kana tovisawavenena keta Diu Kawakawa matatafusi si yokowa keta si vikanusifusifufuwa Yeisu fasinei. Eyo nimana si kiyona keta si niiya Noma tovisime Fainato nimanei si teniya.

² Eketa Fainato Yeisu i nutoninuvuvenuveiya i bwaduwa, “O kwaǵa fiyao Diu yasi Tufomu?”

Eketa Yeisu i nufata i bwaduwa, “Ika. Na naki ku bwaduwa maise.”

³ Eketa tovibwanaose nakanakasisi Yeisu si vinoiya iba yagwanisi goyosi fasisiyai.

⁴ Yota Fainato Yeisu i nutoninuvuvenuveiya i bwaduwa, “Tamo avana kuna bwaduwia o muka? Ku kitai goyona kana yagwana fasinei si vivinoiwa!”

⁵ Atu Yeisu muka tamo avana ita bwaduwei eketa Fainato i mayaǵa.

Fiyao Diu Nuwanuwasi Yeisu Ina Mateya

Madiu 27:15-26, Nuke 23:13-25, Yoni 18:39–19:16

⁶ Manamana tamokatamokaǵa Venuvisinatana kana Ka kana tovai, tova matatafuno Fainato finisina tamokaǵa deniyai i vivikinomaniya namoǵa yasi nuwanuwai maise.

⁷ Na tovanama nenei namoǵa kana wava Banabasi o deniyai i fakwafakwa. Tanake o tunisi tovigwaeǵa nukusi Noma gabemani nukusi si vigwaeǵa, keta yota tunisi namoǵakaokaogosi atu si nuvimatisiya. Eketa Noma tonuaviya si givikaviniya keta deniyai si teniya.

⁸ Sabuveka si yokowa keta Fainato si vikokoniya be tamo aitevana ita ketoyauya, naki manamana tamokatamokaǵa i fufuniya maise.

⁹ Eketa Fainato i nutoninuvuvenuveiya i bwaduwa, “Omasi nuwanuwami fiyao Diu yami Tufomu ana ketoyauya fasimiyai?”

¹⁰ Nofemaise i iyavisiya uǵuna waniya i mikisanamaniya vitana tovibwanaose nakanakasisi o Yeisu si vikumaiǵiya, na fasinei si katuteweiya nenei.

¹¹ Eatu tovibwanaose nakanakasisi o sabuveka si ketoyakayakanisiya be Fainato sina vikokoniya be Banabasi ina ketoyauya fasisiyai atu muka Yeisu.

¹² Atu Fainato i iyave-savavinisiya i bwaduwa, “Atu namoǵa nofe kwa weneweniya Diu yami Tufomu o namaise ana iyavei?”

¹³ Si vikafinafina si bwaduwa, “Ku giviogonaǵanaǵai!”

¹⁴ Atu Fainato i iyave-savavinisiya i bwaduwa, “Atu avao uǵuna? Avi goyona i fufuniya yoke?”

Atu si finadewadewa si bwaduwa, “Ku giviogonaǵanaǵai!”

¹⁵ Eketa namoǵa nuwatasi kana kata fasinei, Banabasi i ketoyauya atu tonuaviya i visimeisiya keta Yeisu si nafanafasiya eyo i katuteweiya be sina giviogonaǵanaiya.

Tonuaviya Yeisu Si Sawaviniyya

Madiu 27:27-31, Yoni 19:2-3

¹⁶ Tonuaviya Yeisu si niiya Fainato yana numa kaikaiwabuna kana wasiketai eyo unaunasi si wenevakukusisiya.

¹⁷ Kwame yabeyabenina Yeisu si vikotoniya keta kisisiku naǵanina kikik-wanekwanena nenei gedugedu si fufuniya keta debabounei si teniya.

¹⁸ Keta si sawaviniyya si bwaduwa, “Ae mukanono. Naki Diu yasi Tufomu!”

19 Kiwanai si munumunuya be si nufunataniya eatu naunei vifotuwai kaetutusi si viketogunisiya vitana kana venufotafota tufomu maise.

20 Si sawaviniyi muninei, kwame yabeyabenina si visaniniyi eatu Yeisu tauna kana nuya si vikotoniya eketa si oviya si kikinomaniya menanai be sina giviogonağanaiya.

Yeisu Si Giviogonağanaiya

Madiu 27:32-44, Nuke 23:26-43, Yoni 19:17-27

21 Si niniya atu ke'ta tofwanei namoğa tamokağä Saimoni tene Sainini si venusaiya kawayavatei i nemiya. Tanake Anekisenida keta Nufusi amasi. Namoğanama si nuyakayakanıya keta Yeisu kana ogonağanağä i uniya.

22 Yeisu si oviya keta si niiya kabäğä kana wava Gonigota nenei. Gonigota kana nuwanuwa o Navakanuwa kana Kabäğä.

23 Nokomai bubu kana wava meya, waini nukusi si vinya eketa Yeisu si venenuvanuviya eatu i dibutoyoysi.*

24 Eketa si giviogonağanaiya atu kana nuya fasinei, nao daisi nenei si vikaneeneiya. Nofe ketaketanama nenei, kana nuya si vitukuwiya tututausi nenesiyai.

25 Nuwabuni 9 kana fafani nenei Yeisu si giviogonağanaiya.

26 Kana bwaduvinoi viviginiwina si tutufotiya kuetana i bwadubwaduwa, TANAKE DIU YASI TUFO MU.

27 Togikuma nasi nuwa Yeisu nukusi si giviogonağanaisiya, tamokağä kukikikatainei eatu tamokağä o kukikimawanei.†

29 Namoğa sabu ketai si niniya be si nenemiya eatu si nunuwautuutuna atu si bwadubwaduwa, “Ake, naki ku sanamaniya! Omasi Numa Kodukodu kuta yakweniya eatu kuyadayada tonusi nenei kuta yona-savaviniya, mukanono!

30 Make nao ogonağanağä nenei ku sobunemai be tauğu ku gifafafaneu!”

31 Tamoka ketaketanama nenei tovibwanaose nakanakasisi keta visime kana tovisawavenena tututausi nenesiyai Yeisu fasinei si sawaviniğä si bwaduwa, “Mani namoğa i gifafafanisiya atu tauna o muka kana fata!

32 I bwaduwa avage tana Togifafafana Gigiboleinana keta yota Isineni kana tufomu. Make nao ogonağanağai ita sobunemiya tata kitiya be tata vitumağaniya.” Namoğa kasi nuwa o kuniniuna si giviogonağanaisiya yota si sawanuketuwiya.

Yeisu Yana Mate

Madiu 27:45-56, Nuke 23:44-49, Yoni 19:28-30

33 Tovanama vanavana i nemiya sinefounei, noko fafaninama matatafuna kumanovana i gikafufuya keta i fakwa kana nivaniva vanavana i niya tonusi yana fafani.

34 Tovanama nenei Yeisu kayona nakasinei i bwauwa i bwaduwa, “Enoi, Enoi, nama sabatani?” Kana givina o, “Yaku Guyau, yaku Guyau, ava uguna ku sinanoveiku?”

35 Namoğa tunisi nokomai si misimisiniya si nowaniya keta si bwaduwa, “Kwa vaneneğä, kana kita kamo Inaitiya i weneweniya.”

* 15:21 Noma 16:13 * 15:23 Waini keta meya nukusi si vinya o kuvavana kana kafa nuvitutuma.

15:24 Same 22:18 15:27 Aiseya 53:12 † 15:27 Tunisi vigniwiha nenesiyai o kana nukisi 28 si nunatuya. Eketa Guyau fonakitura i vivenemokena bwadu noko, “Aviyaonana totaniyagunu sinesiyai tanake na kana sawasawa.” 15:29 Same 22:7, 109:25, Maka 14:58, Yoni 2:19 15:34 Same 22:1

36 Namoğā tamokağā i dibwana i niya eketa banou i viketokutuviya waini yuyuna nenei. Eyo kiwana bwatanei i tunevaneiya be Yeisu ina yumiya fasinei eketa i bwaduwa, “Yabe ta kitai, kamo Inaitiya ina nemiya ogonağanagai ina kakiya.”

37 Eatu Yeisu kayona nakasinei i bwauwa eketa yawasina i kakaviya.

38 Eketa Numa Kodukodu kusinena kafa dawanafafana kana nuya i kasaniniya etanei atu i sobuwa sifunei.

39 Tonuaviya kasi kaimatana ogonağanagā naunei i misimisinya i kitiya nāmaise Yeisu i mateya eketa i bwaduwa, “Bwadu venemokena namoğā nofe o Guyau Natuna.”

40 Tunisi vivine o matakedawanauna si misinya atu si tonetoneiya. Sinesiyai o Meni ne Magidana eketa Sanome yota venuwana Meni o Yemesa gwadiyei keta Yosese ayosi.

41 Nofe vivinesima o nauna Yeisu Ganini nenei si muniya keta yota si okakakiniya. Vivine yota yagwanisi nukusi nokomai si misinya atu Yeisu si tonetoneiya. Vivinesima o Yeisu kaena si kwafuya eketa si niya Yenusanema.

Yeisu Kana Odewadewa

Madiu 27:57-61, Nuke 23:50-56, Yoni 19:38-42

42-43 Tene Animatiya kana wava Yosefa o tanake Diu Kawakawa tamo kana namoğā nakasina. Tanake o i kitakitanufota Guyau yana kafa visime fasinei. Eketa gidewadewa kana kuyadayada atu naki i vivinavinaviya be yo Sabati ina vibutuwa fasinei, eketa Yosefa na yana katevatu i niya Fainato nenei keta i vikokona Yeisu tofwana fasinei.

44 Fainato i sabantuğā tovanama Yeisu yana mate fasinei i biganowana keta tonuaviya kasi kaimatana i weniya keta i nutoninuvenuveiya taki Yeisu naki i mateya.

45 Tovanama kaimatana nenei sanamana i videwadewiya, tofwa i sawateweiya Yosefa nenei.

46 Yosefa nuya kwayakwayana i kimwaniya eketa tofwa ogonağanagā i kakiya keta i waminiya muniyiyo vatunuma vigabanina si taniya nenei i teniya. Eyo gabana nakasina i katubwatabwataviniya keta vatunuma kawana i tenefotiya.

47 Meni ne Magidana keta Meni Yosese ayona o si kitiya namaniyei Yeisu tofwana i teniya.

16

Yeisu Yana Misini-Savavineina

Madiu 28:1-8, Nuke 24:1-12, Yoni 20:1-10

1 Tovanama Sabati kana kuyadayada i kakaviya, Meni ne Magidana yota Meni Yemesa ayona keta Sanome bubu mamadisi si vikimwaneya Yeisu tofwana kana vitowa fasinei.

2 Wili kana kuyadayada kafa viuğū nenei tovanama vanavana i vaneya, si niya vatunuma nenei.

3 Si niniya atu ke'ta tofwanei tututausi si vikanunutoniya si bwaduwa, “Aitevana gabana ina katuniyei vatunuma kawana nenei fasitiyai?”

4 Gabananama nakatamokena atu i kabwatabwataviniya i makaviniya eketa tovanama matasi i kanakasiya si kitiya kawa kakayauna.

5 Eketa vatunuma sinenei si kanasuna, tamokağā tufunakata kana nuya kwayakwayana kukikikataisi si kitiya i fakwafakwa eketa si mayağā.

6 Eatū i iyavisiya i bwaduwa, “Muka kwana matuta. A sanamaniya Yeisu tene Nasaneti si giviogonağanaiya kwa nunuwasiya eatu tanake weka muka. Tanake naki i misini-savaviniya. Kwa kitai, nofemai si teniya.

7 Atu kwana niya kana tomuniyeina keta Fita nukusi nofemaise kwana iyavisiya kwana bwaduwa, “Tanake i viviketanuna Ganini eketa nokomai yo kwana kitiya. Naki nauna i iyavimiya maise.”

8 Tovanama nokomaise si nowaniya, vivinesima si mayağā keta na yasi akikinikuna vatunuma sinenei si kikinomana-nemiya keta si vikadibwadibwana si niya. Si matuta eketa muka tamo aitevana sita iyavei avana namoğā tufu-nakasina i nusifufuwisiya.

[Tunisi Naumokena Viginīwa Muka Sita Katukanasunei 16:9-20.]

*Yeisu I Kikinomana Meni Ne Magidana Nenei
Madiu 28:9-10, Yoni 20:11-18*

[**9** Wili kana kuyadayada kafa viuğu nenei tovanama Yeisu nuwabunimokeyai i misini-savaviniya, nauna Meni ne Magidana nenei i mikikinomana. Nofe gumayogunama nenei Yeisu kanunu goyosi kasi 7 i nukakisiya.

10 Aviyaonana namoğā Yeisu nukusi si nidadana o nuwatasi i dauna eketa Yeisu fasinei si bwedibwediya.

11 Atu Meni i niya keta i iyavisiya i bwaduwa, “Ei! Yeisu naki i misini-savaviniya, iyau tauku matamokekuwai a kitiyal!” Eatū yana bwadu muka sita vitumağanei.

*Yeisu Kana Tomuniyeina Kasi Nuwa Nenesiyai I Nikikinomana
Nuke 24:13-35*

12 Munifotai tomuniyeina kasi nuwa Yenusanema si teweiya keta si niniya atu Yeisu i nikikinomana nenesiyai. Si kitija vitana tamo avi namoğā.

13 Si makavinisiya keta unaunasi kasi tufo si iyavisiya atu tasike yota muka sita vitumağaneisi.

*Yeisu Yana Tonowana Kasi 11 Nenesiyai I Nikikinomana
Madiu 28:16-20, Nuke 24:36-49, Yoni 20:19-23, Bunanige 1:6-8*

14 Munifotai tonowana kasi 11 si kakawa eatu Yeisu i kikinomanisiya. Keta i dageisiya uğuna katekatesi yana gua eketa muka na yasi vitumağana, na nenei aviyaonana yana misini-savavineina muninei si kitija muka sita vitumağaneisi.

15 Eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Kwana kikinomana fwayafwaya kana matatafu nenei be biga dewadewana kwana yauniya matatafusi nenesiyai.

16 Aitevana ina vitumağanikuwa keta givibutabuta ina viya nao gifafafana ina nisaiya, eatu aitevana muka ina vitumağaneiku nao vimatadawana ina nisaiya.

17 Kaku tovitumağana kiyakiyaya kafa nuwatabau fifiwanisi sina saviviniysi. Kaku wavai kanunu goyosi namoğā nenesiyai sina nukakisiya yota meya kioussi tunisitunisi muka kasi sanamana nenesiyai sina nusifufuwa.

18 Mwata goyosi sina givikavina yota taki ukowa onaonasi sina yumiya, muka ina navisi. Nimasi sina dawana tovisafwavinaga tofwasiyai eketa sina bwina."

*Yeisu Yana Vane Abamai
Nuke 24:50-53, Bunanige 1:9-11*

19 Tovanama Tuveka Yeisu i nusifufukooغا, Guyau i vaneiya abamai eketa kikikatainei vifotu kabaina nenei i fakwasiotoga.

20 Eketa tomuniyeina si numamananiya namoga nenesiyai. Eatu Tuveka i ovivisiya eketa yana fiwanai kiyakiyaya kafa nuwatabau si savivinihiya namoga matasiyai. Nofe ibasima nenesiyai yasi numamana i vivenemokena.]

Bunanige

Givimayeta

Tonowana yasi *Bunanige* o Nuke yana nufunufu kana nusavi. Kana ugū nakasina o i bwadubwaduwa namaise Yeisu kana tomuniyeina Kanunu Tafutafuna i viketanunisiya eketa biga dewadewana si yauniya “Yenusanema nenei, Yudiya be Sameniya fafanisima matatafusi eketa yota fwayafwaya kana matatafu nenesiyai” (1:8).

Nufunufu nofe i vivisawavenena namaise biga dewadewana Yeisu fasinei si yauniya eketa namaise ekanesiya i vibitu.

Iba nakatamokena nufunufu nofe nenei o Kanunu Tafutafuna yana savina. Kabwaga Matana kana kuyadayada nenei i sobunemiya na fiwanina tovitumağana nenesiyai Yenusanema sinenei, yota ekanesiya kana tovikenuneina tamokatamokağa i viketanunisiya keta i givifiwaniyi. *Bunanige* o nofe biganama dewadewana yana fiwana i vivisawavenena tovitumağana tamokatamokağa yawasisiyai eketa ekanesiya nenesiyai.

Viwakakakina kasi gidewadewa. (1:1-26)

Yeisu yana visime kana kafa nusafu keta yana bwadudabadaba. (1:1-14)

Yudasā kana kivi kana toğafota. (1:15-26)

Toviwakakaki Yenusanema sinenei. (2:1—8:3)

Toviwakakaki Yudiya keta Sameniya sinenei. (8:4—12:25)

Fauno i numamana Yeisu fasinei. (13:1—28:31)

Fauno yana kamudadana nauna. (13:1—14:28)

Vikanunusifusifufu Yenusanema nenei. (15:1-35)

Fauno yana kamudadana kana vinuwa. (15:36—18:22)

Fauno yana kamudadana kana vitonu. (18:23—21:16)

Fauno i vifinisina Yenusanema, Sisaniya keta Noma nenei. (21:17—28:31)

Yeisu Yana Tonowana I Iyavisiya Vitana

Kanunu Tafutafuna Ina Nemiya Nenesiyai

¹ Iye agigiku Tiofino, nauna nufunufu a mikiviginiwya sinenei iba matatafuna aviyavana Yeisu i vibituwa i savivinisiya be i visawavenena

² kana nivaniva kuyadayadanama nenei i vaneya abamai. Muniyai yo ina makaviniya abamai, Kanunu Tafutafuna yana fiwanai yana tonowana nauna i mikigibokisiya, fiyasima i gisawakedanisiya.

³ Yana kuvavana be yana mate muninei, tauna i vimaikitiya namoğasima nenesiyai ketaketa yagwanina nenesiyai vitana i visawavenemokeniya naki i yawasa-savaviniya. Kuyadayada 40 kana kawasasai tauna i kikikinomana eketa i nunusifufuvisiya Guyau yana kafa visime fasinei.

⁴ Eketa tamoka tova tanake nukusi si fakwafakwa atu i visimeisiya i bwaduwa, “Muka Yenusanema kwana teweteweyi atu nofemai kwana fotafota kana nivaniva Amaku kakavenena i bwadudabedabiya ina venimiya. Nauna a bwaduwuya kwa nowaniya.

⁵ Yoni namoğ a givibutibutisiya ukowa nenei atu kuyadayada muka yagwanina muninei Amaku Kanunu Tafutafuna nenei ina givibutibutimiya.”

*Guyau Yeisu I Vaneiya Abamai
Madiu 16:19-20, Nuke 24:50-53*

6 Tovanama yota si vikaninisaغا, Yeisu si nutoninuvenuviya si bwaduwa, “Tuvuka yo, nofe tova kafa visime kuna vene-savaviniya Isineni ebe tauna ina visimeiya?”

7 Eatu i iyavisiya i bwaduwa, “Ibasima sina kikinomana kasi tova o kasi tutuya o tanake Amakuغا yana visime nenei eketa muka kana fata kwana sanamei.

8 Eatu maise! Tovanama Kanunu Tafutufuna ina nemiya nenemiyai, ina givifiwanimiya be sifufuku kwana yauniya nofemai Yenusanema nenei, Yudiya be Sameniya fafanisima matatafusi eketa yota fwayafwaya kana matatafu nenesiyai.”

9 I nusifufukoغا muninei, matasiyai Guyau i vaneiya abamai. Tovanama busibusi i tenefotiya, muka yota sita kitai.

10 Yana vanenama nenei, tonowana si kawavitatavaગata kawasasakaoગowai. Tovanama nenei, namoغا nasi nuwa kasi nya kwayakwayasi kuniniusi si misiniya

11 eketa si iyavisiya si bwaduwa, “O fiyao Ganini, avamsi yami uğ yo kwa misimisini nofemai kawasasakaoગona kwa tonetoneyei? Na Yeisunama kwa kitiya i vaneya abamai, naki maisemoka yota ketanama nenei ina makaviniya.”

*Giboke, Yudasa Kana Kivi Kana Toğafota Fasinei
Madiu 27:3-10*

12 Koya Onive nenei tonowana si makavinisiya Yenusanema. Sabati kana waneba kana kedawanau maisemoka.

13 Tovanama si kikinomana menana nakasinei, numanama si fakwifakwiya nenei si kanasuna eketa si vaneya totomu kuetana nenei.

Nofemaise kasi wawa. Fita, Yoni, Yemesa, Anideneya, Finifi, Tomasi, Batonomiu, Madiu, Yemesa Anafasi natuna, Saimoni tanake Senoti* eketa Yedula Yemesa natuna.

14 Tunisi vivine keta Meni Yeisu ayona yota sisitaina namoغا nukusi si yokoyokowa eketa nuwanuwa tamokaغا nenei si kawakawanunukuwa.

15 Tamoka tova tovanama tovitumaગana kasi yagwana kamo 120 si yokowa nenei, Fita kasi sinefouwai i misiniya eketa i nusifufuwa i bwaduwa,

16-17 “Unaunaku, Guyau fonakituna Yudasa fasinei naki i vivenemokena. Tova manatuwaimokena, gwadinama fasinei Kanunu Tafutufuna i bwaduviوونيا tufomu Deividia nenei. Yudasa tanake o tonowana sinekiyi bunanige nenei i ovitura eatu muniyai, namoغا i viketanunisiya eketa Yeisu si tabiya.”

18 (Yana viwaifufuninama gabanna i viya eketa fwayafwaya i kimwaniya. Nokomai i kunowa keta fekunama nenei manawana i biyavaniya eketa kamokamona i tetena.

19 Fiyao Yenusanema matatafusi bigana si nowaniya eketa fwayafwayanama fonasiyai si weniya *Akenedama*, kana givina o ufaufa fwayafwayana.)

20 Eketa Fita i tenesaviya i bwaduwa, “Same nenei namoغانama fasinei

1:8 Madiu 28:19, Maka 16:15, Nuke 24:47,48 1:9 Maka 16:19, Nuke 24:50,51 1:13 Madiu 10:2-4,

Maka 3:16-19, Nuke 6:14-16 * 1:13 *Senoti kana givina maise, Diu fiyaosi eatu yoko kabegona, tasike nuwanuwasi Noma kana tovisime nukusi sina vikamunumunuwa.* 1:18 Madiu 27:3-8 1:20 Same 69:25, 109:8

Deivida i viginiwiya,

*'Yana numa ina nukawakakava
eatu muka tamo aitevana ina fakwiyei.'*

Keta yota i viginiwiya,
'Tamo aitevana kana kivi ina viya.'

21-22 Eketa nofe tova namoغا tamo tana vinuwadadaniya be nukusi kana savivina ebe mani namoغا kana iyavisiya namaise Guyau, Tuveka Yeisu mateyai i sinaviyawasiya fasinei. Atu namoغانama tanake tova kana matatafu Tuveka Yeisu nukusi ka nidadana tovanama Yoni i givibutabutiya nenei eketa kana nivaniva nenesiyai Guyau i oviya eketa i vaneiya abamai. Eketa naki kana nufota tamo tana ginakasiya.”

23 Eketa tomuniyeina namoغا nasi nuwa si ginakasisiya. Yosefa Basabasi, (kana wava yota Yasitusi) eketa Mataiyasi.

24-25 Munifotai nofemaise si kawanunukuwa si bwaduwa, “Tuveka yo, kwaغا katekate matatafunu ku sanamanisiya. Ku visawaveneiki namogasima nasi nuwa nenesiyai, aitevana ku giboeki kivi kana toğafota fasinei ebe nukusi kata bunanige, uğuna Yudasa naki i teweikiya i niya tauna yana kabağai.”

26 Daisi nenei si vikaneeneiya fiyao Diu yasi ketaketai eketa si viketokinaniya Mataiyasi kasi 11 sinesiyai i kanasuna tanake nukusi si vitonowana.[†]

2

Kanunu Tafutafuna I Nemiya

Keta Yeisu Kana Tomuniyeina I Vimaisiya

1 Kabwaga Matana kana kuyadayada i vikanatutuya nenei, tovitumağana matatafusi si yokowa kabagå tamokağa nenei.*

2 Sabanutuğai butu abamei si nowaniya vitana maise fonimana fifiwanina i sobunemiya eketa namai si nunuvitoğā nenei, numanama matatafunu i gikafufuya.

3 Eketa si kitiya aviyavana vitana kai noyakaina maise i sobunemiya eyo i katanenęgę eketa tovitumağana tamokatamokağa debabounei i toğā.

4 Kanunu Tafutafuna matatafusi i vimaisiya eketa tanake yana givisawakedanai, fona tuninatunina muka sita sanamanei nenesiyai si vibutuwa si nunusifufuwa.

5 Atu noko tovanama nenei, fiyao Diu tasike Guyau kana tovimogumogu fwyaafwaya kana matatafu nenei si nemiya Yenusanema si fakwa Kabwaga Matana kana Ka fasinei.

6 Tovanama sabu butuna si nowaniya eketa si yokowa eatu nuwatasi si kafibaubauwa uğuna tamokatamokağa tauna fonakitunei i nowaniya tomuniyeina si nunusifufuwa.

1:21-22 Madiu 3:16, Maka 1:9, 16:19, Nuke 3:21, 24:51 [†] **1:26** Noko sanunama o maise. Fiyao Diu nenesiyai o gabana musumususi nenesiyai kasi wava sina viginiwiya eketa owa nenei sina kivitotoğā. Eyo owa sina newiya kana nivaniva tamo gabana ina fekuwa. Gabaninama avi wava etanei, na namoغانama o gigibokeinana. Si vitumağaniya nofe ketaketanama nenei, i vivisawavenena Guyau yana giboke. (Ona 16:33) * **2:1** Venuvisinatana kana Ka muninei, kuyadayada kana vi50 nenei Kabwaga Matana si kakawiyya. (Visime Tafu 23:15-21, Visime Nuvinavinana 16:9-11)

⁷ Tututausi si mayaǵa eketa si bwaduwa, “Au, kwa vaneneǵeisi! Fiyaosima si nunusifufuwa o fiyao Ganinimoka!

⁸ Atu namaise yo kita fonakitutiyai si nunusifufu ta nowanowanisi?

⁹ Fafani tuninatunina nenesiyai ta nemiya. Tunisi fiyao Fatiya, Mediya, Enami. Tunisi Mesofotamiya, Yudiya, Kafadosiya, Fonutusi, be Eisiya,

¹⁰⁻¹¹ Finigiyi be Famufiniya, Itifita, yota tunisi Sainini niniuei Nibiya kana fafani nenei. Fiyao Diu keta yota Kani Kwauna eatu nofe tova Diu kodukodu si muniumuniya nukusi, wagawaga Noma nenei. Tunisi Kiniti simuna nenei eketa yota Anabiyei. Eatu matatafuta fonakitutiyai Guyau iba nakanakatamokesi naki i saviviniṣya fasisiyai o ta nowanowanisiya si nunusifufuwan!”

¹² Matatafusi si mayaǵa yota nuwatusi si kabibaubauwa eketa si vikanunutoniya si bwaduwa, “Avamasi nofe kana nuwanuwa?”

¹³ Eatu tunisi si sawaviniṣya si bwaduwa, “Kamo si ukowayuwa nakasina na fasinei nofemaise si nunusifufuwa.”

Fita Namoga I Numamanisya

¹⁴ Eatu Fita i misiniya tonowana kasi 11 nukusi eketa kayona nakasinei sabu i iyavisiya i bwaduwa, “Unaunaku fiyao Diu yota aviyaonana Yenusanema kwa fakwafakwa, ata givimayeta eatu kwata nowanautuutuya avana nofe kana nuwanuwa.

¹⁵ Kima muka kata ukowakowayu, taki maise kwa vivinuwadadana. Nofe 9 kana fafani yawane nuwabuni, yota namoǵa nofe kawasasanama nenei, muka sita ukowakowayu.[†]

¹⁶ Eatu aviyavana nofe i kikinomana o naki avana Guyau yana tomatakawa Yoweni i bwaduwiya maise,

¹⁷ Guyau nofemaise i bwaduwa.

Tova kasi kafa nusafuwai

namoǵa matatafusi nenesiyai Kanunuku ana bisiwaiya.

Eketa natunatumi namoǵa be vivine fonaku sina bwaduvioǵoniya.

Yami tufunakata katekatevatusi sina kenokita

yota yami namoǵa vituvekasi sina kenokavakavayuna.

¹⁸ Noko tovasima nenesiyai,

kaku kaetoǵa namoǵa be vivine nenesiyai, Kanunuku ana bisiwaiya

ebe fonaku sina bwaduvioǵoniya namoǵa nenesiyai.

¹⁹ Kafa nuwatabau atai kawasaskaogóna nenei ana saviviniṣya

yota kiyakiyaya ana visawavenena tanowai fwayafwaya nenei

maise ufaufa be kikanakanata keta yota siyou badobadona.

²⁰ Vanavana ina kumanovaniya

yota yamayamana ina yabeniya maise ufaufa,

eyo muniyai, kuyadayada nakasina keta kaikaiwabuna ina kikinomana
nenei, Iyau Tuveka ana nemiya.

²¹ Eatu aviyaonana vitumaǵanai sina bwauwa Tuveka nenei,
gifafafana sina nisiai.”

²² Fita yota yana bwadu i tenesaviya, “Fiyao Isineni, Yeisu tene Nasaneti sifufuna nofe kwa vaneneǵei. Tututaumi kwa sanamaniya namaise Guyau

[†] **2:15** Taki gevageva sina kawa, nao waini sina yuwa. Tasike naki nuwabuni o maneka si kakawa atu gevageva o navinavyiyai. Eketa nuwabuniyai 9 kana fafani nenei, muka ukowayu kana tova. **2:17** Yoweni 2:28-32

fiwana i veniya be savivina fifiwanamokesi keta yota kiyakiyaya kafa nuwatabau i savivinisiya. Noko si visawavenena venemokena tanake gewa Guyau nenei i nemiya.

23 Guyau waniya kana uğu i vinuwadadaniya eketa visime kana toodibutoyōga nimamiyai si teniya, be nukusi kwa giviogonağanaiya eketa kwa nuvimatya.

24 Eatu Guyau i ketoyauya mate kana kuvavana kunukubana nenei eketa mateyai i sinaviyawasa-savaviniya uğuna mate muka fifiwanina be ina sinaviyewai.

25 Nofe namoğanama fasinei tufomu Deivida i vigniwiya i bwaduwa,

'Tova nubwayouna yaku Tuveka Guyau naukuwai a tonetoneiya.

*Muka kaku kaniyabina ana matuteisi
uğuna tanake niniukuwai.*

26-27 *Muka kuna venumakanoveiku tomate yasi kabağai
o ka Kaetoğga Tafutafuna kuna kitamokei be ina kaniniya kididiku sinenei.*

*Na fasinei yaku sebobo avi nakata be semwanai a oseoseya,
a sanamanе-budowanemokiya tofwaku kuna kitavikaviniya fasinei.*

28 *Yawasi kana ketaketa ku visawasawenikuwa
eketa tafakaiu yana yagova nenei sebobo ina tewesafukuwa.'*"

29 Fita sifufu i nusaviya i bwaduwa, "Unaunaku, nofe bwadu venemokena a iyaiyavimiya, wağata Deivida i mateya keta si tauniya atu kana kididikunama o kimoki kita nukusi yawane i fakwafakwa.

30 Nofe nenei ta sanamaniya gewa muka tauna fasinei ita bwadubwadu eatu tanake Guyau yana tomatakawa eketa naki i bwaduvioğoniya vitana susukwana nenei tamо yana gabu ina viya.

31 I kitavaneya kunauna vitana Guyau yana Togifafafana Gigibokeinana, yawane mateyai ina misini-savaviniya tovanama i bwaduwa, 'Guyau muka ina venumakanovei tomate yasi kabağai o tofwana ina kitamokei be ina kaniniya kididiku sinenei.'

32 Guyau nofe Yeisunama mateyai i sinaviyawasa eketa matatafuki o kana tokita.

33 Guyau i vitoğavaneiya kikikatainei vifotu kabaina nenei. Eketa Amana Kanunu Tafutafuna i bwadudabedabiya maise nenei i viya eketa i bisiwağa nenekiyai. Avana nofe kimoki kwa kitakitiya keta kwa nowanowaniya.

34 Kwa sanamaniya Deivida muka ita vane abamai eatu tauna i bwaduwa,

*'Guyau yaku Tuveka i iyaviya i bwaduwa,
"Kukikikataiku ku nuvitoğga vifotu kabaina nenei*

*35 kana nivaniva nifanifaiu ana tenisiya
kaeyafayafaweu ya kafa vasafasafa."*"

36 Atu kwami fiyao Isineni matatafumi o kwata sanamaniya nofe namoğanama Yeisu kwa nuvimatya eatu Guyau i ginakasiya yata Tuveka keta yota kata Togifafafana Gigibokeinana."

³⁷ Si vanevaneneğä eatu tovanama sifufu nofe si nowaniya, katekatesi i kayavana eketa Fita be tunisi tonowana si iyavisiya si bwaduwa, “Ae, unaunaki! Namaise kata fufuna ebe Guyau ita vinuwateweeyeiki?”

³⁸ Eketa Fita i iyavisiya i bwaduwa, “Tamokatamokağä kwa ugevinaimi be Yeisu Togifafafana Gigibokeinana kana wavai ka givibutabutaimi ebe yami go'yna kasi vinuwateweeyeina fasinei yo muniyai, kami nuwagabubu Kanunu Tafutafuna, Guyau ina venimiya.

³⁹ Guyau yana bwadudabadaba ina saviviniya fasimiyai keta natunatumi be yota matatafusi aviyaonana kedawanauwai si nenemiya fasisiyai. Tasike aviyaonana Tuveka yata Guyau ina wenisiya be sina nemiya nenei, namoğasima tauna Kanununa ina venisiya.”

⁴⁰ Fita yana sifufu yagwanina nenesiyai i matakawisiya i bwaduwa, “Aviyao-nana kimoki muka Yeisu sita vitumağanei, Guyau ina vimatadawanisiya. Na uguna kwa kawanunukuwei be i gifafafaneimi.”

⁴¹ Eketa kuyadayadanama nenei namoğasima bwadu si vitumağaniya be si givibutibutisiya o kasi yagwana 3,000. Keta namoğasima o Yeisu kana tomuniyeina nukusi si vikatutamokisiya.

Tovitumağana Yasi Fakwafakwa

⁴² Tova nubwayouna tovitumağana, tonowana yasi visawavenena si vanevaneneisiya eketa yota unaunasi nukusi, kanunu keta kwafini nenesiyai, si vivikaovivita. Tovitumağana Tuveka yana Ka kana kiyakiyaya si fufufuniya keta yota si kawakawanunukuwa.

⁴³ Yenusanema kana matatafu tovanama si kitisiya tonowana kiyakiyaya kafa nuwatabau yagwanisi si savisavivinisiya eketa Guyau kana vimogumogu i nakatamoka nenesiyai.

⁴⁴ Tovitumağana si yokoyokowa eketa iba matatafunu si vivitukuwa tamo nenei.

⁴⁵ Atu tunisi yasi fwayafwaya be nogonogo si vivikimwaneina eketa unaunasi aviyaonana na kasi dauna nukusi, noko gabanimama si venivenisiya.

⁴⁶ Tovatova Numa Kodukodu nenei si vivikaninisäga. Eatu ka fasinei o yasi numai semwanai yota nuwasobuwai si kakaviyaowa.

⁴⁷ Guyau si davadaviya eketa namoğä matatafusi tovitumağana si vifotuwisiya. Naki tovatova namoğä gifafafana si ninisaiya keta Tuveka tovitumağana kasi yoko i gigivinakasiya.

3

Fita Tovikokona Fenafenana I Gidewadewiya

¹ Tamoka tova navinavi tonusi kana fafani nenei fiyao Diu yasi tova kawanunuku kana tutuya nenei, Fita keta Yoni si niya Numa Kodukodu nenei.*

² Na tovanama nenei namoğä tamokağä fenafenana i tufuwiiya si nukivaiya keta Numa Kodukodu kana kani kana ketakawana si weneweniya Kiwağä nenei si teniya. Tova matatafunu yana sabu nokomai si teneteniya ebe aviyao-nana si niniya Numa Kodukodu nenei, gabana i vivikokonisiya.

^{2:44} Bunanige 4:32-35 * ^{3:1} Numa Kodukodu sinenei tovibwanaose kawa nuwa si vivibwanaoseya. Nuwabuni 9 kana fafani keta tonusi navinavi. Nofe tutuyasima nenesiyai kawanunuku kana tova. Tamo yota kawanunuku kana tutuya o vanavanansonuwai.

3 Tovanama i kitisiya Fita keta Yoni kabegomokena be Numa Kodukodu kana kani kana ketakawanai sina kanasuna, i vikokonisiya i bwaduwa, “Ae, tamo gabana kwata venikuwa.”

4 Tovanama si toneiya nenei Fita i iyaviya i bwaduwa, “Ku toneyeiki.”

5 Eketa i kitatonitonisiya avage vitana nenesiyai gabana ita nisaiya.

6 Eatu Fita i iyaviya i bwaduwa, “Muka tamo gabana nenekuwai eatu aviyavana nenekuwai o ana veniwa. Yeisu Togifafafana Gigibokeinana tene Nasaneti kana wavai, ku misini be ku nidadana”

7 Eketa Fita i ova kikikatainei keta i sinavotowamisiniya. Naki na tovanama nenei kaeyafayafana keta kaematakisina si fiwana.

8 I venuotowamisiniya keta i vibutuwa i nidadana. Naki na kusifusifuna nukusi atu si kanasuna Numa Kodukodu sinenei Guyau i sawasawadavadaviya.

9 Namoğā matatafusi si kitiya i ninidadana keta si nowaniya Guyau i sawasawadavadaviya.

10 Si kitakinaniya tanake gwadinama ketakawana Kiwağā nenei gabana i toğatögavikokona eatu aviyavana nenei i kikinomana fasinei o si sabanutuiya.

Fita Sabuveka Nenesiyai I Nusifufuwa

11 Tovikokonanama Fita keta Yoni i nutavağasisiya atu namoğā matatafusi si mayağā eketa si dibwana si nemiya kabaganama si weneweniya *Sonomoniyanu nukefakefa* nenei.[†]

12 Tovanama Fita i kitisiya sabuveka si yokoyokowa i iyavisiya i bwaduwa, “Unau-naku fiyao Isineni, namaise yo kwa sabanutuğā iba nofe i kikinomana fasinei? Avana uğuna yo kwa tonetonemanonweki vitana kima tututauki yama fiwanai o taki yama eyaeyanai kata visaviviniya yo namoğā nofe ita nidadana? Naki Guyumoka o yana fiwana i saviviniya.

13 Ebenaamu, Aisake be Yakobo yota wağawağata matatafusi yasi Guyau kana kaetoğā Yesiu i gikaikaiwabuya. Eatu kwa katuteweiya yami toviketanuneina nenesiyai. Yota Noma tovisime Fainato i vivinuwadadana be ita ketoyauya eatu kwa dibutoyoiya.

14 Yeisunama o naki tafutafuna keta toeyaeyanamoka atu kwa vikeweiya. Tumadama yo Fainato kwa sawanuyakanaya be tonuvimate i ketoyauya.

15 Kwami Yawasivağata kana Tokavenena kwa nuvimatiya eatu Guyau i sinaviyawasiya. Eketa kima o kana tokita.

16 Uğuna kima Yeisu kana wava ka vitumağaniya eketa gwadinama nofe sanasanamanimi kwa kitakitiya o i dewadewa. Yeisu kana wava kana vitu-mağana nenei, namoğā nofe matatafumi matamiyi naki i dewadewamoka.

17 Unaunaku, a sanamaniya kami toviketanuneina nukusi aviyavana kwa fufuniya Yeisu nenei o muka kana sanamana nenemiyai.

18 Eatu manatuwaina avana Guyau i bwaduwuya yana tomatakawa matatafusi nenesiyai eketa si bwaduviogóniya Guyau yana Togifafafana Gigibokeinana yana kuvavana fasinei o naki i vivenemokena.

19 Na uğuna yami go'yona nenesiyai kwa ugevinaimi be kwa makavinaimi Guyau nenei ebe yo yami go'yona ina vinuwateweisya.

20 Tuveka yawasimi ina givisekausya ebe yo kami Togifafafana Gigi-bokeinana ina vininitiya tanake Yeisu.

[†] **3:11** Numa Kodukodu kana kabaga gabana nenei si kanifanakwaniyuwa. Kani kusinena o vadavada si kiyona. Sonomoni yana nukefakefa nakasina o gagasa kuveyaina. Numa Kodukodu atu kumenenanina. **3:13** Yauna 3:15 **3:14** Madiu 27:15-23, Maka 15:6-14, Nuke 23:13-23, Yoni 19:12-15

²¹ Tata tukuya Yeisu abamai ina fakwafakwa kana nivaniva Guyau iba matatafunu ina givikiouya naki manatuwaina i bwaduwuya yana tomatakawa taftafusi nenesiyai eketa si bwaduvioġoniya maise.

²² Moses i bwaduwa, ‘Tuveka yami Guyau tututaumi sinemiyai tamo aitevana ina ginakasiya fasimiayi ebe ina vitomatakawa maise iyau.[‡] Eketa matatafunu avana ina nusifufuwimiya kwana nowanaututuya.

²³ Taki aitevana noko tomatakawanama fonana muka ina muniyei, nao tauna i nunuvisiya eketa Guyau ina nyauniya yana namonamoga nenesiyai.’

²⁴ Eketa aviyavana nofe tovasima si kikikinomana, nao Guyau yana tomatakawa matatafusi i vibutuwa Samuwena nenei eketa i nemiya, si bwaduvioġoniya.

²⁵ Noko tomatakawasima o kita natunatusi. Eketa Guyau dedeni i fufuniya waġaġata nenesiyai o kita i nunatuta tovanama i bwaduwa Ebenaamu nenei, ‘Susukwau nenesiyai eketa namoġa matatafusi fwayafwaya etanei ana sawanuwagabubuwisya.’

²⁶ Tovanama Guyau kana kaetoga Yeisu i gibokya, i vininitiya nauna kita fiyao Diu nenetyai uġuna nuwanuwana yata fufunagoyo nenesiyai ina uegvinita be ina sawanuwagabubuwita.”

4

Diu Kawakawa Nausiyai

Fita Keta Yoni Tutuausi Si Misinifafanisiya

¹ Fita keta Yoni namoġa si nunusifufuwisiya eatu tunisi tovibwanaose be Numa Kodukodu kana tuiyo kasi toviketanuneina eketa yota tunisi Sadusi si nemiya nenesiyai.*

² Fita keta Yoni namoġa si vivisawavenena vitana Guyau namoġa mateyai ina sinaviyawasisiya naki maisemoka Yeisu i sinaviyawasiya, na fasinei si nuwagoyowisiya.[†]

³ Eketa si tabisiya eatu naki i vimatasisinovanovana fasinei, deniyai si tenefotisiya kana nivaniva nuwabuni.

⁴ Atu yagwanisi aviyaonana Fita keta Yoni yasi sifufu si nowaniya, si vitumaġana eketa namoġa kasi sawasawa o i vaneya 5,000 maise.

⁵ Kuyadayada kana vinuwa nenei, fiyao Diu toviketanuneina be tokawakawa yota Moses yana visime kana tovisawavenena si yokowa Yenusanema.

⁶ Sinesiyai o tovibwanaose kasi toviketanuneina Anasi keta Kaiyafasi be Yoni yota Anekisenida, keta yota tovibwanaose kasi toviketanuneina yana sabu nukusi.[‡]

* **3:22** Fiyao Diu si sanamaniya Moses tanake kasi tomatakawa nakatamokena. (Visime Nuvinavinana 18:15,18) **3:23** Visime Nuvinavinana 18:19 **3:25** Kabikona 22:18 * **4:1** Numa kodukodu kana tuiyo kasi toviketanuneina. Tanake visime kana savivina kana tokitavinanu. Tanake tauna o yota tovibwanaose eketa yota tanake o tovibwanaose kasi toviketanuneina sifunei i savisavivina. † **4:2** Sadusi yokonama muka misinisavina o tamo Togifafafana Gigibokeinana nenei sita vitumaġana.

‡ **4:6** Fiyao Noma si ginakasiya Anasi nawana Kaiyafasi be Anasi kana kivi ina viya be tanake tovibwanaose kasi toviketanuneina. Eatu Diu yasi ketaketai o tovibwanaose kasi toviketanuneina kana kivi ina toġateweja matema kana tovai. Na uġuna Noma Kaiyafasi si ginakasiya eatu Nuke yawane Anasi i kanavikaviniya tovibwanaose kasi toviketanuneina.

7 Tuiyo si iyavisiya eketa Fita be Yoni si ovisiya keta nausiyai si misiniya eyo si nutoninuvenuvisiya si bwaduwa, “Avi fiwana o avi wava nenei eyo namōga nofe kwa gidewadewai?”

8 Eketa Kanunu Tafutufuna yana fiwanai namōga kasi toviketanuneina be kasi tokawakawa Fita i iyavisiya i bwaduwa,

9 “Nofe kimoki avage tofenafena yana dewadewana i nisaiya fasinei kwa nunutoninuvenuvikiya.

10 Na fasinei nuwanuwaku kwami keta yota Isineni kana matatafu kwata sanamaniya. Yeisu Togifafafana Gigibokeinana tene Nasaneti kana wavai namōga nofe naumiyai i misimisiniya, i dewadewamoka. Yeisunama kwa giviogonağanaiya eatu Guyau mateyai i sinaviyawasiya.

11 Tanake fasinei Guyau Fonakituna nenei i bwaduwa,

*Kōgonanama kwami tokiyona kwa dibutoyooya
i visabuova. §*

12 Eketa muka tamо yota aitevana ina gifafafaneita. Uğuna muka tamо yota namai avi wava fwayafwaya nofe etanei Guyau namōga ita venei be ina gifafafaneita, naki mukamokena!”

13 Tovanama si kitisiya Fita keta Yoni na yasi katevatu keta nuwatasi i niiya tasike naki kuwekuwedunisi, muka tamо Mosesе yana visime kana sana-mana nenesiyai eatu yasi nusifufu nenei o si sabanutūga. Yota si kitakinanisiya tasike Yeisu nukusi.

14 Yota namōganama i dewadewa o si kitiya nukusi si misimisiniya, eketa si tuka.

15 Na fasinei Diu Kawakawa yasi kafa yokoyoko nenei si vikikinomanisiya eatu tasikega si vikanunusifufuwa.

16 Si vikanunutoniya si bwaduwa, “Avamasi tata fufuniya noko namōgasima nenesiyai? Yenusanema kana matatafu kiyakiyaya kafa nuwatabau nofe naki si sanamaniya eketa muka kata fata tana vikewa.

17 Eatу ibanama fasinei muka tana kitamokei be ina kananiyanıya namōga nenesiyai. Tana sawanuvimatutisiya ebe muka yota Yeisu kana wava sina visavivinei namōga kasi kawasasai.”

18 Muniyi yota si wene-savavinisiya si kanasuna eketa si sawanuvimatutisiya be mukamokena yota Yeisu kana wava sina visavivinei o sina visawavenena.

19 Atu Fita keta Yoni si iyavisiya si bwaduwa, “Taki kwami fonami kana muniyi, nao Guyau kana kusifuvisinataniya. O nofe Guyau matanei dewadewana? Tututaumi kwa vinuwadadaneimi.

20 Na fasinei namōga kasi iyaveina aviyavana ka kitiya Yeisu i savivinisiya yota ka nowaniya yana visawavenena, muka kana onovei.”

21 Eketa Namо̄ga matatafusi o Guyau si sawasawadavadaviya tofenafena i dewadewa fasinei. Nofe fasinei Diu Kawakawa si bauwa avi ketaketai Fita keta Yoni sitа vimatadawaneisi ebe muka namōga sitа givinuwagoyoweisi, eketa si sawanuvimatutisiya nakasina keta naki si ketoyausiya.

22 Gwadinama i tufufena, kiyakiyaya kafa nuwatabau i kikinomana nenei o kana manamana 40 i teweiya.

Tovitumağana Si Kawanunukuwa Fiwana Fasinei

§ 4:11 Fiyao Diu tokabitamo yasi sabuova o gabana nenesiyai numa si kikiyona. Sabuova iba nakasina venemokena. Numa gunisi nenei si vivimisiniysiya keta yota fita namai si vivikaninisaga nenei. Sabuovanama o tanake Yeisu. (Same 118:22, Aiseya 28:16, Efeso 2:19-21)

²³ Tovanama Fita keta Yoni si ketoyausiya, si niya keta kasi sabu si nusifufuwisiya matatafunu avana tovibwanaose nakanakasisi be tokawakawa si iyavisiya maise.

²⁴ Tovanama si nowaniya, tamo nenei kayosi nakasinei si kawanunukuwa Guyau nenei si bwaduwa, “Tuveka yo, ka kisimokeu Tovisime, kwağā abama, fwayafwaya be gibo keta yota iba matatafusi sinesiyai kasi tokifufuna.

²⁵ Fonau Kanunu Tafutafuna i nusifufuviwa wağaki Deivida ka kaetoga nenei eketa i bwaduvioğoniya tovanama i bwaduwa,

*‘Ava uğuna yo Kani Kwauna si kayokugā
yota Isineni namoisi ketaketa kasi vinuwateweteweina
si fufunakaogōweisi Guyau nenei?’*

²⁶ *Tufomu ygwanisi keta tovisime fwayafwayai si gidewadewa aviya fasinei
eketa si vikatutamokisiya avage sina nuaviya Tuveka nenei
eketa yota yana Togifafafana Gigibokeinana nenei.’*

²⁷ Naki avana Deivida i bwaduwiya o i vivenemokena. Menana nofe nakasinei tufomu Enoda Anitifasi be Noma tovisime Fonitiyasi Fainato be yota Kani Kwauna eketa yota fiyao Isineni tututausi si vikatutamokisiya eketa ka kaetoga tafutafuna Yeisu gigibokeinana si vinifainiya.

²⁸ Kwağā fifiwanamokeu eketa aviyavana nauna ku vinuwadadaniya keta ku sawateweiya be sita saviviniya, maisemoka yota si saviviniya.

²⁹ Tuveka yo, yasi sawanuvimatuta nenekiyai ku nowaniya eketa kima ka kaetoga ku givikatevatuki ebe yo fonau ka yaunei.

³⁰ Ya fiwana ku veneiki be ka kaetoga tafutafuna Yeisu kana wavai namoğa kana givibwina yota kiyakiyaya kafa nuwatabau kana saviviniya ebe yo namoğa ya fiwana sina kitiya.”

³¹ Tovanama si kawanunukukooğā, kabainama namai si yokowa nenei i kanikunikuniya. Kanunu Tafutafuna matatafusi i vimaisiya eketa Guyau fonana si yauniya na yasi katevatu.

Tovitumağana Si Vivitukuwa Yasi Nogonogo

³² Tovitumagana matatafusi katekatesi be yasi nuwanuwa naki tamokaga. Muka tamo aitevana iba tamo ita katutatanai eatu tututausi nenesiyai si vikakakavenena.

³³ Guyau tonowana i giviwanisiya venemokena eketa Tuveka Yeisu yana misini-savavineina fasinei wakakana si siya namoğa nenesiyai. Eketa Guyau yana omukumukutana o tovitumagana matatafusi nenesiyai.

³⁴⁻³⁵ Tamo tova tasike aviyaonana na yasi fwayafwaya o numa si vivikmwaneina eketa gabana si neniiyi tonowana nenesiyai. Ebe aviyaonana na kasi dauna nao si venevenisiya. Na nenei eketa tovitumagana sinesiyai muka aitevana tamo iba ita nuwasai.

³⁶ Yosefa o kafa kita i fufuniya. Tonowana yota si weniya Banabasi kana nuwanuwa, Namoga Amaona. Tanake Nebi tufuwina Saifunusi simuna nenei.

³⁷ Yana fwayafwaya i vikimwaneiya eketa gabanna i nemiiya eketa tonowana i venisiya.

5*Ananaiyasi Eketa Safaina*

¹ Atu tamoka tovitumağana kana wava Ananaiyasi kawana Safaina nukusi yasi fwayafwaya atu tunina si vikimwaneiia.

² Tunina gabana i givikaviniya tauna fasinei eketa kawana o sanasanamanisi. Eatu tufotufo gabana i viya eketa tonowana i venisiya.

³ Eketa Fita Ananaiyasi i iyaviya i bwaduwa, "Ananaiyasi, namaise yo Seitani ya nuwanuwa i kani yo Kanunu Tafutufuna nenei ku sawavigema, eyo fwayafwaya gabanina ku viya tunina ku givikaviniya tauğu fasiweu atu ku vikanonono vitana matatafunu kuta veneiki?"

⁴ Nauna o kwağā ya fwayafwaya yo muniyai ku vikimwaneiia. Eatu gabanina ku viya nenei aviyavana ya nuwanuwa maise o nenesiyai kuta visaviviniya, eatu fufuna nofe avi goyo ku fufuniya? Muka vitana kimäga nenekiyai kuta vikanonono, eatu yota Guyau nenei!"

⁵ Tovanama Ananaiyasi nofemaise i nowaniya, i fekuwa matematena. Aviyaonana iba nofe si nowaniya matatafusi si matuta.

⁶ Tufunakata tunisi si otowamisinya keta kwafinina si waminiya, eyo si unakinomaniya keta si tauniya.

⁷ Vanavana kana bai tonusi muninei Ananaiyasi kawana si kanasuna namai Fita i fakwafakwa nenei eatu aviyavana i kikinomana o muka yasi sanamana.

⁸ Fita i iyavisiya i bwaduwa, "Yamasi kwa iyaveiku o naki maise gabana kana nakata na kawami kwa nisiai tovanama yami fwayafwaya kwa vikimwaneiye?"

Eketa si bwaduviyewa, "Ika, na naki maise."

⁹ Eatu Fita i iyavisiya i bwaduwa, "Namaise yo na kawami nuwanuwa kwa givifakiniya eyo Tuveka kanununa kwana anuwanuvai? Kwa nowaniyal! Tufunakatasima kawami si tauniya o ketakawanai kaeyasayasaisi, eketa kwami yota sina unakinomaniimiya."

¹⁰ Naki tovanama nenei Fita naunei si fekuwa matematesi. Tovanama tufunakata si kanasuna, si kitisiya matematesi eketa si unakinomanisiya keta kawasi niniunei si taunisiya.

¹¹ Ekanesiya kana matatafu Yenusanema sinenei yota matatafusi aviyao-nana biga si viya si matuta nakasina.

Tonowana Namoğā Yagwanisi Si Gidewadewisya

¹² Kiyakiyaya kafa nuwatabau yagwanina tonowana si saviviniysi namoğā nenesiyai. Eketa tovitumağana matatafusi Numa Kodukodu sinenei si vivakaninisığa eatu kabainama si weneweniya Sonomoni yana nukefakesa nenei.

¹³ Yenusanema kana matatafu sinenei namoğā tovitumağana si vifotuwisiya nakasina. Eketa kasi matutai muka kana fata sina tuyanomwanisi.

¹⁴ Eatu muniyai namoğā be vivine sabuvekamoka Tuveka Yeisu si vitumağaniya eketa si kenokanakanasuna tovitumağana kasi sabu nenei.

¹⁵ Noko nenei keta namoğā tovisafwavinga si nemiiha ke'ta nenesiyai eketa si vikenofanina kivaya be sita nenesiyai, ebe yo tovanama Fita ina nemiiya nenei ita givikaviniysi o taki kanukanununağita givikaviniysi ebe sina bwina.

¹⁶ Yenusanema niniuna menanisima nenesiyai sabuveka yasi tovisafwavinga be yota aviyaonana kanunu goyosi si nuwfisiya si nemisiya eketa matatafusi si dewadewa.

*Diu Kasi Toviketanuneina Si Anuvanuva
Be Tonowana Sina Sawatanisiya*

17 Eatu tovibwanaose kasi toviketanuneina keta kana sabu matatafusi Sadusi kunuma nenei si sinegoyowa.

18 Noko yasi uğunama fasinei, tonowana si givikavinisiya keta deniyai si teneftisiya.

19 Eatu na nuwabunana nama nenei Tuveka kana kaetoğa tamokağa abamei deni kasi kawa i yausiya atu i kikinomanisiya keta i bwaduwa,

20 “Kwa nai kwa misini Numa Kodukodu kana wasiketai be biga nofe yawasi kionua fasinei namoğa matatafusi kwa iyaveisi.”

21 Guyau kana kaetoğa abamei fonana si muniiya keta tovawedanai si kanasuna Numa Kodukodu kana wasiketai eketa si vibutuwa namoğa nenesiyai si vivisawavenena.

Eatu na tovanama nenei tovibwanaose kasi toviketanuneina kana sabu nukusi si yokowa eketa Diu Kawakawa keta Isineni kasi toviketanuneina matatafusi si wenevakukusisiya. Eyo tuiyo si teweisiya si niya deniyai tonowana kasi tuova fasinei.

22 Eatu tovanama tuiyo si niya deniyai tonowana si kitaokavisiya. Eketa si makavinisiya si simana si bwaduwa,

23 “Deni kasi dawanafota ka kitisiya naki dewadewasi yota kana tuiyo o naki noko. Eatu tovanama kawasima ka yausiya, muka tamo aitevana sinenei!”

24 Tovanama Numa Kodukodu kana tuiyo kasi toviketanuneina eketa tovibwanaose nakanakasisi sifufu nofe si nowaniya, nuwatasi i bauwa keta si vinuwana avamasi yota ina kikinomana.

25 Eatu tovanama nenei, namoğa tamokağa i kanasuna eketa i bwaduwa, “Ei, kwa nowaniya! Namoisima deniyai kwa tenisiya nofe tova Numa Kodukodu kana wasiketai si misimisiniya, Yeisu bigana si vivisawavenena namoğa nenesiyai.”

26 Eketa tuiyo kasi toviketanuneina yana tuiyo nukusi si niya Numa Kodukodu nenei eketa tonowana si ovisiya. Eatu muka nuyakayakanai sita savivinei uğuna si matuta namoğa gabanai sita kifonufonuwisiya fasinei.*

27 Tovanama si nemisiya Diu Kawakawa nausiyai si vimisiniysiya. Eketa tovibwanaose kasi toviketanuneina i numatamataniyi i bwaduwa,

28 “Ka sawatanimiya muka namoğa nenesiyai kwana visawavenena gwadina nama nofe kana wavai. Eatu mukanono! Fonaki kwa teweiya eketa yami visawavenena Yenusanema i gikafufuya. Yota kwa gwaeiya be kwa vivinoikiya gwadinama yana mate fasinei.”

29 Eatu Fita tonowana nukusi fasisiyai i nufata i bwaduwa, “Guyau fonana kana muniiya eatu muka namoğa.

30 Kwami fiyaoimma o Yeisu ogonağanāğai kwa nuvikukiya keta kwa nuvimatya atu Guyaunama wağawağata si kodukoduwa nenei mateyai i sinaviyawasiya.

31 Eketa Guyau Yeisu i vitoğavaneiya kikikatainei vifotu kabaina nenei Tovisime keta Togifafafana namoğa fasisiyai. Nofe i saviviniyi be kita Isineni i ovivitita be ina ugevinita yata fufunagoyo nenesiyai ebe ina vinuwateweita.

* **5:26** Fiyao Diu gabanai namoğa si nunuvimateya. Eatu Noma yasi visime nenei o sawasawatananana eatu tamo tova kayokuğra nenei eketa naki visimenama si yakweyakweniya. **5:28** Madiu 27:25

³² Nofe ibasima o venemokena uğuna kima o kasi tokita keta kasi toviwakakaki maise yota Kanunu Tafutufuna. Tanake o Guyau i vininitiya aviyaonana yana bwadu kana tomuniyeina nenesiyai."

³³ Tovanama Diu Kawakawa Fita yana bwadu si nowaniya, sinesi i nubusubusuwaniya eketa nuwanuwasi tonowana sina nuvimatisiya.

³⁴ Atu namoğa tamokağı kana wava Gamaniyen i Diu Kawakawa sine-siyai Fanasi yoko nenei. Tanake visime kana tovisawavenena eketa namoğa matatafusi i vifotuwiya. Matatafusi nausiyai i misiniya eketa tuiyo i visimeisiya keta tonowana si vikikinomanisiya menanai tova bwatanağı.

³⁵ Eketa Diu Kawakawa i iyavisiya i bwaduwa, "Yaku sabu fiyao Isineni, aviyavana kwa nuwenuwiya fiyaosima nenesiyai kwana saviviniya fasinei kwana vinuwadadanadewadewa.

³⁶ Kwana tukuya manamana aviyesi naki i kakaviya nenesiyai, namoğa kana wava Tiyodasi avage i onavaneya vitana tanake tamo toviketanuneina nakasina. Eketa namoğa kasi yagwana 400 maise si kanasuna kana sabu. Eatu Noma gabemani i vikaniyabinisiya eketa tovanama tonuaviya si nuvimatiya nenei, kana tomuniyeina si kafiyauyauna eketa yasi savivinanama i viibakaokaogowa.

³⁷ Muninei yota kasi saifa kana tovai, Yudasa tene Ganini yota Noma gabemani i vikaniyabinisiya eketa namoğa nuwatasi i kaniya be si muniyi. Eatu tonuaviya yota si nuvimatiya keta kana tomuniyeina si kafiyauyauna.

³⁸ Eatu a iyaveimi, nofe namoisima avana si savisaviviniya muka kwana sawatanaisi naki kwa teneisi. Taki yasi viweikanakanata o taki tututausi yasi vinuwadadana nenei si savisavivina nao yawane ina kakaviya.

³⁹ Eatu taki visime nofe Guyau nenei nao muka kami fata kwana sawatanaisi. Akata kwana nuwatasanamaniya vitana Guyau tauna nenei kwa nunuaviya."

Yana nusifufu fasinei Diu Kawakawa nuwatasi i kaniya.

⁴⁰ Eketa Numa Kodukodu kana tuiyo si iyavisiya keta tonowana si kanasunameliisiya eketa si nafanafasisiya. Nokomai si sawatanisiya be muka Yeisu kana wava sina nunusifufuwei eyo muniyi si ketoyausiya.

⁴¹ Na yasi sebobo Diu Kawakawa si teweisiya uğuna si sanamaniya Guyau i numwasimwasinisiya be i sawateweisaya sina kuvavana Yeisu kana wava fasinei.

⁴² Tova nubwayouna Numa Kodukodu kana wasiketai yota namoğa yasi numa nenesiyai, si viketotonisiya si vivisawavenena eketa yota biga dewadewana si yauyauniya vitana Yeisu tanake o Guyau yana Togifafafana Gigitbokeinana.

6

Toovivita Nasi 7 Si Gibokisiya

¹ Noko tovasima nenesiyai Yeisu kana tomuniyeina kasi yoko i dibwanamoka. Keta tunisi Diu atu tobwadu-Giniki si kanaonuonuwa tobwadu-Ibeniu nenesiyai yasi vivinekwafukwafuna fasisiyai. Uğuna tova nubwayouna aviyavana kasi nuwagabubu kana tovituk muka vivinesima sita kitakitaisi.

² Na fasinei tonowana kasi 12 tomuniyeina matatafusi si wenevakukusisiya eketa nenesiyai si bwaduwa, "Muka kana kita dewadewana be Guyau fonana kana savivina kana onovei eatu kwafini kana ovivita nenei kana sağa.

³ Na fasinei unaunaki, sinemiyai namoğa kasi 7 aviyaonana yasi dewa dewadewasi be Kanunu Tafutufuna keta nuwatasuyasuya nenei si mağga kwa vinuwadadaneisi ebe savivina nofe nenei sina vitoovivita.

⁴ Ebe kima naki kana viketotonikiya kawanunuku keta Guyau fonana kana yauneina nenesiyai."

⁵ Tomuniyeina matatafusi tonowana si vinowanisiya eketa si ginakata maise. Sitiveni o tanake tovitumāgana venemokena yota Kanunu Tafutufuna nenei i maōga. Keta yota Finifi, Fonokonusi, Nikano, Timoni, Fanimenasi. Eketa Nikonasi tene Anitiyoki o tanake muka tene Diu eatu nuwatana i kavininya keta Diu yasi kodukodu nenei i kanasuna.

⁶ Tomuniyeina nofe fiyaosima si nemisiya eketa tonowana nimasi si dawana etasiyai eketa si kawanunukuwa.

⁷ Noko nenei tomuniyeina Guyau fonana kana yauneina si tenesaviya eketa Yenusanema sinenei tomuniyeina kasi yoko naki i nakatamoka. Yota tovibwanaose yagwanisi vitumaōganinama si vitumaōganiya.

Sitiveni Kana Givikavina

⁸ Sitiveni o naki Guyau yana omukumukutana keta yana fiwana nenei i maōga be kiyakiyaya kafa nuwatabau fifiwanisi i saviviniya namoōga kasi kawasasai.

⁹ Eatu tunisi fiyao Diu yasi numa kafa yokoyoko kana wava *Ketoketoyausi* si managibuiya. Fiyaosima o menana nakanakasisi maise Sainini, Anekisenidiya yotafafani Sinisiya eketa Eisiya nenesiyai si nemiya. Nofe fiyaosima si vibutuwa Sitiveni nukusi si vikawabwadubwaduwa.

¹⁰ Eatu nuwatasuyasuyanama Kanunu Tafutufuna i veniya maise o nenei i nusifufuwa. Na ugūna muka kasi fata be fonana sina fatali.

¹¹ Na fasinei makamakaviunai namoōga tunisi si kanadibidibiisiya keta Sitiveni fasinei si vikanononowa si bwaduwa, "Kima ka nowaniya iba goyosi i bwaduwisiya Mosese keta Guyau fasisiyai."

¹² Noko bwadunama namoōga i visimwananakasisi yota tokawakawa keta visime kana tovisawavenena nukusi Sitiveni si givikaviniya eketa si sinakanikaniya si niiya Diu Kawakawa nenesiyai.

¹³ Eyo muniyai namoōga tunisi tovikanonono si kanasunisiya keta si bwaduwa, "Nofe gwadinama o tova matatafuna Numa Kodukodu tafutufuna keta Mosese yana visime i manamanagibuwisiya.

¹⁴ Ka nowaniya i bwaduwa avage nofe Yeisunama tene Nasaneti Numa Kodukodu ina nuyauniya yota kata sanu Mosese waōgawaōgata i visawavenisiya ina dawanatamatamanina."

¹⁵ Namoōga matatafusi Diu Kawakawa sinenei Sitiveni si toneye-vaōgasiya atu tafakaina si kitia o vitana Guyau kana kaetoōga abamei maise.

7

Sitiveni Yana Sifufu

¹ Eketa tovibwanaose kasi toviketanuneina Sitiveni i nutoninuvenuviya, "O vinoisima nofe venemokena?"

² Eketa Sitiveni i bwaduwa, "Unaunaku keta amamaku, yaku sifufu kwa vanenegei. Waōgata Ebenaamu muniyai yo i niya Anani menana nenei eatu yawane i fakwafakwa Mesofotamiya kana tovai, Guyau Etanemokenei i kenokinomana nenei."

³ I iyaviya i bwaduwa, 'Ya menana keta ya sabu kuna teweisiya atu fwayafwayanama ana visawaveniwa nenei kuna niya.'

4 Eketa Ebenaamu Mesofotamiya i teweiya eatu i niya Anani i fakwa. Amano i mateya muninei, Guyau i nemiiya fwayafwayanama nofe tova ta fakwifakwiiya nenei.

5 Noko tovanama nenei nofemai muka tamo Guyau fwayafwaya matata-funa ita venei o taki kasimina ebe ina vitoniwagei, atu i bwadudabedabiya vitana susukwana nukusi fwayafwayanama yawane sina vitoniwagiya. Eatu noko tovanama nenei Ebenaamu muka tamo natuna.

6 Yota nofemaise Guyau i iyaviya i bwaduwa, ‘Susukwau sina viyauyauna mani fwayafwayai. Tonifwayafwaya susukwau sina vikaetoisiya keta yota sina vitoagoyogoyowisia manamana 400 sinenei.

7 Atu yawane tonifwayafwayasima yasi vitoagoyogoyo fasinei ana vimatadawaniisa eatu susukwau sina kikinomana-nemiya nofemai ebe nenenkuwai sina kodukoduwa.’

8 Eketa Guyau Dedeni kiyakiyayana Ebenaamu i veniya o nufifina. Na fasinei tovanama Ebenaamu natuna namoغا Aisake i tufuwa eketa kuyadayada 8 muninei i nufifiniya. Muniyai Aisake natuna Yakobo i nufifiniya yota Yakobo natunatuna kasi 12 i nufifina. Noko tasike o kita wağawağata.

9 Yakobo natunatuna taisi Yosefa si sinegoyowiya eketa si vikimwaneiiya tovitamaneina nenesiyai keta si viya i vitovikaetoga Itifita nenei. Atu Guyau o Yosefa nukusi

10 eketa i ovivitiya tovanama namoغا dauna nenei si teneteniya. Guyau nuwatasuyasuya i veniya na uguna Itifita tufomu nuwatana i ovija keta Yosefa i teniya yana numa eketa yota Itifita kana matatafu kana tovisime.

11 Muniyai Itifita keta Kenani kasi matatafu noga i gikafufusya keta namoغا si kuvalana nakasina keta yota kabwaga kana nisağ i dauna.

12 Atu tovanama Yakobo i biganowana vitana Itifita nenei kabwaga, kawa tamokağā wağawağata i visimeysi si niya nokomai.

13 Tovanama yasi nai kana vinuwa nenei, Yosefa tauna wakakana i siiya unaunana nenesiyai. Nokomai Itifita tufomu Yosefa ugunina i sanamanisiya.

14 Eketa Yosefa yana matakawa i niya amana Yakobo keta yana sabu matatafusi nenesiyai ebe sina nemiya Itifita. Noko tovanama nenei o kasi yagwana 75.

15 Eketa Yakobo i sobuwa Itifita keta nokomai yo wağawağata nukusi si vikamatemateya.

16 Eatu kwafinisi si makavinisiya menana Sekemu nenei keta kididikunama nauna Ebenaamu siniva nenei i kimwaniya fatana matanakasina Amo fasewina nenesiyai, nokomai si tenisiya.

17 Tova i niketawakufwamoka be Guyau avana yana bwadudabadaba Ebenaamu nenei ina vivenemokena, kata sabu Itifita sinenei naki i nakatamoka.

18 Muniyai tufomu kiouna i vitovisimeya Itifita sinenei eatu muka tamo yana sanamana avana Yosefa i saviviniya Itifita fasinei.

19 Yata sabu i nonusiya eketa i givikuvanisiya. I nuyakayakanisiya be natunatusi fwefweyasi menanai sita tenisiya ebe sita vikamatemateya.

20 Noko tovanama nenei Moses i tufuwa. Gwadimonamonanama o kotoikiwaṅa Guyau matanei. Ayona keta amana si kitavikavina-samwagauwiya yamayamana tonusi yasi numa sinenei.

21 Eatu tovanama si tenekikinomaniya menanai, tufomu natuna gumayogu i fayaiya eketa i weinakasiya maise tauna natuna.

22 Itifita namoisi yasi ketaketa matatafunu kana sanamana nenei i gumaṅa, maise yota yana nusifufu be yana savivina nenesiyai fifiwanisi.

23 Tovanama Moses kana manamana 40 i nisaiya, i vinuwadadana be tauna yana sabu Isineni ina venufotisiya.

24 Eatu i kitiya tene Itifita tene Isineni i munumunuya eketa fasinei i badiwaga tene Itifita i nuvimatiya.

25 Moses i nuwanuwa vitana tauna yana sabu sita sanamaniya vitana tanake nimanei Guyau ina gifafafanisiya ebe muka sina vikaetoṅga Itifita nenesiyai, eatu muka sita kitasanamanei.

26 Kuyadayada kana vinuwa nenei Moses i kitisiya fiyao Isineni kasi nuwa si vivikamunumunuwa eketa i anuwanuva be ina katuvisiya. I bwaduwa, ‘Ei, na naunau atu ava fasinei yo kwa vivikamunumunuwa?’

27 Atu tomanini gwadinama Moses i tutukatuiya keta i iyaviya i bwaduwa, ‘Aitevana masi i ginakasiu ku vitovisime yo kima kuna vinuesaniki?

28 Omasi kuna nuvimatikuwa maise foma tene Itifita ku nuvimatiya?’

29 Tovanama Moses bwadunama i nowaniya, i matuta keta i dibwana i niya fafani Midiyani nenei i viteneyauyauna. Nokomai i vikawana keta natunatuna namoṅga nuwesi si tufuwa.

30 Nokomai i fakwa kana nivaniva manamana 40 eatu tamoka tova koya Sainai niniunei wanakikaoḡowai Guyau kana kaetōga abamei i kikinomaniya kai nununuinei kisisiku sinefounei.

31 Tovanama Moses noko i kitiya, i mayaṅa eketa i vaniya niniunei be ina toneye-dewadewiya. Eatu Tuveka kayona i nowaniya i bwaduwa,

32 ‘Iyau o waḡawaṅgau Ebenaamu, Aisake eketa Yakobo yasi Guyau.’ Tovanama Moses bwadu noko i nowaniya, i akikinikuna na yana matuta yota i matuta kai kana toneyeina fasinei.

33 Eketa Tuveka i iyaviya i bwaduwa, ‘Fwayafwayanama nenei ku misimisiya o tafutafuna, na fasinei ka kaevatakutakuna ku kaki.

34 Naki a kitiya Itifita namoisi yaku namonamoṅga si givigivukuvavanisiya. A nowaniya yasi noita na fasinei a sobunemiya be ana ketoyausiya. Eketa ku vaneneṅga, ana teweiya kuna makaviniwa Itifita be kuna ovivisiya.’”

35 Eyo Sitiveni yana sifufumokena i nusaviya, “Eketa nofe Moses o tamoka gwadinama fiyao Isineni si dibutoyoysi tovanama si bwaduwa, ‘Aitevana masi i ginakasiu ku vitovisime yo kima kuna vinuesaniki?’ Guyau kana kaetōga abamei kisisiku nununuinei i kikinomaniya, yana ovivita nenei Guyau Moses i vininitiya tovisime keta yota toketoyau.

36 Itifitei i kikinomaniya kana tovai, kiyakiyaya kafa nuwatabau i saviviniysi. Maise yota Gibo Yabeyabenina nenei keta yota fwayafwaya nunumonumona nenei manamana kana yagwana 40 sinenei.

37 Tamoka Mosesenama yota fiyao Isineni i iyavisiya i bwaduwa, ‘Tututaumi sinemiyai Guyau tamo aitevana ina ginakasiya fasimiyai ebe ina vitomatakawa maise iyau.’

38 Mosese o fiyao Isineni nukusi tovanama si yokowa fwayafwaya nunumonumona nenei eatu Guyau kana kaetoğā abamei koya Sainai nenei Mosese i nusifufuviya. Guyau yana bwadu fakwafakwa-vagäsina i nowaniya eketa i tenetamaniya nenetiyyai.

39 Eatu wağawağata si dibutoyooya keta si tutukatuiya eatu si nuwayewa Itifita fasinei.

40 Eketa Anoni si iyaviya si bwaduwa, ‘Guyau tamo kuta fufuniya be ita viketanunita. Noko namoğanama Mosese Itifitei i kikinomana-nemiita eatu muka tata sanamanei avao i kanasiya.’

41 Eketa kaivakuku tamokağā si ginivaviya kana kitakita maise bunumakau mwanavauna eketa nenei si vibwanaoseya keta aviyavana nimasiyai si fufuniya avage si kawiya.

42 Na fasinei Guyau i sağakuwakufutisiya keta i teweisiya be si kodukoduwa kinavinavi, vanavana keta yamayamana nenesiyai. Naki maise Guyau fonakituna sinenei, yana tomatakawa si bwaduvioğoniya si bwaduwa,

*‘Kwami fiyao Isineni tovanama kwa fakwafakwa fwayafwaya nunumonumonei manamana 40 sinenei,
yami kavenenakaoğō yomuyomu o muka kwata vibwanaoseyeisi nenekuwai.*

43 *Yami iduiduwa Moneki kana bonu
eketa yami iduiduwa kinavinavi Nefani mayauna kwa unadadanisiya.
Noko kifukifufunasma kwa fufunisiya be nenesiyai kwa kodukoduwa.*

*Na fasinei namoğā ana teweisiya yami menanamokeyai sina vimiya
be sina niimiya Babinoni muninei sasanemokenei.’”*

44 Yota Sitiveni i bwaduwa, “Wağawağata Vada Tafutafuna si unadadanisiya tovanama si fakwafakwa fwayafwaya nunumonumonei. Namaise Guyau Mosese koya Sainai etanei i gisawakedaniya, naki maisemoka i fufuniya.

45 Yota si tenetamaniya wağawağata nenesiyai Yosuwa yana tovai, Guyau yana ovivitai be fwayafwaya nofe si viya mani namoğā nenesiyai. Eketa Vada Tafutafuna si nemiiya nofemai i fakwa kana nivaniva tufomu Deivida yana tovai.

46 Guyau Deivida yana nusuyai i niya keta Deivida i vikokona vitana ita sawateweiya be Numa Kodukodu ita yoniya Yakobo ugunina yasi kafa kodukodu Guyau nenei fasinei.

47 Eatu Sonomoni Numanama i yoniya.

48 Eatu Guyau Etanemokenei o muka namoğā yasi kikiyona ita fakwafkiyeisi. Maisemoka Guyau yana tomatakawa manatuwaina i viginiwiya maise,

49 *Tuveka i bwaduwa,
Abama o kaku kwabudogaa
eatu fwayafwaya o kaeku kana kafa vasafasafa.*

Eketa avi numa simo o kwata yonai fasikuwai?

Muka tamo kabaǵa dewadewana kami fata kwana gidewadewai ebe ana fakwiyei,

50 *uguna Iyau taumokeku iba matatafunabamai keta fwayafwayai a fufunisia.”’”*

51 Eketa Sitiveni i bwaduwa, “Kwami naki katekatemi guasi. Taniyami kwa gifota eketa muka Guyau yana bwadu kwata munimuniyei. Kanunu Tafutafuna kwa adibutoyotoyoia naki maisemoka waǵawaǵami.

52 Guyau yana tomatakawa i visimeisiya, matatafusi si givikuvavanisiya. Yota tobwadukikinomana Toeyaeyanamoka yana nemi fasinei o si nuvimatisiya. Eketa tovanama tauna i nemiya, kwami kwa viwaifuniya keta kwa nuvimiatiya.

53 Guyau kana kaetoga abamei i visimeisiya eketa yana visime si venita eatu muka kwata kitavikaviniya.”

Sitiveni Gabanai Si Tutuvimatiya

54 Tovanama Diu toviketanuneina nofe bwadunama si nowaniya, sinesi si nubusubusawanina keta niǵosi si kitanavikavikavina nenei.

55 Atu Kanunu Tafutafuna Sitiveni i vimaiya. I kitakawavitata abamai eketa i kitiya Guyau kana kaiwabu keta yota Yeisu i misimisiniya Guyau kikikatainei vifotu kabaina nenei.

56 Eketa i bwaduwa, “Kwa kitai! A kitakitiya abama kana kawa kakayauna eketa Namoga Natuna i misimisiniya Guyau kikikatainei vifotu kabaina nenei.”

57 Tovanama nenei, taniyasi si gifota atu si vikafinafina eketa si kududuwanu Sitiveni fasinei.

58 Si sinakanikaniya keta si kikinomaniya menana nakasina kwaunei eyo si vibutuwa gabanai si fonufonuya. Kana tovinoisima kasi nuya si kikakiya eketa namoga tufunakasina kana wava Sauno naunei si dawana.

59 Tovanama gabanai si fonufonuya nenei, i bwaukikinomana, “Tuveka Yeisu, kanunuku ku katuvai.”

60 Eketa i fekuwa kaetutunei eatu i bwauwa, “Tuveka yo, muka yasi go'yonanama nofe kuna tukuya!” Tovanama nofe i bwaduwuya muninei i vidawana.

8

1-2 Eketa Sitiveni kana nuvimate fasinei Sauno i visawadewadewiya. Tunisi Guyau kana tovimagumogu Sitiveni kwafinina si odewadewiya eketa fasinei si bwediutukwasoga.

Namoga Ekanesiya Si Vitoagoyogoyowisiya

Na kuyadayadanama nenei ekanesiya Yenusanema sinenei daunamataina si nisaiya. Na nenei keta tovitumaǵaga matatafusi si kafiyauyauna Yudiya keta Sameniyafafanisima nenesiyai eatu tonowanaga Yenusanema si fakwa.

3 Atu Sauno i anuvanuva be ekanesiya ina tuyakweyakweniya. Eketa i niya numa tamokatamokaǵa nenesiyai, namoga be vivine i nusoni-kikinomanina keta i sinakanikanisiya eketa deniyai i tenisiya.

Biga Dewadewana Finifi I Yauniya Sameniya Sinenei

4 Eatu tasike aviyaonana si kafiyauyauna, nao si fanakwaniǵa menana nenesiyai eketa biga dewadewana si yauniya.

5 Eketa maise Finifi o i sobuwa menana tamoka nakasina Sameniya sinenei eketa i numamana Togifafafana Gigibokeinana fasinei.

6 Matatafusi yana sifufu si nowaniya eketa si nafanafiya uğuna kiyakiyaya kafa nuwatabau i savivinisiya si kitisiya.

7 Kafa kita maise kanunu goyosi namoğa yagwanisi si nuwafisiya, i nukakisiya keta si gionovisiya na yasi kwaesinasinae nukusi. Yota yagwanisi tanaisi matematesi keta fenafenasi i gidewidewisiya.

8 Eketa noko menaninama nakasina namoisi si sebobowa nakatamokena.

Saimoni Toibaiba

9 Eatu noko menaninama nakasina nenei namoğa tamokağa kana wava Saimoni i fakwafakwa eketa tova nubwayouna i vivibogaşa eketa fiyao Sameniya o yana savivinasima nuwatasi i viya. Tova matatafunu i onaonavaneya vitana tanake o namoğa tamo nakasina.

10 Namoğa matatafusi, muka kasi wava be na kasi wava nenesiyai, yana sifufu kana nowana nenei si bwaduwa, "Namoğa nofe o Guyau yana fiwana matasikauna."

11 Tova nubwayoumataina nuwatasi i kaniya yana oibaibasima nenesiyai. Na nenei keta naki tanakeğa fonana si vanevaneneiya.

12 Eatu tovanama Finifi biga dewadewana i numamaniya Guyau yana kafa visime fasinei yota Yeisu Togifafafana Gigibokeinana kana wava fasinei, namoğa si vitumağaniya. Noko nenei namoğa keta vivine i givibutibutisiya.

13 Saimoni tauna yota biga i vitumağaniya eketa yota givibutabuta i viya. Noko nenei i vibutuwa Finifi i munimuniye-dadaniya uğuna tova matatafunu kiyakiyaya kafa nuwatabau Finifi i savisavivinisiya o kafa mayaşa tanake nenei.

14 Yenusanema sinenei tovanama tonowana si biganowana vitana fiyao Sameniya Guyau fonana si katuviya, Fita keta Yoni si visimeisiya si niya nenesiyai.

15-16 Tovitumağanasima kiouzi o naki givibutabutağ si viya Tuveka Yeisu kana wavai eatu Kanunu Tafutafuna o yawane muka sita vai. Na uğuna Fita keta Yoni si kikinomana nokomai eketa Guyau si kawanunukuviya be Kanunu Tafutafuna tovitumağana noko ina venisiya.

17 Eketa tovanama nimasi si dawana tovitumağanasima debabousiyai Kanunu Tafutafuna si viya.

18 Eatu Saimoni i kitanisaiya vitana namoğa Kanunu Tafutafuna si viya tovanama tonowana nimasi si dawana debabousiyai. Na nenei gabana i tuniya,

19 eketa i vikokonisiya i bwaduwa, "Fiwana nofe yota iyau kwa veneiku, ebe aitevana nimaku ana teniya nenei kana fata Kanunu Tafutafuna ita viya."

20 Eatu Fita i iyaviya i bwaduwa, "Kana nufotamoka kwaşa keta ya gabana Guyau ita nyaunimiya. Nofe o Guyau yana kakavenena eatu ku nuwanuwa avage gabanai kuta kimwaniya!

21 Muka tamo ka tukutuku ita fakwafakwa nofe mudadavanama nenei uğuna katekateu o muka dawaniniina Guyau matanei.

22 Eketa nofe nuwanuwanama goyona nenei ku ugevinau ebe Tuveka ku kawanunukuwei. Kamo kana kita ya vinuwadadanasisma katekateweu ina vinuwateweisoya.

23 Tumadama yo ya nuwasinae nenei nuwanuwa goyona i vivisimeiwa."

24 Eatu Saimoni i bwaduwa, "Fasikuwai Tuveka kwata kawanunukuviya ebe avana kwa bwaduviya muka nenekuwai ita kikinomana."

25 Eketa nauna Fita keta Yoni yasi vitumağana fasinei tututausi si viwakakakisiya keta yota Tuveka Yeisu bigana si nusifufuviya tovitumağana kiouisi nenesiyai. Tovanama yasi makavina Yenusanema nenei, kunausi biga dewadewana si yauniya mènana yagwanisi nenesiyai Sameniya sinenei.

Finifi Etiyofiya Kana Namoğa Nakasina I Givibutabutiya

26 Tamoka tova Tuveka kana kaetoga abamei Finifi i iyaviya, “Ku misini be kugagasa ketanama Yenusanemei i sobusobuwa be i niniya Gasa, nenei kuna niya.” (Ketanama noko namoğa nofe tova muka sita vaavağai.)

27 Keta Finifi i noğokawawa atu ke'ta tofwanei tene Etiyofiya i venusaiya. Namoğanama o tanake tamo namoğa nakasina, Etiyofiya kana tufomu gu-mayogu kana wava Kanidesi yana gabana matatafunu kana tokitavikavina. Namoğanama i niya Yenusanema kodukodu fasinei.

28 Tovanama i makamakaviniya Etiyofiya, yana waganusoni sinenei i niniya eatu Guyau yana tomatakawa Aiseya yana viginiwa i gigmağanaiya.

29 Eketa Kanunu Tafutafuna Finifi i iyaviya, “Ku nai noko waganusoninama niniunei.”

30 Eketa Finifi i dibwanamoka waganusoninama niniunei eketa i nowaniya namoğa Guyau yana tomatakawa Aiseya i viginiwiya, i gigmağanaiya. Eketa Finifi i nutoninuvenuviya, “Na viginiwanama ku gigmağanaiya simo kana sanamanu ku viviya?”

31 Eketa yana bwadu i fatiya, “Muka. Namaise masih ata sanamanei taki muka tamo kana givimayeta nenekuwai?” Noko nenei i vikokoniya Finifi keta i vaneya nukusi si toğanuwa.

32 Guyau fonakitunana i gigmağanaiya nenei onofemaise i bwaduwa,

*“Vitana maise sifi si niya be kayona sina kanibasiya
eketa vitana maise sifi mwanavauna utuutuna kana tanakakanu fasinei
naki i numananavamoka.
Maisemoka tanake muka tamo kayona.*

33 Si sawanuketuviya eketa si sawanoviya.

*Muka tamo tauna yana dana keta weyo kasi sanamana
uğuna yawasina fwayafwayai si viteweiya.”*

34 Keta namoğa nakasina Finifi i nutoninuvenuviya, “Yamasi kuta iyavikuwa, Guyau yana tomatakawa tauna fasinei i bwadubwaduwa o taki tamo aitevana fasinei?”

35 Eketa noko viginiwanama nenei Finifi i vibutuwa eketa biga dewadewana Yeisu fasinei i givimayeta.

36 Eketa si niniya eatu tovanama si nemiya sawa nenei namoğa nakasina i bwaduwa, “Ake! Ukowa nofe. Muka tamo kaku nusiwataka, kuta givibutabutikuwa.”*

38 Eketa namoğa nakasina i nusawataniya waganusoni kana tovidibwana atu nasi nuwa si sobuwa ukowai, eyo Finifi i givibutabutiya.

* **8:32** Aiseya 53:7,8 * **8:36** Tunisi viginiwa nenesiyai o kana nukisi 37 si nunatuya. Finifi i nufata, “Taki Yeisu Togifafafana Gigibokeinana nenei ku vitumağana katekateu matatafunei, nao ana givibutabutiya.” Eketa namoğa nakasina i bwaduwa, “Ika, a vitumağanıya tanake Yeisu Togifafafana Gigibokeinana o tanake Guyau natuna.”

39 Tovanama ukowei si vanenemiya, Tuveka Kanununa Finifi i sinasamwagauwiya eketa i niiya tamo menana nenei. Noko nenei Namoga nakasina Finifi muka yota ita kitai eatu na sebobona yana ketai i niya.

40 Eatu Finifi i kikinomana Adiyotusi menana nakasina nenei eketa menana matatafunu nenesiyai biga dewadewana i yauna-niiya kana nivaniva i nemiya Sisaniya menana nakasina nenei.

9

Sauno I Vitomuniya Yeisu Fasinei

Bunanige 22:6-16, 26:12-18

1 Eatu Sauno na nuwagoyona i bwadu-kamanamana, “Tasike aviyaonana Yeisu kana tovitumağana ana nuvimatasiya.” I misiniya keta i niya Yenusanema tovibwanaose kasi toviketanuneina nenei,

2 eketa i vikokoniya be nufunufu ina viginwisiya numa kafa yokoyoko kasi toviketanuneina nenesiyai Damasiko sinenei. Noko nufunufusima nenesiyai tovibwanaose kasi toviketanuneina sawatewe yeina Sauno i veniya ebe noko menanasima nenesiyai avi namoga o avi gumayogu ina nisaiya Yeisu yana Ke'ta* nununei i niniya, ina givikaviniya be ina nemiisiya Yenusanema deniyai.

3 Eketa i niniya Damasiko nenei eatu tovanama menana i ninikitekiya, abamei mayesina matakikikwanena visabanutuğai i tafafifiniya.

4 Sauno i fekuwa fwayafwayai eatu kayokayo i nowaniya i bwadubwaduwa nenei, “Sauno, Sauno, ava fasinei yo ku givigivikuvakuvavaneiku?”

5 Sauno i nutoniiya i bwaduwa, “Aiye o kwağa aitevana?”

Eketa i nufata i bwaduwa, “Iyau Yeisu, Iyau gwadikuma ku givigivikuvakuvavani kuwa.

6 Nofe tova kuna misiniya keta kuna kanasuna menana nakasinei ebe noko mai tamo aitevana ina iyaviwa avana kuta fufuniya.”

7 Namogasima Sauno nukusi si niniya, si misinivağata keta kawasi si kataka uguna kayonağ a si nowanowaniya eatu muka sita kitakitai.

8 Sauno fwayafwayai i otowamisiniya keta i toneya eatu muka tamo aviyavana ita kitakitai. Na fasinei unaunana nimanei si givikavina eketa si kanasuniya Damasiko.

9 Kuyadayada tonusi sinesiyai matana i kwava eketa yota muka ita kaka keta muka ita yuyu.

10 Damasiko nenei tomuniyeina tamokağ a kana wava Ananaiyasi. Tuveka kenokitai i iyaviya i bwaduwa, “Ananaiyasi yo!”

Eketa i nufata i bwaduwa, “Tuveka, iyau weka.”

11 Eketa Tuveka i iyaviya i bwaduwa, “Ku misini be ke'ta kana wava Dawanini ina nenei ku nai ebe Yudasa yana numai ku nutominuvanuva namoga kana wava Sauno tene Tasusi fasinei. Nofe tovanama nenei i kawakawanunu kuwa nenekuwai.

12 Kana kenokita nenei namoga kana wava Ananaiyasi i kitiya avage i nemiya eketa nimana i dawana tofwanei eketa i kita-savaviniya.”

* **9:2** Ke'ta kana tomuniyeina. Wawa nofe o Yeisu kana tomuniyeina kasi wava. Ke'ta kana nuwanuwa o Gifafafana o Yawasivagata kana ke'ta. Tanake o Yeisu. Yoni 14:6 nenei, Yeisu tauna i weniya Ke'ta.

¹³ Eatu Ananaiyasi i nufata i bwaduwa, “Tuveka yo, namoinama fasinei biga yagwanina a nowaniya vitana ka tovitumağana tafutafusi i givigivikuvavanisiya Yenusanema sinenei.

¹⁴ Yota nofe o tovibwanaose nakanakasisi sawateweyeina si veniya eketa i nemiya nofemai, ebe aviyaonana nenewe si kodukoduwa matatafusi ina givikavinisiya.”

¹⁵ Atu Tuveka Ananaiyasi i iyaviya i bwaduwa, “Ku nail! A vitoniwagiya ina vikaetoikuwa ebe fasikuwai Kani Kwauna yasi tufomu nukusi yota fiyao Isineni ina numamanisiya.

¹⁶ Iyau taumokeku ana visawaveniya namaise kuvavana kana nakata yawane ina kuvavaniya kaku wava fasinei.”

¹⁷ Eketa Ananaiyasi i niya keta i kanasuna numai. Nokomai nimana i dawana Sauno debabounei eyo i kawatakana i bwaduwa, “Unaku Sauno, gwadinama ketai ku kitiya tovanama ku nemiya nofemai o Tuveka Yeisu. Gwadinama i vininitikuwa nenewe kuna kita-savavina fasinei yota Kanunu Tafutafuna nenei kuna mağā.”

¹⁸ Muka mwanenena atu vitana iyana gwenavisi maise Sauno matanei si fekuwa eketa i kita-savaviniya. I otowamisiniya eketa Ananaiyasi i givibutabutiya.

¹⁹ Nokomai Sauno kabwaga i kawa keta fiwana i viya.

Sauno Damasiko I Numamana

Eketa Sauno i fakwa tomuniyeina nukusi kuyadayada kawaviya Damasiko nenei.

²⁰ Muka mwanenena tu Sauno i vibutuwa i numamana numa kafa yokoyoko nenesiyai vitana Yeisu o Guyau natuna.

²¹ Matatafusi aviyaonana Sauno yana numamana si nowaniya si mayağā. Tututausığa si vikanuntoniya, “Nofe namoğanama o Yeisu kana tomuniyeina i vivitoagoyogoyowisiya Yenusanema sinenei. Kamo ava tu i nemiya tamoka nuwanuwana nama fasinei, tovitumağana ina givikavinisiya be ina niisiya tovibwanaose nakanakasisi nenesiyai?”

²² Eatu Sauno i fwanamatayi yana numamana nenesiyai vitana Yeisu o tanake Togifafafana Gigibokeinana. Eketa fiyao Diu Damasiko kana tofakwa muka kasi fata yana bwadusima fasisiyi avana tamo sina bwaduwei.

²³ Kuyadayada aviyesi i kakavisiya muninei, Diu fiyaosi Sauno si viwaifufuniya be sita nuvimatiya.

²⁴ Kuyadayada be nuwabuna menananama kasi ketakawana[†] si toneyevägasisiye kana nuvimate fasinei. Eatu yasi viwaifufuinama o Sauno naki i sanamaniya.

²⁵ Nuwabuna tamokağā nenei tunisi kana tomuniyeina kautu nakasinei unavai si otanotanowiya menaninama kana kana nuginabu nenei.

²⁶ Tovanama Sauno i kikinomana Yenusanema, i anuwanuva be tomuniyeina ita tuyanomwanisiya eatu matatafusi si matutiya. Muka sita vitumağanei vitana tanake o naki Yeisu kana tomuniyeina.

²⁷ Eatu Banabasi Sauno i oviya keta i niiya tonowana nenesiyai. Eketa i nusifufuwisiya namaise Damasiko ketai Sauno Tuveka i kitai, yota namaise

^{9:23} 2 Kononita 11:32,33 [†] ^{9:24} Damasiko menana nakasina kana kani badobadosi gabana nenesiyai si tutukananisiya keta tututası si gigifafanisiya kasi aviya nenesiyai. Eketa kasi kanisima nenesiyai ketakawana yagwanisi si fufunisiya.

Tuveka Sauno i nusifufuwei. Keta yota i iyavisiya namaise Sauno Damasiko sinenei na yana katevatu Yeisu kana wawai i numamana.

²⁸ Eketa nokomai tonowana nukusi si fakwa keta Tuveka kana wawai i numamana-fanakwaniūga Yenusanema na yana katevatu.

²⁹ Yana nusifufuwai fiyao Diu atu tobwadu-Giniki nukusi si vikawabwaduwaduwa atu ketaketa si nuwasa kana nuvimate fasinei.

³⁰ Tovanama tomuniyeina tunisi si biganowana, si oviya keta si sobuwiya Sisaniyi eketa wakai si vitoiya i niya Tasusi tauna yana menanai.

³¹ Noko nenei eketa Yudiya, Ganini keta Sameniya fafanisima nenesiyai ekanesiya kana matatafu biganei si fakwa. Eketa Kanunu Tafutafuna tomuniyeina i givikatevatusiya keta yasi vitumağana i givifikiniya. Na nenei tomuniyeina kasi sabu i nakata yota Tuveka kana vifotu i nakata.

Fita Yana Nai Nida Keta Yofa Nenesiyai

³² Fita yana nidadana menana tu menana nenesiyai eatu tamoka tova, menana Nida nenei tovitumağana i venufotisiya.

³³ Nokomai namoğa kana wava Aniyasi i venusaiya. Namoğanama tanaina matematena eketa i matamataveya manamana 8.

³⁴ Fita i iyaviya i bwaduwa, “Aniyasi, Yeisu Togifafafana Gigibokeinana i gidewadewiwa! Ku misini be ka sita ku kuwai.” Eketa na tovanama nenei Aniyasi i dewadewa.

³⁵ Tovanama Nida keta Sanoni menanisima namoisi si kitiya Aniyasi i dewadewa eketa Tuveka si vitumağaniya.

³⁶ Yofa menana nenei gumayogu tomuniyeina kana wava Tabita. (Giniki fonasiyi o kana wava Dokasi.) Tova matatafunu i nuwagabubuwa namoğa nenesiyai keta yota i ovitura goyogoyo nenesiyai.

³⁷ Eatu noko tovanama nenei Fita yawane Nida i fakwafakwa eatu gumayogunama i visafwavinäga keta yawasina i kakaviya. Kwafinina si gidewadewiya keta numa kuetana kana totomu nenei si teniya.

³⁸ Eatu Nida menana o Yofa niniunei eketa tovanama Yofa tomuniyeina si nowaniyi Fita Nida i fakwafakwa, namoğa kasi nuwa si visimeisyi si niya kana tuova fasinei si iyaviya si bwaduwa, “Ae, nofe tova tata venuniya.”

³⁹ Eketa Fita nukusi si niya. Tovanama si kikinomania, si vaneiya numa kuetana kana totomu nenei. Nokomai vivinekwafukwafuna yagwanisi si misinififiyi keta si bwedibwidiya atu si vivisawaveniya kasi nuyasima tuninatunina i kwanisiya na yawasinei.

⁴⁰ Eketa Fita matatafusi i vikinomanisiya eatu kaetutuna i viketogunisiya eketa i kawanurukuwa. Tovanama i nusafuwa i sağaviniya gumayogu matem- atena nenei eketa i bwaduwa, “Tabita, ku misini!” Eketa gumayogu matana i kanakasiya eatu tovanama Fita i kitiya, i otowamisiniya keta i nuvitoiya.

⁴¹ Gumayogu nimanei i givikavina eketa i sinavitowamisiniya. Eyo vivinek- wafukwafuna keta tunisi tovitumağana i wenisiya keta i visawavenisiya vitana Dokasi naki i yawasa-savaviniya.

⁴² Yofa kana matatafu bigana si nowaniyi keta sabu Tuveka si vitumağaniya.

⁴³ Eketa nokomai Fita i fakwa kuyadayada matayagwanina namoğa kana wava Saimoni nukusi. Nofe namoğanama o yomuyomu matematesi kwafin- isi nenei nogenogo fakifakinisi kasi tokifufuna.‡

‡ 9:43 Diu yasi sanamana nenei nofe namoğanama o gavigavina uğuna yomuyomu matematesi kwafinisi i givikavina (Visime Tafu 11:39-40). Fita yana fakwa namoğanama nukusi i visawavenenaya vitana nuwanuwana be Kani Kwauna nukusi sina savivina tamo nenei.

10

Fita Keta Koniniyasi

¹ Menana Sisaniya nenei namōga tamokāga kana wava Koniniyasi, tanake tamo tonuaviya kasi 100 kana kaimatana Itani tonuaviya kunumisi nenei.

² Namōganama o toeyaeiana eketa yota yana sabu matatafusi nukusi Guyau kana tovimagumogu. I nuwagabubu goyogoyo nenesiyai eketa yota tova nubwayouna i kawakawanunuwa Guyau nenei.

³ Tamoka tova vanavana i kavigeniya kana bai tonusi nenei, kenokita nenei i kitaututuya Guyau kana kaetōga abamei i nemiya eketa i bwaduwa, "Koniniyasi!"

⁴ Eketa Koniniyasi i toneiya na yana matuta eatu i nutoniiya, "Tuveka yo, avamasi ya nuwanuwa?"

Eketa i nufata, "Tova nubwayouna ya kawanunuku keta ya nuwagabubu goyogoyo nenesiyai Guyau nuwatana i oviya vitana maise bwanaose madina.

⁵ Nofe tova namōga ku visimyeisi si nai Yofa ebe Saimoni Fita si ovai.

⁶ Wavakokona Saimoni nukusi yana numai. Tanake o yomuyomu matematesi kwafinisi nenei nogonogo fakifakinisi kasi tokifufuna, gibokwadewai i fakwafakwa."

⁷ Tovanama kaetōganama i nusifufukōga keta i mowa, Koniniyasi kana kaetōga nasi nuwa keta yana tonuaviya tamokāga tanake Guyau kana tovimagumogu i wenisyia.

⁸ Eketa kana kenokitanama fasinei matatafunu i nusifufuwisiya muninei yo i visimeisiya si niya Yofa.*

Fita Kana Kenokita

⁹ Kuyadayada kana vinuwa vanavana etatiyai, namōgasima Yofa si venukitekitiya. Nofe kawasasanama nenei Fita i vaneya kudukudu kayavenina etanei kawanunuku fasinei.

¹⁰ Eketa i vitanona eatu vivine yawane kabwaga si gigimwanemwaneneiya nenei o i kenokita.

¹¹ I kitiya abama i kawiya eatu vitana aviyavana maise nya nafanafana noyana nufunina nenesiyai vitana tamo aitevana ita otanotanowi.

¹² Nuyanama sinenei o yomuyomu be tooyāgāga keta yota manuwa.

¹³ Kayokayo i kikinomana i bwaduwa, "Fita, ku misini! Ku munuwa be ku kawa!"

¹⁴ Eatu Fita i nufata i bwaduwa, "Muka Tuveka, nao matatafusi viviketofotasi yota gavigavisi eketa mukamokena ata giginuvanuvaishi."†

¹⁵ Kayokayo i kikinomana-savaviniya i bwaduwa, "Aviyavana tamо Guyau i givieyeiya muka kuna visawagoyowei."

¹⁶ Tamoka kenokitanama i kitiya kawa tonu muniyai yo nuyanama i vanesavaviniya abamai.

¹⁷ Kenokitanama kana sanamana fasinei Fita yawane i vivinuwadadaniya eatu namōga kasi tonu Koniniyasi i visimeisiya naki Saimoni yana numai si kikinomana eketa yana ketakawanai si misimisiniya.

¹⁸ Eketa si nutoniya, "Na tamо wagawaga kana wava Saimoni Fita?"

* ^{10:8} Sisaniya atu nanakoyei o Yofa i fakwa, kana kedawanau kana fwafwa 53 kinomita. † ^{10:14} Taki tene Diu yomuyomu sawasawatanana ina givikaviniya o ina kaniya, nao naki i gaviya (Visime Tafu 11). Noko kana nuwanuwa o muka namōga nenesiyai sina viyao yota muka sina tuyanomwanisi kodukodu kana tovai, kana nivaniva sina vibwanaoseya be sina eyaeya-savaviniysiа.

19 Fita o yawane kenokitanama i vivinuwadadaniya atu Kanunu Tafutafuna i iyaviya i bwaduwa, “Ei, namōga nasi tonu si nunuwasiwa.

20 Na fasinei ku misini ku sobu be nukusi kwa nai. Muka kuna vinuwana uḡuna Iyau a visimeisiya.”

21 Fita i sobuwa nenesiyai keta i bwaduwa, “Iyau weka tauku kwa nunuwasiwu. Namaise yo kwa nemai?”

22 Namōga si nufata si bwaduwa, “Noma tamo kaimatana Koniniyasi i visimeikiya ka nemiya. Tanake namōga toeyaeyana yota Guyau kana tovimogumogu eketa fiyao Diu matatafusi si vivifotuviya. Guyau kana kaetōga tafutafuna abamei i nusifufuviya fasinei eketa ka nemiya ka tuova, tana niya yana numai be ya sifufu ina vaneneiye.”

23 Eketa Fita namōgasima i katuvisiya yana numai keta nokomai si banuwa.

Fita Koniniyasi Yana Numai

Eketa tova i katakiya i gidewadewa keta nukusi si niya. Atu yota tunisi Yofa tovitumāgana kaena si kwafuya.

24 Kuyadayada kana vinuwa nenei i kikinomana Sisaniya. Koniniyasi yana sabu keta yana yaoyao i vakukusisiya keta yana numai si fotafota.

25 Tovanama Fita i kanakanasuna yana numai, Koniniyasi i venufotefotiya keta kaetutuna i viketogunisiya eketa i koduwa Fita kanonovanei.

26 Atu i sinavitowamisiniya keta i iyaviya, “Ku misini, iyau o namōgamoka.”[‡]

27 Eketa nasi nuwa si nunusifufuniya si kanasuna sinenei eketa Fita i kitisiya sabu si yokowa.

28 I iyavisiya i bwaduwa, “Kwa vanenēga! Matatafumi kwa sanamaniya Diu kama kwenava, muka tamo Kani Kwauna kana tuyanomwanimi o yota kana venufotaimi. Eatu Guyau naki i visawavenikuwa gewa muka mani namōga ana visawagavigaviyeisi.

29 Eketa tovanama kwa nemiya kaku tuova fasinei, muka ata kabisawa. Eyo kwa iyaveiku namaise yo a nemai?”

30 Eketa Koniniyasi i vibutuwa i nusifufuwa, “Kuyadayada nufunina i kakavisiya vanavana i kavigeniya kana bai tonusi, nao yaku numai a kawakawanunukuwa. Eatu tovanama nenei, namōga kana nuya nukawanamanamananeinasi naukuwai i kikinomaniya.

31 Eketa i nusifufuwa i bwaduwa, ‘Koniniyasi, ya kawanunuku be ya nuwagabubu goyogoyo nenesiyai Guyau nuwatanana i ovija.

32 Namōga ku visimeyeisi si nai Yofa ebe Saimoni Fita si ovai. Wavakokona Saimoni nukusi yana numai. Tanake o yomuyomu matematesi kwafinisi nenei nogonogo fakifikinisi kasi tokifufuna, gibokwadewai i fakwafakwa.’

33 Eketa muka mwanenena a visimeisiya fasiweu eketa a viagigikuwa naki ku nemiya. Na fasinei nofe tova matatafuki ka yokowa ka vanevaneneiwa Guyau matanei be matatafuna avana Tuveka i visimeiwa fasikiyai ku nusifufuweiki.”

Fita Yana Sifufu

34 Eketa Fita i vibutuwa i nusifufuwa i bwaduwa, “Nofe tova a nuwatasanamaniya gewa Guyau muka tamо aitevana yana nusuyai ita ninai.

35 Eatу kunuma tuninatunina nenesiyai aviyaonana Guyau si vivimogumoguviya keta si fufufuna dawaniniina nenei nao i katukatuvisiya.

[‡] **10:26** Guyau i visimeya tanakēga nenei tata kodukoduwa (Yauta 20:3-5, Visime Nuvinavinana 5:7-9, 6:13, 10:20, keta yota Nuke 4:5-8, Kenokita 19:10, 22:8-9). **10:34** Visime Nuvinavinana 10:17

36 Eketa Yeisu Togifafafana Gigibokeinana o namoña kata matatafu yata Tuveka. Aitevana ina vitumañaniya, nao kana fata Guyau ina viyaoiya. Nofe biganama dewadewana fasinei o Guyau i vininitiya Isineni nenesiyai.

37 Aviyavana matatafunu Yeisu yana mudadava Yudiya kana matatafu nenei o naki kwa sanamaniya. Yoni i numamana givibutabuta fasinei muniyai yo Yeisu mudadava nofe i vibutuwa Ganini nenei.

38 Ka kitia namaise Guyau Kanunu Tafutafuna nenei Yeisu tene Nasaneti i vimaiya keta yota i givifiwaniya. Yeisu i niya menana yagwanina nenesiyai iba dewadewasi i savivinisiya, yota namoisima Seitani yana fiwana sifunei matatafusi i gidewadewisiya uguna Guyau o tanake nukusi.

39 Namaise yana mudadava Yudiya kana matatafu keta yota Yenusanema sinenei, nao kima tonowana kana tokita keta kana toviwakakaki. Si giviogonañanaiya keta si nuvimatia.

40 Eatu kuyadayada kana vitonu nenei Guyau i sinaviyawasiya eketa i vimaikitiya.

41 Mateyai yana misini-savavineina muninei muka namoña matatafusi sita kitai. Naki kimaga o nukusi ka kawa keta ka yuwa. Namoikima o Guyau i gibokikiya sifufuna kana yaugeyaniya fasinei.

42 Yeisu i visimeikiya be namoña kana numamanisiya be kana viwakakakisiya vitana tanake o Guyau i ginakasiya yawayawasisi keta matematesi kasi tonuvisi.

43 Guyau yana tomatakawa matatafusi Yeisu fasinei si viginiwa si bwaduwa, taki namoña sina vitumañaniya nao kana wawai Guyau yasi go'yonina ina vinuwateweisiya."

Kanunu Tafutafuna I Sobiwa Kani Kwauna Nenesiyai

44 Fita yawane i nunusifufuwa eatu bwadu nofe kana tovaneneña matatafusi nenesiyai Kanunu Tafutafuna naki i sobunemiya.

45 Eketa Diu tovitumañana nunuffinisi Yofei Fita kaena si kwafuya si mayaga uguna Kani Kwauna eatu Kanunu Tafutafuna i sobunemiya nenesiyai.

46 Si nowanisiya meyasi i kaviniya keta Guyau si davadaviya.

Eketa Fita i bwaduwa,

47 "Kanunu Tafutafuna si viya naki maisemoka kita ta viya. Na fasinei muka tamo aitevana ina viketofoteita kasi givibutabuta fasinei."

48 Eketa i visimeisiya be Koniniyasi yana sabu nukusi sina givibutibutisiya Yeisu kana wawai. Noko muninei Fita si vikokoniya be kuyadayada aviyesi nukusi nokomai sita fakwa.

11

Fita Yana Savivina Fasinei I Nusifufuwa

1 Tonowana keta tunisi tomuniyeina Yudiya fafani sinenei, si nowaniya vitana yota tunisi Kani Kwauna o Guyau fonana naki si katuviya.

2 Eketa tovanama Fita i vaneya Yenusanema tunisi Diu tovitumañana nunuffinisi si managibuiya si bwaduwa,

3 "Kwaña o ku kanasuna tasike muka nunuffinisi yasi numai keta nukusi kwa kawa!"

4 Eketa Fita i vibutuwa i givimayeta nenesiyai aviyavana i kikinomana kana matanabobotai.

5 I bwaduwa, "Yofa a fakwafakwa atu a kawakawanunukuwa nenei a kenokita. A kitiya abamei vitana aviyavana maise nya nafanafana. Eatu noyana nufunina nenesiyai vitana aitevana tamo i otanowei nenekuwai.

6 Eketa sinenei, a kitisiya yomuyomu-menana keta yomuyomu-wanawanaki yota tooyağaga keta manuwa.

7 Eketa kayokayo a nowaniya i iyavikuwa, 'Fita, ku misini! Ku munuwa be ku kawa!'

8 Atu a nufata a bwaduwa, 'Muka Tuveka, nao matatafusi viviketofotasi yota gavigavisi eketa mukamokena ata giginuvanuvaishi.'

9 Eketa abamei kayokayo i bwadu-savaviniya i bwaduwa, 'Aviyavana tamo Guyau i givieyaeiya muka kuna visawagoyowei.'

10 Tamoka ibanama kawa tonu i kikinomana muniyai yo matatafuna i savaviniya abamai.

11 Na naki kawasasanama nenei namoğa kasi tonu Sisaniyei si visimeisiya numanama a fakwafakwa nenei si kikinomana.

12 Kanunu Tafutafuna i iyavikuwa be namoisima nukusi kana niya eatu muka na yaku vinuwana. Nofe tovitumağanasima nasi 6 Yofei o kaeku si kwafuya keta Koniniyasi yana numai ka kanasuna.

13 Eketa i nusifufuwikiya namaise Guyau kana kaetoğga abamei i kitija yana numa sinenei i kikinomaniya keta i iyaviya i bwaduwa, 'Namoğa ku visimeyeisi si nai Yofa be Saimoni Fita si ovai.'

14 Ebe ya sabu nukusi Guyau fonana i nusifufeweimi kami gifafafana fasinei.'

15 Eketa a vibutuwa be a nunusifufuwa eatu namaise Kanunu Tafutafuna kafa viuguwai* i sobunemiya nenetiyai naki maisemoka yota i sobunemiya nenesiyai.

16 Eketa a tukuya Tuveka Yeisu yana bwadu, 'Yoni ukowa nenei i givibutabuta, atu Guyau o Kanunu Tafutafuna nenei ina givibutibutimiya.'

17 Naki mayemayetamokena gewa tovanama Tuveka Yeisu Togifafafana Gigibokeinana ta vitumağaniya be kakavenenenanama Guyau i venita maise tasike yota i venisiya. Keta iyau o aitevana yo Guyau ata nusawatanai?"

18 Tovanama nofemaise Fita nenei si nowaniya, kana managibu si onoviya atu Guyau si sawadavadaviya si bwaduwa, "Mukanono. Gewa Guyau naki Kani Kwauna kawasasa i venisiya sina ugevinisiya be yawasivağata sina nisaiya."

Ekanesiya Anityoki Sinenei

19 Yeisu kana tovitumağana dauna nakasina si nisaiya tovanama Sitiveni yana mate muninei eketa si kafiyayauna. Tunisi si niya Foenisiya yana fafani nenei yota simuna Saifunusi eketa Anityoki menana nakasina nenei, Yeisu bigana si yaugeyanıa fiyao Diüğa nenesiyai.

20 Eatu tunisi tovitumağana simuna Saifunusi nenei keta Sainini menana nakasinei, si niya Anityoki menana nakasinei eketa Ginisi namoisi si numamanisiya biga dewadewana Tuveka Yeisu fasinei.

21 Eketa Tuveka yana fiwana nenei i ovivisiya keta namoğa yagwanisi si vitumağana eketa si ugevinisiya Tuveka nenei.

22 Ekanesiya Yenusanema sinenei si biganowana nofe fasinei eketa Banabasi si visimeiya i niya Anityoki.

* 11:15 Fita i nunusifufuwa aviyavana i kikinomana Kabwaga Matana kana tovai fasinei. (Bunanige 2:4)

23-24 Banabasi tanake o namoغا dewadewana yota Kanunu Tafutafuna nenei i maغا eketa yota tovitumağanaonaona. Tovanama i kikinomana keta Guyau yana sawanuwagabubu i kitansaiya namoغا noko nenesiyai, i sebobowa kitagoyona. Atu matatafusi i vatonisiya be Tuveka Yeisu kana vitumağana nenei sina viketotonisiya venemokena. Eketa namoغا sabuveka Tuveka si vitumağaniya.

25 Nokomai Banabasi i misiniya keta i niya Tasusi, Sauno kana nuwasa fasinei.

26 Eketa tovanama i nisaiya, i oviya keta i makaviniya i nemiiya Anitiyoki. Naki manamana kana matatafu nasi nuwa ekanesiya nukusi si vivikaninisaga eketa namoغا sagisagigi nenesiyai si vivisawavenena. Eketa Anitiyoki nenei tomuniyeina si mikiwenisiya *Yeisu kana sabu*.

27 Noko tovanama nenei tunisi Guyau yana tomatakawa Yenusanemei si sobunemiya Anitiyoki.

28 Sinesiyai o namoغا tamokağa kana wava Agabusi. Kanunu Tafutafuna yana fiwanai i misiniya keta i bwaduvioğoniya vitana tova kabegomokena, noga nakasina ina kataneneğä Noma yana kafa visime kana matatafu nenei. Nofe ibanama i vivenemokena tovanama Konodiyasi yana vitufomu Noma nenei kana tovai.

29 Na fasinei tomuniyeina Anitiyoki sinenei si vinuwadadana vitana gabana sina giviyobuwa tututausi kasi nufotai be sita vininittiya unaunasi Yudiya nenei si fakwafakwa fasisiyai.

30 Nuwagabubunama si viya eyo Banabasi keta Sauno nimasiyai si teniya be yo nokomai tovitumağana kasi tokawakawa sina venisiya.

12

Tovitumağana Kasi Vitoagoyogoyo

1 Tovanama Banabasi keta Sauno si niya Yenusanema kana tovai, tu-fomu Enoda Aganifa i vibutuwa be tunisi tovitumağana ekanesiya sinenei i givigivikuvakuvavanisiya.

2 Yana tonuaviya i iyavisiya keta Yoni tawağana Yemesa kayona si nuonosiya fetowai.

3 Tovanama Enoda i kitiya vitana aviyavana i fufuniya o kafa sebobo Diu nenesiyai, yana tonuaviya yota i iyavisiya keta Fita si givikaviniya. Nofe si fufuniya o Maneka Muka Nakana Nutuva Kana Ka kana tovai.

4 Tovanama Fita deniyai si teniya, Enoda yoko nufunina tonuaviya i tenisiya be sina kitavikaviniya. Yoko tamokağa sinenei tonuaviya nasi nufunina ebe yo yasi tovatovai Fita sina vivinanuya. Enoda nuwanuwana be Venuvisinatana kana Ka muninei, namoغا matatafusi matasiyiay atu ina nutonikuekuiya.

5 Na fasinei Fita deniyai si tenefotiya. Eatū ekanesiya o yawasisi matatafunei si kawakawanunuwa Guyau nenei kana ovivita fasinei.

Fita Kana Ketoyau Deniyai

6 Eketa kana nuwabuna be tova ina katakiya nenei vitana Enoda Fita ina nutonikuekuiya, eatū Fita tonuaviya kasi nuwa kasi sinefouwai i banubanuwa. Nimana si nudigwanisiya seni nuwesi nenesiyai eatū yota tunisi tuiyo o deni kawana si kitavikaviniya.

7 Sabanutuğai Tuveka kana kaetoğa abamei i kikinomana Fita niniunei eketa totomu i mayesiya. Kaetoğanama Fita niniuna i ketogadiya nenei,

i weikenokitiya eketa i iyaviya i bwaduwa, "Ku venumisinil" Eketa seni nimanei i kakakisiya.

⁸ Eyo kaetoganama i bwaduwa, "Ku kanibubuna be ka kaevatakutakuna ku kotoneina." Eketa Fita i fufuniya, eyo kaetoganama yota i bwaduwa, "Ka kwame nenei ku waminu be ku muniyeiku."

⁹ Eketa Fita i muniya keta si kikinomana. Eatu muka ita sanamanei vitana kaetoganama yana visanafu o venemokena, yana nuwanuwa vitana ita kenonokita.

¹⁰ Tuiyo yoko tamokaġa si niunisiya eketa si nemiya yota yoko kana vinuwa nenei, muniyai yo si nemiya ke'ta kana kawa vikainumuna nenei. Ketanama o i niniya menana nakasina kuweyaina. Deni kana kawa tauna i kayauya eatu si kikinomana keta si niya tamo ke'ta nenei si sobuwa. Eyo nokomai kaetoganama Fita i vateweiya keta na tovanama nenei i mowa.

¹¹ Tovanama nenei Fita nuwatana i kanabunabuya eketa i bwaduwa, "Nofe o naki a sanamaniya gewa venemokena Tuveka kana kaetoġa abamei i visimeiya keta Enoda nimanei i sinavikuwa ebe muka fiyao Diu yasi nuwanuwa maise ina fufuniya."

¹² Tovanama Fita naki i kitia Guyau i guguiya, eketa i niya Meni, Yoni Maka ayona, yasi numai. Numanama nenei tovitumaġana yagwanisi si yokowa eketa si kawakawanunuwa.

¹³ Eatu Fita kawa kana vinuwa kumenanina nenei i nufisifisika eketa kaetoġa kakaabana kana wava Noda i nemiya kawa kana kiyau fasinei.

¹⁴ Tovanama Fita i nutoniya nenei, Noda kayona i kinaniya. Eatu sebobo i tewasafuya eketa kawa muka ita yauya atu i venukanasuna keta i iyavisiya i bwaduwa, "Aiyui! Fita nofe ketakawanai i misimisintu."

¹⁵ Eatu si iyaviya si bwaduwa, "Kamo ku wafa!" Eatu i tenekasikasiyei muka yo si bwaduwa, "Ei, nai o Fita yana kaetoġa abamei!"*

¹⁶ Eatu Fita yawane i teniya be i nunufisifisika. Tovanama kawa si yauya nenei, si kitija eketa si mayaġa.

¹⁷ Atu Fita nimanei i nusawatanisiya ebe sina manava, eatu i nusifufuwisiya na-maise Tuveka deniyai i vikinomanei. Yota i iyavisiya i bwaduwa, "Yemesa keta tovitumaġana tunisi kwana nusifufuwisiya aviyavana i kikinomana fasinei." Eyo Fita Yenusanema i teweiya atu i niya tamo menana nenei.

¹⁸ Nuwabuniyai deniyai tonuaviya nuwanuwa yaona i vanisiya Fita yana bwavi fasinei.

¹⁹ Tovanama Enoda i biganowana, yana tonuaviya i visimeisiya be si nuwasa eatu muka sita nisaġai. Na fasinei tuiyosima Fita si kitavikaviniya, Enoda Aganifa i nutonukuekuisiya. Eketa tonuaviya i sawanuyakanisiya be tuiyosima sina nuvimatisiya. Noko muninei Enoda Yudiya i teweiya eatu i sobuwa Sisaniya menana nakasina nenei i toġanovenoviya.

Enoda Aganifa Yana Mate

²⁰ Enoda i nuwagoyowa fiyao Taya keta Saidoni nenesiyai. Na fasinei si vikatutamokisiya eketa si niya kana kita fasinei. Tufomu tauna kana tookakikakina kana wava Banasitasi nuwatana si kaniya eketa Enoda i vikokoniya be sita viyaowa uġuna kasi kabwaga kana ketama nonowana o Enoda yana fafaniyai.

* ^{12:15} Diu si vitumaġaniya vitana tamo tova Guyau kana kaetoġa abamei i visimeisiya yana namon-amoga tamokatamokaga kasi ofafafa fasinei. (Same 91:11, Madiu 18:10 keta Ibeniu 1:14)

21 Eketa tovanama noko kuyadayadanama i vikanatutuya, tufomu kanibubuna Enoda i kotonisiya keta kana kwabudogai i nuvitoiya atu nenesiyai i numamana.

22 Tovanama sabu kayona si nowaniya, si vibutuwa si nukatubwaubwauwiya, “Oa! Nofe o tanake naki guyau kayona, muka namoġa!”

23 Sabanutugai Tuveka kana kaetoga tamokaġa abamei Enoda i vikawagagasiya eketa i visafwavinaga nakasina, uġuna namoġa muka ita iyaveisi be Guyauġa sita gikaikaiwabuya. Noko fasinei mwatanaiya simena si venuyawayaniya eketa i vidawana.

24 Eatu tovitumaġana si viketotonisiya be Guyau fonana si yaugeyaniya eketa namoġa sabu Yeisu si vitumaġaniya.

25 Tovanama Banabasi keta Sauno yasi bunanige Yenusanema si nusafuwa, Yoni Maka si oviya keta nukusi si makavinisiya Anitifyoki.

13

Banabasi Keta Sauno Kasi Giboke

1 Ekanesiya Anitifyoki nenei sinesiyai o tunisi tomatakawa yota tunisi tovisawvenena. Kasi wava o Banabasi, Simiyoni (kana wava venuwana Bowa), Nusiyasi tene Sainini, Manaeni (tanake tufomu Enoda Anitifasi nukusi vikatufutufuwasima), eketa yota Sauno.

2 Tamoka tova tovitumaġana matatafusi si yokowa eketa Tuveka nenei si kodukoduwa keta si vivikowana, eatu Kanunu Tafutafuna nenesiyai i bwaduwa, “Banabasi keta Sauno kwana tenesinisiya. A gibokisiya yaku nuwanuwa sina saviviniya fasinei.”

3 Yasi vikokowana keta kawanunuku muninei, nimasi si dawana Banabasi keta Sauno debabousiyai eyo muniyi si teweisiya si kikinomana.

Banabasi keta Sauno Yasi Kamudadana Saifunusi Simunai

4 Eketa Kanunu Tafutafuna yana visime nenei nasi nuwa si sobuwa Senusiya eketa wakai si tamana Saifunusi simunai.

5 Tovanama Sanamisi menana nenei si kikinomana, fiyao Diu yasi numa kafa yokoyoko sinesiyai Guyau fonana si yauniya namoġa nenesiyai. Noko tovanama nenei o Yoni Maka nukusi, kasi toovivita.

6 Simunanama si vaonosiya keta si nemiya kana nivaniva Fafosi. Nokomai tene Diu toibaiba keta tomatakawa-vikanonono kana wava Ba-Yeisu si venusaiya.

7 Namoinama o tene Noma kana wava Segiusa Fonasi nenei i fakwafakwa. Segiusa tanake simuna kana tovisime yota tanake tamo tonuwatasuyasuya. Nuwanuwana be Guyau fonana ina vaneneiya, na fasinei Banabasi keta Sauno i wenisiya be sina venufotiya.

8 Eatu toibaibanama Ba-Yeisu (Giniki fonasiyai o Enimasi) muka nuwanuwana be tovisimenama ina vitumaġana eketa i sawafafanisiya.

9 Eketa Sauno, kana wava yota Fauno, Kanunu Tafutafuna nenei i maġa eketa Ba-Yeisu i kitamanonowiya.

10 Eketa i iyaviya i bwaduwa, “Kwaġa o Seitanı natuna! Matatafuna avana de-wadewasi ku vivikaniyabinisiya. Kanadibidibi keta vikanonono nenei ku saiya. Tova matatafuna Tuveka yana ketaketa dawaniniisi eatu ku viviviisiya!

11 Eketa ku vaneneġa, Tuveka yana fiwana ina vimatadawaniwa be matau ina kwava ebe muka kana fata vanavana yana mayesina kuna kitai tova bwatana nenei.” Kimokimokima tu sowwa keta kumanovana Ba-Yeisu

matana i sowiya. Muka tamo avana ita kitai, na fasinei namoğa i gifisaşa be nimanei sita givikavina be sita niiya.

12 Tovanama tovisimenama i kitiya aviyavana i kikinomana Ba-Yeisu nenei, i vitumağana uğuna visawavenena noko Tuveka fasinei nenei i mayağā.

Fauno I Numamana Fisidiya Anitiyoki Sinenei

13 Fauno unaunana nukusi Fafosi menana si teweiya eatu wakai si niya Fega menana nenei Famufiniyi yanafafani nenei. Nokomai Yoni Maka i venuteweisiya eatu i makaviniya Yenusanema.

14 Eketa Fega nenei si misiniya keta si vaneonota ketafafani Fisidiya kana Anitiyoki menana nakasina nenei si kikinomana.

Eketa kuyadayada Sabati si kanasuna numa kafa yokoyoko nenei si nuvitögā.

15 Mosese yana visime keta yota Guyau yana tomatakawa yasi vigniwa kasi ginağanaga muninei, numa kafa yokoyoko kana toviketanuneina bwadu si vininitiya Fauno keta Banabasi nenesiyai si bwaduwa, “Unaunaki, taki tamo bwadu-vatoneina nenemiyai maise o namoğa kwa nusifufuweisi.”

16 Eketa Fauno i misiniya, nimanei namoğa i nusawatanisiya eketa nenesiyai i bwaduwa, “Fiyao Isineni keta kwami Kani Kwauna atu Guyau kana tovimagumogu, kwa vaneneğeiku!

17 Kita fiyao Isineni manatuwaina yata Guyau i gibokisiya wağawağata eketa kasi sabu i givinaksiya tovanama yasi vikaetoga Itifita sinenei kana tovai. Eatu yana fiwana utubasinei Itifitei i kikinomanisiya.

18 Eketa manamana 40 fwayafwaya nunumonumonei i kunuwanisiya.

19 Eketa Guyau fiyao Kenani kunuma 7 i vatanisiya eatu yasi fwayafwayanama kita i venita eketa ta vitoniwagiya.

20 Tovanama wağawağata si kanasunavauvauwa Itifita kana tovai atu i nemiya kana nivaniva 450 manamana i kakavisiya muninei yo Kenani si fakwa.

Eketa noko muninei Guyau i venisiya tovisime be si visimeisiya kana nivaniva tomatakawa Samuwena yana tovai.

21 Fiyao Isineni Samuwena si vikokoniya nuwanuwasi tamо yasi turomu eketa Guyau Beniyamina fasekwina nenei Kisi natuna Sauno i venisiya keta namoinama i vidibwanisiya manamana 40.

22 Eatu muniyai Guyau Sauno i viyauanya eatu Deividia i ginakasiya yasi turomu. Eketa namoğanama fasinei Guyau i bwadukikinomana i bwaduwa, ‘A kitanaisiya Yeşe natuna Deividia o nuwataku i oviya. Yaku nuwanuwa matatafuna maise kimoki ina saviviniysiya.’

23 Naki maise Guyau i bwadudabadaba Deividia nenei, eketa susukwana nenei kita fiyao Isineni kata togifafafana i nemiiya o Yeisu.

24 Muniyai yo Yeisu yana mudadava i vibutuwa, Yoni Togivibutabuta i numamana Isineni matatafusi nenesiyai vitana fufuna goyosi nenesiyai sına ugevinisiya be ina givibutibisiya.

25 Tovanama Yoni yana mudadava i nunusafuya, namoğa i iyavisiya, ‘O kwami kwa nuwanuwa vitana iyau Togifafafana Gigibokeinaku? Iyau o muka eatu gwadinama munikuwai i nemiiya o muka ita nufotaiku kana kaevatakutakuna ana kakiya.’

26 Kwami unaunaku, Ebenaamu susukwana eketa yota Kani Kwauna Guyau kana tovimogumogu, kwa vanenēga! Guyau matakawa i vininitiya nenetiyai namaise namōga i gigifafafaneisi fasinei.

27 Fiyao Yenusanema kasi toviketanuneina nukusi muka sita sanamanei Yeisu o tanake Togifafafana. Sabati tamokatamokāga numa kafa yokoyoko sinenei si vanevaneneisa namōga si gigināganāga Guyau yana tomatakawa yasi viginiwi Togifafafananama fasinei, eatu muka nuwatasi ita mayesya eketa si sawanuketuwia be ina mateya. Noko ketaketanama nenei eketa tomatakawa yasi viginiwasima noko i vivenemokena.

28 Noko fiyaosima keta kasi toviketanuneina muka tamo goyona sita kitanisāgai Yeisu nenei ebe yo ina mate. Eatu Fainato si vikokoniya be yana tonuaviya ina nuyakanisiya be sina nuvimatiya.

29 Eketa avana Guyau yana tomatakawa si viginiwi siya matatafuna tanake fasinei naki maisemoka si savivine-kōgoiya. Muniyai ogonāganāga si kakiya keta kididiku nenei si teniya.

30 Atu Guyau mateyai i sinaviyawasiya.

31 Kuyadayada yagwanina kana tomuniyeina i kikinomanisiya. Namoisima aviyaonana nukusi nauna si kamudadana Ganini nenei eatu si vaneya Yenusanema. Tasike si kitia eketa nofe tova si viviwakakisiya Yeisu fasinei namōga nenesiyai.

32 Nofe tova Banabasi nukusi biga dewadewana ka iyaiyimiya. Avana Guyau yana bwadudabadabanama wāgawāgata nenesiyai,

33 naki maisemoka i fufuniya eketa tovanama Yeisu i sinaviyawasiya mateyai i vivenemokena kita natunatusi nenetiyai. Naki maisemoka Deividia i viginiwiya Same kana vinuwa nenei i bwadubwaduwa Yeisu fasinei,

*'Kwāga Iyau natuku,
kimoki o Iyau amau.'*

34 Guyau Yeisu mateyai i sinaviyawasiya eketa mukamokena yota ina matesavavinei. Nofe savivinanama fasinei o Guyau i bwaduwiya wāgawāgata nenesiyai i bwaduwa,

'Namaise Deividia a bwadudabedabiya kana sawanuwagabubu tafutafuna keta venemokena, naki maisemoka yota nununei ana sawanuwagabubuwimiya.'

35 Eketa tamo yota viginiwi Same nenei Deividia i bwadubwaduwa,

'Muka ka Kaetōga Tafutafuna kuna kitamokei be ina kaniniya kididiku sinenei.'

36 Kwa nowaniya, yawane Deividia na yawasinei avana Guyau i nuwenuwiya maise i saviviniya, eyo i mateya eketa namai wāgawāgana si matamataveya nenei niniusiyai si odewadewiya eketa tofwana i kaniniya.

37 Eatu namoinama Guyau i sinaviyawasiya mateyai tofwana muka ita kaniniya.

38-39 Eketa unaunaku, biganama ka nunusifufuwimiya kwana nowanaututuya. Yeisu nenei eketa Guyau kana fata be yami go'yona

ina vinuwateweisaya. Muka kana fata be ketoyau kwana nisağai taki Moses yana visime matatafuno kwana muniiya, atu Yeisu kwana vitumağaniya nao Guyau matanei ketoketoyaumi go'yono matatafuno nenesiyai.

40 Na fasinei kwana kitavikavinimiya be avana tomatakawa si viginisiya muka ina kikinomana nenemiyai. Si bwaduwa,

41 *'Fiyaomima kwa adibudibutoyoikuwa, kwa vaneneğal!*

Kwa bau be kwa vikamatemate,

uğuna kwami tomanagibu yami tovai bunanige ana gikinomaniya nenemiyai.

*Naki taki aitevana tamo ibanama fasinei ina iyavimiya,
eatu kimoki muka kwana vitumağanei.'*"

42 Eketa tovanama Banabasi keta Fauno numa kafa yokoyoko si teweteweiya, namoğa si kamanemanisiya be Sabati venuwanei Guyau yana bwaduwa sita nusifufuwe-savaviniya nenesiyai.

43 Tovanama si kafiyauyauna muninei, yagwanisi fiyao Diu yota aviyaonana Kani Kwauna eatu Diu yasi ketaketai si kodukoduwa, Fauno keta Banabasi si muniisiya. Eketa namoisima si nusifufuwisiya eketa si kamanemanisiya be vitumağana sina tenesaviya Guyau yana omukumukutana kanonovanei.

44 Sabati kana vinuwa nenei menana nakasinei sabuvekamoka si yokowa numa kafa yokoyoko nenei Tuveka bigana kana vaneneğä fasinei.

45 Tovanama Diu namoisi si kitiya yoko sagisagigi, si sinegoyowa eketa si vibutuwa Fauno yana sifufu si sawavigoyowiya.

46 Atu Fauno keta Banabasi na yasi katevatu si nusifufuwa si bwaduwa, "Kana fatamoka be Guyau fonana kana yauneina fasinei o nauna kwami fiyao Diu nenemiyai, eatu kuniniumi kwa katuniiya. Nofe i vivisawavenena gewa tututaumi kwa nunuvisiyi keta kwa nuwanuwa avage yawasivağata kana nisağä o muka ita nufotaimi. Na fasinei nofe tova yota Kani Kwauna nenesiyai ka tonetoneya.

47 Nofemaise Tuveka i visimeikiya tovanama i bwaduwa,

'A gibokiwa kuna vikimayeta Kani Kwauna fasisiyi,

*ebe yo kwağä neneieu namoğa kana matatafu fwayafwayai
ana gifafafanisiya.'*"

48 Eketa tovanama Kani Kwauna fiyaosi si nowaniya Fauno yana bwadu, si sebobowa nakasina eketa Tuveka si daviya biga dewadewana fasinei. Eketa tasike aviyaonana Guyau waniya i gibokisiya be yawasivağata sina nisaiya fiyaosima o Yeisu si vitumağaniya.

49 Eketa Tuveka bigana i mutuna fafaninama kana matatafu nenei.

50 Atu Diu namoisi si ketoyakayakan Kani Kwauna vivine kaikaiwabusı atu Guyau kana tokodukodu, yota tunisi namoğa na kasi wava Anituyoki sinenei. Eketa tasike fiyaosima o namoğa tunisi si ketoyakayakanisiya be Fauno keta Banabasi si vitoagoyogoyowisiya eketa yasi fafaninama nenei si kwavinisiya keta si kikinomana.

51 Na fasinei Fauno keta Banabasi kaeyafayafasi kasi kafusisima si nubutusiya be i visawavenena vitana Guyau i nuwagoyowa fiyaosima nenesiyai. Eyo si niya Ikoniumu menana nenei.

⁵² Eatu tomuniyeina Anityoki nenei si sebobowa nakasina eketa Kanunu Tafutafuna i kitavikavinisiya yasi fakwafakwa nenei.

14

Fauno Keta Banabasi Ikoniumu Sinenei

¹ Avana Anityoki nenei i kikinomana, naki maise yota Ikoniumu nenei. Fauno keta Banabasi yasi fufunavağata maise eketa si kanasuna Diu yasi numa kafa yokoyoko sinenei eketa yasi numamana nenei fiyao Diu keta Kani Kwauna sabuveka Yeisu si vitumağaniya.

² Eatu Diu tunisi si dibutoyoğga Yeisu kana vitumağana fasinei eketa Kani Kwauna fiyaoси si ketoyakayakanisiya yota yasi nuwanuwa si kaniya be muka tovitumağana sina munkiyeisi.

³ Noko nenei Fauno keta Banabasi si fakwa matanubwayouna eatu si numamana na yasi katevatu Tuveka yana omukumukutana nenetiyyai fasinei. Eketa Tuveka i givimeyameyaniya nenesiyai be kiyakiyaya kafa nuwatabau yagwanina si saviviniyiа eketa nofe ketaketanama nenei namoğa i visawavenisiya vitana biga nofe o venemokena.

⁴ Eatu namoğa Ikoniumu menana sinenei si takisiya keta tunisi o fiyao Diu yasi badiyai si niya atu tunisi o tonowana nenesiyai.

⁵ Kani Kwauna keta fiyao Diu na kasi toviketanuneina nukusi si viwaifunisiya ebe tanasona nenei sita vibutusiya be gabanai sita tutuvimatisiya.

⁶ Eatu tovanama Fauno keta Banabasi si biganowana, si dibwana si niya kawakawana Naikoniya nenei, menana nakanakasisi Nisita keta Debi keta yota menana kuniniusi nenesiyai.

⁷ Eketa nokomai si tenesaviya biga dewadewana Yeisu fasinei si nunumamana.

Fauno Keta Banabasi, Nisita Keta Debi Nenesiyai

⁸ Namoğa tamokağga menana Nisita nenei i nunuvitoğga. I tufuwiya fenafenana eketa muka ita ninidadana.

⁹ Tamoka tova Fauno yana numamana i vanevaneneiya. Fauno dawaniniina i toneiya eketa i kitansaiya vitana namoğa i vitumağana ina dewadewa fasinei,

¹⁰ eketa Fauno kayona nakasinei i iyaviya i bwaduwā, “Unaku, kaeyafayafaweu ku misini!” Noko tovanama nenei kaena si dewadewa, i venuotowamisinya keta i nidadana.

¹¹ Tovanama namoğa si kitiya avana Fauno i fufuniya, Naikoniya tututausi fonasiyi si bwaubwauwa, “Ei, Vivinuwa si vinamoğamoka eketa si sobunemiya nenetiyyai!”

¹² Banabasi o kawakawa na fasinei si weniya Seiyusi eatu Fauno tanake tonusifufu na fasinei si weniya Emesi.

¹³ Seiyusi yana numa kodukodu o menana nakasina kana ketakawanai. Yana tovilbwanaose keta yana namonamoğa nukusi bunumakau keta kanibubuna bwanaosesi si nemina uguna nuwanuwasi Fauno keta Banabasi nenesiyai sina vibwanaoseisiya.

¹⁴ Atu tovanama Banabasi keta Fauno si nowaniya, kasi nuya si kiganiniya atu si dibwana si kanasuna sabu kasi sinefouwai si finafina,

¹⁵ “Eiyo, unaunaki! Avao nofe kwa savisavinei? Kima o naki namoğamoka maise kwami. Biga dewadewana ka nemiiya nenemiya ebe nofe

ibakaokaoğosima naki kwana onovisiya eatu kwana sağavinimiya Guyau na yawasina nenei. Nofe Guyaunama o tanake abama, fwayafwaya be gibo keta yota iba matatafusi sinesiyai kasi tokifufuna.

16 Manatuwaina yasi tovai namoğa matatafusi i kitamokisiya be tututausi yasi nuwanuwai si sağa.

17 Eatu kwa kitiya, kiyakiyaya tamokatamokağı si visawavenena yana nuwadoğa iivenemokena nenemiyai gewa Guyau i fakwafakwa. Bwabwau abamei keta kabwaga kasi tutuya i venevenimiya eketa kabwaga be sebobo nenesiyai katekatemi i vivimaisiya.”

18 Banabasi keta Fauno naki maise yasi kikitana eatu Nisita fiyaosi yawane si kamanamana nuwanuwasi be sina vibwanaoseya nenesiyai.

Fauno Gabanai Si Fonufonuya Nisita

19 Muniyai fiyao Diu Anitiyokiyei eketa Ikoniumuwei si nemiya keta namoğa yasi nuwanuwa si kanıya eketa Fauno si vikaniyabiniya. Eyo si vikatutamokisiya keta Fauno gabanai si fonufonuya. Yasi nuwanuwa vitana naki ita mate eketa si soni-kikinomaniya menana nakasina kukwauna.

20 Eatu tovanama tomuniyeina tunisi si yokofifiniya, i misiniya eketa i kanasunasavaviniya menana sinenei.

Kuyadayada venuwanei Fauno keta Banabasi si misiniya keta si niya Debi menana nakasinei.

21 Tovanama biga dewadewana nokomai si numamaniya, namoğa yagwanisi si vitomuniya Yeisu fasinei. Eyo si makavinisiya Nisita, Ikoniumu keta Anitiyoki menana nenesiyai Fisidiya yanafafaniyi.

22 Menana tamokatamokağı nenei tomuniyeina si vavatonisiya be yasi vitumağana ita fakwafakwa fifiwanina Yeisu nenei si bwadubwaduwa, “Kita kuvalvana yagwanina sinenei tana kanasuna eyo muniyai Guyau yana kafa visime nenei tana kanasuna.”

23 Eketa ekanesiya tamokatamokağı nenesiyai yasi tokawakawa si ginakasisiya. Eyo kawanunuku keta vikokowana nenei Tuvekanama si vitumağaniya nimanei si tenisiya.

24 Noko muninei Fauno keta Banabasi fafani Fisidiya nenei si vaonota keta si niya Famufiniya.

25 Tuveka bigana si numamaniya Fega namoisi nenesiyai eyo si sobuwa Ataniya menana nenei.

26 Eyo nokomai wakai si tamana Anitiyoki menana nenei. Nofe menaniana nenei o waniya tovitumaga kawanunukuwai Fauno keta Banabasi Guyau nimanei si tenisiya be sita bunanigeya. Eketa Guyau yana omukumukutana nenei bunanigenama naki si nusafuya.

27 Tovanama si kikinomana Anitiyoki, ekanesiya si wenevakukusisiya eketa matatafuna si simana-kikinomana namaise Guyau i savivina yasi bunanige sinenei yota namaise Kani Kwauna kawasasa i venisiya Yeisu kana vitumaga fasinei.

28 Eketa Fauno be Banabasi tova matanubwayouna nokomai si fakwa tomuniyeina nukusi.

¹ Nofe tovanama nenei tunisi Diu tovitumağana Yudiyei si sobunemiya Anityoki menana nakasinei eketa si vivisawavenena Kani Kwauna tovitumağana nenesiyai, si bwadubwaduwa, "Moses yana visime maise sina nufifinimiya. Taki nofe kiyakiyanama muka nenemiyai, nao Guyau muka ina gifafafaneimi."

² Eatu Fauno keta Banabasi nukusi si ovivigwaeğä nakasina. Na uğuna Fauno keta Banabasi yota tunisi tovitumağana sinesiyai si vinuwadadanisiya sina niya Yenusanema, tonowana keta tokawakawa nenesiyai nofe nuwanuwanama fasinei.

³ Eketa Anityoki ekanesiya si vibiyawasisiya keta si visimeisiya yasi ketai. Si vaonota Foenisiya keta Sameniya fafanisima nenesiyai ke'ta tofwanei menana nenesiyai si nunusifufuwisiya namaise Kani Kwauna si vivitumağana Yeisu nenei. Eketa tovitumağana matatafusi si sebobowa nakasina biga nofe fasinei.

⁴ Tovanama si kikinomana Yenusanema, ekanesiya keta tonowana be yota tokawakawa si venufotifotisiya. Eyo Fauno keta Banabasi yasi bunanigenama sinenei matatafunu aviyavana Guyau i savivinisiya, si bwaduwe-kikinomaniya.

⁵ Atu tunisi Fanasi tovitumağana si misiniya eketa si bwaduwa, "Kani Kwauna fiyaosi tana nufifina keta yota tana visimeisiya be Moses yana visime sina muniisiya."

⁶ Tonowana keta tokawakawa si yokowa keta nofe nuwanuwasima fasisyai si nusifufuwa.

⁷ Si vikanunusifufuwa matanubwayouna muniyai yo, Fita i misiniya keta i iyavisiya i bwaduwa, "Unaunaku, kwami tututaumi naki kwa sanamaniya manatuwaina Guyau i gibokikuwa sinemiyai ebe biga dewadewana ana numamaniya Kani Kwauna nenesiyai sina nowaniya be Yeisu sina vitumağaniya.

⁸ Guyau katekate tamokatamokağä kana tosanamana eketa Kanunu Tafutafuna i kavenena nenesiyai naki maise kita Diu i venita, noko i visawavenena yana giboke.

⁹ Eketa muka tamo namai kana tunina Guyau ita tenei tasike atu kita netetiyyai uğuna yasi vitumağanai katekatesi i givieyaeiya.

¹⁰ Eketa nofe tova avana fasinei yo Guyau kwa aanuvanuvai? Wağawağata nukusi visimesima nofe muka tata munimuniyeisi atu nofe tova dauna kwa tewetewe-vaneiya tomuniyeina kavanasiyi.*

¹¹ Avi goyo! Kima ka vitumağaniya Tuveka Yeisu yana omukumukutana nenei gifafafana ta nisaiya. Naki maisemoka yota tasike Kani Kwauna."

¹² Sabu matatafusi si numananava atu si vaneneğä Banabasi keta Fauno si nusifufuwa namaise yasi bunanige sinenei Guyau kiyakiyaya kafa nuwatabau i savivinisiya Kani Kwauna nenesiyai fasinei.

¹³ Tovanama Banabasi keta Fauno si nusifufukoğä, Yemesa i iyavisiya i bwaduwa, "Unaunaku, kwa vaneneğeiku!

¹⁴ Fita naki i givimayeta netetiyyai namaise Guyau nauna i visawavenena yana vinuwadadana Kani Kwauna fasisiyi eketa tunisi i gibokisiya tauna yana namonamoğä.

15 Guyau yana tomatakawa si bwaduvioğoniya naki maisemoka yota i kikinomana i bwadubwaduwa,

16 'Deividia nifanifaina yana kafa visime si givigoyuya.

Eatu ana savavinikuwa

keta ana yona-savaviniya

be yota ana givifiwaniya.

17 *Ebe namoğa tufotufo kana nufota Tuveka sina nuwasiya
yota Kani Kwauna aviyaonana kaku wawai sina nemiya,*

Tuvekanama i bwadubwaduwa maise yota ina saviviniya.'

18 *Eatu kana sanamana o manatuwaina nunuvisineinana."*

19-21 Eketa yota Yemesa i nusaviya i bwaduwa, "Tova nubwayouna menana tu menana nenesiyai, Moses yana visime Sabati tamokatamokağa si giginağanaga keta yota si nunumamaniya numa kafa yokoyoko sinesiyai. Nofe fasinei iyau yaku vinuwadadana o kita muka tana gividauniya Kani Kwauna fiyaoси aviyaonana naki si sağasağavinisiy Guyau nenei. Eatu naki nufunufu tata vininitiya nenesiyai be ita gisawakedanisiya ebe avi viyo kifukifufuna nenesiyai si vibwanaoseiiya muka sina kaniya. Eketa yota muka sina kudokaokaoğ. Muka yomuyomu kayona kikidubina sina kaniya. Yota muka ufaufa sina yumiya."

Nufunufu Kani Kwauna Tovitumağana Fasisiyai

22 Eketa tonowana be tokawakawa keta ekanesiya matatafusi Yemesa yana givisawakedana si visawadewedewiya. Eketa toviketanuneina namoğa nuwesi, Yudasa kana wava kana vinuwa Basabasi keta Sainasi, tutausi sinesiyai si gibokisiya. Eketa si visimeisiya Fauno keta Banabasi nukusi sina niya Anitiyoki be yasi vinuwadadanamokena maise sina matakawisiya.

23 Si vininitisiya nufunufu nukusi sinenei i bwadubwaduwa maise.

"Kima unaunami tonowana keta tokawakawa, yama nuwagabubu kwami Kani Kwauna tovitumağana kwa fakwafakwa Anitiyoki, Siniya keta Sinisiya fafanisima nenesiyai.

24 Nofe biga ka nowaniya o tunisi namoğa sinekiyai muka yama sawateweyleina nenei atu si nemiya nenemiyai keta avana si iyavimiya, yami nuwanuwa si gividaunisiya.

25 Na fasinei ka nusifufuwa keta ka visawadewedewiya keta namoğa ka gibokisiya eketa ka visimeisiya nenemiyai unaunata goyosi Banabasi keta Fauno nukusi.

26 Namoisima yawasisi kafa sinde nenei eatu kunuwaneina nenei, si vitobunangieya Tuveka Yeisu Togifafafana Gigibokeinana kana wava fasinei.

27 Na fasinei Yudasa keta Sainasi ka vivisimeisiya nenemiyai na nima nufunufusi ebe avana sina bwaduwuya kawasiyai sina visawavenemokeniya.

28 Kanunu Tafutafuna keta yota kima yama vinuwadadana o muka vitana gisawakedana yagwanina, eatu naki nofemaiseğ o muka kwana fufunisi.

29 Avi viyo kifukifufuna nenesiyai si vibwanaoseiiya, muka kwana kaniya. Muka ufaufa kwana yumiya. Muka yomuyomu kayona kikidubina kwana kaniya. Muka kwana kudokaokaoğ.

Taki visime nofe kwata kitavikaviniya, nao dewadewana. Oiyoo.”

³⁰ Eketa namoğamokesi si visimeisiya Yenusanemei keta si sobuwa Anitiyoki. Nokomai ekanesiya si wenevakukusisiya keta nufunufunama si venisiya.

³¹ Tovanama si ginağanaiya, si sebobowa nakasina yana bwadu-givifiwana fasinei.

³² Yudasa keta Sainasi tututausi o tomatakawa keta bwadubwadu nenesiyai si givikatevatusiya yota yasi vitumağana si givifiwaniya.

³³ Noko muninei Anitiyoki si fakwa kuyadayada kawaviyamoka, eyo ekanesiya si visimeisiya keta na yasi nuwatakabonu atu si makavinisiya Yenusanema ekanesiya nenesiyai.[†]

³⁵ Eatu Fauno keta Banabasi si fakwa Anitiyoki, tunisi namoğga sabu nukusi si vivisawavenena yota si nunumamana Tuveka Yeisu fasinei.

Fauno Keta Banabasi Si Venusisina

³⁶ Kuyadayada kawaviya muninei Fauno Banabasi i iyaviya i bwaduwa, “Unaku, tata makavinita be unaunata tata venufotisiya namai nauna Tuveka Yeisu bigana ta numamaniya menanasima matatafunu nenesiyai be ta kitaisi naise yasi dibwadibwana.”

³⁷ Banabasi i vinowana eketa nuwanuwana Yoni Maka ita oviya nukusi.

³⁸ Atu Fauno muka ita visawadewadewei sina ovai uğuna nauna yasi kamudadana nenei muka nukusi sita fakwa kana nivaniva kafa nusafu, eatu Famufiniya yanafafaniyi i venumakanovisya.

³⁹ Nofe fasinei Fauno keta Banabasi si vibanasiya eketa si venusisina. Banabasi Maka i oviya keta wakai si niya Saifunusi simuna nenei.

⁴⁰ Eatu Fauno o Sainasi i gibokiya eketa tovitumağana si yokowa keta Tuveka yana omukumukutana nenei si tenisiya eyo si gionovisya.

⁴¹ Eketa Siniya be Sinisiya yasifafani nenesiyai si kamudadana eketa ekanesiya si vavatonisiya.

16

Timoti, Fauno Keta Sainasi I Tuyanomwanisiya

¹ Fauno keta Sainasi si niya Debi menana nakasina nenei eyo si niya Nisita menana nenei. Tamoka tomuniyeina kana wava Timoti nokomai i fakwafakwa. Ayona o ne Diu tovitumağana eatu amana o tene Ginisi.

² Tovitumağana Nisita keta Ikoniumu nenesiyai Timoti si kitavanejiya.

³ Fauno nuwanuwana Timoti nukusi sina niya na fasinei i nufifiniya. Nofe i saviviniya uğuna fiyao Diu noko menanisima nenesiyai si fakwafakwa, matatrafusi si sanamaniya vitana Timoti amana o tene Ginisi.

⁴ Fauno, Sainasi keta Timoti si niya menana tamokatamokağga nenesiyai Kani Kwauna tovitumağana si iyavisiya avana tonowana keta tokawakawa Yenusanema si vinuwadadanisiya ebe sita muniisiya.

⁵ Eketa ekanesiya yasi vitumağana i fiwanamoka keta kuyadayada tamokatamokağga, kasi nağga i kekeno-vanevaneya.

Fauno Kana Kenokita

⁶ Fauno unaunana nukusi Kanunu Tafutafuna i sawatanisiya Guyau yana bwadu kana yauneina Eisiya sinenei na fasinei si fanakwaniüğa Finigiya keta Ganetiya kawakawanasisma nenesiyai.

[†] **15:33** Tunisi viginiwa nenesiyai o kana nukisi 34 si nunatuya. *Atu Sainasi i vinuwadadan femai ina fakwa.* **15:38** Bunanige 13:13

7 Tovanama si nemiya Maisiyafafani kana nabaonota nenei, si anuvanuva be Betiniya fafaninama nenei sina kanasuna eatu Yeisu Kanununa muka ita sawateweysi.

8 Eketa si tamana Maisiya yana fafaniyai eketa si sobuwa Tonowasi menana nakasinei.

9 Eketa noko nuwabunana nenei Fauno i kenokita. Kenokitanama nenei i kitiya tene Masedoniya i misimisiniya atu i nunukeketiya i bwadubwaduwa, "Ku tamananemai Masedoniya ebe ku oviviteiki."

10 Eketa Fauno kana kenokita muninei naki na tovanama nenei ka gidewadewa kana toga Masedoniya fasinei. Noko nenei ka sanamaniya Guyau i vivisimeikiya be biga dewadewana kana numamaniya noko fiyaosima nenesiyai.

Fauno I Niya Finifai

11 Eketa wakai Tonowasi menana nakasina ka teweiya atu dawaniniina ka niya Samotenesi simuna nenei. Eketa kuyadayada kana vinuwa nenei ka niya Neyafonisi menana nenei.

12 Nokomai yo kaeyai ka niya Finifai. Menana noko na kana wava kawakawana Masedoniya Noma fiyaosi si fakwifakwiya nenei. Finifai ka fakwa kuyadayada matayagwanina.

13 Ka fakwafakwa atu Sabatiyai menana ka teweiya atu ka kikinomana keta ka niya ukowai yama nuwanuwa vitana nokomai tamo kawanunuku kana kabagai kata nisaiya. Eatu tunisi vivine si yokowa kawanunukuwa fasinei eketa ka nuvitoaga keta ka nusifufuwisiya Yeisu fasinei.

14 Gumayogu tamokaaga si vanevaneneikiya o tasike Kani Kwauna kasi wava Nidiya ne Tayatina. Tasike nuya yabeyabena-fofonina si vivikmwaneina. Tasike Guyau nenei si kodukoduwa eketa Tuveka katekatesi i yauya nenei keta Fauno yana sifufu si nowanaututuya.

15 Nidiya kasi givibutabuta na yasi sabu nukusi muninei, si katuvikiya yasi numai atu si bwaduwa, "Taki kwa sanamaniya kima Tuveka kana tovitumaagana, kwata nemiya yama numai tata fakwa." Nuwataki si kaniya eketa ka niya yasi numai.

Fauno Keta Sainasi Deniyai

16 Tamoka tova ka niniya kawanunuku kana kabagai eatu tamoka kaetoga kakaabana i venusaikiya. Kanunu goyona i nuwafiya keta i kanakanaveneveniya be tova munina avana sina kikinomana fasinei i nunusifufuwina. Toniwaga gabana nakasina si viviya noko ketaketanama nenei.

17 Fauno nukusi i munimuniyedadankiya atu i bwaubwauwa, "Oi, kwa kitais! Nofe namoisima o Guyau Etanemokenei yana tobunanige. Gifafafana kana ke'ta si nunumamanimiya."

18 Kuyadayada yagwanina tamoka fufuinama i niiya kana nivaniva Fauno dibuna i toyoga. I sagavininya gumayogu nenei eketa kanunu goyona i iyaviya, "Yeisu Togifafafana Gigiboleinana kana wavai a nunuyakayakanawa gumayogu ku gionovei!" Keta naki tovanama nenei, kanunu goyona gumayogu i teweiya.

19 Tovanama toniwaga si kitansaiya vitana yasi gabana kana ke'ta naki i kaonosiya, Fauno keta Sainasi si givikavinisiya eketa si sinakanikanisiya si niisiya kafa vivitamaneina kana kabagai ebe tovisime matasiyai sina misiniya.

20 Tovanama si niisiya tovisime nenesiyai, si bwaduwa, “Nofe namōga o fiyao Diu, yata menana sinenei vikasanegwanegwa si gigikikinomaniya namōga nenesiyai.

21 Sanunama kita fiyao Noma nenetiyyai muka kana sawateweine o si vivisawavenena.”

22 Sabu i kanakasisiya keta Fauno be Sainasi si vibutusiya. Tovisime yasi tonuaviya si iyavisiya si bwaduwa, “Kasi nuya kwa kiganini be kaiyai kwa kanuwatamatamaneira.”

23 Si munusiya nakasina yo muninei deniyai si tewekanasunisiya eyo tokitavikavina si visimeiya be ina kitavikavina-dewadewisya.

24 Eketa deni sinenemokenei i tenisiya keta kai daudaunisi nugiginabusi nenesiyai kaesi i vikanakuma.

25 Nuwabuna sinefouna sasana Fauno keta Sainasi si kawakawanunuwa keta si oseosedavadava Guyau nenei eatu deni sinenei finisina matatafusi si vanevaneneisyia.

26 Eketa naki noko tovanama nenei nikunku fifiwanina i dibwana keta deni kana yafani i nikuniya. Deni kana kawa matatafusi i kayausya yota finisina kasi seni si kamwanumwanuwa.

27 Tovanama tokitavikavina i kenoviniya keta i kitiya deni kasi kawa kakayausi, i nuwanuwa vitana finisina sita dibwana eketa yana feto i soniyaginiya be tauna ita nuvimatia.

28 Eatu Fauno i fina, “Oi, muka taūgu kuna givigoyou! Kima matatafuki o weka!”

29 Eketa tokitavikavina i bwauwiya toovivita kimayeta fasinei eketa i matabōgana i kanasuna deni sinenei namai Fauno keta Sainasi si fakwafakwa nenei. Na yana matuta keta i akikinikuna atu nausiyai i koduwa.

30 Eketa i kikinomanisiya keta i kawanunuwihiya, “Ae amamaku, avamasi ata fufuniya be gifafafana ata nisāgai Guyau nenei?”

31 Eketa si nufata si bwaduwa, “Ku vitumāgana Tuveka Yeisu nenei be ina gifafafaniya maise yota ya sabu.”

32 Eketa Tuveka bigana si nusifufuwiya nenei eketa yota sabu matatafusi yana numa sinenei.

33 Nuwabunanaama nenei deni kana tokitavikavina Fauno keta Sainasi i niisiya keta kasi gikona i kigona. Muka mwanenena tu yana sabu matatafusi nukusi si givibutibutisiya.

34 Eyo deni kana tokitavikavina i kanasunisiya yana numai keta i vibiyawasisiya. Yana sabu matatafusi nukusi si sebobowa nakasina uguna naki Guyau nenei si vitumāgana.

35 Tova i katakiya nuwabuni, menana nakasina kana tovisime yasi tonuaviya si visimeisiya deni kana tokitavikavina kana matakawa si niiya namōga kasi ketoyau fasinei.

36 Eketa tokitavikavina Fauno i iyaviya i bwaduwa, “Tovisime bwadu si vininitiya nenekuwai be Sainasi nukusi ana gionovimiya fasinei. Nofe tova kwa nōgokawawa na yami nuwatakabonu.”

37 Eatu Fauno tonuaviya nenesiyai i bwaduwa, “Muka tamo kana goyonia sita kitai nenekiyai eatu sabu matasiyai si kimunuwa keta yota deniyai si tenikiya. Eatu kima o Noma tufuwina! Eketa yota nofe tova, avage nukamumunai sina vikikinomanikiya. Mukamokena! Kwana iyavisiya tovisime tututausi sina nemiya nofemai keta deniyai sina kikinomanikiya.”

38 Eketa tonuaviya si makavinisiya tovisime nenesiyai keta Fauno fonana si yauya. Tovanama tovisime si nowaniya vitana Fauno keta Sainasi o fiyao Noma, si matuta.

39 Na fasinei si niya Fauno keta Sainasi nenesiyai eketa si vikokonisiya kasi vinuwateweyeina fasinei. Eyo deniyai si kikinomanisiya keta si kamanemanisiya be menana sina teweiya.

40 Fauno keta Sainasi deniyai si kikinomanana keta si niya Nidiya yasi numai keta nokomai tovitumağana nukusi si vikaninisığa keta si vatonisiya Yeisu kana vitumağana fasinei, eyo menana si teweiya.

17

Fauno Keta Sainasi Tesanonaika Sinenei

1 Fauno keta Sainasi, Finifai si teweiya atu si niya Amuffonisi keta Afononya menana nakanakasisi nenesiyai eketa si kikinomanana Tesanonaika menana nakasina nenei. Noko menananama nenei, numa kafa yokoyoko i fakwafakwa fiyao Diu fasisiyai.

2 Eketa Fauno manatuwaina naki kana iduwa maise eketa Sabati tonusi fiyao Diu yasi numa kafa yokoyoko sinenei i kanakanasuna, eketa Guyau fonakituna nenei namoğa nukusi si vivakanunusifufuwa.

3 Guyau fonakituna kasi sanamana i gigivimayeta nenei o i tewetewetutuya nenesiyai vitana Togifafafana Gigibokeinana o kana nufotamoka be ina kuvavana keta ina mateya eatu yota ina misini-savavinya. Eketa Fauno i iyavisiya i bwaduwa, “Yeisunama nofe a nunusifufuwiya nenemiyai o Togifafafana Gigibokeinamokena.”

4 Fauno yana sifufuwal tunisi Diu nuwatasi i kaniya. Maise yota Ginisi namoisi Guyau kana tokodukodu o sabuvekamoka yota vivine nakanakasisi o muka tonusi, eketa Fauno be Sainasi si visabutamokisiya.

5 Atu Diu tunisi si sinegoyowa uğuna namoğa yagwanisi Fauno yana bwadu si vitumağaniya na fasinei tonikaokaogo si nuviyokoyokowa kafa vitamaneina kana kabagai, eketa nukusi vigwaeğä si vibutuya. Si dibwana si niya Yeiseni yana numai keta yana numa kana kawa si yakweniya. Si kanasuna simenei Fauno keta Sainasi si nuwasisiya be sita kikinomanisiya yokoyoko nenesiyai.

6 Atu tovanama si nuwasawayosisiya, Yeiseni keta tovitumağana tunisi nukusi si givikavinisiya keta si sinakanakanisiya si niisiya menana nakasina kana tovisime nenesiyai, si finafina atu si bwadubwaduwa, “Nofe namoğasima o fwayafwaya kana matatafu nenei goyon si gigikikinomanisiya eatu nofe tova yota si nemiya yata menana nenei.”

7 Eatu Yeiseni i katuvisiya yana numai. Matatafusi tufomu Sisa yana visime si yakweyakweniya avage si bwadubwaduwa o yota tamо tufomu kana vinuwa kana wava Yeisu.”

8 Tovanama menana kana tovisime keta sabuveka bwadu nofe si nowaniya, si kayokuğä venemokena.

9 Eketa tovisime si nuyakayakanisiya Yeiseni keta tunisi tovitumağana eketa gabana nakasina si nufata ebe yo muka goyon tamо yota ina kikinomanana, eyo si gionovisiya keta si niya.

Fauno Keta Sainasi Beneya Sinenei

10 Noko nuwabunana nenei tovitumağana si visimeisiya Fauno keta Sainasi si niya Beneya. Tovanama si kikinomanana nokomai, si niya Diu yasi numa kafa yokoyoko nenei.

11 Beneya fiyaosi yasi fufuna muka maise fiyao Tesanonaika. Beneya fiyaosi nuwanuwamokesi be biga dewadewana sina vanevaneneiya. Kuyadayada tamokatamokağā Guyau fonakituna nenei si kitakitavinanuwa taki avana Fauno i bwadubwaduwisiya o venemokena.

12 Nofe nenei fiyao Diu yagwanisi si vitumağana Yeisu nenei, maise yota Ginisi vivine keta namoğa nakanakasisi.

13 Atu tovanama fiyao Diu Tesanonaika sinenei naki si sanamaniya vitana Guyau fonana Fauno i nunumamaniya Beneya sinenei, tasike yota si niya nokomai keta namoğa si visimwanakasisiye ebe Fauno sina nuwagoyowiya.

14 Tovitumağana omatakayakayakanai Fauno keta tovitumağana tunisi nukusi si visimeisiya si niya gibowai, atu Timoti keta Sainasi si fakwa Beneya.

15 Namoğasima Fauno kaena si kwafuya si niiya kana nivaniva Etenisi menana nenei si vanoviya. Eyo si makavinisiya Beneya, Sainasi keta Timoti kasi matakawa vitana sina venudibwana be sina niya Fauno nenei.

Fauno Etenisi Nenei

16 Fauno yawane Etenisi nenei Sainasi keta Timoti i fotifotisiya atu kaivakuku yagwanisi nokomai i kitisiya eketa nuwanuwa i munuya.

17 Na fasinei numa kafa yokoyoko sinenei i vibutuwa i gigisawakedana fiyao Diu nenesiyai keta yota Kani Kwauna aviyaonana Guyau kana tokodukodu nenesiyai. Yota kuyadayada tamokatamokağā i niniya kafa vitamaneina kana kabağai eketa aitevana tamo nokomai i ninisaiya, na naki nukusi si vivikanunusifufuwa.

18 Sinesiyai o Efekuniyani eketa Sitoiki tovisawavenena. Fiyaosima o Fauno nukusi si vikawabwaduwaduwa. Fauno i nunumamana biga dewadewana Yeisu fasinei eketa yota tomatē yasi misini-savavineina fasinei. Eketa tunisi tutautausi nenesiyai si vikanunutoniya si bwaduwa, "Avamasi nofe kawana yafayafana i aanuvanuwa be ina bwaduwei?" Tunisi si bwaduwa, "Kana kita kamo yana iduiduwa fasisiyai i nunusifufuwa."

19 Eketa Fauno si katuviya yasi kafa yokoyoko kana kabağai kana wava Aneofagus eketa si iyaviya si bwaduwa, "Nuwanuwaki kata sanamaniya, avi visawavenena masi nofe kiouna ku bwadubwaduwei?"

20 Iba tunisi ku bwaduwisiya o kima muka tamo tova kata nowananuvanuavisai na fasinei kasi sanamana kuta givimayesikiya."

21 Nokomaise si bwaduwa uğuna Etenisi namoisi keta yauyauna nokomai si fakwafakwa, tova matatafunu nuwanuwasi be sina vanevaneneğā ketaketa kiouisi be fasisiyai sina nunusifufuwa.

22 Eketa Aneofagus kawakawa nausiyai Fauno i misiniya keta nenesiyai i bwaduwa, "A kitiya kwami Etenisi fiyaomi yami kodukodu kasi vifotu o kasi ketaketa tuninatunina nenesiyai.

23 Nofe a bwaduwuya uğuna yaku nidadana menana nakasina nenei o yami kafa kodukodu a kitisiya. Eketa yami didiğā tamokağā nenei o kwa ginivaviya i bwadubwaduwa, 'Guyau muka kata sanamanei, neneweū ka vivifotuwa.' Kwami muka Guyaunama kwata sanamanei atu nenei kwa kodukoduwa fasinei, nofe tova ana iyavimiya.

24 Guyaunama o fwayafwaya keta iba matatafunu sinenei i fufunisiya. Tanake o abama keta fwayafwaya kasi Tuveka keta muka numa kodukodu namoğa yasi kikiyona nenesiyai ita fakwafakwa.

25 Eketa tanake o mukamokena tamo namōga yasi ovivita fasinei ita nuwanuwa. Ūguna tanake tauna o namōga yawasisi keta iba matatafunu i venivenisiya.

26 Kafa viūguwai namōga tamokāga i fufuniya keta namōganama nenei sabu si kikinomana keta nofe tova fwayafwaya kana matatafu nenei si fakwafakwa. Tanake yota tova i tenisiya yota kabāga kasi niva i dawana be kabāgasisi nenesiyai sina fakwa.

27 Iba nofe i saviviniya ebe namōga Guyau sina nuwasiya. Ebe kamo yasi nuwasai sina nisaiya. Atu tanake muka tamo sasanei kita tamokatamokāga neteniyai.

28 Tamo toviginowiwa i bwaduwa, ‘Tanakema nenei yo ta fakwafakwa keta ta savisavivina eketa ta mudamudadava.’ Eketa maise yota tututaumi yami toviginowiwa si viginiviya i bwadubwaduwa, ‘Kita o natunatuna.’

29 Bwadu venemokena, kita o Guyau natunatuna. Na fasinei muka tata nuwenuweisi vitana Guyau kana kikitana maise kifukifufuna namōga si giniginivavisiya gonudi o siniva o gabana nenesiyai.

30 Tova manatuwaina namōga muka Guyau sita sanamanei na fasinei i kitateweisiya. Eatū nofe tovafafani matatafunu nenesiyai namōga i nunutunitunisiya be sina ugevinisiya yasi fufunagoyo nenesiyai.

31 Ūguna tanake tova naki i tenesiniya keta i vinuwadadaniya avi tovai venemokena nenei namōga ina nuvisita. Namoinama naki i gibokiya be ina nuvisiya kana matanabobotai. Visawavenemokena kana kiyakiyaya i fufuniya tovanama namōganama mateyai i sinaviyawasiya.”

32 Tovanama namōga si nowaniya Fauno yana sifufu misini-savavineina fasinei, tunisi si sawaviniya, eatū tunisi si bwaduwa, “Kima nuwanuwaki be yota nofe fasinei tamo tova kuna nusifufuwe-savaviniya.”

33 Eketa Fauno yoko noko sinenei i kikinomana keta i niya.

34 Eketa namōga tunisi si muniiya Fauno keta Yeisu si vitumāganiya. Yokonama sinesiyai o Aneofagus kana tovisime tamokāga kana wava Dionaisiosi yota gumayogu tamokāga kasi wava Damanisi keta yota tunisi namōga.

18

Fauno I Niya Kononita

1 Nofe muninei Fauno Etenisi menana nakasina i teweiya atu i niya Kononita.
2 Nokomai tene Diu i venusaiya kana wava Akwina. Tanake tonimenana Fonutusi nenei, kakimokimoki Itaniyei na kawana Finisika nukusi si nemiya. Ūguna Noma kana tufomu Konodiyasi Diu matatafusi i iyavisiya be Noma sina teweiya.* Na fasinei Fauno i niya be ina kitisiya.

3 Tasike o vada kasi tokifufuna yomuyomu kwafinisi nenei naki maise Fauno, eketa nukusi si fakwa atu si mudadava.

4 Kuyadayada Sabati tamokatamokāga Fauno numa kafa yokoyoko nenei Diu keta Ginisi fiyaosi nukusi si vivikanunusifufuwa. I aanuvanuva be nuwatasi ina kaniya be Yeisu sina vitumāganiya.

5 Tovanama Sainasi keta Timoti Masedoniyei si sobunemiya Kononita nenei, Fauno vada kana mudadava i teniya atu tova matatafunu

* **18:2** Noma menana o Noma yana kafa visime nakasina venemokena Itani yana fafaniyi. A.D. 49 nenei nokomai vikasanegwanegwa nakanakasisi Noma sinenei na fasinei tufomu Konodiyasi Diu namoisi i vikikinomanisiya.

i nunumamana Diu nenesiyai i bwadubwaduwa, "Yeisu o tanake Guyau i gibokiya Togifafafana Gigibokeinana."

⁶ Atu tovanama Diu si dibutoyoغا keta Fauno si sawavigoyowiya, i nubutuya kafusisima kana nuya nenesiyai keta i bwaduwa, "Taki Guyau ina vivimatadawaniyi, nao kwami kami kuvana. Tututaumi kwa vinoimi eatu muka iyau kwana vinoiku. Nofe tova keta i niniya, Yeisu bigana ana niiya be Kani Kwauna nenesiyai ana numamaniya."

⁷ Eketa Fauno numa kafa yokoyoko i teweiya keta i niya namoga kana wava Taitiyusi Yasitusi yana numa nenei. Gwdinama o Kani Kwauna eatu Guyau kana tokodukodu. Yana numa o i misiniya numa kafa yokoyoko niniunei.

⁸ Numanama kafa yokoyoko kana toviketanuneina o Kinisifasi, kana sabu matatafusi nukusi yana numa nenei Tuveka si vitumañganiya. Yota yagwanisi namoga Kononita sinenei aviyaonana Fauno yana biga si vaneneiya, si vitumañgana keta si givibutibusiya.

⁹ Nuwabuna tamokaña Fauno kana kenokita nenei Tuveka i nusifufuwiya i bwaduwa, "Muka kuna matutal! Muka kuna numananava eatu nusifufu kuna tenesaviya!

¹⁰ Iyau kwaña nukusi eketa muka tamo aitevana ina munuu o ina givigouy. Uguna namoga yagwanisi menana nofe sinenei o Iyau yaku namonamoga."

¹¹ Eketa Fauno nokomai i fakwa manamana tamokaña keta yamayamana 6, Guyau yana biga namoga nenesiyai i gigisawakedana.

¹² Tovanama Noma toviketanuneina Ganiyo si ginakasiya eketa fafani Akaiya sinenei i vitovisimeya kana tovai, Diu tunisi si vikatutamokisiya keta Fauno si vikaniyabiniya eketa si niya nofe tovisimenama nenei kafa vifonayau kana kabagañ.

¹³ Si vinoi ya si bwaduwa, "Nofe namogana o namoga nuwatasi i kanikaniya eketa Guyau kana kodukodu fasinei muka visime sita munimuniyei."†

¹⁴ Atu noko tovanama nenei Fauno kawana i nakanakiya be ina nusifufuwa, ava Ganiyo i bwaduwa, "Kwami Diu fiyaomi, namoga nofe avi goyon o avi fufuna tamo goyomataina i savivinei, eyo iyau yami sifufu ana vanenegei?

¹⁵ Nofe o naki kwa ovivigwaeña avage bwadubwadu be wava keta yota tututaumi yami visime fasisiyai, eketa tututaumi kwa gidawadawaniniyei. Ibasima nofe nenesiyai naki a dibutoyoغا."

¹⁶ Eketa kafa fonayau kana numei i vikinomanisiya.

¹⁷ Eketa sabu matatafusi Sosideni si givikaviniya, tanake o numa kafa yokoyoko kana toviketanuneina tamo, eketa kafa fonayau kana wasiketai si navinaviya. Eatu Ganiyo i kitaisi yo i togakaokaogowa.

Fauno I Makaviniya Anitilyoki

¹⁸ Fauno i fakwa Kononita tovitumañgana nukusi kuyadayada yagwanina muniyai yo, i teweisiya eatu Finisika keta Akwina nukusi si niya menana Kenikiniya nenei. Nokomai Fauno tamokaña namoga i yaviya keta kunukununa i totuya vitana i vikiyakiyaya gewa yana bwadudabadaba Guyau nenei naki i saviviniya. Eketa Fauno, Finisika keta Akwina wakai si toga keta si sinanakata fafani Siniya fasinei.

† **18:13** Nofe Diusima si bwadubwaduwa avage Fauno muka ita vivisawavenena vitumañgana kana venemokena avana Noma yana visime i sawateweina maise, atu si bwaduwa tanake ketaketa kiouna i vivisawavenena avana Noma yana visime muka ita sawateweysi, eketa nuwanuwasi be Noma kana tovisime Fauno ina vimatadawaniyi. (Bunanige 16:20-21 keta 17:7) **18:18** Ginañaganäga 6:18

19 Si tamana keta si kanasuna Efeso. Fauno nokomai Finisika keta Akwina i tenisia atu i kanasuna numa kafa yokoyoko nenei fiyao Diu nukusi si vikanunusifusifufuwa.

20 Fiyao Diu Fauno si vikokoniya be nukusi sina fakwa matanubwayouna, atu i dibutoyoğā.

21 Atu yana nai nenei i iyavisiya i bwaduwa, “Taki Guyau ina sawateweikuwa maise, ana makavinikuwa nenemiyai.” Eketa tamo waka nenei i toğā keta Efeso i teweiya.

22 Tovanama i saniniya Sisaniya, i vaneya Yenusanema eketa ekanesiya i venufotisiya eyo kavananei i sobuwa Anitiyoki.

23 Tova bwatana nenei tovitumağana nukusi si fakwa Anitiyoki, muninei i fanakwaniuğā i niya menana tu menana Ganetiya keta Finigiy fafanisima nenesiyai tomuniyeina matatafusi i vavatonisiya.

Afonosa Na Yana Katevatu I Numamana Efeso

24 Tene Diu tamokağā kana wava Afonosa, tanake o tonimenana Anekisenidya Itifta yanafafaniyai, i niya keta i kikinomana Efeso menana nenei. Tanake tonusifufu dewadewana keta yota Guyau yana bwadu i sanamana-budowanemokiya.

25 Namoga tunisi yasi visawavenena Tuveka yana Ke'ta fasinei nuwatana i viya eketa yana visawavenena nenesiyai i nusaitetemoka Yeisu fasinei. Atu Afonosa o sanasanamanina Yoniğā yana givibutabuta fasinei.

26 I vibutuwa keta i nusifufuwa na yana katevatu numa kafa yokoyoko sinenei. Tovanama Finisika keta Akwina si nowaniya yana nusifufu, si katuviya yasi numai eketa nuwatana si tanakakikakiniya Guyau yana Ke'ta avana muka ita sanamaneisi fasisiya.

27 Keta noko tovanama nenei Afonosa nuwanuwana be ina niya Akaiya yanafafaniyai be ina numamana, tovitumağana Efeso sinenei si sawakatevatuya yana savivina fasinei eketa nufunufu tamokağā si viginiwiya tomuniyeina nenesiyai Akaiya sinenei be si matamatatakawisiya vitana Afonosa sita venufotefotiya. Tovanama i kikinomana nokomai, aviyaonana waniya tovitumağana Guyau yana omukumukutana nenei i ovivisiya nakasina.

28 Tamokağā ketaketa i savivinya o vikawabwadubwadu fifiwanisi nenesiyai fiyao Diu i vatanisiya sabu yagwanisi kasi manawasasai. Guyau fon-akituna nenei i misiniya tu i nusifufuwisiya vitana Yeisu o tanake Togifafafana Gigibokeinamokena.

19

Fauno I Niya Efeso

1 Noko tovanama nenei Afonosa o Akaiya yanafafaniyai Kononita menana nenei, Fauno o uwama kana ke'ta kuveyaina i vaonota keta i kikinomana Efeso. Nokomai tunisi tomuniyeina i venusaisiya.

2 Keta i nutoninuvuvisiya i bwaduwa, “Kwami Kanunu Tafutafuna kwa viya tovanama kwa vitumağana Yeisu nenei?”

Eketa si nufata nenei si bwaduwa, “Muka, kima muka tamo kata nowaniya Kanunu Tafutafuna fasinei.”

3 Eketa Fauno i bwaduwa, “Taki nanemaise, o avi givibutabuta kwa vai?”

Eketa si nufata, “Givibutabutanama Yoni i visawavenena namoga nenesiyai.”

4 Eketa Fauno i bwaduwa, “Yoni namoga i givibutibutisiya be ina vikiyakiyaya

vitana yasi fufunagoyo nenesiyai naki si ugevinisiya. I iyavisiya tasike sita vitumağana tanake aitevana munifotai i nenemiya nenei, tanake o Yeisu.”

⁵ Namoga Fauno yana bwadu si nowaniya eketa i givibutibutisiya Tuveka Yeisu kana wawai.

⁶ Tovanama nimana debabousiyai i dawana, Kanunu Tafutafuna i vimaisiya keta si vibutuwa si nunusifufuwa meya tuninatunina nenesiyai yota Guyau fonana si bwadubwaduvioğona.

⁷ Namogamokesi o kasi yagwana 12.

⁸ Yamayamana tonusi sinesiyai tova matatafunu Fauno i niniya numa kafa yokoyoko nenei na yana katevatu i nunusifufuwa fiyao Diu nenesiyai be nuwatasi ina kaniya Guyau yana kafa visime fasinei.

⁹ Atu tunisi debabousi si gua keta muka Guyau fonana sita vitumağanei, eketa iba goyosi si bwadubwaduwisiya namoga nenesiyai Yeisu yana Ke'ta fasinei eketa Fauno i venuteweisiya. Eatu tomuniyeina i ovisiya keta si niya Tinanus yana kafa visawavenena kana numa nenei. Nokomai tovatova si vivikanunusifufuwa Guyau yana kafa visime fasinei.

¹⁰ Fauno i saviviniya nokomaise kana nivaniva manamana nuwesi, eketa matatafusi fiyao Diu be Kani Kwauna si fakwafakwa Eisiya yana fafani nenei Tuveka yana bwadu si nowaniya.

Sikeva Natunatuna

¹¹ Keta Fauno yana bunanige nenesiyai Guyau kafa nuwatabau nakanakasisi i saviviniya.

¹² Nuya bidimisi Fauno i nunusikonisiya si niniina keta tovanama tovisafwawinağa nuyasima si gigisikonisiya, kasi katona si kakakaviya keta si bwinabwina yota kanunu goyosi si nuwafisiya si gionovisiya.

¹³ Diu tunisi tasike aviyaonana si niya menana tu menana nenesiyai kanunu goyosi si nunukakisiya namoga sininisiyai yota si aanuvanuva be Tuveka Yeisu kana wawai sita savivina keta namoga kanunu goyosi nenesiyai si bwadubwaduwa, “A vivisimeiwa Yeisu kana wawai namoinama Fauno i numamaniya, ku gionovei.”

¹⁴ Tene Diu tamokağa tovibwanaose kasi toviketanuneina kana wawa Sikeva natunatuna namoga kasi 7. Tasike yota avage si aanuvanuva kanunu goyosi namoga nenesiyai si nukakisiya.

¹⁵ Tamoka tova avage kanunu goyona si nuyakayakanaya be namoga tamoka nenei ina kikinomana, atu kanunu goyona i bwadiwa nenesiyai, “A sanamaniya Yeisu keta yota a sanamaniya Fauno, atu kwami o aviyaonana?”

¹⁶ Eketa namogānama kanunu goyona i nuwafiya namogasima kasi 7 i nukekemanisiya keta yana fiwanai matatafusi i tafisiya venemokena keta numei si dibwana si kikinomananemiya gonegonesi keta na ufaufasi.

¹⁷ Matatafusi Fiyao Diu keta Kani Kwauna Efeso si fakwafakwa si biganowana keta si matuta, eketa Tuveka Yeisu kana wava si vifotuwiya venemokena.

¹⁸ Tovitumağana yagwanisi si niya keta si fonayauwa tovitumağana tunisi matasiyai yasi fufunagoyo fasisiyi.

¹⁹ Yagwanisi aviyaonana si ooibaiba, yasi nufunufu si visiuna sabu matasiyai keta si guwanisiya. Taki noko nufunufusima sita vikimwaneisiya, fatasi kana naşa nakasina venemokena maise 50,000 siniva.*

* ^{19:19} Visime Nuvinavinana 18:10-14 sinenei Guyau yana namoga i iyavisiya tasike muka ita sawateweysi be sina fufunuya tamo iba, bogau, o yafune.

²⁰ Matatafuno nofe iba i kikinomana nenei keta Tuveka fonana i mutuna fifiwanamokena.

²¹ Nofe ibasima si kikinomana muninei, Fauno i vinuwadadana be ina onota Masedoniya keta Akaia fafanisima nenesiyai muniyai yo ina niya Yenuanema. Tovitumağana nenesiyai i bwaduwa, "Muniyai yo ana niya Noma."

²² Kana toovivita nasi nuwa Timoti keta Enasitusi i visimeisiya si mikiniya Masedoniya atu tanake tauna i fakwa Eisiya simo tova matanubwayouna.

Vikasanegwanegwa Efeso Sinenei

²³ Naki noko tovanama nenei vikasanegwanegwa nakasina i kikinomana Efeso sinenei Yeisu yana Ke'ta fasinei.

²⁴ Tamokağā namoğā nokomai kana wava Demetiniyasi, tanake o siniva nenei kaivakuku be iba yagwanisi nukawanamanameinasi kana tokifufuna. Fiyao Ginisi yasi guyau gumayogu o kana wava Atemisi eketa Demetiniyasi numa musumususi i kikifufuna-vikuvikukuna guyaunama kana kafa kodukodu kana numa maise eketa namoğā si vivikimwaneya. Yana tobunanige matatafusi nukusi si kikifufuna be si vivikimwaneina keta gabana nakasina si viviya.

²⁵ Yana tobunanige matatafusi i wenevakukusisiya yota tasike aviyaonana yasi savivina maise eketa nenesiyai i bwaduwa,

"Fiyao, kwa sanamaniya gabana nakasina kita ta viviya nofe savivinanama nenei.

²⁶ Naki tututaumi kwa kitiya keta kwa nowaniya namaise Fauno i savisavivina Efeso sinenei eketa yotafafani Eisiya kana matatafu. Tanake namoğā yagwanisi nuwatasi i kanikaniya keta Atemisi kana kodukodu si visağaketketuviya. Tanake i bwadubwaduwa, 'Iba kafa kodukodu namoğā nimasiyai si kikifufuna o mukamokena guyau.'

²⁷ Eketa kita aviyaonana kaivakuku kasi tokifufuna tana kitadewadewa be Fauno muka kata wava ina givigoyoi yota muka yata kaikaiwabu kana ke'ta ina guduya. Keta yota muka yata guyau kana kafa kodukodu kana numa ina viibakaokaoğō. Nofe tova Eisiya sinenei be fwyafwaya kana matatafu si kodukoduwa guyau Atemisi nenei, eketa kita matata ina fakina venemokena be kana wava muka ina bwavi."

²⁸ Tovanama Demetiniyasi yana bwadu si nowaniya, kayosi i kuğā keta si vikafinafina, "Kita fiyao Efeso yata guyau Atemisi kana wava o nakatamokena!"

²⁹ Namoğā matatafusi menana sinenei kayosi si nowaniya eketa si vibutuwa si vikafinafina atu muka kana uğū sita sanamanei. Keta sabu si nemiya Gaiyusi keta Anisitako si givikavinisiya, tasike fiyao Masedoniya atu Fauno nukusi si ninidadana, keta si sinakanikanisiya keta si niisiya menana yana kafa nusifusifufu kana kabagai.[†]

³⁰ Fauno nuwanuwana be ina niya yoko matasiyai be ina nusifufuwa, atu tomuniyeina muka sita sawateweyei.

³¹ Yota tunisifafani Eisiya kana namoğā nakanakasisi, tasike aviyaonana Fauno unaunana, kana matakawa fifiwanina si teweiya Fauno nenei be muka ina nai menananama yana kafa nusifusifufu kana kabagai.

[†] **19:29** Menana yana kafa nusifusifufu kana kabagā o numa nakasina muka na kana kodukudu. Si fufuniya kana kita maise saonau kwafinina. Namoğā yagwanisi taki 26,000 maise kana fata nokomai sina yokowa. Namoğā nokomai si niniya eketa avi avikuvikukuna o vikaneğanega si matamatalkwafukwafuwa.

³² Kafa nusifusifufu kana kabağai, sabu nuwatasi i bauwa venemokena. Tunisi namoğa si vikafinafina iba tamo fasinei eatu tunisi o si vivikafinafina nuwanuwa tunisi fasisiyai. Namoğa yagwanisi muka sita sanamanei avana uguna yo si na nokomai.

³³ Fiyao Diu namoğa tamokağa si katutunetuniya kana wava Anekisenida i niya yoko naunei keta namoğa yoko sinenei si fina be ina bwaduwa. Eketa Anekisenida nimanei i nusatatanamоgа matatafusi ina kanovisiya fasinei be yoko ita iyavisiya vitana fiyao Diu muka sita vikaiugunei goyona nofe.

³⁴ Atu tovanama si kitiya tanake tene Diu, matatafusi vikafinafina si tenekasikasisiyemokiya tamo nenei si bwadubwaduwa, "Kita fiyao Efeso yata guyau Atemisi kana wava nakatamokena!" Kana nivaniva vanavana kana bai nuwesi i kakavisiya.

³⁵ Keta tamokağa menana kana namoğa nakasina sabu i sawatanisiya keta nenesiyai i bwaduwa, "Fiyao Efeso, fwayafwaya kana matatafu si sanamaniya Efeso menana nakasina o tokitavikavina guyau Atemisi kana kafa kodukodu fasinei keta yota kana nawenawwe maise kifukifufuna tafutafuna abamei i fekuwa.

³⁶ Matatafusi si sanamaniya nofe o venemokena, na uguna kwami ita kanovimiya eatu muka tamo fufuna goyona kwata savivinei.

³⁷ Kwami namoğa nofe kwa nemisiya wekamai, atu tasike muka avana sita gikumai numa kodukodu nenei o bwadu goyona sita bwaduwei yata guyau Atemisi fasinei.

³⁸ Kafa fonayau kana numa kakayauna yota kana namoğa nakanakasisi o naki noko. Taki Demetiniyasi yana töbunanige nukusi nuwanuwasi be aitevana tamo sina vinoiya, kana nufota sina niya kana kabağai ebe yo nokomai tututausi sina vikavivinoiya.

³⁹ Atu taki yami nuwanuwa iba tunisi fasisiyai, nao menana kana namoşa nakanakasisi yasi yokowai kana fata kwana nusifufuwisiya ebe sina gidawadawaniniisiya.

⁴⁰ Avamasi kimoki i kikinomana fasinei naki a matuta. Kita matata ita kata akata Noma namoşa nakanakasisi sina vinuesanita sina bwaduwa vitana kita tata vivikasanegwanegwa. Nofe vikasanegwanegwanama muka tamo kana nuwtamatayeta. Eatü taki nokomaise sina nuwanuwa kita fasityai, nao muka kana fata be tana gidawaniniyei."

⁴¹ Tovanama menana kana namoşa nakasina maise i bwaduwa muninei, namoşa i gionvisiya si kikinomana keta kafa nusifusifufu kana kabağai si teweiya.

20

Fauno I Niya Masedoniya Keta Ginisi Nenesiyai

¹ Tovanama noko vikasanegwanegwanama Efeso sinenei i kataniya, Fauno tomuniyeina i wenevakukusisa eketa i vatonisiya ebe Yeisu sina munimuniya. Muniyiyo i vioyoowisiya eketa i noğokawawa Masedoniya yanafafaniyai.

² Yana kikinomana muninei i niya menana tamokatamokaşa nenesiyai tovitumägana i vavatonisiya yana sifufu yagwanina nenesiyai, eyo muniyiyo i niyafafani Ginisi,

³ eketa nokomai i fakwa yamayamana tonusi. Kabegomokena be wakai ita niyafafani Siniya nenei eatu i biganowana vitana fiyao Diu tunisi

si weifufuna kana munuwa fasinei noko kamudadanana nenei. Na fasinei yana nuwanuwa i givinya eketa i makaviniya Masedoniyei i niya.

⁴ Namoga tunisi nukusi kaena si kwafuya maise Finusi natuna Sofata tene Beneya, fiyao Tesanonaika kasi nuwa Anisitako keta Sikanidas, Gaiyusi tene Debi, Timoti, eketa fafani Eisiya namoisi kasi nuwa Tikikusi keta Tonofimus.

⁵ Nofe namogasima wakai si viketanuna eketa Tonowasi menana nenei si fotikiya,

⁶ Maneka Muka Nakana Nutuva Kana Ka muninei, menana Finifai nenei ka toga. Eketa kuyadayada kana vi5 muninei menana Tonowasi nenei unaunaki ka nisaisiya eketa nokomai ka fakwa wiki tamokaaga.

Fauno Yutiko I Sinaviyawasiya

⁷ Satadei vanavanasonuwai tovitumaagana tunisi nukusi ka yokowa viyao kana ka yota Tuveka yana ka kana kiyakiyaya kana kawiiya fasinei, atu Fauno i numamanisiya. I nuwanuwa vitana nuwabuni Tonowasi ina teweiya, na fasinei i nusifufuwiya kana nivaniva i vinuwabunasinefouwa.

⁸ Totomu kuetana namai ka yokowa nenei, kimayeta i kanatadenideniya.

⁹ Namoga tufunakasina kana wava Yutiko numa kana kiyonavifofofo kana vitonu nuginabu nenei i nuvitoaga. Fauno yana sifufu i soniya nubwayoumataina eketa Yutiko matana i goyomoka. Tovanama i kenonuwataunuwa, i kabwataviniya keta i fekuwa fwayafwayai. Tovanama si sobuwa keta si sinanaksiya, si kitia matematena.

¹⁰ Fauno yota i sobuwa keta Yutiko tofwanei i tananiya eketa i nutaviya. Namoga i iyavisiya i bwaduwa, "Muka kwana nuwanuwa, namoga yawayawasina!"

¹¹ Munifotai i vanesavaviniya numai eketa Tuveka yana Ka kana kiyakiyaya i fufuniya eketa tovitumaagana nukusi si kawa. I nusifufuwiya kana nivaniva tova i katakiya yo muniyai na menananana i teweiya.

¹² Tovitumaagana o namoga dewadewana yawayawasina si oviya keta na yasi sebobo si niya numai.

Fauno Na Unaunana Si Niya Minitusi

¹³ Kimaaga wakai ka venuviketanuna ka niya Asosi menana nenei, eatu Fauno i iyavikiya vitana kavananei ina nemiya nokomai yo kana totoiya.

¹⁴ Nokomai ka vikaninisaga keta i toga eketa matatafuki ka niya Mitinini menana nenei.

¹⁵ Nokomai ka teweikiya eketa kuyadayada kana vinuwa nenei ka niya menana tamokaaga nenei Kiosi simuna niniunei. Nokomai ka banuwa yo mu-niyai ka kanayauwa ka niya Samosi simunai eketa kuyadayada kana vinuwa nenei o ka kikinomana Minitusi.

¹⁶ Fauno muka nuwanuwana tova ina teweyi Eisiya yana fafaniyai, na fasinei mukla kata kanasuna Efeso eatu ka venukatuvavaaga. I sogota uguna nuwanuwana be taki meyameyanina maise Yenusanema ita kikinomana Kabwaga Matana kana tovai.

¹⁷ Eatu tovanama ka kanasuna Minitusi, Fauno yana kisuya i niya Efeso ebe ekanesiya kana tokawakawa sita nemiya sita kitia.

¹⁸ Tovanama si nemiya, i iyavisiya i bwaduwa, "Kwami naki kwa sanamaniya namaise yaku fakwafakwa kwami nukusi tova kana matatafu fafani Eisiya nenei, tovanama kafa viuguwai a nemiya eketa kana nivaniva kimoki.

19 Tunisi fiyao Diu si weifufuna be sita weikuvavanikuwa na nenei keta anuvanuva nakanakasisi nenesiyai a nisaisiya, na nakiyai atu nuwasobuwai yota tamto tova katekateku na yana bwedi nukusi atu Tuveka fasinei a bunanigeya.

20 Muka tamo kami bwadu-ovivita ata givikaviniya, tovanama Guyau fonana nenei a numamana sagisagigi nenesiyai keta a visawavenena sabu nene-miyai yota numa nenesiyai.

21 Bwadu fifiwanina fiyao Diu eketa Kani Kwauna a venisiya. A iyavisiya vitana yasi go'yona nenesiyai sina ugevinisiya be Guyau nenei sina saǵa keta yata Tuveka Yeisu sina vitumaǵaniya.

22 Eketa sifufu nofe kwa nowaniya. Guyau Kanununa i visimeikuwa eketa ana niya Yenusanema, eatu muka ata sanamanei avana ina kikinomana nenekuwai,

23 eatu menanasima nenesiyai a niniya, Kanunu Tafutafuna i gigimatakawikuwa vitana nokomai deni eketa dauna nakanakasisi nenesiyai sina tenikuwa.

24 Yota taki sina nuvimatikuwa na muka fasinei ata nuwanuwa nakasina, eatu iba nakatamokena nenekuwai o nuwanuwaku Tuveka Yeisu bunanige i venikuwa ana nusafuya. Bunanigenama o Guyau yana omukumukutana bigana namoǵa ana iyavisiya.

25 A numamaniya matatafumi nenemiyai Guyau yana Kafa visime fasinei. Eatu naki nofe tova a sanamaniya gewa kimoki keta i niniya, muka yota tafakaika kwana kitai.

26-27 Muka tamo Guyau yana vinuwadadana kana matakawa ata givikaviniya, naki matatafunu a bwaduwekoǵoya. Na fasinei bwadu venemokena nenei nofe tova ana iyavimiya. Taki aitevana tamo bwadu nofe muka ina vitumaǵanei ebe muka yawasivaǵata ina nisaǵai, iyau muka kaku kuvana.

28 Kwami toviketanuneina tututaumi kwana kitavikavinimiya yota tovitumaǵanasima matatafusi Kanunu Tafutafuna kanonovamiyai i tenisiya, kwana kitavikavina-dewidewisiya maise yomuyomu kasi tokitavikavina yana yomuyomu i kitakitavikavinisiya. Tasike Guyau yana namonamoǵa, tauna ufaufanei i kimwanetamanisiya.

29 A sanamaniya tovanama ana venuteweimiya tonumamana-vikanonono sina nemiya sına tuyanomwanimiya eketa namoǵa yasi vitumaǵana sina givigoyu, naki maisemoka anuketa-wanawanaki manimaninisi sina nemiya sifi waumisi nenesiyai eketa sina nuvimatisiya.

30 Yawane yota tututaumi sinemiyai tunisi namoǵa sifufuvi-kanonono nenei sina visawavenena eketa tovitumaǵana nuwatasi sina kaniya ebe yasi visawavenenasisma goyosi tovitumaǵana sina muniiya.

31 Na fasinei matami ina fekuwl! Kwana tukuya, manamana tonusi sine-siyai na matalinuku muka ata onovei yaku vivisawavenena tamokatamokaǵa nenemiyai kuyadayada be nuwabuna.

32 Tova nofe Guyau nimanei a tenitenimiya. Yana omukumukutana sifufuna, naki kwana vitumaǵanemokiya. Taki bwadunama kwana muniiya, yawasimi sina tafwa fifiwanisi eketa Guyau yana sawanuwagabubu ina venimiya naki yana bwadudabadaba tauna yana namonamoǵa tenetenesineinasi nenesiyai maise.

33 Nukusi ta fakwafakwa nenei muka tamo aitevana yana gabana o kana kwame ata vai.

34 Kwami naki kwa sanamanikuwa, iyau tauku nimakuwai kaku ovivita a ninisaiya eketa nenei yota unaunaku a oovivitisiya.

35 Yaku savivinasima nenesiyai iyau tauku a vikafakita nenemiyai eketa a visawavenimiya vitana yata dibumusīga nenei kana fata goyogoyo tana ovivitisiya. Tana tukuya Tuveka Yeisu i bwaduwa, ‘Kavenena namōga nenesiyai o kana sebobo nakatamokena muniyai yo yuna.’”

36 Tovanama i nusifufukōga matatafusi kaetutusi si viketogunina eketa i kawanunukuwa.

37-38 Yana sifufu nenei i iyavisiya i bwaduwa, “Muka yota tafakaiku kwana kita-savavinei.” Nofe bwadunama katekatesi i nuyavayavaniya, eketa matatafusi si nusiya si viyuiya eketa si bwedisitesitiya eyo si kwafuya nukusi si niya wakai.

21

Fauno Yana Nai Yenusanema

1 Efeso tovitumāgana kasi tovitelanuneina ka vioyoowisiya muninei, ka sinanakata keta dawaniniina ka niya Kosi simunai eketa nokomai ka banuwa. Nuwabuni ka niya Nodesi eyo ka tamana Fatana menana nenei ka saniniya eketa ka sobuwa.

2 Nokomai waka tamokāga ka nisaiya ina tamana Foenisiya, nenei ka tōga eketa ka kanayaukiya.

3 Ka nemiya Saifunusi simuna niniunei eketa kukikimawaki i fakwa eatu ka venukatuvaavāga Siniya yanafafaniyi. Wakanama o Taya menana nakasina kana nogonogo i totoiya ebe nokomai ina nusiwasiwaiya, na fasinei ka nikanasuna.

4 Nokomai tomuniyeina ka nisaisiya eketa wiki tamokāga nukusi ka fakwa. Nokomai Kanunu Tafutafuna yana visawavenena nenei, tomuniyeina Fauno si matakawiya be muka ina nai Yenusanema.

5 Eatū tovanama yama nai kana tova i nisaiya, ka misiniya eketa ka nōgokawawa. Tovitumāgana matatafusi na kakawasi eketa na natunatusi menana si teweiya eatu si kwafukiya nukusi ka sobuwa gibowai. Nokomai matatafuki kaetutuki ka viketogunisa eketa ka kawanunukuwa.

6 Nukusi ka vioyoowa eketa kima ka tōga-savavinikiya wakai eatu tasike si makavinisiya yasi menanai.

7 Yama kamudadana Taya nenei i kakaviya eketa ka kanasuna Tonimaisi menana nenei. Nokomai tovitumāgana ka venuyofiyofisiya eketa nenesiyai ka fakwa kuyadayada tamokāga.

8 Kuyadayada venuwanei noko menananama ka teweiya atu ka niya Sisaniya menana nakasinei eketa nokomai Finifi yana numai ka fakwa. Tanake namōga tamo vivinuwadadaneinana. Tovanama Yenusanema sinenei namōga kasi 7 si gibokisiya, tanake o nukusi si vinuwadadaniya ebe yo sina ovivita Guyau yana mudadava fasinei. Yota tanake Guyau fonana kana tonumamana namōga nenesiyai.

9 Tanake natunatuna vivine tutubonosi nasi nufunina. Tasike tamo tova Guyau fonana fasinei si bwadubwaduviōgoña.

10 Kuyadayada muka yagwanina muninei Guyau yana tomatakawa tamokāga kana wava Agabusi, fafani Yudiya nenei i sobunemiya Sisaniya.

11 I nemiya nenekiyai, Fauno kana wakina i viya eketa tauna nimana keta kaena i kiyona eketa i bwaduwa, "Naki nofemaise Kanunu Tafutafuna fonana, 'Fiyao Diu kasi toviketanuneina, toniwakina nofemaise sina yoniya eketa Kani Kwauna nimasiyai sina teniya.' "

12 Tovanama nofe bwadunama ka nowaniya, tovitumağana tunisi nukusi Fauno ka nuoneoniya ebe muka ina nai Yenusanema.

13 Eatu i bwaduwa, "Ava uğuna nofemaise kwa bwedibwedi eyo katekateku kwa nunubudabudaniyal! Iyau o muka vitana ata gidewadewa kaku kiyonaga fasinei, eatu naki a gidewadewa ebe Tuveka Yeisu fasinei ana mateya."

14 Tovanama ka kitiya muka kana fata be yana nuwanuwa kana givinai, naki ka onoviya eatu ka iyaviya vitana avana Tuveka yana nuwanuwa maise ita saviviniya.

15 Kuyadayadasima i kakavisiya muninei, ka gidewadewa eketa ka noğokawawa Yenusanema fasinei.

16 Sisaniya tomuniyeina tunisi nukusi ka niya, eketa si niikiya Munasoni tene Saifunus yana numai eketa nokomai ka fakwa. Namogānama nofe o tanake tamo tovitumağana nauna.

Fauno Yemesa I Venufotiya

17 Tovanama ka kikinomana Yenusanema, tovitumağana na yasi sebobo si venuyofiyofikiya.

18 Kuyadayada venuwanei Fauno nukusi ka niya Yemesa ina kitiya fasinei, eketa Yenusanema tovitumağana kasi toviketanuneina matatafusi si nemiya nokomai.

19 I bwaduviagigikuvisiya muninei, matatafuna gunina ovina i nusifufuwekoğoya nenesiyai namaise yana bunanige sinenei Guyau i savivina Kani Kwauna nenesiyai fasinei.

20 Tovanama yana sifufunama si nowaniya Guyau si daviya. Eketa Fauno si iyaviya si bwaduwa, "Unaki, naki ku sanamaniya fiyao Diu nofemai sagisagigi Yeisu si vitumağaniya eketa matatafusi Guyau yana visime si oofekufekuviya.

21 Eatu si nowaniya avage tovanama ku niniya Kani Kwauna yasi kabaga nenesiyai, matatafusi fiyao Diu ku vivisawavenena vitana Mosese yana visime sina sağakuwakufutiya. Tamo iba avage ku iyaiyavisya ebe natunatusi namogā muka sina nufifina yota kata sanu muka sina muniyei.

22 Yawane ya nemi fasinei sina biganowana. Na fasinei avamasi tamo tana fufuniya ebe sina sanamaniya vitana bwadusima si nowanowanisiya o muka venemokena.

23 Eketa avana kana iyaviwa, naki maisemoka kuna fufuniya. Nofemai namogā kasi nufunina Guyau fasinei si kawayaba.

24 Nukusi kwa nai Numa Kodukodu wasiketanei ebe givieyaeya kana fufuna kwa saviviniae Guyau matanei. Eyo muniyai kuna nufata ebe debabousi sina kigosiya. Taki namogā sina kitiba nofe fufuninama kuna fufuniya, matatafusi sina sanamaniya gewa kwağā o Mosese yana visime ku munimuniyya. Eketa sina sanamaniya gewa sifufusima fasiwei o sifufu-vikanonono.

25 Eatu Kani Kwauna tovitumağana fasisiyai, nao yasi nufunufu ka viginiwiya yata nuwanuanama fasinei eketa nofemaise ka iyavisya ka bwaduwa, 'Avi viyo kifukifufuna nenesiyai si vibwanaoseiiya, muka

kwana kaniya. Yota muka ufaufa kwana yumiya. Muka yomuyomu kayona kikidubina kwana kaniya. Eketa yota muka kwana kudokaokaogo.’’*

²⁶ Eketa kuyadayada kana vinuwa nenei Fauno noko namōgasima kasi nufunina i ovisiya eketa nukusi si givieyaesiya Guyau matanei. Munifotai i kanasuna Numa Kodukodu kana wasiketai i matakawisiya avi tovai kasi givieyaeya kana tova ita kakavei fasinei. Ebe noko tovanama nenei kasi givieyaeya bwanaosesi, tovibwanaose sita vibwanaoseiisiya tamokatamokaga fasisiyai.

Fiyao Diu Tunisi Fauno Si Givikaviniya

²⁷⁻²⁹ Kuyadayada 7 kabegomokena be givieyaeya kana fufuna ina kakaviya, tunisi fiyao Diufafani Eisiya nenei Fauno si kitia Numa Kodukodu kana kani sinenei. Eatu nauna o Fauno si kitia Tonofimus tene Efeso nukusi Yenusanema menana nenei, eatu si nuwanuwa vitana Fauno Tonofimus ita kanasunei Numa Kodukodu kana kani sinenei. Namoga si visimwanakasisiya eketa Fauno si givikaviniya eatu si vikafinafina si bwadubwaduwa, ‘‘Fiyao Isineni kwa nemai. Kwa oviviteiki be namōga nofe kana mata ta tenei! Namogana nama nofe i vivisawavenenaniya yana nidadana nenesiyai, kita Isineni i sawasawavigoyowita yota Moses yana visime keta yota Numa Kodukodunama nofe fasinei. Ginisi namoisi i nemisiya kabāga nofe ta futafuna nenei eketa i weigavigaviya Guyau matanei.’’†

³⁰ Tovanama namōga si nowaniya dagedage i tōga Numa Kodukodu sinenei, Yenusanema kana matatafu nuwanuwa si viya eketa kabāga tuninatunina nenesiyai si dibwana nokomai. Fauno si givikaviniya eketa si sinakanikaniya si kikinomaniya Numa Kodukodu kumenanina, eatu tuiyo kawa si venukatugudusuya.

³¹ Fauno si vivibaiya be sina nuvimatiya eatu Noma tonuaviya kasi toviken-tanuneina biga i nowaniya vitana fiyao Yenusanema namōga matatafusi si vivikamunumunuwa Numa Kodukodu kana kani sinenei.

³² Eketa yana tonuaviya kasi kaimatana nukusi i venuvakukusisiya eketa si dibwana sabu kuweyaisi. Tovanama sabuveka si kitisia tonuaviya kasi toviken-tanuneina nukusi si nemisiya, vitana Fauno si munumunuya eava si onoviya.

³³ Tonuaviya kasi toviken-tanuneina i nemisiya eketa Fauno i givikaviniya. Yana tonuaviya i visimeisiya eketa seni nuwesi nenesiyai si yoniya, munifotai eyo sabuveka i nutoninuvenuveysi i bwaduwa, ‘‘Nofe o aitevana? Ava o i fufuniya?’’

³⁴ Sabuveka sinesiyai namōga tunisi iba tamo fasinei si vivikafinafina, eatu namōga tunisi o naki si vivikafinafina-kaokaōgo. Vikafinafina i vikatumatai ya eketa tonuaviya kasi toviken-tanuneina muka kana fata vidagedage kana

* ^{21:25} Nofe fufunasima nenesiyai vimomona i vivigoyona. Kudo – Yauna 20:14, Visime Nuvinav-inana 5:18. Aitevana tamo gumayogu o namōga ina mataveiya gabana o nogonogo fasisiyai – Visime Tafu 19:29, 1 Kononita 6:15. Namoga eketa namōga nukusi gumayogu eketa gumayogu sina mataveya – Visime Tafu 18:22, Noma 26:27. Aitevana tamo tauna ugunina nukusi sina mataveya maise amana, ayona o taki natuna – Visime Tafu 18:6. Aitevana yomuyomu nukusi sina mataveya – Visime Tafu 18:23. Vimomona-kaokaōgo – Efeso 5:3. Aitevana tamo namōga o gumayogu ina tuyakayakanaya ebe ina mataveiya – Kabikona 34:7, Visime Nuvinav-inana 22:25-28. † ^{21:27-29} Bunanige 20:4

† ^{21:27-29} Fiyao Diu si nuwanuwa vitana Kani Kwauna muka eyaeysi, eketa yasi visime nenei Kani Kwauna kana fata sina kanasuna yasi kani sinenei. Eatu fiyao Diuga nao sina kanasuna kani kusinena – Isineni yasi kani eketa vivine yasi kani. Taki aitevana tamo visime nofe ina yakweniya, sina nuvimatiya.

uğu ina sanamanei. Na fasinei yana tonuaviya i visimeisiya ebe Fauno sina kanasuniya numa fakinina nenei.

³⁵ Eatu tovanama i nemiya numa fakinina kana kaevaavağā niniunei, sabuveka si vibaimoka nuwanuwasi be Fauno sina givikaviniya, na fasinei tonuaviya si ginakasiya eketa si unamokiya ebe sina ofafafiya namoğa nenesiyai.

³⁶ Sabuveka si omunitawisiya eatu si bwaubwauwa, “Kwa nuvimatei! Kwa nuvimatei!”

Fauno Sabuveka I Nusifufuwisiya

³⁷ Tovanama Fauno kabegomokena be numa sinenei sina kanasuniya, Giniki fonasiyai tonuaviya kasi toviketanuneina i iyaviya i bwaduwa, “Kana fata ata nusifufuwiva?”

Noko nenei tonuaviya kasi toviketanuneina i sabanutuğā eketa i iyaviya i bwaduwa, “Omasi kwağā bwadu-Giniki ku sanamaniya?

³⁸ Iyau a nuwanuwa vitana kwağā bwatanemoka tene Itifta maise. I anuvanuva be kama toviketanuneina nenesiyai ita nuaviya, eketa totaniyagunu kasi 4,000 na funumisi i viketanunisiya eketa si niya fwayafwaya nunumonumonei. Eketa kwağā namoğuma?”

³⁹ Fauno i nufata i bwaduwa, “Muka, iyau tene Diu, a tuwuwafafani Sinisiya sinenei menana na kana wawa Tasusi nenei. Kana fata kuta sawateweikuwa be namoğa ata nusifufuwisiya?”

⁴⁰ Toviketanuneina i vinowana eketa Fauno kaevaavağā nenei i misinya eatu nimanei namoğa i nusawatanisiya. Tovanama i katanisiya, Ibeniu fonasiyai i nusifufuwisiya.

22

¹ Fauna i bwaduwa, “Amamaku keta unaunaku, kwa vaneneğeiku eatu tauku ana tanafafafanikuwa iyau muka tamogoyona ata fufuniya.”

² Tovanama sabuveka Fauno si nowaniya tututausi Ibeniu fonasiyai i nunusifufuwisiya, vikafinafina si onoviya eatu si numananava.

³ Fauno i bwadu-savaviniya i bwaduwa, “Iyau tene Diu, a tuwuwa menana Tasusi nenei fafani Sinisiya sinenei. Nokomai Yenusanema a kanakata eketa nuwatasuyasuya a viya. Kaku tovisawavenena o Gamaniyeni eketa wağawağata yasi visime be kasi sanu matatafuna i visawavenikuwa fakinina venemokena. Nuwanuwaku nakasina be Guyau ana muniiye-dewadewiya, maisemoka kimoki kwami kwa munimuniya.

⁴ Na fasinei aviyaonana Yeisu yana Ke'ta nununei si niniya, a givikuvanisiya eketa tunisi si mateya. Yaku visime nenei tovitumağana namoğa keta vivine si givikaviniya eketa deni nenei si tenisiya.

⁵ Tovibwanaose kasi toviketanuneina keta tokawakawa matatafusi nukusi si sanamaniya a bwadubwaduwa venemokena. Nufunufu viviginiwisi si venikuwa ebe tunisi unaunasi fiyao Diu menana Damasiko nenei si fakwafakwa ata venisiya. Nokomai a niya Yeisu kana tomuniyeina ata nuwasisiya ebe ata kiyona eketa ata makavinisiya Yenusanema ebe nofemai sita vimatadawanisiya.

⁶ Naki kuyadayada kana sinefou nenei, ketai a niniya eatu Damasiko niniunei abamei mayesina matakikikwanena visabanutuğai i tafafifinikuwa.

⁷ A fekuwa fwayafwayai eketa kayokayo a nowaniya i bwadubwaduwa nenekuwai, ‘Sauno, Sauno, ava fasinei yo ku givigivikuvavaneiku?’

8 Eketa a nufata a bwaduwa, ‘Aiye, kwağā aitevana?’

Eketa i nufata i bwaduwa, ‘Iyau Yeisu tene Nasaneti, Iyau gwadikuma ku givigivikuvakuvavanikuwa.’

9 Namoğasima nukusi ka niya o mayesina yota si kitia eatu kayokayo i nunusifufuwikuwa o muka sita nowaniya.

10 Eketa a nutoninuvenuviya a bwaduwa, ‘Tuveka, avamasi ana fufuniya?’

I iyavikuwa i bwaduwa, ‘Ku misini be ku nai Damasiko. Nokomai tamо aitevana ina nusifufuwiwa ebe yaku nuwanuwa matatafunu kuna saviviniysiа.’

11 Mayesina matakikikwanena matakа i fwakiya eketa muka kaku fata tamo aviyavana ana kitai, na fasinei unaunaku nimakuwai si ova eketa si niikuwa Damasiko.

12 Nokomai namoğa tamokağā kana waya Ananaiyasi i fakwafakwa o Guyau nenei i kodukoduwa yota Mosesе yana visime i munimuniye-dewidewisiya. Yota fiyao Diu matatafusi nokomai si vifotuwiya.

13 I nemiya niniukuwai i misiniya keta i bwaduwa, ‘Unaku Sauno, ku kitasavavineu!’ Na naki tovanama nenei a toneya eketa Ananaiyasi a kitia.

14 Eyo Ananaiyasi i iyavikuwa i bwaduwa, ‘Wağawağata yasi Guyau i gibokiwa ebe yana nuwanuwa kuna sanamaniya. Toeyaeyanamoka naki ku kitia eketa ku nowaniya i nusifufuwiwa.

15 Kwağā kuna viwakakakiya tanake fasinei ebe namoğā matatafusi kuna iyavisiya avana ku kitia eketa ku nowaniya.

16 Eketa muka yota kuna fotafota. Naki ku misini be givibutabuta ku vai. Tovanama kuna kawanunuwa Tuveka kana wawai, ya go'yonu ina gona-teweisiya.’

17 Tovanama a makavinikuwa Yenusanema, Numa Kodukodu kana kani sinenei a kawakawanunuwa eatu a kenokita.

18 A kitia Tuveka i nunusifufuwikuwa i bwaduwa, ‘Namoğā nofemai ya sifufu fasikuwai muka sina katuvai na fasinei dibbwadibwaninei Yenusanema nofe tova ku teweysi.’

19 Eatу a iyaviya a bwaduwa, ‘Tuveka, naki namoğā si sanamaniya numa kafa yokoyoko tamokatamokağā nenesiyai ka tovitumağana deniyai a tenitenisiya eketa a munumunusiya.

20 Eketa tovanama ka tokanakakikakina Sitiveni si nunuvimatiya, iyau nokomai a misiniya eatu yasi fufunanama a visawadewadewiya, eketa tonuvimatesima kasi nuya a toğatanisiya.’

21 Eatу Tuveka i iyavikuwa i bwaduwa, ‘Ku nai, a vivisimeiwa kedawanauwai Kani Kwauna nenesiyai.’”

Fauno I Bwaduwa Tanake Tene Noma

22 Sabuveka Fauno si vanevaneneiya eatu tovanama nofe bwadunama si nowaniya, kayosi i kuğā eketa si vibutuwa si vikafinafina, “Namoğā nofe ina mateya! Muka kana nufota be ina fakwafakwa!”

23 Eketa si vivikafinafina eatu kasi nuya nenesiyai si nunukwasikwasiya eketa fwayafwaya kafusisimina si teweteweina atai.*

24 Toviketanuneina yana tonuaviya i visimeisiya ebe Fauno sina kanasuniya yasi numa fakinina kana kani sinenei. Eketa i visimeisiya ebe sina munuya eatu sina nutoninuvenuveiya be sina sanamaniya avana uguna fiyao Diu si kayokuğā yo si finafina-takatakanei.

25 Tovanama si vibutuwa kunava nenesiyai si yonayoniya be sina munuya, Fauno tonuaviya yasi kaimatana i misimisiyi i iyaviya i bwaduwa, “Noma yana visime nenei o muka tene Noma kwana munu-kaokaögöwei. Nauna kwata vinuesanikuwa ebe taki ata fufunagoyowa, enao kwata munukuwa.”

26 Tovanama kaimatana Fauno yana bwadu i nowaniya, i niya toviketanuneina nenei eketa i bwaduwa, “Avamasi kuna fufuniya? Namoga nofe o tene Noma.”

27 Toviketanuneina i niya Fauno nenei eketa i iyaviya i bwaduwa, “Ku iyaveiku, venemokena kwağa tene Noma?”

I nufata i bwaduwa, “Ika. Iyau tene Noma.”

28 Toviketanuneina Fauno i iyaviya i bwaduwa, “Iyau gabana nakatamokena a nufata eketa a vitene Noma.”

Eatu Fauno i bwaduwa, “Iyau o Noma yasi tufuwa.”

29 Tonuaviyasima vitana sita nutoninuvenuviya eatu si matuta keta si venuvamunimunkwana. Eketa tovanama toviketanuneina i sanamaniya vitana Fauno tanake tene Noma eatu i visimeisiya be si yonya, eketa naki i matuta.

Fauno Diu Kawakawa Nausiyai I Misiniya

30 Kuyadayada venuwanei tonuaviya kasi toviketanuneina nuwanuwana fiyao Diu Fauno si vinoiya fasinei kana uğu ina sanamaniya. Na fasinei deniyai i giyaya eketa tovibwanaose nakanakasisi eketa Diu Kawakawa i visimeisiya eketa si yokowa. Eyo Fauno i nemiiya keta tafakaisiyai i misiniya.

23

1 Fauno matana dawaniniina i niya Diu Kawakawa nenesiyai eketa i iyavisiya i bwaduwa, “Unaunaku, yawasiku matatafunu a fakwiya dawaniniina Guyau matanei, eketa katekateku o eyaeyana kana nivaniva kimoki.”

2 Tovanama tovibwanaose kasi toviketanuneina Ananaiyasi nofe bwadunama i nowaniya, i nuwagoyowa eketa aviyaonana Fauno niniunei si misimisiyi, i visimeisiya ebe kawana sita nutafifuwafuwaya.

3 Eatu Fauno i kawafatiya i bwaduwa, “Guyau ina nutafiwa. Namoga matasiyai ka kita dewadewana eatu katekateu o gavigavina. Nanemai ku nuvittoiwa avage Moses yana visime nenei kuna vinuesanikuwa, eatu visimemokena o kwağa naki ku yakweniya tovanama namoga ku visimeisiya ebe sita nutafikuwa.”

4 Aviyaonana Fauno niniunei si misimisiyi si iyaviya si bwaduwa, “Ava uguna Guyau yana tovibwanaose kasi toviketanuneina ku sawasawanuketuwei?”

5 Fauno i nufata i bwaduwa, “Unaunaku, muka ata sanamanei gewa tanake o tovibwanaose kasi toviketanuneina. Guyau fonakituna i bwaduwa, ‘Muka yata sabu kasi toviketanuneina kuna sawanuketuwei.’”

6 Fauno i sanamaniya Diu Kawakawa sinesiyai tunisi Sadusi eatu tunisi o Fanasi, eketa kayona nakasinei i bwaduwa, “Unaunaku! Iyau tene Fanasi maise yota amaku. A vitumäganiya Guyau namoga matematesi ina sinaviyawasa-savavinisiya. Nofe fasinei kwa vivinuesanikuwa.”

7 Tovanama Fauno nokomaise i bwaduwa, Fanasi eketa Sadusi si vibutuwa si avigwavigwaeğä nenei yoko si takiya eketa nuwesi i kikinomania.

⁸ Yasi vigwaeğä uguna o nofemaise. Sadusi si bwaduwa avage muka tamo misini-savavineina yota muka tamo Guyau kana kaetöga abamei eketa yota muka tamo kanunu. Eatu Fanasi o nofe ibasima si vitumağanisiya.

⁹ Vikawabwdubwdalu i nakata, eketa tunisi visime kana tovisawavenena Fanasi kunumisi nenei si misiniya eketa si numanimaniniya si bwaduwa, "Namoğä nofe muka tamo goyonia ita fufuniya. Kana kita kamo tamo kanunu o tamo Guyau kana kaetöga abamei i nusifufuwi."

¹⁰ Avigwavigwaeğä i nakatamoka eketa tonuaviya kasi toviketanuneina i matuta Fauno sita sinabwegabwegiya, na fasinei yana tonuaviya i visimeisiya si oviya eketa si niiya yasi numa kana kani sinenei.

¹¹ Na nuwabunanaama nenei Tuveka i kenokikinomana keta Fauno kuniniuna i misiniya eketa i bwaduwa, "Kuna katevatumoka ebe namaise nofemai Yenusanema fasikuwai ku nusifufuwa, maisemoka yota Noma kuna nusifufuwa."

Fiyao Diu Nuwanuwasi Fauno Sina Nuvimatiya

¹² Tovanama vanavana i vaneya, Fiyao Diu tunisi Fauno fasinei si weifufuna eketa matatafusi si tanağaiya muka sina ka o sina yu kana nivaniva Fauno sina nuvimiatiya.

¹³ Namoğä 40 na kasi tufo nukusi ketaketanama si vinowaniya ebe sina fufuniya.

¹⁴ Si niya tovibwanaose nakanakasisi yota Diu tokawakawa nenesiyai eketa si bwaduwa, "Kima ka tanağaiya Guyau matanei eketa muka tamo avana kana kaniya kana nivaniva Fauno kana nuvimiatiya.

¹⁵ Eketa ka weifufuna vitana kwami keta Diu Kawakawa, tonuaviya kasi toviketanuneina kwata vikokoniya be Fauno ita sobunemiya nenemiyai. Seba kwana teweiya ebe sina bwaduwa vitana kwata nutoninuveveye ebe yana sifufu kwata sanamanadewadewai fasinei, eatu ketai kana fotamatamataveya ebe kana nuvimiatiya."

¹⁶ Eatu Fauno auna namoğä viwaifufunanaama i ninowaniya eketa i kanasuna numa fakinina nenei Fauno i iyaviya.

¹⁷ Eketa Fauno tonuaviya yasi kaimatana tamokağä i weniya eketa i iyaviya i bwaduwa, "Nofe tufunakatanama ku niyei ya toviketanuneina nenei, ebe yana nuwanuwa ina nusifufuwiya."

¹⁸ Eketa kaimatana namoğanama i niiya toviketanuneina nenei eketa i bwaduwa, "Yata finisina Fauno i wenikuwa eketa i vikokonikuwa namoğä nofe tufunakasina a nemiiya ebe sifufu tamokağä ina iyaviwa."

¹⁹ Toviketanuneina namoğanama nimanei i oviya keta i niiya kuniniuna eketa taniyanei i kanakununuwiya i bwaduwa, "Avi sifufu kuna iyaveiku?"

²⁰ I nufata i bwaduwa, "Fiyao Diu yasi nuwanuwa naki si givifikiniya eatu sina vikokoniwa ebe kumana Fauno kuna nemiiya Diu Kawakawa nausiyai avage sina nutonikuekuuya yasi sanamana fasinei.

²¹ Eatu muka yasi bwadu kuna nowaniya. Yasi namoğä 40 na kasi tufo si fotafotamatamataveya be Fauno sina munuya. Naki si tanağaiya muka sina ka, muka sina yu kana nivaniva Fauno sina nuvimiatiya. Nofe tova naki si gidewadewa eatu si fotafotamoka yasi vikokona kana nufata fasinei."

²² Eketa tonuaviya yasi toviketanuneina namoğä tufunakasina i iyaviya i bwaduwa, "Nofe sifufu ku iyavikuwa kuna ogaguwiya." Eketa i gionoviya i niya.

Fauno Si Visimeiya Tovisime Nakasina Finikesa Nenei

²³ Eketa toviketanuneina yana kaimatana kasi nuwa i wenisiya eketa i visimeisiya i bwaduwa, “Tonusaviya kaeyai 200 kwana visiya yota 70 osi kasi totoga eketa 200 iyo namoisi. Kwana gidewadewa ebe nuwabuna 9 maise kwana niya Sisaniya.

²⁴ Yota osi kwana gidewidewisiya ebe Fauno ina toga. Kwana ofafafiya eketa kwana niiya tovisime Finikesa nenei.”

²⁵ Munifotai tonuaviya kasi toviketanuneina nufunufunofemaise i viginiwiya.

²⁶ “Iyau Konodiyasi Nisiyasi, nufunufu a viginiwiya kwaña namoña nakasiu tovisime Finikesa neneue. Agigiku.

²⁷ Namoña nofe o fiyao Diu si givikaviniya eketa kabegomokena sita nuvimatiya. Eatua sanamaniya tanake tene Noma, na fasinei yaku tonuaviya nukusi ka niya keta ka ofafafiya.

²⁸ Eatua nuwanuwaku yasi vinoi kana ugú ana sanamaniya fasinei eketa a niiya Diu Kawakawa yasi kafa yokoyoko nenei.

²⁹ Nokomai a nisaiya gewa yasi vikavivinoi o tututausi yasi visime fasinei eatua muka tamo Noma yana visime ita yakweniya ebe ana vimatadawanei mateyai o deniyai ana tenei.

³⁰ Tovanama Fauno kana viwaifufuna fasinei kana matakawa a viya, a venuvisimeiya i nemiya neneue yota kana tovinoi a iyavisiya ebe yana goyon a fasinei neneue sina bwaduwe-kikinomanisiya.”

³¹ Eketa toviketanuneina i visimeya maise yana tonuaviya si saviviniya. Eketa noko nuwabunana nenei Fauno si oviya keta si kikinomaniya Enitife-tinisi menana nakasina nenei.

³² Tovanama tova i katakiya, tonuaviya matatafusi si makavinisiya yasi numa fakinina Yenusanema nenei, eatua osi kasi totogaña Fauno si niiya Sisaniya menana nenei.

³³ Tovanama si kikinomana, Fauno keta nufunufu viviginiwina tovisime nimanei si tenisiya.

³⁴ Nufunufunama i ginañaganakoñgoiya muninei Fauno i nutoninuvenuvuya i bwaduwa, “Kwaña o avi fafani?” Fauno i nufata i bwaduwa, “Iyau o Sinisiya fafaninama nenei.”

³⁵ Finikesa Fauno i iyaviya i bwaduwa, “Ka tovinoisima nofemai sina nemiya munifotai yo ana vaneneimiya ebe ana vinuesaniwa.” Eketa yana tonuaviya tunisi i iyavisiya vitana Fauno sina niiya Enoda yana numa tufomu kaikai-wabuna nenei keta sina toğataniya.

24

Fauno I Misini-Kikinomana Finikesa Naunei

¹ Kuyadayada 5 muninei tovibwanaose kasi toviketanuneina kana wava Ananayasi yota tunisi Diu kana tokawakawa nukusi si sobwu Sisaniya. Namogá kana wava Tetanus nukusi si niya. Tanake tonusifufu yota Noma yasi visime kana tosanamana. Si niya si misiniya tovisime Finikesa naunei ebe Fauno sina vinoi.

² Tovanama Fauno i kanasuna vikanunusifufu sinenei, Tetanus i misiniya eketa yana bwaduvinoi i vibutuya.

"Yama namōga nakasiu, kwāga toviketanuneina na ya nuwatasuyasuya yota ya vinuwadadana dewadewasi, na fasinei biganei ka fakwa kawasasa nubwayouna keta iba yagwanina dewadewasi yama namonamōga nenesiyai si kikinomana.*

³ Kabāga tamokatamokāga nenesiyai matatafuki yama viagigiku nakata-mokena neneueu tova kana matatafu.

⁴ Muka ana visinamatamataneu nakatamatataina eatu a kawanunukuwiwa ka fata yama sifufu kabegona kuta vaneneiya.

⁵ Namōga nofe ka kitanisaiya tanake togivigoyo-onaona. Namai Diu si fakwafakwaniya nenesiyai avigwavigwaēga i gigikikinomaniya, yota tanake Nasanini yoko kana toviketanuneina.[†]

⁶ I aaunuva be Numa Kodukodu ita weigavigaviya, na fasinei ka givikaviniya.[‡]

⁸ Taki taūgu kuna nutoninuvuveneiya, nao yama bwadubwadu kana venemokena kuna kitinya."

⁹ Eketa fiyao Diu matatafusi Tetanusi yana nusuyai si niya eketa si bwaduwa, "Bwadubwadu nofe matatafuna o venemokena."

¹⁰ Eketa Finikesa nimanei i nusawateweiya eketa Fauno i bwaduwa, "Aiye yo Finikesa, a sanamaniya manamana kana yagwana kwāga ku vitonuviesana fafani nofe sinenei, eketa tauku ana tanafafafanikuwa neneueu fasinei o a sebobowa.

¹¹ Taki taūgu namōga kuna nutoninuvuvisiya, sina iyaviwa vitana yawane kuyadayada ¹² muka ita kakavei a vaneya Yenusanema Guyau nenei a kodukoduwa.

¹² Tovinoi nofe si kitikuwa muka tamo namōga nukusi kata vigwaēga Numa Kodukodu nenei. Muka tamo numa kafa yokoyoko o tamo kabāga menana nofe nenei namōga ata visimwanakasisi ebe sita vikamunumunuwa.

¹³ Yota muka kasi fata aviyaonana tamo sina visawaveneu ebe yasi vinoi ina vivenemokena.

¹⁴ Eatu a iyaveimi, amamaki yasi Guyau nenei a kodukoduwa yota iyau Yeisu yana Ke'ta nununei a niniya. Eatu si bwaduwa avage nofe o Ke'ta-vikanonono, eatu Mosesse yana visime yota Guyau yana tomatakawa yasi vivigniwa matatafuna a vitumāganīya.

¹⁵ Namaise yasi tumāgāna si teniya naki maisemoka yota yaku tumāgāna Guyau nenei a teniya vitana tova i nenemiya namōga dewadewasi be goyosi mateyai ina vitowamisiyi-savavinisiya.

* ^{24:2} Finikesa yana vitovisime kana tovai o muka biganei. Tetanusi Finikesa i kanakanadibidibiya be ita bwaduwa vitana avage Fauno ita goyona. Finikesa dauna nakasina namōga i venisiya. Na fasinei Fauno kana nutoninuvuveneina muninei, si fakwa manamana nuwesi i kakaviya eyo Noma kana tufomu Neno Finikesa fatana i viya. Nokomai vikamunumunuwa nakasina i kikinomana fiyao Diu atu Noma namoisi nukusi. Eketa Noma tonuaviya si misinimoka tu Yenusanema matatafuna si givigoyuya.

† ^{24:5} Yeisu tanake tene Nasaneti. Eketa aviyaonana si munimuniye-dadaniya nao yokonama si weniya Nasanini yoko. Tovanama Tetanusi nofemaise i bwaduwa, nao nofe yokonama i gigisobuviya. Fiyao Yudiya kana matatafu nenei si kitakitasobuwa fafani Ganini namoisi nenesiyai, nofe fafaninama nenei o Nasaneti menana i fakwafakwa. (Yoni 1:46) Yota i bwadubwaduwa avage Fauno noko ketaketanama nenei i kodukoduwa nao Noma yana visime i yakweyakweniya. ‡ ^{24:6} Tunisi vigigniwa nenesiyai o kana nukisi 6b-8a si nunatuya. Ka weifufuna be kana nūviesaniya yata visime yana nuwanuwa maise,⁷ Atu tonuaviya kasi toviketanuneina Nisiyasi i nemiya eketa nayana vikumaigīnenetiyai i viya.⁸ Eketa Nisiyasi visime i venisiya vitana kana tovinoi nauweu ina misininya.

16 Nofe fasinei tova matatafunu Guyau matanei yota namoña matasiyai a anuvanuvamoka ebe yaku nuwanuwa masamasanina keta yawasiku dawaniniina nenei ana fakwa.

17 Yenusanema a teweiya manamana simo matayagwanina, eatu bwatanemoka a makavinikuwa ebe yaku sabu sinesiyai goyogoyo si fakwafakwa, kasi nuwagabubu ana kavenena eatu yota Guyau nenei ana vibwanaoseya. §

18 Givieyaeya kana fufuna a saviviniya eketa Numa Kodukodu sinenei a kodukoduwa eatu si nisaikuwa. Na tovanama nenei muka sabu nukusi yota muka tamo vikasanegwanegwa.

19 Eatu tunisi fiyao Diu fafani Eisiya nenei o matasiyai eketa namoisima o sita nemiya nauweu, ebe si kitikuwa avi goyon a fufufuniya sita bwaduwekinomaniya.

20 Nofe namoisima o sita iyaviwa avi sinatamaneina si nisañgai nenekuwai tovanama Diu Kawakawa nausiyai a misinya.

21 Eatu iba tamokañgamoka o tovanama nausiyai a misimisiniya, a bwauwa a bwaduwa, ‘A vitumañganiya Guyau namoña matematesi ina sinaviyawasa-savavinisiya. Nofe fasinei kimoki kwa vivinuesanikuwa.’”

22 Yeisu yana Ke’ta fasinei Finikesa naki sanasanamanina eketa Fauno i sawataniya, eketa yasi yoko i gifotiya eatu i iyavisiya i bwaduwa, “Tovanama tonuaviya kasi toviketanuneina Nisiyasi ina nemiya, yana sifufu ana vaneneiya eyo munifotai ana vinuwadadana taki Fauno i sinatamaniya o muka.”

23 Eketa tonuaviya yasi kaimatana i visimeiya ebe ina toğatana-dewadewiya eatu simokaña ina sawateweiya yana savivina nenesiyai yota unaunana ina sawateweysiya ebe sina ovivita yana nuwanuwa nenesiyai.

Yeisu Fasinei Fauno I Visawavenena Finikesa Nenei

24 Kuyadayada muka yagwaninä muninei, Finikesa eketa kawana ne Diu kasi wava Dunusina nukusi si nemiya. Bwadu si vininitiya eketa Fauno i nemiya. Finikesa i vaneneña eatu Yeisu Togifafafana Gigibokeinana kana vitumañgana fasinei Fauno i givimayeta.

25 Eatu tovanama i tenesaviya i gigivimayeta namaise Guyau nuwanuwana yawasi dawaniniisi eketa kwafini yana virginini kana kunuwaneina eketa yota kafa nuesana kunauta fasinei o Finikesa naki i matuta eketa i bwaduwa, “Naki nanemai ku onovei be ku nai, tovanama ana gidewadewa eyo ana wenesavaviniwa.”

26 Eketa tova matatafunu Finikesa Fauno i wenewene-yewayewiya keta nukusi si nunusifufuwa. Fauno deniyai i fakwafakwa na fasinei Finikesa yana tumañgana i teniya i nuwanuwa vitana Fauno nenei simokaña gabana ita visamwagauwiya kana ketoyau fasinei.

27 Manamana nuwesi muninei Fonisiusi Fesitusi o Finikesa kana kivi i viya, eatu Finikesa fiyao Diu yasi nusuyai i niya eketa Fauno deniyai i kitamokiya.*

§ **24:17** Manamana 5 i kakavisiya Fauno i venufota Yenusanema tova mwakufwana nenei be tovitumägana ina matakawisiya yana toga keta Biga dewadewana kana numamana fasinei. (Bunanige 21:17-28) **24:21** Bunanige 23:6 **24:27** Noma yasi visime i bwaduwa, manamana nuwesi sinenei namoña deniyai muka sina nuriesaniya nao sina giyaya. Eketa na tovanama Finikesa Fauno ita giyaya, fiyao Diu si nuwagoyowa nakasina uguna iba yagwanisi i fufunisiya muka sita sebobowi. Na fasinei nuwanuwana aviyavana tamo ita fufuniya ebe nuwatasi ita givisebobiwi.

25

Fauno I Vikokona Be Tufomu Sisa Naunei Ina Misiniya

1 Tovisime Fesitusi i kikinomana Sisaniya eketa i fakwa kana nivaniva kuyadayada tonusi i kakaviya muninei, eyo i vaneya Yenusanema.

2 Nokomai tovibwanaose nakanakasisi eketa fiyao Diu kasi toviketanuneina si yokowa naunei eketa Fauno si vinoiya.

3 Si vikokoniya vitana yasi nusuyai ita niya be Fauno ita visimeiya ita vaneya Yenusanema uđuna si viwaifufuna ketai sina nuvimatya.

4 Eatu Fesitusi i nufata i bwaduwa, "Fauno o Sisaniya deniyai eketa tova kabegomokena ana makavinikuwa nokomai.

5 Eatu kami toviketanuneina tunisi nukusi kata sobuwa, ebe taki Fauno i sinatamaniya maise o nokomai yasi bwaduvinoi sita teniya."

6 Yenusanema i fakwa kuyadayada taki 8 o 10 muninei i makaviniya Sisaniya. Kuyadayada kana vinuwa nenei kafa nunuesana kana kivi nenei i fakwasiotoga, eketa yana tonuaviya i visimeisiya keta Fauno si nemiiya naunei.

7 Tovanama Fauno i kanasuna totomuwai, Diu toviketanuneina aviyaonana Yenusanemei si sobunemiya, si misinififiya eketa vinoivikanonono yagwanisi si bwaduwisiya eatu muka tamo namai kana venemokena.

8 Eketa bwadusima fasisiyai Fauno tauna i tanafafafaniya i bwaduwa, "Kwa nowaniya, iyau muka tamo goyona ata fufuniya Diu visime nenei o Numa Kodukodu nenei o tufomu Sisa nenei."

9 Eatu Fesitusi nuwanuwana Diu toviketanuneina yasi nusuyai ina niya fasinei eketa Fauno i nutoninuvenuviya i bwaduwa, "Namaise, ka fata tana vaneya Yenusanema ebe nokomai nofe vinoisima fasisiyai ana vinuesaniwa?"

10 Eatu Fauno i nufata i bwaduwa, "Muka, uđuna iyau nofe tova Sisa yana kafa nunuesana kana kivi naunei a misimisinya. Yota iyau tene Noma, na fasinei nofemai kuta vinuesanikuwa. Tauđu naki ku sanamane-dewadewiya muka tamo goyona ata fufuniya fiyao Diu nenesiyai."

11 Eatu taki tamo avana a sinatamaniya ebe i nufotiya ana mateya, nao muka tamo avana. Eatu taki bwaduvinoisima nofe vikanonono, nao muka tamo aitevana kana fata be ina teneiku nimasiyai. Na fasinei nuwanuwaku Sisa naunei ana misiniya ebe ina vinuesanikuwa."*

12 Fesitusi yana togivisawakedana nukusi si vikanunusifufuwa Fauno yana bwadu fasinei eyo i nufata i bwaduwa, "Nuwanuwau Sisa fasinei o kuna niya Sisa nenei."

Fesitusi Tufomu Aganifa I Nusifufuwiya Fauno Fasinei

13 Kuyadayada muka yagwanina muninei, tufomu Aganifa eketa nouna Benisi si kikinomana Sisaniya ebe Fesitusi i vitovisimeya kiouna fasinei si venufotiya.

14 Nokomai si fakwa kuyadayada yagwanina, eketa Fesitusi tufomu Aganifa i nusifufuwiya Fauno fasinei. I bwaduwa, "Finikesa yana tovai, namođa tamokađa deniyai i teniya eketa namođamokena yawane noko i fakwafakwa."

15 Tovanama a niya Yenusanema, tovibwanaose nakanakasisi eketa Diu tokawakawa si vinoiya eketa si vikokonikuwa ebe ketaketa ata fufuniya be sita nuvimatya.

* **25:11** Naki tene Noma namođa kana nufota be ina vikokona tufomu Sisa kana kita fasinei. Ebe bwaduvinoi fasisiyai tufomuđa ita vinuesana. Eketa taki tene Noma nokomaise yana bwadu ina taniya, nao muka tamo kana dawanafota.

16 Eatu a iyavisiya vitana Noma yama visime nenei nauna namoغا ina misiniya tovinuesana keta kana tovinoi nausiyai ebe tauna fasinei ina tanafafafana muniyai yo kana visime ina nisaiya.

17 Tovanama fiyao Diu kasi toviketanuneina nukusi ka nemiya nofemai muka ata fota. Nuwabuni a fakwasiotoga yaku kafa nunuesana kana kivi nenei eatu yaku tonuaviya a visimeisiya eketa Fauno si nemiiya naukuwai.

18 Eketa tovinoi si misiniya eketa a nuwanuwa vitana tamo avi fufuna goyomokena ita fufuniya fasinei o sita iyaveiku.

19 Eatu tututausi yasi kodukodu kana visime fasinei eketa yota namoغا matematena kana wava Yeisu fasinei si ovivigwaeغا. Eatu Fauno i bwadubwaduwa avage namoغاناما o yawayawasina.

20 Yasi avigwavigwaeغاسима fasisiyai a bauwa, na fasinei a vikokoniya taki kana fata maise kata vaneya Yenusanema ebe vinoisima fasisiyai nokomai ata vinuesaniya.

21 Eatu Fauno i vikokona vitana deniyai ita fakwa kana nivaniva Sisa fonana ita nowaniya. Na fasinei tonuaviya a visimeisiya eketa deniyai si tene-savaviniya. Yaku kawasasa ana kitiya maise ana visimeiya Sisa nenei.”

22 Aganifa Fesitusi i iyaviya i bwaduwa, “Ake, iyau nuwanuwaku nofe namoغاناما yana sifufu tauku ana vaneneiya.”

Fesitusi i nufata i bwaduwa, “Kumana yo kuna vaneneiya.”

Tufomu Aganifa Fauno I Vaneneiya

Bunanige 9:3-8, 22:6-11

23 Kuyadayada kana vinuwa nenei, tufomu Aganifa keta Benisi kasi kwame dewabausi si kotonina eketa namoغا si venuyofiyofisiya si ovisiya keta si kanasunisiya kafa fonayau kana totomuwai. Tonuaviya kasi toviketanuneina eketa menana kana namoغا nakanakasisi si vinuwisiya eketa nukusi si kanasuna. Munifotai Fesitusi yana tonuaviya i visimeisiya keta Fauno si nemiiya nausiyai.

24 Eketa Fesitusi i bwaduwa, “Tufomu Aganifa keta matatafumi namoغا nakanakasimi kimoki naumiysi namoغا nofe kwa kitakitiya. Fiyao Diu matatafusi Yenusanema keta Sisaniya sinenei, tanake fasinei si odowa nenekuwai. Si vikafinafina si bwadubwaduwa avage muka nuwanuwasi yawayawasina ina fakwa.

25 Eatu muka tamo avi goyonamasi ana viginiwiya Sisa nenei namoغا nofe fasinei. Na uguna a nemiiya matatafumi naumiysi ebe kwaغا tufomu Aganifa nukusi tana nutonikuekuiya ebe yo aviyavana tamo ana viginiwiya Sisa nenei.

26 Eatu yawane muka ita mayesiku aviyavanamasi ana viginiwiya Sisa nenei namoغا nofe fasinei. Na uguna a nemiiya matatafumi naumiysi ebe kwaغا tufomu Aganifa nukusi tana nutonikuekuiya ebe yo aviyavana tamo ana viginiwiya Sisa nenei.

27 Muka ita nufotaiku be yana goyonanama muka kana sanamana eatu ina nai Sisa nenei. Nauna ana sanamaniya ebe kana fata Sisa ana matakawiya goyonanama fasinei.”

26

Fauno Tauna I Tanafafafaniya

1 Munifotai tufomu Aganifa Fauno i iyaviya i bwaduwa, “Nofe tova a sawateweia ebe taugu fasiweu kuna nusifufuwa.” Fauno nimana i tataiya eketa tauna fasinei i tanafafafaniya i bwaduwa,

2 “Agigiku tufomu Aganifa, a sebobowa uguna kimoki mataweu fiyao Diu yasi bwaduvinoi matatafuna fasinei tauku ana tanafafafanikuwa.

3 Kita Diu kata sanu yota yama nuwatabausima ka oovigwavigwaeisiya matatafuna sanasanamaniu. Na fasinei a vivikokoniwa be kunuwaneina nenei yaku sifufu kuta nafanafiya.

4 Matatafusi fiyao Diu si sanamaniya yawasiku kabegokuwai kana nivaniva kimoki. Si sanamaniya namaise nauna a mikifikawa tauku yaku fafani nenei yota munifotai Yenusanema.

5 Muka vitana matayauyoisi. Si sanamaniya iyau tene Fanasi eketa kama kwenava Guyau kana kodukodu fasinei o fakinamataina yo muniyai yoko tunisi. Yama visime matatafusi o fakinina venemokena eatu a munimuniisiya.

6 Kimoki avage nuwanuwasi kuna vinuesanikuwa uguna yaku tumaġana a teniya vitana Guyau avana waġawaġata i bwadudabedabiya ina saviviniya fasinei.

7 Yata fasekwa 12 yota yasi tumaġana si teniya vitana Guyau yana bwadud-ababananama ina vivenemokena. Eketa vimogumoguwi nuwabuna be kuyadayada si kodukoduwa nenei. Tufomu yo, nofe tumaġananama fasinei keta Diu toviketanuneina si vivinoikuwa.

8 Ava uguna kwa nuwanuwa vitana Guyau muka kana fata be namoġa matematesi ina sinaviyawasa?

9 A vinuwadadana ebe iba matatafusi ata fufunisiya avage Yeisu tene Nasaneti kana wava ata givigoyuya fasinei.

10 Eketa nuwanuwanama o nauna Yenusanema a mikifufuniya. Tovib-wanaose nakanakasisi nokomai visime si venikuwa eketa Guyau yana namonamoġa yagwanisi deniyai a tenisiya. Yota kasi nuvimate fasinei a visawadewedewiya.

11 Tova matayagwanina numa kafa yokoyoko nenei a vimatadawanisiya. A fiwana namaise be yasi vitumaġana Yeisu fasinei sita vikeweiyi. Kayoku i kuġa eketa a niya maniuna yasi menanai a venunuwasisiya be ata givikuvakuvavanisiya.

12 Tova tamokaġa Yenusanema tovibwanaose nakanakasisi visime si venikuwa eketa si visimeikuwa ebe a niniya Damasiko menana nakasina nenei.

13 Tufomu yo, na tovanama nenei kuyadayada sinefounei ketai a niniya eatu mayesina matakikikwanemokena yo vanavana abamai a kitiya. Namoġasima nukusi ka niniya i tafafifinikiya.

14 Eketa matatafuki ka fekuwa fwayafwayai eatu kayokayo bwadu-Ibeniu nenei a nowaniya i bwadubwaduwa nenekuwai, ‘Sauno, Sauno, ava fasinei yo ku givigivikuvakuvavaneiku? Kwaġa tauġu ka debana ku yaweyawiya.’

15 Eketa a nutoniiya a bwaduwa, ‘Aiye, kwaġa aitevana?’

Eketa Tuveka i nufata i bwaduwa, ‘Iyau Yeisu, Iyau gwadikuma ku givigivikuvakuvavanikuwa.

16 Eatu ku otowamisin! A kikinomaniwa uguna a gibokiwa kaku kaetoġa. Aviyavana kimoki ku kitiya yota aviyavana yawane ana visawaveniwa, kwaġa kasi toviwakakaki.

17 Kwaġa o ana ofafafiwa tauġu ya sabu yota Kani Kwauna nenesiyai. Eketa a vivisimewa kuna niya nenesiyai,

18 matasi kuna gibwasasa ebe yasi fufunagoyo kana fata sina sanamaniya be kumanovana nenei sina sağavinisiya mayesina nenei. Seitani yana fiwana nenei sina sağavinisiya sina nemiya Guyau nenei. Munifotai sina vitumağanikuwa nenei, yasi go'yon'a ana vinuwateweisiya ebe yasi kabaga sita vitoniwigaya yaku namonamoğ'a tafutafusi kasi kawasasai."

19 Eketa tufomu Aganifa, nofe kenokitanama abamei i sobunemiya a muniya.

20 A vibutuwa a numamana fiyao Diu Damasiko sinenei yota Yenusanema sinenei eketafafani Yudiya kana matatafu a numamananiya. Munifotai Kani Kwauna nenesiyai a numamana vitana yasi fufuna goyosi sina onovisiya eatu yawasisi Guyau sina veniya. A iyavisiya vitana yasi fufuna nenesiyai, sina visawavenena venemokena gewa naki i kavinisiya.

21 Biga nofe a numamaniya fasinei, tunisi fiyao Diu Numa Kodukodu sinenei si givikavinikuwa keta si anuvanuva be sita nuvimatikuwa.

22 Noko tovanama nenei kana nivaniva kimoki, Guyau yawane i oovivitikuwa. Na fasinei nofemai a misimisiniya ebe namoğ'a matatafumi na kami wava atu i sobuwa muka na kami wava a iyaiyavimiya avana Guyau yana tomatakawa eketa Mosesi si bwaduwisya ina kikinomana.

23 Si bwaduwuya vitana Togifafafana Gigibokeinana ina kuvavana keta yota mateyai ina mikimisini-savaviniya, keta ina numamana be biga dewadewana ina vikimayeta tauna yana sabu fiyao Diu eketa Kani Kwauna nenesiyai."

24 Fauno nofe ibasima fasisiyai i nunusifufuwa eatu Fesitusi i fina i bwaduwa, "Fauno, kamo ku wafa! Ya sanamana i nakatamataya nenei debabouğu i givigoyuala!"

25 Eatu Fauno i nufata i bwaduwa, "Yama namoğ'a nakasiu, iyau muka ata wafa. Avana a bwadubwaduwuya o kana venemokena keta yota na kana sanamana.

26 Nofe ibasima a nunusifufuwiya o muka makamakaviunai ita savivina, na fasinei a sanamaniya tufomu Aganifa o naki na ya sanamana eketa ibasima fasisiyai a nunusifufuwa menanai."

27 Fauno i nutoninuvenuvya i bwaduwa, "Tufomu Aganifa, Guyau yana tomatakawa yasi viginiwa ku vitumağaniya o muka? A sanamaniya ku vitumağaniya."

28 Eketa Aganifa Fauno yana bwadu i fatiya i bwaduwa, "Omasi ku vinuwadadana tova bwatana nenei yaku nuwanuwa kuna kaniya be ya vitumağanai ata vitumağanai?"

29 Fauno i nufata i bwaduwa, "Tova taki bwatana o nubwayouna, o muka kana tunina. Eatu yaku kawanunuku Guyau nenei o vitana kwağ'a keta aviyaonana kimoki kwa vanevaneneikuwa o Tuveka Yeisu kwata vitumağaniya eatu muka kwata vifinisina maise iyau."

30 Munifotai tufomu Aganifa keta tovisime Fesitusi keta Benisi yota aviyanoна nukusi nokomai si misiniya keta totomu si teweiya.

31 Eatu tututausi si vikanunusifufuwa si bwaduwa, "Namоğ'a noko muka tamо avana goyon'a ita fufuniya ebe yo ina nai deniyai o ina mate."

32 Aganifa Fesitusi i iyaviya i bwaduwa, "Kana fata namoğ'a nofe tana giyauya ebe ina niya, eatu naki tauna i bwaduwa nuwanuwana tufomu Sisa naunei ina misiniya ebe ina nuesana. Na fasinei muka kata fata tana giyauya."

27

Fauno Yana Kamudadana Noma

1 Noko tovanama nenei Fesitusi i vinuwadadana vitana Fauno keta finisina sina toga Itani fasinei, deni kana tokitavikavina, Fauno keta tunisi finisina si tenisiya Yuniyasi kanonovanei. Tanake o tufomu Sisa yana tonuaviya tomatakaikai kunumisi tamo kana kaimatana.

2 Menana Adanamityumi nenei waka tamokaغا i nemiya eketa Anisitako tene Tesanonaika fafani Masedoniya sinenei nukusi ka toga. Wakanama o fafani Eisiya gibo kafakainei ina venufanafana eketa menana nakanakasisi nenesiyai ina nikanakanasunaniya.

3 Kuyadayada kana vinuwa nenei ka kanasuna Saidoni menana nakasina nenei. Yuniyasi Fauno i kitanuwagabubuwiya eketa i sawateweiya i niya unaunana nenesiyai kana ovivita fasinei.

4 Munifotai kabaغا noko ka teweiya. Fonimana ka viketosoგaniya eketa muka kama fata be yama kitугa nenei kana dibwana. Na fasinei Saifunusi simuna kukwauna ka venufanafana.

5 Munifotai kawasasa ka venuñosiya eketa fafani Sinisiya eketa Famufiniya etasiyai ka venufanafana kana nivaniva ka kanasuna menana Maina nenei ka sobuwa Nisiya yana fafani sinenei.

6 Nokomai kaimatana waka tamokaغا i nisaiya Anekisenidiyei i nemiya keta i niniya Itani, eketa nenei ka toga.

7 Dauna nakasina eketa kuyadayada yagwanina makamakanuwaki ka dibwana kana nivaniva menana Nidusi niniunei ka kikinomana. Eatu fonimana ka viketosoগaniya fasinei eketa ka venutamana Kiniti simuna i babikiya eatu ka venufanafana kana nivaniva menana Sanumone mutuna ka tutuuniya.

8 Kafakainei fonimana ka vitugaiya kana nivaniva kafasiwaغا kana wawa Kafasiwaغا Kiwaغا nenei menana Nasiya niniunei ka kanasuna.

9 Yama dibwana wakai nubwayoumataina eketa Go'yonna Kana Vibwanaose kana kuyadayada nakasina* naki i kakaviya. Nofe tovasima nenesiyai o gibo i sakasakanunuwa. Na fasinei Fauno i misiniya eketa yasi nona i kakinoya.

10 I bwaduwa, "Unaunaku, nuwatamiyai a teneteniya yata kamudadana kunaутa o daunina. Yawane nogonogo eketa waka tauna tana teweisyia yota tunita tana mateya."

11 Eatu kaimatana Yuniyasi muka Fauno fonana ita nowaniya, eatu tonumunikuta eketa toniwaka fonasi i muniiya.

12 Noko kafasiwaغانama muka kana fakwa dewadewana yauya kana tutuya nenei. Na fasinei namoغا matayagwanisi nuwanuwasi kata sinanakata-savavinikiya ebe kata dibwana-nuvanuva simuna Kiniti nenei ebe Fonikisi kafasiwaغai kata toغavikifafa. Uğuna kafasiwaغانama o Kiniti simuna i nutenekifafiya eketa tova matatafunu nunumanona.[†]

Vayuvayuyu Gibowai

13 Tovanama fonimana dibidibina gagasei i vibutuwa i siveginerineneya, tovi-wakasefusefu si vinuwadadana vitana avana si weifufuniya sina saviviniya, na

* **27:9** Nofe kuyadayadanama o fiyao Diu yasi kuyadayada nakasina eketa Tafutufuna. Nofe kuyadayadanama nenei si vivimogumoguwa eketa tovibwanaose kasi toviketanuneina i vivibwanaoseya namoغا yasi go'yonna fasisiyai. Visime Tafu 16, 23:26-32, Ginaغانغا 29:7-11. † **27:12** Kugagasa kafasiwaغا tamokaغا kana wawa Kafasiwaغا Dewadewana. Kana kedawanau 64 kinomita Fonikisi menana nakasina niniunei.

fasinei tutuvidauna si sinanakasiya eketa simuna Kiniti kafakainemokenei ka venufanafana.

¹⁴ Tova bwatana nenei yamududuwe fifiwanina i viyuveyuve-sobunemiya Kiniti simuna kuveyaina eketa waka i sinaviviiya.

¹⁵ Toviwakasefusefu si anuvanuva be fonimana kuveyaina waka sina visaiya eatu si vibaiwayosa uğuna fonimana i givikaviniyiya eketa si teweiya fonimana i nutunemokikiya.

¹⁶ Tovanama Kauda simuna kabesona kukwauna ka venufanafana, eatu waka kana kimonou ka fiwanomokikiya keta ka sinanakasiya eketa toviwakasefusefu si yonavikavikaviniya.‡

¹⁷ Tovanama si nusafuwa, unava nenesiyai waka tauna tofwana si takwaniya. Si matuta fonimana waka ita nuyakweyakweniya nai nidebadebana kana wava Satusi gunina nenei. Na fasinei naya na kana nogonogo matatafunu si unisiya wakai eatu wakanaga fonimana i nutunemokikiya.

¹⁸ Yoyo waka i tutuya nakatamataina fasinei eketa kuyadayada venuwanei waka kana nogonogo si vibutuwa si tewesobusobuwina gibowai.

¹⁹ Kuyadayada kana vitonu nenei naya kana nogonogo matatafunu yota tututausi nimasiyai si tewesobusobuwina.

²⁰ Tova i gojomoka nenei eketa muka tamo vanavana o kinavinavi kata kitaisi kana nivaniva kuyadayada yagwanina i kakavisiya. Fonimana fifiwanina i tene-savivağasiya eketa nuwanuwa yaona i vanikiya kama gifafafana fasinei.

²¹ Kawasasa nakatamataina namoğa muka tamo sita kanuvanuva. Na fasinei Fauno i misiniya kasi kawasasai keta i iyavisiya i bwaduwa, "Unaunaku, naki kwa kitiya. A iyavimiya Kiniti muka tana teweysi eatu yaku bwadu muka kwata nowaniya. Na fasinei yami waka i goyowa yota yami nogonogo kwa teweteweina.

²² Eatu nofe tova a iyayavimiya, wakağä ina gamomona eatu muka tamo aitevana yawasina ina niteweyei, na fasinei katekatemi si vatu.

²³ Guyaunama o yaku Tuveka nenei a kodukoduwa, nuwabuna kana kae-toğä abamei i nemiya keta i misiniya niniukuwai.

²⁴ Eketa i iyavikuwa i bwaduwa, 'Fauno, matuta ku onovei. Sisa naunei kuna misiniya ebe ina vinuesaniwa. Nofe uğunanama fasinei Guyau ya kawanunuku i nowaniya eketa kwağä neneweu matatafumi wakai ina ofafafimiya.'

²⁵ Nofe fasinei unaunaku, katekatemi si vatu. Guyau avana i iyavikuwa maisemoka a vitumağaniya ina kikinomana.

²⁶ Eatu fonimana o ina sivetunetunita kana nivaniva tamo simuna nenei ina nuvaneita."

²⁷ Nofe naki kuyadayada kana vi14, yoyo keta fonimana i nutafivinivinikiya Mediteneniyani gibo nenei. Tovanama i vinuwabunesinefouwa, toviwakasefusefu si kamukonisiya vitana fwayafwaya naki ka vevenukitekiya.

²⁸ Na fasinei unava si givigaviviniya eketa gibo yana viwagudabu si fwafwiya keta si kitija kana niva 40 mita maise. Si fakwa kabesona yota si fwafwasavaviniya eketa kana niva i makaviniya 30 mita maise.

‡ ^{27:16} Tova matatafunu waka nakanakasisi kimonou kabegona munisiyi si sonisoniya, namoğa keta nogonogo kasi kafa kitansiwasiwağä fasinei. Eketa tamo tova kimonounama si sinanakasiya waka nakasina etanei.

²⁹ Eketa toviwakasefusefu si matuta uğuna si nuwanuwa vitana fonimana waka ina nuvaneiya nibwaga nenesiyai. Eketa tutuvidauna nufunina waka kumunina si tewesobuwisiya, eatu tova si viyokaniya be ita venukatakiya.

³⁰ Toviwakasefusefu si anuvanuva be wakai sita dibwana, na fasinei kimonou si tewesobuwuya eketa si gisebaseba vitana waka mutunei tutuvidauna kasi tewesobuweina fasinei.

³¹ Eatu Fauno kaimatana yana tonuaviya nukusi i iyavisiya i bwaduwa, "Kwa nowani, taki toviwakasefusefu muka wakai sina fakwa, nao muka tamo gifafafana."

³² Eketa tonuaviya kimonou kana unava si tanaonosiya keta i kanuviya.

³³ Tova i vibutuwa i gegegesiya, Fauno namoğa matatafusi i kamanemanisiya be sita kawa. I bwaduwa, "Nofe naki kuyadayada kana vi14 yami toğafota nenei, muka tamo aviyavana kwata kanuvanuva."

³⁴ Nuwanuwaku kwana kawa ebe kwana fiwana. Eatu muka vitana kwana mate yota mukamoka tamo kwana kuvalvana-nuwanuva."

³⁵ Tovanama i nusifufukoğga, maneka i viya eketa matatafusi matasiyiay Guyau nenei i viagigikuwa, munifotai yo i gikasimiya eketa i kaniya.

³⁶ Namoğa matatafusi kasi nutoğona i kanakanaksiya eketa yota si kawa.

³⁷ Wakai ka toğga o kama yagwana 276.

³⁸ Matatafusi si kawa eketa si kasiyuwa eyo munifotai, witi wakai si vikikinomanisiya eketa si tewesobuwisiya gibowai ebe waka ina kanaksiya fasinei.

Waka I Nubwegabwegiya

³⁹ Tovanama tova i mayesiya, toviwakasefusefu simuna si kitiya eatu muka sita kitakinaniya. Gunina tamokağı si kitiya yota nafena dewadewana eketa nuwanuwasi vitana kabağanama nenei waka sita visesenavaneiya.

⁴⁰ Noko uğuna keta tutuvidauna kasi unava si kitanaonota keta si gavigavivina eatu kafa nunumunikuta si yausiya ebe waka sina numunikutiyya. Naya kabegona naunei si sinanaksiya eketa i dibwanikiya numagama kuveyaina.

⁴¹ Eatu nai nidebadebana nenei ka tuna. Waka mutuna i fwataoğona eketa muka ita savivina eatu munina o yoyo nakanakasisi si nubwegabwegiya.

⁴² Tonuaviya muka nuwanuwasi finisina sina gayovane numagamai ebe sita dibwana, eketa si viwaifufuna sina nuvimatisiya.

⁴³ Eatu kasi kaimatana nuwanuwana Fauno ina gifafafaniya fasinei eketa yasi viwaifufuna i givigoyuya. I visimeya eketa aviyaonana kasi fata gayo sina mikitowa keta sina gayovaneya numagamai.

⁴⁴ Tufotufo i iyavisiya ebe waka i nubwegabwegiya bidimisi yota aviyavana nunugayogayosi nenesiyai sina givikavina. Nofe ketaketanama nenei matatafusi numagamai si vaneya dewadewasi.

28

Fauno Manita Simunai

¹ Tovanama matatafuki dewadewaki ka gayovaneya nenei, ka sanamaniya vitana simuna kana wava Manita.

² Simuna namoisi si viyaowikiya venemokena. Bwabwau i vibutuwa sigwana eketa kwadudu na fasinei kai si kasiniya eketa matatafuki si katuvikiya.

³ Fauno kai i gigikwakwakwa eketa i kanakanata, etanei i tewetewevanevaneiya eatu mwata tamokağı goyona kai kana inainai i vanayaginiya eketa Fauno nimanei i kanaononokeya.

⁴ Simuna namoisi mwata si kitiya eketa tututausi nenesiyai si bwaduwa, "Namōga nofe o venemokena tonuvimate eatu muka gibowai ita gavivina fasinei eketa fufuna dawaniniina kana guyau gumayogu* si kwabukwabuyuna."

⁵ Fauno mwata i nukakiya eketa kai i kanasiya, eatu muka ita sinae.

⁶ Namōga yasi nuwanuwa vitana tofwana ita safana o sabanutūgai ita feku matematena. Eatu si kitaufotawayosa eketa yasi vinuwadadana si giviniya vitana Fauno tanake tamo guyau.

⁷ Simuna kana kawakawa kana wava Fubiniusi, yana fwaya fwaya keta yana numa niniunei i nuvaneikiya. Tanake i katuvikiya eketa kuyadayada tonusi yana numai i kitavikavinihiya.

⁸ Tovanama ka sanamaniya Fubiniusi amana tofwana i nunuinaina yota bwenibweni i tōgatogatewetewiya, Fauno i kanasuna nenei keta kawanunuku muninei nimana i dawana tofwanei eketa i givibwiniya.

⁹ Tovanama namōga si kitiya, tovisafwavinaga matatafusi si nemiya Fauno nenei eketa i givibwinisya.

Fauno Simuna Manita Nenei I Niya Noma

¹⁰⁻¹¹ Manita namoisi nukusi ka fakwa yamayamana tonusi, si kitavikavinihiya venemokena. Tovanama yama nōgokawawa nenei, kama nuwagabubu si kavenena yota kama ke'ta fasinei si ovivitikiya eketa fiyao Anekisenidiya yasi wakai ka tōga. Wakanama kana nagimu nenei, kifukifufuna si vigionisiya yasi guyau natuyuweyuwe, Kasita eketa Fonakisi kasi fusa maise. Nokomai i fakwa kana nivaniva yauya kana tutuya i kakaviya yo munifotai ka kanayauwa.

¹² Ka vinaya ka niya Sainakasa menana nenei keta nokomai ka fakwa kuyadayada tonusi.

¹³ Eyo ka niya Negiumi menana nenei. Nuwabuni gagasa i siveya eketa ka venunumasana kana nivaniva menana Futeoni nenei ka kanasuna.

¹⁴ Tovitumāgana tunisi nokomai ka nisaisiya eketa si vikokonikiya fasinei, nokomai ka fakwa wiki tamokāga. Eketa nokomai kavananei ka niya Noma.

¹⁵ Tovitumāgana Noma sinenei fasikiyai si biganonwana eketa si nemiya si venufototikiya. Tunisi o Afusi kafa vivitamaneina nenei eatu tunisi o kabāga kana wava Numa Wagawaga Tonusi nenei si nemiya eketa si tōgatogafotikiya. Noko tovanama nenei, kasi kitāga nenei Fauno i katevatuwa eketa Guyau i davadaviya.

¹⁶ Tovanama ka kikinomana Noma menana nakasina nenei, Noma tovikenetanuneina Fauno si sawateweiya ebe kana kisina ina fakwa. Eatu tonuaviya tamokāga si teniya kana tōgatana.

¹⁷ Kuyadayada tonusi muninei Fauno Fiyao Diu tovikenetanuneina i wenevakusisiya eketa si yokowa. Fauno i iyavisiya i bwaduwa, "Unaunaku, muka tamo goyona ata fufuniya yata sabu nenesiyai o taki wāgawāgata yasi visime ata yakweniya. Eatu Yenusanema sinenei si givikaviniwuwa eketa Noma namoisi nimasiyi si tenikuwa.

¹⁸ Noma namoisi si nutoninuvenuvikuwa eatu muka tamo yaku goyona sita nisāgai be yo sita nuvimateiku. Na fasinei nuwanuwasi sita gionovikuwa,

* ^{28:4} Namōga si nuwanuwa vitana nofe guyausima o aviyaonana tofufunagoyo si vivimatadawanisiya. Noko nenei si bwaduwa vitana nofe guyausima o mwata sita visimeiya yo Fauno ita kaniya.

19 eatu Fiyao Diu muka nuwanuwanama sita sebobowi. Na fasinei Noma namoisi a iyavisiya vitana tufomu Sisa naunei ata misiniya ebe ita vinuesanikuwa, eatu muka vitana tauku yaku sabu ata vivinoimi fasinei.

20 Nofe ibasima fasisiyai a wenimiya ebe nukusi tana nusifufuwa. Kita Fiyao Diu kata Togifafafana Gigibokeinana nenei a vitumägana. Nofe namoinama fasinei Guyau manatuwaina i bwadudabadaba vitana ita visimeiya kita Fiyao Diu nenetyiayi. Nofe ugúnanama fasinei seni nenesiyai si yonikuwa.”

21 Si nufata si bwaduwa, “Muka tamo nufunufu fasiweu Yudiyei kata niságai, yota aviyaonana unaunata si nenemiya nofemai tamo sifufu goyoná sita bwaduwei fasiweu.

22 Eatu ka sanamaniya o kabaǵa tunisitunisi nenesiyai kwami tovitumaǵana yokomima si sawasawanovimiya. Na fasinei nuwanuwaki ya nuwanuwa kата sanamaniya.”

23 Eketa kuyadayada tamokaǵa si vinuwadadaniya nenei namoǵa yagwanisi si nemiya yana kabaǵai. Fauno i visawavenena Guyau yana kafa visime fasinei. Nuwabuni i vibutuwa eketa i niyi kana nivaniva i nuwabuna. Mosese yana visime eketa Guyau yana tomatakawa yasi viginiwa nenesiyai i misinivikavina. Nuwanuwana Yeisu fasinei nuwatasi ina kaniya be sina vitumäganiya.

24 Tunisi namoǵa Fauno yana nusifufu nuwatasi i oviya eketa si vitumaǵana, eatu tunisi o muka.

25 Na nenei tututausi sinesiyai amanamanagibu nakasina eatu muniyai yo sita kafiyayauna, Fauno yana bwadu kafa nusafu i venisiya i bwaduwa, “Kanunu Tafutafuna bwadu kana venemokena nenei tomatakawa Aiseya i veniya eketa waǵawaǵami i nusifufuwisiya i bwaduwa.

26 *'Kuna niya tauǵu ya sabu Isineni nenesiyai eketa kuna iyavisiya kuna bwaduwa, "Naki kwa vanevaneneǵa*

eatu muka nuwatami ita mayemayesiya.

Naki kwa tonetoneya eketa ibasima Guyau i fufunisiya kwa kitikitisiya,
eatu kasi nuwanuwa muka nuwatami ita mayemayesiya.

27 *Nofe namoisima muka nuwatasi ita mayemayesiya ugúna katekatesi i fakina.*

Na taniyasi eatu avana si vanevaneneiya o muka sita nowanowaniya,
matasi si kinogowa ugúna muka nuwanuwasi sina kita.

Taki nuwanuwasi fonaku sina muniya,

nao matasyai sina kitikuwa

eketa taniyasiyai sina vaneneikuwa,

yota nuwatasi ina mayesiya

ebe kamo sina ugevinisiya yasi fufunagoyo nenesiyai

ebe ana givibwinisiya."

28 Kwami Fiyao Diu o muka bwadu kana venemokena kwata vanevaneneǵei, na fasinei nuwanuwaku kwana sanamaniya vitana Guyau yana gifafafana kana matakawa, naki i vininitiya Kani Kwauna nenesiyai ebe tasike sina vanenega.”[†]

28:19 Bunanige 25:11 **28:26** Aiseya 6:9,10 [†] **28:28** Tunisi viginiwa nenesiyai o kana nukisi 29 si nunatuya. *Fauno nofe i bwaduwiya muninei, vikawabwadubwadu keta fufuna nuwagoyo tututausi nenesiyai i kikinomana.*

³⁰ Fauno yana numa si veniya eketa i fatafatiya, eatu nokomai manamana nuwesi i fakwiiya. Namoña matatafusi i katukatuvisiya tovanama si nenemiya kana venufota fasinei.

³¹ Na yana katevatu eketa katekatena matatafunei biga dewadewana i nunumamaniya Guyau yana kafa visime, yota Tuveka Yeisu Togifafafana Gigibokeinana fasinei i vivisawavenena, eatu muka tamo kana sawatana.